P.o.rel. 6680-2

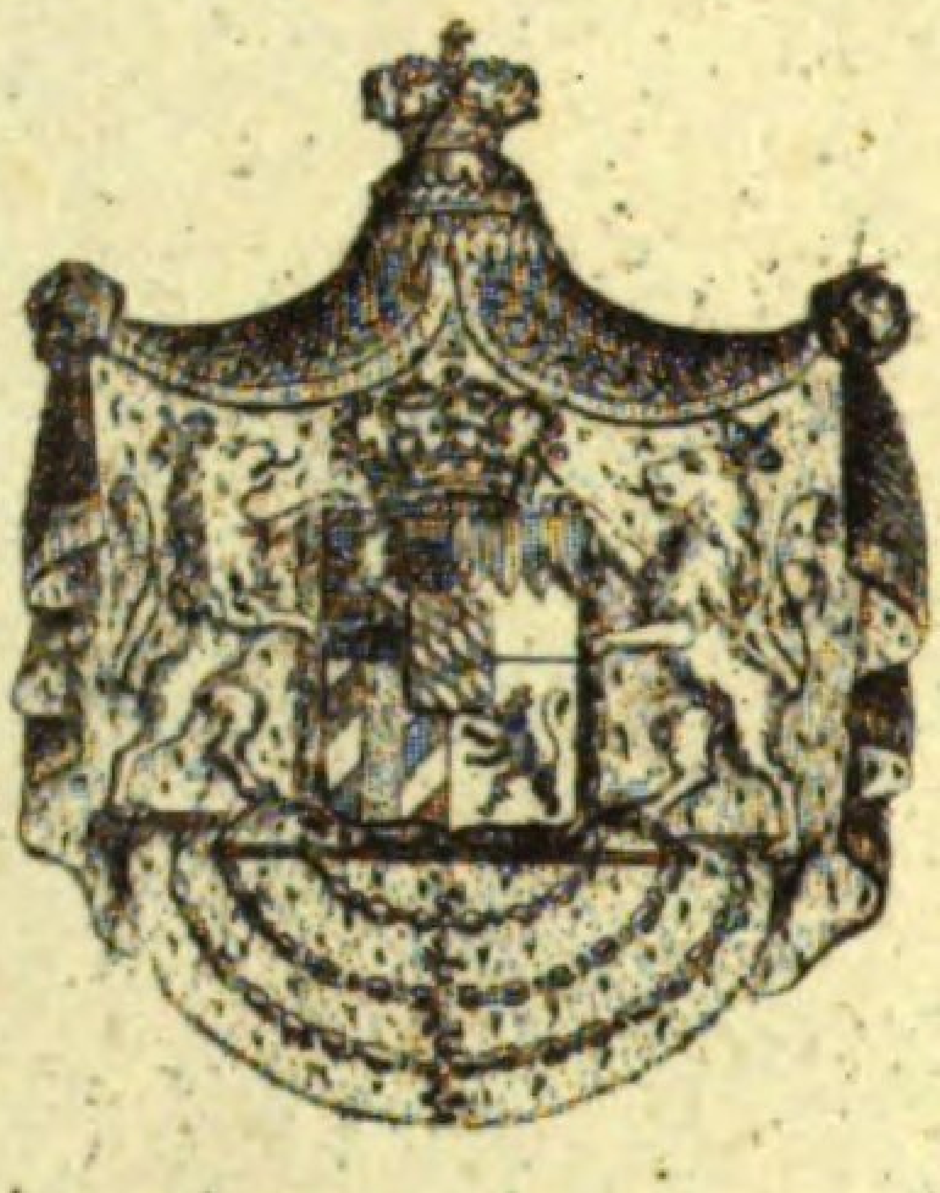

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

<36616550820017 S

<36616550820017

Bayer. Staatsbibliothek

SPIEGEL HISTORIAEL

OF

RIJMKRONIJK

VAN

JACOB VAN MAERLANT.

SPIEGEL HISTORIAEL

OF

RIJMKRONIJK

VAN

JACOB VAN MAERLANT

MET

AANTEEKENINGEN.

DOOR

Mr. JACOB ARNOUT CLIGNETT

EN

Mr. JAN STEENWINKEL

Leden van de Maatſchappy der Nederl. Letterk. te Leyden.

Tweede Deel.

TE LEYDEN

BY FRANS DE DOES.

MDCCLXXXV.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

KORTE INHOUD

van de drie laatſte

BOEKEN

en derzelver

CAPITEELEN

der

EERSTE PAERTIE

van den

SPIEGEL HISTORIAEL.

KORTE INHOUD

van de drie laetſte

BOEKEN

en derzelver

CAPITEELEN

der

EERSTE PAERTIE

van den

SPIEGEL HISTORIAEL.

Hier beghint die ſeſte Capitele.

De ſeſte bouc neemt ſijn begin
Daer die mogentheit comt in
Van den Roemſcen Keyſerrike.
Hoe die Gallen mogendelike
Entie Germane eñ de Aquitane
Woꝛden Rome bedwongen ane/
Bertrangen/ dat nv es Inglant/
Daerhi groot weder ſtoot in vant.
Tullius ſpꝛoken volgere mede
Vul van grotere wijſhede.
Hoe Rome entie ſenature
Woꝛden Iuliuſe ſture.
Hoe Pompeius entie Romeine
Iulius verwan al reine.

Eñ

Eñ Egypten· eñ Affrike
Verwan. eñ wart mogentlike
Keyſer te Rome / indie ſtede,
Sine ghedane eñ ſine zede.
Julius doot eñ oec daer naer
Hoe Auguſtus wort Keyſer daer.
Sine ghedane eñ ſine zede.
Hoe te Iheruſalem / indie ſtede /
Herodes Coninc wart gheſet
Van Anthyocus om ſine wet.
Hoe hi verloos lijf eñ goet
Om ſinen groten ouermoet.
Hoe verſoenden ieghen Auguſtus
Die Perſen / doent verginc aldus.
Herodes auenturen mede.
Die ſpꝛoken van Verroens wijſhede
Van Virgiliuſe eñ ſijn wonder
Eñ ſine ſpꝛoken beſonder:
Die geboꝛneſſe van Marien /
Die wi moeder eñ maget lyen
Orotius (a) doot eñ ſine woꝛt /
Diemen in pꝛouerbien hoꝛt.
Hoe die werelt ommeganc
Quam in Auguſtus bedwanc.
Dat huwelijc al vul trouwen
Tuſſcen Joſephe eñ onſer Vꝛouwen.
Hoe onſe Vꝛouwe gebodſceept wert.
Hoe ſoe ſetten hare vaert
Joſeph eñ Maria mede
Tote Bethlhem / indie ſtede.
Ih'c geboꝛneſſe eñ te handen
·iij· Coningen met offzanden.
Hoe Herodes dede ſlaen doot
Die kindere om ſine quaetheit groet.
Hoe Maria in Egypten vlo
Met ·Ih'c· eñ met Joſeph alſo.

(a) Oꝛotius.] Lees Oratius d. i. *Horatius*.

Herodes plaghe eñ ſine doot.
Hoe ſijn ſone wart Here groot.
Auguſtus doot eñ daer na aldus
Die prouerbien van Ouidius.
Deſe heuet in ſijn ommegaen
Lvij Capyteele ontfaen,

Wanen Rome eerſt quam. Ⅰ.
Julius wijch vptie Gallen. II.
Hoe Julius den Rijn quam neder. III.
Hoe Julius Bataenyen wan. IIII.
Hoe Tullius Cicero was belegen. V.
Hoe Julius Cyſerone ontſette. VI.
Die zeden vanden Gal'en. VII.
Tullius Cyſeroens prouerbie1. VIII.
Tullius van vriendſcepen. IX.
Vanden ſeluen. X.
Hoe Julius Rome beſtont. X'.
Hoe Julius eñ Pompeius vochten. XII.
Hoe Julius Keyſer wart. XIII.
Julius gedaene eñ zeden. XIIII.
Die voertekene van Julius doot. XV.
Hoe Julius was vermort. XVI.
Vanden Keyſer Auguſtus. XVII.
Van Auguſtus manieren. XVIII.
Van wondere in Rome. XIX.
Hoe Herodes gewan die crone. XX.
Hoe die Jueden verloren die waerde. XXI.
Anthonis doot eñ Cleopatra. XXII.
Herodes doghet. XXIII.
Herodes quaethede. XXIV.
Van Verrone eñ ſine prouerbien. XXV.
Van Virgilius. XXVI.
Van Virgilius ſproken. XXVII.
Van onſer Vrouwen geborte. XXVIII.
Hoe dinghel vorſeide hare coemſt. XXIX.
Hoe Maria ten tempel quam. XXX.
Van onſer Vrouwe manieren. XXXI.

Vanden ſeluen.	XXXII.
Van Oratius eñ ſine ſproken.	XXXIII.
Van Auguſtus wighen.	XXXIV.
Van onſer Vrouwen beloue.	XXXV.
Hoe Joſeph onſer Vrouwen nam.	XXXVI.
Vanden ſeluen.	XXXVII.
Sente Bernaert van onſer Vrouwen.	XXXVIII.
Van onſer Vrouwen bodſcepe.	XXXIX.
Van Marien eñ Elizabeth.	XL.
Twi Joſeph hiet Marien man.	XLI.
Hoe Maria voer te Bethlem.	XLII.
Vanden herden eñ ander dinc.	XLIII.
Vanden drien Coningen.	XLIV.
Noch vanden ſelven.	XLV.
Vanden Innocenten.	XLVI.
Hoe Jh'c voer in Egypten.	XLVII.
Herodes quaethede eñ ſine doot.	XLVIII.
Hoe Herodes rike wart gedeelt.	XLIX.
Van Ih'c ſittene onder die wiſe.	L.
Auguſtus des Keyſers doot.	LI.
Van Ouidius ſproken.	LII.
Vanden ſeluen.	LIII.
Vanden ſeluen.	LIV.
Noch vanden ſeluen.	LV.
Van hem noch.	LVI.

Hier beghint die ſeuende Capitele.

Die ſeuende bouc heuet in
Van Tyberius ſijn beghin /
Den derden Keyſer onder die Romeine.
Hoe hi eerſt goet was / daer na onreine.
Van Paulinen die auenture /
Die ghehoort was wel ter cure.
Van Pylatuſe / van Baptiſten /
Hoe hi doopte Iheſum Criſten.
Ons Heren vaſtene entie worde /
Daerne Sathanas in corde.

Hoe

Hoe Ih'c. keerde water in wine.
Hoe hi oec coos die jonghers ſine
Pietre/ Andrieſe/ Jacob/ Jhan.
Hoe Herodes den heileghen man
Baptiſten vinc/ eñ hoe terſtonde
Ih'c Xp̄c predeken begonde/
Eñ coos ·Xij· Apoſtele mede/
Eñ menegen miracle dede.
Baptiſten doot eñ hoe tien tiden
Die Jueden onſen Here beniden.
Hoe hi Lazarus verwecte
Hoe Aagabarus op hem mecte
Dat hi quame in ſine ſtede
Omme te ſine in goeden vrede.
Eñ hoe hem Ih'c· vriendelike
Sendde in een cleet ſine gelike.
Hoe Ih'c quam te Jheruſalem.
Hoemen met palmen quam iegen hem.
Hoe hi verdreef wt met leede
Copers eñ vercopers beede
Vanden tempel eñ hi dede
Vele miraclen daer ter ſtede.
Hoe dattene Judas verriet.
Hoe dat hi hem vangen liet/
Platten/ crucen/ geſelen an thout;
Hoene Longus/ ſonder ſcout;
Indie zide ſtac eñ hem bekeerde.
Hoe hi ſider/ omdat hi leerde
Onſe geloue al openbare/
Wart ons Heren maertelare.
Hoe God was int graf geleit
Eñ met ſiere mogentheit
Die helle rouede omdie keptiue
Eñ verbrees van dode te live.
Hoe hem God daer na verbaerde.
Van Joſephs pine/ van ſine onwerde.
Diene vander crucen dede/
Van ſinen auenturen mede.

Van Symions .ij. kindren ſaen/
Die vander doot waren vpgeſtaen.
Hoe Matthias Apoſtel ſat
Indes verraders Iudas ſtat.
Hoe die heilege Geeſt quam inne
Den Apoſtelen inden zinne.
Der Apoſtelen predicade.
Stevens doot met fellen rade.
Van Symoene den touerare.
Van Saulus/ die wert Paulus dare.
Onſer Vrouwen henen vaert:
Vanden liue te hemele waert.
Eñ wat daer af henet geſet
In haren bouke Elyſabeth:
Eñ onſer Vrouwen miraclen mede
.xl. ſtaende trere ſtede/
Die geſciet ſijn harentare
In menech lant openbare.
Van Paulus/ hoe hi bekende hem
Den Apoſtele van Iheruſalem.
Wat Pylatus Tyberiuſe ſcreef
Van onſen Here/ hoe hi doot bleef
Eñ hoe dat Tyberius woude
Datmen vor God houde ſoude
Van Herodeſe Agrippa
Eñ Tyberius doot daer na.
Hoe Gayus quam ten keyſerike.
Hoe hi vp hief mogendelike
Herodes Agcippa eñ gaf hem
Die crone van Iheruſalem.
Gayus ſuffen alſe een ſod/
Hoe hi wilde weſen god:
Eñ daer na in corter huren
Vermort was biden ſenaturen.
Deſe bouc heuet te ſine dele
.C. eñ twee Capyteele.

Van

Vanden (*) *Tiberius eñ ſinen ſeden.* . . I.
Van ſine manieren. . . . . II.
Vrouwen Paulinen meſſal. . . . . III.
Wat in Tyberius tiden geuel. . . . . IIII.
Van Jans Baptiſten depene. . . . . V.
Hoe onſe Here ginc in de woſtine. . . . VI.
Hoe Baptiſte onſen Here wijſde. . . . VII.
Hoe God maecte van watre wijn. . . . VIII.
Hoe Baptiſte was gevaen. . . . IX.
Hoe God dApoſtelen predeken ſende. . . X.
Hoe God vander roodſe was geſteken. . . XI.
Van Jan Baptiſten dpot. . . . . XII.
Hoe God ·Vm· man verſaedde. . . . XIII.
Ons Heren transfiguratie. . . . . XIIII.
Hoe God dat zondege wijf quytte. . . . XV.
Hoe Lazarus wart verwekt. . . . XVI.
Vanden Cō. Agabarus. . . . . XVII.
Hoe Ih'c Agabaruſe ſcreef. . . . . XVIII.
Hoe Agabarus genas. . . . . XIX.
Hoe God ·X· Lazerſe genas. . . . XX.
Hoe God vpten ezel reet. . . . . XXI.
Hoe God die copinge vten tempel warp. . . XXII.
Wat hi predecte inden tempel. . . . XXIII.
Van Nicodemus eñ ander dinc. . . . XXIIII.
Hoe Judas Gode vercochte. . . . XXV.
Vanden witten donreſdaghe. . . . . XXVI.
Hoe onſe Here wart gevaen. . . . XXVII.
Van Herodes eñ Pylaten. . . . . XXVIII.
Ons Heren Cruuſinghe. . . . . XXIX.
Ambroſius vander moeder Gods. . . . XXX.
Vander Sonne vergane. . . . . XXXI.
Van Longius die Gode ſtac. . . . . XXXII.
Hoe Joſeph ·Ih'c· afdede. . . . . XXXIII.
Hoe ·Ih'c· die helle brac. . . . . XXXIIII.
Van ons Heren vertogeneſſe. . . . . XXXV.
Van Joſeph van Arimathien. . . . . XXXVI.
Noch van Joſeph. . . . . . XXXVII.
Van Symeons ·ij· kinderen. . . . . XXXVIII.

(*) *Vanden L. van.*

Vanden ſeluen Kinderen. . . . XXXIX.
Van onſ Heren vpvaert. . . . . XL.
Van des heilechs Geeſts comſt. . . . XLI.
Der heileger kerken begin. . . . XLII.
Vanden ·vij· *dyaken.* . . . . XLIII.
Hoe Steven was ghedoot. . . . . XLIV.
Hoe Jacob die minder biſſcop wart. . . XLV.
Van Symeone den tovenare. . . . XLVI.
tProloghe van onſer Vrouwen. . . . XLVII.
Miletus van onſer Vrouwen. . . . XLVIII.
Hoe die Apoſtelen quamen tote hare. . . XLIX.
Hoe menſe ten grauen drouch. . . . . L.
Hoeſe te hemele voer. . . . . LI.
Watmen hier af geloven moet. . . . LII.
Wat ſ'Eliſabeth hier af ſach. . . . LIII.
Van onſer Vrouwen pylare. . . . . LIV.
Hoe onſe Vrouwe clagede in Toletten. . . LV.
Van hem, die Ih'm ſette tene borge . . . LVI.
Hoe Maria beſcut haren vrient. . . . LVII.
Van hem, dien ſoe halp in wanhopen. . LVIII.
Vander Vrouwen, die ſoe halp inde vloet. . . LIX.
Vander Abdeſſen, die ſoe verloſte van ſcanden. . LX.
Van hem, dieſe metten vingherline verchirde. . LXI.
Van hem, die ſoe loeſte vter zee. . . . LXII.
Vanden Abt, die ſoe halp inde zee. . . LXIII.
Van hare, die hare viere brac. . . . LXIV.
Vander Keyſerinne van Rome. . . . LXV.
Vander Vrouwen, die een kint wan an haren ſone. LXVI.
Van dat ſoe hare vertogede enen dyaken. . . LXVII.
Vanden biſſcop Bonitus. . . . . LXVIII.
Van enen man bi Awenchin, dien ſoe genaſ. . . LXIX.
Vander Jodinnen, die ſoe verlooſte. . . . LXX.
Vanden kindekine, dat an Ih'm ſprac pappa. . . LXXI.
Vanden Wiue, die ſoe bekeerde van ſonden . . LXXII.
Van O intemerata. . . . . LXXIII.
Vanden ridder, die haer gename ſpaerde. . . LXXIV.
Van enen ſcriuere, die Marien altoeſ eerde. . . LXXV.
Van enen, die Marien verſprac. . . . LXXVI.

Van

Vanhem, die haers niet loochenen woude. . . LXXVI.
Vanden Conveers van Cleeruays. . . LXXVII.
Van enen moenc, van Cleeruays. . . . LXXIX.
Van enen anderen graeuwen moenc. . . LXXX.
Van hẽ, die Marien beelde verſprac. . . LXXXI.
Van eenen Juede, dien ſoe verloſte. . . LXXXII.
Van eenen Chaertereuſen. . . . . LXXXIII.
Vanden Pape, die ſalue conde. . . . LXXXIIII.
Vanden abt Hughen van Clongi. . . . LXXXV.
Vanden kinde, dat die moeder den duuel gaf. . LXXXVI.
Vanden dief die onſer Vrouwen diende. . . LXXXVII.
Vanden Moenc van St Bertijns. . . . LXXXVIII.
Vander vrouwen, die hare biechte verhal. . LXXXIX.
Vanden clerc, die den duuel ſcriuen ſach. . . XC.
Hoe onſer Vrouwen geborneſſe vort quam. . . XCI.
Hoe ſoe enen Sarraſijn bekeerde. . . . XCII.
Van enen Juede die hare ymage ontreinde. . XCIII.
Van Hildefonſis biſſcop van Toletten. . . XCIIII.
Hoe Paulus quam te Iheruſalem. . . . XCV.
Pylatus orconde van onſen Here. . . . XCVI.
Hoe Tyberius Ih'm ouer God wilde houden. . XCVII.
Hoe Agrippa te Rome quam ende Tyberius doot. . XCVIII.
Hoe Gayius Keyſer wart eñ ſinen maniere. . XCIX.
Hoe Gayus int aerchſte hem bekeerde. . . C.
Gayus quaethèit eñ ſine doot. . . . . . CI.

Hier beghint die achtende Capiteele.

Men vint inden achtende bouc /
Die des wille doen onderſouc /
Hoe / na Gayus Caligina /
Claudius Keyſer wart daer na /
Sine manieren / ſine zeden.
Hoe Agrippa met felheden
Sente Jacobpe van Conpoſtelle
Ontliuen dede / alſe die feile.
Sente Jacobs jeeſten mede
Eñ ſine miraclen / die hi dede.

Van

Van Paulus eñ van Barnabas.
Hoe Saulus Paulus geheten was.
Hoe ſente Pieter te Rome quam,
Hoe hi dat Paueſcap ane nam.
Hoe Marcus dEwangelie ſcreeſ.
Hoe dEwangelie ſtaende bleef.
Daer naer alle die Paueſen mede
Bi namen van Rome der ſtede /
Van beginne tote onſen tiden /
Suldi hier horen ouerliden.
Daer naer Paulus predicade.
Hoe Athenen bi ſinen rade
Wart van orloghen quite.
Van Denyſe dyapoghite (*)
Hoe Paulus geuaen wart mede
Te Iheruſalem / in die ſtede /
Eñ te Rome wart gheſent.
Hoe onteert eñ geſcent
Die Iueden worden alle
Eer ſi quamen te quaden valle,
Claudius deſ Keyſers doot.
Menegē prouerbien groot
Vanden wiſen Seneca.
Perſeus prouerbien daer na
Eñ oec ten achterſten male
Die bloemen van Iuuenale.
Deſe bouc die heuet jn
Lxxviij Capiteele niet min.

Hoe Claudius Keyſer wart. . . . I.
Sine wonderlike zeden. . . . . II.
Van Herodes Agrippa eñ S' Jacobs doot. . . III.
Van Filetus eñ Hermogines. . . . . IIII.
Van ſente Jacobs Yſtorie. . . . . . V.
Hoe S' Jacobs te Cenpoſtelle quam. . . . VI.

Hoe

(*) Dyapoghite.] L. dariopeghite.

Hoe hi begrauen wart. . . . VII.
Van S' Jacobs translatien. . . . VIII.
Hoe S' Pieter was gevaen. . . . IX.
Herodes Agrippen doot. . . . . X.
Van Pauluſe eñ Barnabaſe. . . . XI.
Hoe men Pauluſe eñ Barnabaſe wilde anebeden. . XII.
Hoe douwe wet entie nieuwe ſciet. . . XIII.
Hoe S' Pieter biſſcop wert tAntyochen. . . XIIII.
Van Marcus Ewangelien. . . . . . XV.
Alle die Paueſen van Pietren tote Silueſter. . XVI.
Alle die Paueſen vort tote nv. . . . XVII.
Van Agrippen, Herodes ſone. . . . XVIII.
Hoe Paulus in Grieken caſtyde. . . . XIX.
Van Paulus, wat hi tAthenen dede. . . XX.
Hoe Paulus Deniſe bekeerde. . . . XXI.
Hoe Paulus enen doden genas. . . . XXII.
Hoe Paulus te Iheruſalem wert ginc. . . XXIII.
Hoe Paulus te Iheruſalem quam. . . XXIIII.
Vanden ·iiij· *zeden* (*) *eñ Paulus priſoen.* . XXV.
Hoe Paulus ſijn pleit te Rome beriep. . . XXVI.
Van Anna, onſer Vrouwen moeder. . . XXVII.
Hoe die Jueden begonden te rieſene. . . XXVIII.
Echt vander Jueden plaghe. . . . XXIX.
Noch van haerre plaghe. . . . . XXX.
Keyſer Claudius doot. . . . XXXI.
Van Seneca. . . . . . . XXXII.
Van Seneca tote Pauluſe. . . . XXXIII.
Seneca van groter wijſhede. . . . XXXIIII.
Seneca vander groter moedicheden. . . XXXV.
Seneca van ghematen. . . . . . XXXVI.
Seneca van groter gerechtecheden. . . XXXVII.
Van beſcedene wijſheit. . . . XXXVIII.
Van beſcedenre ſtoutheit. . . . XXXIX.
Van beſcedenre maten. . . . . XL.
Van beſcedenre ſotheit. . . . XLI.
Van ·iiij· *dogeden den ſlotel daer aue.* . . XLII.
Senecaes prouerbien. . . . XLIII.
Seneca in ſine leringhe. . . . XLIIII.

Van-

(*) Zeden.] L. zeenden.

Vanden ſeluen.	XLV.
Seneca van ordanke. (*)	XLVI.
Seneca van weldaden.	XLVII.
Vander ſeluer ſake.	XLVIII.
Seneca ieghen wantrooſt.	XLIX.
Seneca in ſinen rade.	L.
Vanden ſeluen.	LI.
Trooſt vor die doot.	LII.
Van bedwanghe.	LIII.
Van leeringhen.	LIIII.
Seneca vander tijt.	LV.
Seneca van vriendſcepen.	LVI.
Seneca vander Heren doene.	LVII.
Seneca van ghematen.	LVIII.
Echt van wijſheden.	LIX.
Vanden wiſe rade.	LX.
Vanden ſeluen.	LXI.
Vander ſeluer dinc.	LXII.
Prijs vander dinc.	LXIII.
Vander doot.	LXIIII.
Van te ſine in hoeden.	LXV.
Echt van rade.	LXVI.
Jeghen prijs.	LXVII.
Van leringen Echt.	LXVIII.
Vanden ſelven wonden. (†)	LXIX.
Jeghe vrechede.	LXX.
Van ede'en moede.	LXXI.
Noch van rade.	LXXII.
Van miltheden.	LXXIII.
Van wijſheden	LXXIIII.
Noch meer vanden ſeluen.	LXXV.
Van Paerſius prouerbien.	LXXVI.
Van Juuenale.	LXXVII.
Van Stacius prouerbien.	LXXVIII.

(*) *Ordanke*] Lees *ondanke.*
(†) *Wonden.*] Lees *worden.*

SPIEGEL HISTORIAEL.

EERSTE PAERTIE.

SESDE BOEK.

Wanen dat Rome eerſt quam. I.

Nv moeten wi hier properlike
Scriuen van den Roemſcen rike/
Dat doe dat moghenſte was/
Daermen vint in bouke af las.
So moeten wi hier dus beginnen/
Eñ ſijn begin doen bekinnen.
In Aochs tiden/ die ·lxxx· jaer
Bailliu was/ wet vor waer/
Ouer tfolc van Yſrael/
So leſen wi/ dat ghevel
In ſijn ·lxxvi· ſte jaer/
Dat een Janus quam aldaer/
Daer nv Rome ſtaet die ſtede/
Eñ eene borch maken dede
Hiet Janiculus/ weetmen wale/
Dits deerſte Cō· van Ytale.
Dit was ·C· jaer eñ ſevene.
Nadien/ dat met heilegen levene
Die kindere van Yſrael
Die Rode zee dorgingen wel/
Eñ Pharao eñ ſine ſcare
Al daer bleuen openbare.
Na Janus quam Saturnus
Van Creten. na hē quam Pycus
Eñ na hem quam Faunoen.
Oec daer naer in ſijn doen

Wart die ſtat van Troien verloren
Eñ quam Eneas / alſe wijt horen /
Verdreuen / daer nv Rome ſtaet.
Omme te ſcuwenen menech quaet
Nam hi Latijns dochter te wiue.
Voer Eneaſe die Coninge viue
Regneerden / alſemen vint vorwaer /
Omtrent ·C· eñ ·L· jaer.
Eneas omtrent jare viue.
Doe wart na hem / van ſinen wiue
Creuſa / ſijn ſone Cō· Aſcanius /
Eñ ſi ·xiiij· na hem aldus
Coningen in Alba / die ſtede /
Die Aſcanius maken dede.
Deſe ·xv· regneerden / datſ waer /
Cccc ·eñ vijftich jaer.
Daer naer maecten Rome de ſtede
Romulus eñ Remus mede /
Eñ waren in Rome Coningen ·vij·.
Die regneerden in haren leuene /
Deen voren eñ dandere naer
Omtrent ·cc· eñ ·xl· jaer.
Doe waren die Coningen verdreuen /
Entie raetſmannen vp geheuen
Die regneerden in hare maniere
·Cccc·xl· jaer eñ viere
Onthier eñ Julius Ceſar quam /
Die met gewelt ane vinc eñ nam
Den Romeinen mogentheit eñ ere
Eñ was deerſte eeneghe Here.
Nv ſalic v die raetſman noemen /
Die in eeren eñ in vromen
Rome ſetten eñ int gheval /
Dat ſoe wart houet der werelt al.
Brutus die verſtac Tarquine /
Den leſten Coninc entie ſine
Eñ was raetſman int eerſte jaer.
Hi entie ſine bleuent daer

Xxxix· jaer alduere.
Doe coos men binden Roemſcen muere
Hem ·x· diemen niet en noemt/
Die berechten datter ſtat vroemt/
Eñ deſe couſtume die ſtoet
Xcvi· jaer ouer goet.
Int honderſte eñ ·xxxvi. jaer
Coren ſi echt weder daer
Raetſmanne na haren wille/
Eñ namen eenen hiet Camille
Die ·xii· jaer berechte die ſtat.
Doe coren ſi ſidert na dat
Quintiliuſe / eñ was / alſict hachte/
C· jaer ·xl· eñ achte
Na dat die Coningen waren verdreuen:
·Xxxviij· jaer es hijt bleuen.
Pappyrus die was daer naer
Raets man eñ waeſt ·vi· jaar·
Paulus eñ Regulus waert vercoren
C· eñ·xcij· jaer/ als wijt horen/
Nadat verdreuen was Tarquijn.
Fabius Maximus moeſt voget ſijn/
Die wart vercoren oec/ datſ waer/
Alſemen ſcreef ·cc· jaer
Eñ ·xcviij· horen wi ſpreeken/
Na dat die Coningen waren verſteken.
Lucius Emulus wart vercoren
Eñ Verro mede/ alſe wijt horen/
In dat naeſte jaer daer naer/
Alſt was ·cc· eñ ·xcix· jaer.
Liuius · eñ Marcelius coeſmen dis
Alſemen ſcreef ·ccc· jaer eñ drie.
Claudius eñ Liuius die quamen
In die heerſcapie te ſamen/
Alſemen ſcreef ·ccc· eñ viue.
Doe coeſmen daer den ſtouten van liue
Cypioene/ den Affricaen/
Eñ men ſcreef doe/ ſonder waen/

Ccc· eñ ·lx· eñ een.
Daer naer coren ſi el ne geen/
Dan Cypio Affricaen/ den jongen/
Alſemen ſcreef in Latijnſcer tongen
Ccc·lx· jaer eñ viere.
Naer hem ſo coren ſi ſchiere
Eenen hiet Naſſica Cypioen
Doe ſi ſcreuen na haer doen
Ccc· jaer ·xc· eñ twee.
Daer naer namen ſi vogede mee
Mettellius eñ Poſtuſenius mede
Alſemen ſcreef in Rome/ die ſtede/
Ccc·xc· eñ drie.
Te hant hier naer coren ſie
Marius eñ Genius mede/
Alſemen ſcreef in hare ſtede
Cccc· jaer eñ viere.
Doe wart Cilla gecoren ſciere/
Alſemen ſcreef ·cccc· jaer.
Eñ ·xxij· ouer waer.
Marcus Tullius Sicero
Wart raetſman gecoren doe
Alſemen ſcreef ·cccc· jaer
Eñ ·xlix· mede daer naer.
Doe coes men daer metten genoten
Pompeius/ diemen hist den groten/
Eñ Craſſus/ die wart vermort/
Eñ int wallende gout verſmort.
Cccc· eñ ·lvij· jaer
Quam Julius/ alſemen ſcreef vorwaer/
Eñ nam die heerſcapie
An hem eñ an ſine paertie/
Alſemen ſcreef no min no mes/
Dan cccc· lx· eñ twee
Oft ·ij· meer/ datſ ·lx· eñ viere/
Na dat die Roemſche baniere
Den Coningen wart genomen eñ deere.
Voert ſine orloghe eer hi was Here/

Ju-

Julius wijch vptie Gallen. II.

Ceſar Julius quam gevallen
Van ouer berch vptie Gallen/
Eñ vp Germania/ dat ſterke lant/
Dat nv Almaengen es genant.
Eene brugge maecti ouer Rijn/
Daer ouer voer dat here ſijn;
Want al was tDuutſce lant eñ Gallen
Dicken in verlies ghevallen
Noint ne quamer Romein int lant/
Diet an Rome dwanc metter hant.
Nv hebben die Gallen vernomen
Ceſar inden lande comen:
Die beſte dat waren die Auoiſine/
Entie ſtaercſte in alre pine/
Entie meeſt volx mochten geleeſten;
Lxm· leſen wi jn ieeſten/
Brochten ſi volx inden onvrede.
Dje Suſinoiſe quamen mede/
Die van ·xij· ſteden houet waren
Eñ brochter ·Lm· teere ſcaren.
Die Amminoiſe die Aertiſiene
Brochtenre ·M· waeruen tiene.
Die Cornoiſe quamen daer an
Eñ brochten ·xxv·M· man.
Merapi/ wanic te waren/
Dat dat die Cornoiſe waren/
Si haddenre ·xi· M· daer.
Die Caſſelopſe quamen daer naer
Die nv Vlaminge heten gemene
Eñ haddenre ·x· M· alleene.
Doe brachtere die Vermidiſiene
Mannen ·M· waeruen tiene.
Aduatici/ na dat ict weet/
Sijn die Henewiere heet.

Eñ

Vſ. 34. Die] Men zal denklijk lezen moeten Dicmen.

Eñ Alialoiſe eñ Brabantſoene
Brochtenre ·xviii m· tien doene.
Die Germeinen/ dat ſijn Daelmanne
Brochtenre ·xl m· nochtanne/
Die traken ten Rine waert
Omme te nemene douervaert
Van Juliuſe. Doe ſiere bi waren
Was hi metten volke ouer gevaren
Int ouer lant vanden Rine
Daer vachtmen met groter pine/
So dat die Gallen entie Germeine
Gheſlegen worden bi na alreine:
Alle die beſte bleuenre doot/
Cleene menechte daer onſcoot.

Hoe Julius den Rijn quam neder. III

Daer na wart Julius geware/
Dat hem eene grote ſcare
Volx vergaderden barbariene/
So menech ·m· waeruen tiene
Int geberchte vptie Rone.
Hi ſendere met enen legioene
Galba/ die hem den wijch af wan/
Eñ ſlouch hem af ·xxx m· man.
Hier naer ſaen ſo traken hẽ ane
Met groter macht die Aquitane
Die wonen ouer die Geronde;
Hi ſlouch hem af vp ene ſtonde
xxxviij m· man.
Echt verhieuen hẽ vort an
Die Germeine/ dat ſtoute diet/
Omt verlies en liet ſijs niet.
Alt volc lude eñ ſtillekine/
Dat tuſſcen der Elven enten Rine
Orlogens luſten al ghemeine/
Quamen alle vptie Romeine/

Die

Die Ceſarre vele perſſen daden;
Maer int ende quaemt hẽ te ſcaden;
Want hi den wijch vp hem verwan.
Voer ·ccccm· man
Was ghereкent haer verlies:
Oec ſo gaf men hem vp dor dies
Borghen/ ſteden wel naer alle
In Aelmaengen eñ in Galle.
Julius eſ van daer geſtreken
Eñ dede ſine brugge breken/
Eñ quam den Rijn neder gevaren.
Aldaer/ ſo waent men te waren/
Dat hi Niemagen maken dede/
Als teenen pale in ere hoechede/
Dat hi vanden berghe dor ronnen
Tlant tote daer adde eñ verwonnen;
Want daer beneden berch eñ dal
Hiet doe Neder Saſſen al.
Over Maſe trac hi van dane.
Die lande quamen hem alle ane/
So dat hi quam/ daer nv eſ Ghent/
Daer verſaemdi ſijn couent/
Entie in ſijn here waren
Gheaffoleert van ſinen ſcaren/
Ofte te moylijc waren mede/
Die liet hi aldaer ter ſtede/
Eñ maecte daer eene veſte.
Oec ſo liet hi daer int leſte/
Alſe hi woch voer ridderen mede
Indie vaſte nieuwe ſtede/
Die tlantſcap entie ſtat ſouden
Jegen donbedwongen Gallen houden;
Want Gayus was ſine eerſte name.
Hiet hiſe Ghent heeten hoe ſoet quame.

Hoe

Vſ. 38. Neder Saſſen] Dit zelfde vindt men by M. STOKE I. B. vs. 41. en *volg*. Men zie daar by vooral de aanteek. van HUYDECOPER op het 43. vs.

Hoe Julius Baertaengen wan. IIII.

Daer na trac hi neven der zee /
Omme lande te winne mee.
Thoront ſeitmen dat hi ſtichte.
Vlaendren hiet / ſeget tgedichte /
Doeuer van Ruſen; ſider was tlant
Naden boſſch Vlaendren genant;
Alſo quam hi vort gevaren
Weſt lancs der zee met ſinen ſcaren
Grote Baertaengen heefti verſien
Met witten roedſen eñ mettien
Vervreeſchte hi / wat lande et ware.
Doe ſeidi al openbare /
Dat hijt emmer winnen woude /
Ouer voer hi alſe die doude.
Jegen hem quam Caſſibellaen.
Den wijch verloren ſonder waen
Die Romeinen / eñ metter vaert
Weken ſi ten ſcepe waert.
Menegen lieten ſi daer ter ſtede.
Ceſar verloos ſijn ſwert mede /
Hi weer ouer int ander lant;
Eñ want die winter ginc in hant.
Maecti daer bi nv Boenen ſtaet
Eenen tor / vp toeuerlaet /
Hem tonthoudene dor die noot.
Noch ſtaet hi daer ſcone eñ groot.

Daer

Vs. 11. Vervreeſchte] d. i. *vernam*. anders by onze Ouden *vreiſchen*, waar van wy nader ſpreken zullen, zie intusſchen de aanteek. van HUYD. op *M. Stoke* I. D. bl. 264. en volg. *Vertal. in onrijm* f. 137. d. *Eñ hier na verſach Julius ouer die Zee noch een lant dat groot Bertaengen geneemt was.*

Daer naer beſochti Teemſen lant/
Daer hi menegen ſcaerpen pael vant/
Daer ſiere lieden vele verdronken/
Eñ ſiere ſcepen vele verſonken/
Doch dattie Bertoene weken;
Nochtan met liſte eñ met treken
Daden ſi menegen ſwaren ſtoot
Optie Romeine eñ ſcade groot.
Tachterſt ſo ginc in hant
Hare hoeſt ſtede/ Trinovant/
Dat nu Lonnen heet bi namen/
Eñ gaf hem die ſtat te ſamen
XL. ghiſele/ naer deſen zede
Volgheden andere ſteden mede.
Oec es Coninc Caſſibilaen
Juliuſe in hant gegaen.
Dus ginct met Bertaengen twaren
Dat binnen .viiijc. jaren
Hier naer/ alſt es becant/
Eerne was geheeten Inglant.

Hoe Tullius Cyſero was beleghen V.

Binnen dien dat die ſtoute man/
Julius/ Bertaengen wan/
Embiorix/ Cõ. van Gallen/
Eſ vptie Romeinen ghevallen/
Eñ daer Julius Octa lach/
Eñ ſlouch hem af/ vp enen dach/
Een legyoen altemale.
Octa bleef doot indien dale/
Eñ Pretotius te waren/
Die inden wijch drouch den aren/
Dat was die roemſche baniere.
Die Romeine/ die deſe maniere

Van

Vs. 9. Pretotius] L. Petronius.
Vs. 11. Baniere] Zie de aanteekening hier achter.

Van deſen wighe / hadden verſtaen /
Si begroeuen hem daer ſaen /
Daer ſi laghen vp dat velt.
Eñ maecten daer met gewelt
Een foſſeit / ·x· voete diep /
·Xv· voete wijt / dat omme liep
Haer here den ommeganc /
Die was ·xv· milen lanc ;
Eñ want ſine hadden / waer mede deluen /
Maecten ſijt al bi hem ſeluen
Beede met zwerden eñ met kniuen /
Die erde daden ſi teenen dike driuen /
Daer vp ſetten ſi iegen die gaſte
C· torren eñ ·xx· vaſte.
Hier binnen belagenſe die Gallen ;
Tullius Ciſero was van hẽ allen
Houet man van diere beſeten waren.
Die Gallen ſijn / die niet en ſparen /
Sine vechten ane nacht eñ dach ;
Want alſe eene ſcare ſtille lach /
So vacht dandere vptie Romeine,
Embiorix / eñ mettem ghemeine /
Van Trieren ·ij· Princen goet /
Iudicio maris / alſiet verſtoet /
Was deen / eñ Tingetorix dander,
Elc was ſijns liues Alexander.
Vij· daghe eñ alle die nachte,
Vochten ſi hem ane met machte
Eñ worpen vier met potten inne /
Omme dat die brant die veſte winne /

Eñ

Vs. 19. Dat omme liep *enz.*] d i. dat hun leger rondom ging, dat rondom hun leger liep.

Vs. 36. Iudicio maris] lees Induciomarus / en zie CAESAR *de B. Gall.* Lib. V. C. III.

Vs. 37. Tingetorix] lees Cingetorix. CAESAR l. c.

Vs. 38. Elc was enz.] Elk hunner was in moed en dapperheid eenen Alexander gelijk.

Eñ daer toe ſendemen hem ghedichte
Menech quareel / menich geſcichte;
Maer die Romeinen en weken niet
Om brant / omme waken / om geen verdriet,
Sine waren dach eñ nacht
Indie were met grotere cracht.

Hoe Julius Cyceroene ontſette. VI.

Cyſero Tullius dede weten
Juliuſe / dat ſi waren beſeten;
Eñ in een harde ſwaer doen /
Eñ hadden verloren een legioen;
Dat hijs niet en liete hine quame /
Enter andere ware name.

Ju-

Vs. 43. Eñ daer toe enz.] Niemand denke, dat deze Regel door den afſchryver bedorven is. De woorden hebben eenen goeden zin, wanneer men maar in acht neemt, dat ghedichte hier ſtaat voor dichte / zynde het voorzetſel ghe by de Vlamingers zeer gemeen, en dan beteekent het hier *zeer veel:* ghedichte menech quareel / menich geſcichte is dus *eene groote menichte van pylen.* JULIUS CAESAR de B. G. L. V. C 43. zegt, deze hiſtorie verhalende: *maxima telorum multitudo* Deze volgende woorden van MELIS STOKE IX. B. vs. 374. zullen deze plaats zeer ophelderen:

Daer vloech ſo menich ſcerp pijl onder
Van ſterken boeſtallen eñ boghen,
Weet datte quarele vloghen
Dichter, *dan oft waren hien;*
Men conder cume doer gheſien.

Vergelijk hier mede ook II. B. vs. 785.

Vs. 6. Andere] d. i. *het andere legioen. Vertal. in onrijm* f. 138. c. *Eñ doen ontboot Cicero aen Julius, datter een legioen van den romeynen doot ghebleuen waren, eñ dan dat* andere *legioen oec verſlagen ſoude worden, waert dat hi haer niet haeſteliken te hulpen en quame.*

Julius ſendde in Beauoſijns
Sinen ridderen / dat ſi ſijns
Wachten ſouden met haren ſcaren;
Want die andere beleghen waren.
Dus trac hi ten Gallen waert /
Eñ / eermen ſijns geware waert /
So trac Julius eñ ſine beſte
Allegader indie veſte.
Die Gallen die lagen daer bi /
Alſe dieſe node lieten vri:
Doe hiet Julius ſine ſcaren
Som vptie Gallen varen /
Eñ hiet hem maken ene vlucht
In eenen dale / gelijc ene vrucht /
Dat daer biden here lach.
Si daden dit / eñ alſi dat ſach /
Dattem die Gallen volgeden naer /
Warp hi vp die porten daer /
Eñ ſijn here quam wt al.
Daert wart alſo groot geſcal;
Want die Gallen alle waren
Veringhet metten roemſcen ſcaren.
Cleene menechte daer ontran /
Wel van · l x · duſent man /
Die dore maraſſchen ontſcoten daer.
Daer bleef doot Judromaer
Van Trieren / eñ menech man.
Alſe Julius ſien began
Sijn volc aldaer / ter ſeluer ſtont /
Sone vant hi niet daer ongewont
Den tienden man van ſire ſcare.
Anderwaerf quam hem daer mare /

Dat

Vs. 20. Vrucht] vrucht is hier *vrees*, de beteekenis van dit woord zal, op eene andere plaats nader met voorbeelden beveſtigd worden.

Vs. 32 Judromaer] Lees Induciomaer en zie de aanteek. Cap. V. vs. 36.

Dat dat volc van Armorike/
Dat nv Bartaengen heet gemeenlike/
Op hem quam met groter were.
Deſe wighe beſcriuen dus
Helpnandus eñ Horoſius
Eñ Julius Celſus/ die dus mede
Scriuet van der Gallen zede.

Die Zeden vanden Gallen. VII.

Die goede/ die euwelike leuen
Eñ hare gichten bi redenen geuen
Alſi an lieden willen wreken
Haer meſdoen/ haer meſſpreken/
So geuen ſi hem een out geual
Eñ altemale haer geuouch al/
Omme dat hem verlies eñ ſcade
Dat herte te ſware lade
Sulcken tijt/ alſtem meſſciet.
Aldie werelt en mochte niet
Tlant van Gallen al bederuen/
Wilde hem therte ouer een weruen.
Die Gallen ſijn alle van zinnen
Heet eñ fier van ſwaren beginnen.
Tehant ghelouen ſi ere mare
Rechtſ/ alſo oft geproeuet ware.
Qualike moghen ſi iet langhe
In pinen ſijn eñ in bedwanghe.
Men vint van hem menegen genoet/
Die hem ſeluen eer ſlaen doot/
Dan ſi wijſlike in der hoede
Langhe ghedogeden aermoede.
Vſage/ coſtume eſ alre dinge
Een groot meeſter ſonderlinge/

B5 Hier

Vſ. 1. Goede] d. i. Goden/ *dii.* Zie onze *Taelkundig Meng.* bl. 334.

Hier omme eiſt grote nuttelicheden
Kinderen te leerne goede zeden.
Daer neemt den menſche zin eñ cracht
Entie die auenture wacht /
Hi ſiet haer ſulken in dit leuen
Gheluc eñ groot vordeel gheven /
Omme dat hi te meer droeuen ſal /
Alſe hi coemt in ſinen val.
Dje Gallen ſijn lieden openbare /
Sine ſouken geene vlucht h' no dare /
Gherne toghen ſi hare zeden /
Si willen met vromicheden
Vechten eñ met claren daghen /
Niet verradenlijc no met laghen.
Hier laten wi een ſticke bliuen
Van Juliuſe / eñ ſullen ſcriuen
Van Marcus Tullius Sicero /
Die mettem in dorloghe was do /
Eñ makere was van vele bouken /
Sine bloemen ſullen wi ſouken /
Die in ſinen boeken ſtaen /
Die ſuldi in Dietſche verſtaen.

Tullius Cyſeroens prouerbien. VIII.

Die gherechtecheit / datſ bekent /
Dat dat es dat fondament /
Dat men niemen onrecht doet
Eñ men ſi der gemeenten goet.
Niemen en houdem an dat belof /
Daermen es oft toe / oft of
Ane comende ten anegange
Met looſhede oft met bedwange.
Onrecht eſ dicken vertreet
Met ſcalcken mantele eñ bedect /
Alſemen trecht ontect niet wel /
Daer af coemt dit biſpel :

Daer

Daer ſcaerp recht in ſomegen ſtonden
Alte groot onrecht es vonden/
Datſ datmen vechten ſal/
Omme tlant te payſe te bringene al;
Dus ſalmen emmer te paiſe raden
Waer bi dat pays niet coemt te ſcaden.
Gheen onrecht ſal men meer becronen
Dan dattie ghene/ diet al honen/
Daer naer ſetten haren moet/
Dat men ſeggen/ ſi ſijn goet.
Gheene dinc es van meerre moede/
Dan onwerde van erdſchen goede.
Eiſt ſo dattu aerm beſt/
Eñ beſtu oec int goet geveſt/
Dattu vrilike geuen connes
Djes wert es eñ dien dues jonnes.
Ghene dinc es te priſene mere
Eenen edelen man/ enen groten Here/
Dan ghemate eñ goedertiere;
Maer dat ſal ſijn in goeder maniere/
Datmen fierheit buten zie/
Waerbi hem die quade ontſie/
Eñ hort/ dat wrake eñ daet
Alle weghe ouer een gaet/
Eñ nemmer en doe gerechtechede/
Als di verwerret eſ die zede.
Ghylers/ ſmeekers die laet varen;
Want ſi ſijn alle valſch te waren.
Dan gaet die doget achter voet/
Alſemen die dinc copen moet/
Eñ dat ment te gelde keert/
Dat die doghet geuen leert.
Gherecht altoes en es hie niet
Die doot/ aermoede/ rouwe ontſiet/
Of die enech welvaren echt
Ane vaet/ eñ latet trecht.
Gherechtecheit es ſo goet/
Dat die hem met roue voet/

Hins

Hine magere niet ontberen al;
Die meeſter dies weſen ſal/
Hi moet eſſene in midden wanderen
Of ſi ſlane eñ kieſen ·i· andren.
Den rechtre kent men inden ſtride/
Volget hi int pleit der rechter zide
  Eerlijc eiſt/ dat goetſ mans tale/
Goede lieden ontfangen wale;
Maer daermen ſiet dat men van deſen
Alre meeſt gedanct ſal weſen/
Daer eſmen gereet int ontfaen;
Rijcheit heuet onder gedaen
Entie ſware ghierechede
Den ganc vander houeſcede.
Niet aergers danne goet beiagen
Onder hem die dat recht draghen.
  Alle die eene ſake ſpreken
Eñ ander dinc ſoeken ter treken/
Die ſijn ongetrouwe eñ loes
Eñ haer doen coemt te quade altoeſ.
Men ſal houden datmen ſwert
Den vianden/ ſo wien ſoet dert;
Eñ dit niet alle weghe nochtan/
Swerſtut eenen quaden man/
Alſe mordre ofte rouere mede/
Die gheenen goeden man hout vrede/
Alſonder meſdaet machtmen vreken
Hem al ſweren eñ al ſpreken.
  Tullius die ſpreect deſe vort
Inden bouc der vriendſcap vort

Tul-

Vs. 79. Vort] L. wort.

Tullius van vriendſcepen. IX.

Vriendſcap machmen ſonderlinge
Priſen vor alle erdſce dinge;
M' deſe vrienſcap en geſciede
Nie / dan onder goede liede.
Men mach merken wel hir bi /
Hoe grote dinc vriendſcap ſi;
Want ondere alle creaturen /
Die ſijn onder menſcelike naturen /
So hout haer vriendſcap ſo bedruct /
Dat ſoe niet vorder hare en truct /
Dan onder hem tween of lettel meer.
Vriendſcap eſ ſonder ſo loſen keer /
Gheſelſcap eñ goede minne
In goeden dingen / in hogen zinne.
Wat eſ ſoeter / dan ebben eenen /
Daer du dars ſeggen toe dijn meenen
Ghelijc dat tote di ſeluen ware.
Ic wille / dat een man wel vare /
So eiſt cleene nuttelichede
Een ander en ſi daer mede /
Die des alſe vro ſal weſen /
Alſe du ſelue van deſen:
Oec eiſt ſwaer verdriet ghedogen /
Men weet oec / wien dat toghen /
Diet dan draghet in ſire herten
Swaerte / dan du dine ſmerten.
Vriendſcap es in weluaren ſoete /
Eñ in meſſal eiſt oec boete /
Eñ al bidmens / dat mens niene doe /
Alſo vele trec ict mi toe /
Hoe die meentucht ſo gheſta /
Dat ſoe naer mi oec wel ghae /

Alſe

Vs. 18. Wille] d. i. ſtelle. *ſuppono.*

Alſic doe/ dat ſoe niet en ſnede
Indie wile/ dat ic leue.
Tuſſchen die goede entie quade
Ennes die vriendſcap niet geſtade/
Want die zin es van hem beeden
Alte wide van een gheſceeden.
Ofte ons enech god daer ſette/
Daer wi hadden ſonder lette/
Eten/ drinken eñ alle miede/
Sonder geſelſcap eneger liede/
Wie eſ ſo yſerijn nv bi daghen/
Die ſo hart lijf ſoude gedraghen;
Nature die es alſo reene/
Dat ſoe wille al goet gemeene
 In vriendſcepen ens niet ſo quaets/
Alſe ſmeeken eñ valſch baraet/
Eñ ſeggen alder lieder wille/
Enter waerheit ſwigen ſtille/
Dat eſ vriendſcap verloren/
Alſe een tware niet wille horen
Eñ ſijn gheſelle/ die dit weet/
Eſ te lieghene ghereet.

Vanden ſeluen. X.

Vort Tullius wort menechfoude
In den bouc vander Oude.
So ſere es tfolc buten ganghe/
Dat al tfolc wille leuen langhe/
Eñ alſi dan ter ouden comen/
So vlouken ſiſe dan eñ verdomen.
 Langhe gheleuet eñ wel/
Datſ in ghepeinſe een edel ſpel.
Ioget heuet domphheit jn;
In die oude vintmen den zin.
Cracht en doet gene hoghe dade
Die wel enden/ en ſi bi rade.

Die

Oude dats eene edele ghaue;
Want ſoe trect der menſceit aue.
Luxurie/ die ſware ondoghet/
Diemen lachtert in de joget.
Wat oude vrecheit wille ane gaen!
Dat ne can ic niet verſtaen/
Want ſo des weghes es min te gane/
So ons min ghelts bedaerf daer ane.
Omme niet maect die jonge geſcal/
Dat hi langhe leuen ſal.
Wat ſijn ongeraecter ſaken/
Dan onſekerheit ſeker maken.
Oec heuet die joget ſake eñ ſpoet
Ter doot meer/ dan doude doet.
Die joget valt in euele lichtre/
Eñ haer euel es vele bedichtre
Des ouden/ wet voerwaer/
Eñ haer gheneſen es alſo ſwaer.
In deſen heuet te voren die oude/
Hi es daer dander comen woude.
Hier dinct mi beſt af te broken,
Dan des wijs Tullius ſproken/
Eñ ic noch ter jeeſten kere/
Eñ van Juliuſe voert leere.

Hoe Julius Rome beſtont. XI.

Ryeardus die hyſtorien/
Die vele yſtorien adde geſien

Scriuet/

Vs. 17. Wat] d. i. waarom? *quid?* zie XII. *b. v.*

Vs. 28. Bedichtre] Bedichter is hier om het riim voor Beduchter/ *anxior, magis ſollicitus.* —— Bedichtre des ouden d. i. *gevaarlyker, dan der ouden.* zie meer van de uitlating van het woordjen dan achter den *Comperativus* by HUYDECOP. *Brief over den Abl. Abſ.* bl. 30.

Scriuet/ dat Julius .x. jaer
Orloghe hilt ſtaerc eñ zwaer/
Eer hi Bartaengen eñ Gallen
Ant Roemſche rike dwanc met allen.
Doe ſendde hi te Rome/ indie ſtat/
Eñ eeſchede dus eñ bat/
Dat men hem gaue d' meer herſcapie/
Pompeius eñ ſine paertie
Wederſeident alter vee.
Doe ontboden die ſenature/
Dat hi te Rome niet en keere/
Hine liete te ſiere onnere
Sijn here bliuen buter ſtat.
Julius balch hem omme dat/
Eñ verſaemde al ommetrent
Al ſijn here in een couent/
Eñ quam getreet te Rome/ int lant/
Gewapijnt/ alſe een ſtout wigant;
So dat hi ter hauene quam/
Menegen wijch dat hi nam
Op pompeius paertien ſwaer/
Entie zeghedi alle/ dats waer.
Pompeius entie ſenature
Saghen/ dat die auenture
Juliuſe ſere mede was/
Eñ ſi vernamen oec wel das/
Dattem emmer die cracht an wies.
In groten vare waren ſi dies/
Eñ hebben Ytale begheuen/
Alſe oft ſire wt waren verdreven/
Eñ ſijn in Grieken gevaren/
Om te makene hare ſcharen.
Julius quam te Rome binnen/
Eñ hi brac in ſijn beghinnen
Die triſorie van dier ſtat/
Daer jnne lach die ghemeene ſcat/
Dien heuet hi al vpgheheuen/
Eñ ſinen ridderen in ſoude gegeuen

Hoe

Hoe Julius eñ Pompeius vochten. XII.

Hier binnen quam in Pompeius here
Menech Cō· van ouer mere /
Dieſe weten wille eñ ſouken /
Hi maechſe vinden in Lucaens boeken /
Wie ſi waren eñ wanen ſi quamen.
Ceſar entie ſine vernamen
Deſe dinc eñ alle te male
Voeren ſi ouer in Teſſale.
Pompeius hadde in ſijn here
Xl· M· volx ter were /
Die ſette hi te middewaerde:
Andie rechtre zide hi ſcaerde
Vic· duſent volx te ſamen
Eñ alle die met ridders namen:
Eñ ane die luchter ſide daer bi
Vc· duſent ridderen vri /
Aldus quam ſijn here in drien.
Julius ſcaerde oec mettien
Sijn here in drien / hi adde nochtan
Min / dan ·xxx·m· man
Te voet in die midde waerde;
In elke ſide hi ridders ſcaerde
Diere hadde ·m· ouer al.
Daer wart een mekel gheſcal /
Daer dat here viel te ſamen;
Maer alle die meſſalle quamen
Op Pompeius entie ſenature /
Die verloren daer ter hure
·xii· duſentich op dat velt
Eñ ·xxxiij· wartere ghevelt
Heren / die hieten ſenturioene /
Eñ elc hadde te ſinen doene

C·

Vs. 23. Ouer al] d. i. *in 't geheel.*

C. ridders te ſinen vane/
Eñ Pompeius die ſeilde dane
In Egypten/ daerne vinc
Tholomeus/ die jongelinc/
Eñ dede hem ſijn hooft af ſlaen
Eñ ſendet Juliuſe ſaen
Die ouer in Surien quam/
Eñ tlant in ſinen handen nam/
Eñ voer met ſinen paertien
In Egypten tote Alexandrien/
Eñ ſettet trike van dien lande
Tholemeuſe in die hande/
Dat Cleopater oec beſat.
Eñ Tholomeus wart omme ſcat
Jegen Juliuſe in ſtride/
Want bidi hi waes onblide/
Dat hine alſo machtich ſach.
Daer verloes hi vptien dach
xxij^{m}. man/
Hem waren af gewonnen nochtan
Xij. ſcepe oec tier ſtede.
Tholomeus quam in vare mede/
Eñ ſoude met enen ſcepe ontflien/
Daer liep ſo menech in mettien/
Dat dat ſcip te gronde ginc;
Aldus ſtaerf die jongelinc.
Daer na wart hi teenen ſtonden
Biden goudinen alſberch vonden
Onder die dode/ die men vant/
Die die zee daer warp vpt ſant.
Doe wart Ceſar harde ſaen
Egypten oec onderdaen/
Eñ hi gaeſt Cleopatren weder/
Dier af was geſteken neder.

Hoe

Hoe Julius Keyſer wart. XIII.

Ceſar Gayus Julius
Die verwan Egypten dus /
Eñ keerde dor Surien weder /
Eñ quam in Ponten daer hi neder
Paruaces velde eñ ſine macht.
Doe quam hi met groter cracht
Echt te Rome / indie ſtede /
Daer dedemen hem die werdichede /
Datmen hem gaf ·ij· hoghe namen
Conſul eñ Dictator te ſamen.
Van danen es hi met ſinen ſcaren
Ouer in Afferike gevaren /
Daer hi dede grote plaghe
Op Pompeius vrient eñ mage:
Die veruacht hi eñ verſlouch.
Nochtan en was dit niet genouch;
Pompeius dochter / Pompeia /
Soene moeſte ſteruen daer na.
Jonghe Cato / doe hi dat ſach /
Dranc hi venijn vp die dach;
Want hi lieuere vri wilde ſteruen /
Dan in vangneſſen bederven.
Nu es Julius in Rome gekeert /
Alſe hi in Affrike heeft onteert
Al / dat Pompeius was hout.
Doe trac hi an hem met gewout
Al die macht entie ghewelt /
Die dat ſenaturſcap helt
Entie raetſmanne gemeene /
Eñ wart eenech prince allene /
Eñ dedem Imperator noemen;
Eñ niet Coninc; dus eiſt comen /
Dat hi Keyſer van Rome waert.
Dit es / alſe ons twaere openbaert /

Vander werelt aneginge /
Alſe ons tellet die leringhe /
L i · hondert jaer
Ende ·l i j. eñ een alf/ datſ waer.
Keyſer was hi in deſen liue
Meer dan ·i i i j· jaer min dan viue.

Julius ghedane eñ zeden. XIIII.

Julius was groot eñ lanc
Eñ wel gaende in ſinen ganc /
Wit van hude / bruun van ogen /
Entie bliſcap dochten togen.
Staerc eñ dapper was hi van leden,
In ſlape plach hi ſwerre ſeden;
Want hem droemde ſo ſware /
Dat hi dicken vp ſcoot van vare.
Calu voren / dat hem meſſat /
Eñ harde leet ſo was hem dat.
Lettel ſere dranc hi van wine /
Onwetende plach hi te ſine
In ſinen etene; maer indie tale
En was niemen geraect ſo wale.
Wel gelettert was hi mede /
Dat machmen proeuen hier ter ſtede;
Want deerſte / die oint jaer beſciet
Te Rome / alſemen beſcreuen ſiet /
Dat was Romulus / wet vorwaer;
De maer ·x· maende maecti int jaer /

Doe

Vs. 7. Droemde] Hier is het werkwoord *droomen* gebruikt als een *Neutrum*, by ons wordt het als een *activum* gebezigd, en men zegt thands *ik droom.*

Vſ. 9. Calu] d. i. *Kaal*, *Calvus*: calu voren verſtaat hier onder *was hi. Vertal. in onrijm: van vore was hi cael.*

Doe quam Numa/ diere toe dede
Laumaent eñ Sporcle mede/
Eñ maecte tjaer lanc/ ſonder ſaghe/
ccc. eñ .lxv. daghe.
Hier naer wart Julius geware/
Dat dat jaer te cort noch ware
Een vierendeel van eenen daghe/
Eñ ſette/ datmen vort des plaghe/
Datmen ten vierden jare name
Dien dach/ die daer ouer quame/
Verſament van den .iiij. vierendeelen/
Eñ menne an dat jaer ſoude heelen.
Dus ſout eenen dach ebben meer/
Dan dander viere hadden eer/
Entie dach ſoudemen achter ſetten/
Dat hi dien jare niet ſoude letten.
  Voert was Julius ten wapenen vroet
Enter pinen ſere goet.
Waeſt in reghene/ waeſt inder zonnen/
Blootſ houets plach hi henen ronnen.
Verdich was hi in ſijn wech tiden.
Letten hem rivieren in ſijn riden/
Die conſti ouer zwemmen wel/
Was ſoe te wijt/ ofte te ſnel/
So nam hi balger ofte blaſen/
Die vul windſ waren gheblaſen/
So dat hi dicken met genende
Die ſine voer reet/ die hi ſende,
Alſe ſtrijt in aventuren ſtoet/
Liet hi tors/ eñ vacht te voet/
Omme dat ſijn volc ſoude ſien/
Dat hi hem niet en tijdde vp tſlien.
Sijn ors was alſe Bucifal;
Want hen was man inde werelt al/
Diet gheriden moehte daer bi/
Sonder namelike hi.

Vs. 22. Sporcle] Zie de aanteek. hier achter.

Alle gheboeghe/ alle houeſchede/
Stoutheit/ miltheit/ vromichede/
Dieſ mochtmen añ hem bevinden/
Dies waeſt recht dattem ridders minden.
Gayus hiet hi bi namen recht/
Julius ſo hiet hi echt;
Want hi van Troien was geboren/
Van ſire moeder/ alſe wijt horen/
Entie hooft tor van der ſtede
Van Troyen hiet Ylioen mede.
Ceſar hiet hi; want men waent das/
Dat hi vter moeder geſneden was.

Die vortekenen van Julius doot. XV.

Ceſar Julius was dus Here/
Eñ regneerde met groter ere
Enech Here/ dat in Latijn
Imperator wille ſijn;
Monercha eiſt in Grieyſcer tale:
In Dietſch dinket mi Keyſer wale;
Want hetſ Heren name de meeſte/
Diemen vint genoemt in geeſte.
Dit was voer Ih'c. Xpc. te voren/
Eer hi van Marien wart geboren/
Siere Moeder/ .xlvi. jaer
Eñ .vi. maent/ wet vorwaer/
Dat hi ſkeyſerrike ontfinc.
Hi ſette inder Jueden dinc
Hyrcanus/ Biſſcop eñ Here
Antipater dede hi eere;
Want hi was comen an ſine zide;
Nochtanne haddi inden ſtride
In Teſſalen/ met Pompeius geweſen
Der Jueden Hertoghe/ alſe wi leſen.
Doch/ omme ſine vromechede/
Maect hine baillu vander ſtede

Van Iheruſalem / onder Ircane.
Dit was / naer onſen verſtane /
Antypater / Herodes vader /
Die ſijnt die kindere alle gader
In Bethleem onthoueden dede /
Om Iheſuſe te gecrigene mede.
Sine doot die wart te voren
Voer tekent / alſo alſe wijt horen /
Meſſeliken in menegen figuren ;
Want die lantmanne / die geburen
Die om lant pinen eñ winnen al
Eñ berich ſlichten eñ dal /
Worden hackende in dien dage /
Daer vele oude graue laghen /
Eñ want ſi vonden in ſome ſcat /
So daden ſi nerenſtelike dat /
So dat ſi vonden in eenen vate
Eene coperine plate /
Eñ daer in Griex geſcreuen :
Capis / die wilen in ſijn leuen
Stichte Caeps / die goede ſtat /
Die leghet hier in dit ſelue vat /
Eñ alſemen ontect ſine been /
So ſal worden een Julius ouer een
Verſlaghen van ſinen maghen /
Eñ daer naer in corten daghen
Gewroken ſwaerlijc eñ wale
Ten groten verlieſe dien van Ytale.
Int lant van Rome eñ in de ſtede
Geſciede menech ander dinc mede.
In ſinen drome in andren dingen
Die al te ſinen ſtervene gingen.
C. daghe voer ſine doot
Geſciede mede een wonder groot :
Sijn beelde ſtont mids in de ſtat /
Eñ in ſijn voerhoeft adde dat
Alleene gheſcreuen eene C.
Eene lettere quam min no mee /

Die

Die ghene lettre ontwee ſtac/
Eñ els en dede gheen ongemac.
Des nachtſ/ doemenne ſdageſ verſlouch/
Daer hi ſliep naer ſijn ghevouch/
Vloghen up in ſine zale
Alle die veinſtren teenen male;
So dat hi up indiere gebare
Scoet oft al ghevallen ware.
Ten ſeluen daghe/ daer hi oec ginc
Int capitoel/ daer hi ontfinc
Dje doot/ waren hem inde hant
Lettren gheleit/ diemen vant/
Daer in ſtont/ alſemenſe up dede/
Al beſcreuen oec daer mede
Die grote mort wet vor waer.
Inden naeſten daghe daer naer/
Dat hi was geſleghen doot/
Sachmen riſen ·iij· zonnen groot/
Eñ alſi dan bet up quamen
Worden ſi teere zonnen te ſamen.
Dit machtmen wel bedieden ſcone/
Dat een God in drien perſone
Alder werelt cortelike na deſen
Openbare ſoude weſen.
Oec ſprac een oſſe vremde dinc
Teenen man/ die erien ginc/
Dat men ſoude in corten tiden
Meer manne verſlaen/ dan coren ſniden.

Hoe

Vs. 69. Daer] Hier voor leest men in den *Rijmbyb.* f. 99. b. alwaar dezelve worden gevonden worden.

Ten ſelven daghe, doe *hi ginc int Capitoel.*

Vs. 68. Erien] Zie over deze plaats de aanteekening op de I. P. II. B. C. XLII. vs. 39.

Hoe Julius was vermort. XVI.

Al was Pompeius doot bleuen
Eñ ſine vriende ſom verdreuen
Jemen was / die noch ſijns gedachts /
Entie ſiere doot oec rochte.
Twee waerre / die hieten aldus
Brutus eñ Craſſus /
Die altoes in rade bleuen /
Dat ſi ſtoeden na Julius leuen ;
Maer indie ſekeringe nochtan
Waren ·cc· eñ ·lx· man /
Edele Heren / ſenaturen.
Alſe ſine beſtonden daer ter vren /
Eñ Ceſar ſach / dat ſi te ſamen
Alle vp hem met kniuen quamen /
Nam hi ſijn cleet in die hant /
Eñ decte ſijn houet inden pant /
Omme dat hi wiſſchen niet en woude /
Eñ dat hi cuuſſcelijc vallen ſoude
Warp hi ſijn cleet voer ſine been.
·xxiiij· ſteken haddi al in een.
Haer ne gheen / wet voer waer /
Ne verleuede oec drie jaer /
Some bleuen ſi doot in ſtride ;
Som indie zee / ſom verre / ſom wide ;
Sulke daden hem vanden liue
Metter hant en metten kniue /
Daer ſi Ceſarre mede ſtaken.
Die Romeinen daden maken
Eene columme hooch ·xx· voete /
Eñ bernden met goeder moete
Sinen lachame / eñ tpuluer tſamen
Daden ſi in een vat / eñ namen
Tgheene / eñ ſettent in ene columme /
Eñ hietenſe oec daer omme

Julia; want hi daer lach
Die beſte/ die leuede onder dien dach.
Alle die Keyſeren/ die na hem quamen
Hieten alle Ceſar bi nemen/
Al tote indien daghe heden/
Doer deere van ſiere werdicheden.
Out was hi ·lvi· jaer/
Alſe hi ſtaerf/ leſen wi voer waer.

Vanden Keyſer Auguſtus. XVII.

Naer hem was teñ rike ontfaeñ
Ceſar Auguſtus Octauiaen.
Van hem quam/ dat al noch bliuet/
Dattem elc Keyſer Auguſtus ſcriuet/
Alſe ghi horen ſult hier naer.
Hi regneerde ·lvi· jaer.
Noint was gheluckeghere gheen
In wighe Keyſer ouer een/
Noch goedertierre geen in vrede.
Grieken eñ Pannonien mede
Wan hi eñ daer in meneghe port/
Oec ſochte hi die lande vort.
Die Sycambre wan hi te ſamen/
Daer ſidert die Franſoyſe af quamen.
Spaengen wan hi metter hant/
Eñ dat volc/ dat hire in vant/
Die Norichi entie Dalmaten
Dje Deenen entie Sormaten/
Dje Beyeniers/ die Boſſerane
Brachte hi den Roemſcen rike ane.
Eer hi enech Keyſer was
Dronghen ſi ouer een das
Hij eñ Anthonis/ die vor deſen
Met Juliuſe adde geſelle geweſen/
Daer Auguſtus vp ſoude vallen/
Spaenyen/ Ytale entie Gallen

Maer

Maer Azia / tlant van ouer mere /
Dat quam in Anthonis were
Sine conres ſcriuen ſine gedane
Scone buten allen wane /
Alſo alſe ſine daghen ſouden
Henen gaen al tote ſire ouden /
Was hi altoos te ſcouwen an
Van ſinen daghen een vulmaect man;
Nochtan was hi tonweget ſere
Sijns lijfs / die vulmaecte Here;
Want hi boeke hadde vercoren:
Dichten wildi eñ leſen horen
In ſpraken was hi ſtille eñ mate.
In doghen van ſconen gelate /
Eñ daer toe vtermaten claer /
So datmen wanen mochte vorwaer /
Offer iet godleecs in ghelach /
Eñ alſe jemene vp hem ſach
Die vander claerheit / die zie ontfel /
So bequaemt hem dore wel.
No lanc no cort was hi van leden;
Maer van grotre houeſcelicheden.
Menech ongevoughe lant
Sette hi ter Roemſcher hant /
Eñ hine ſtreet oec vp geen lant /
Hine was hem te ſwaer viant.
Die ſtat van Rome verchierdi ſo /
Dat hijs in ſijn ſteruen vro
Was; want die huus merberijn ſtonden /
Die hi tichlijn adde vonden.
Nerenſtelijc verboot hi eñ ſere
Wijn te drinkene; want die Here
Sach die lieden hẽ ſware verteren
Eñ dronkenſceep hẽ ſerre deren.
Lettel lande ſo wan die man /
Hine gaſſe hem weder / dien hiſe af wan /
Entie Coningen alle / horen wi tellen /
Niet hi vrienden ofte geſellen.

Lettel achte hi ſulker ſake /
Dat men van hem ſprac achter ſprake.
Alſemen omme ſine eere maecte
Scluerine beelden / hi ontſaecte
Sulker eeren eñ wilder niet /
Want hiſe alle ſmelten hiet.
En geens prijs en wildi roeken:
Hi haetet ſeerre / danne vloeken.
Hi verboot oec harde ſware /
Dat niemen ſo coene en ware /
Siere mayſenieden verboet hijt mede.
Selden quam hi in eeneger ſtede
Sonder tilike eñ met nachte;
Want hi nerenſtelike wachte /
Dat hi niemene verloede te ſere /
Omme hem te doene dienſt eñ eere.

Van Auguſtus manieren. XVIII.

Sjne maghen eñ ſine kinder /
Beede meerre eñ minder /
Alſe hiſe den lieden beual /
Sprac hi mede dit wort al:
Verdienen ſi doghet / doet hem wel.
Dicken mede dat gevel /
Aſem en enen ontliuen dede /
Omme miſdaet / die hi dede /
Dat ſi ſeiden die keytiue:
Maer dat Auguſtus leuende bliue
Al ſteruen wi / wat rouct ons dat.
Sulc tijt / alſ hi quam indie ſtat
Sone was niemen ſo coene mede /
Die meſdadegen ouer dede.
Niemene lichte en verdiende /
Dat hine ebben mochte te vriende;
Maer dien hi wilde te vriende kieſen
Die en mochten niet lichte verlieſen.

Een ſijn ridder die vernam /
Dat een ever up hem quam /
Daer hi ginc bi ſkepſers zide /
Eñ ſtakene: dat was niet in nide
Jegen den ſlach / eñ ſpranc bet achter:
Die keyſer loech / eñ ſeitſ hem lachter /
Eñ teecht ſire bloetheit mede /
Niet dat hijt in quade dede.
Sine beginghe was gemeene /
Beede van nederen eñ van cleene.
No van cledren / no van geláté
Ne was hi fier / noch ongemate.
Drie gherechten haddi ten male /
Eñ altoes bouen den getale
Van ·vi· ne wildi niet gaen /
Hoe grote feeſte hi adde gedaen.
Lettel etens was ſine zede.
Sere lettel wijns dranc hi mede:
Drie waeruen dranc hi te male /
Eñ alſe hem dorſte / plach hi wale /
Dat hi ene ſoppe in watre at /
Of boem vrucht van nature nat.
Van talen was hi ſere vroet /
Eñ van lettren meeſter goet.
Brieue en prijſdi niet wale /
Die waren van ſwaerre tale;
Hi wilde wel dat elc brief ware
Licht van Latine eñ openbare.

Vaſte

Vs. 19. Een ſijn enz.] Deze plaats niet zeer duidelijk zijnde, hebben wy liefst de woorden van SUETON. dit geval verhalende, hier by willen voegen Lib. II. C. 67. „ Diomedem diſpenſatorem, a quo, ſimul ambulante, in„ currenti repente fero apro per metum obiectus est, maluit „ timiditatis arguere, quam noxae, remque non minimi „ periculi, quia tamen fraus aberat, in jocum vertit."

Daſte hordi / eñ niet en ſprac /
Alſemen tale voer hem vertrac.
Hine gedoghede niet lichte /
Datmen tale voer hem dichte /
En waren meeſters alte waert.
Van donre was hi ſere veruaert.
Dus / alſemen v hier viſiert /
Was hi gheſeedt eñ gemaniert.

Van wondere dat in Rome gevicl. XVIIII.

In Auguſtus eerſte jaer.
Geſciede verre eñ naer
Menech wonder / nv dit nv dat.
Al vaſte te Rome / vider ſtat /
Sprac een oſſe / daer hi drouch /
Sinen laſt in eene plouch.
Eñ Tullius Marcus Sycero
Was int ſelue jaer alſo
Vermort eñ genomen ſijn leuen:
Eerſt was hi tonrechte verdreuen /
Eñ verbannen vter port /
Eñ nv ſonder meſdaet vermort;
Sijn houet eñ ſijn rechter hant
Was brocht te Rome te hant /
Eñ al dor ſine werdichede.
Ouidius wart geboren mede
Int ſelue jaer / ſo ſachmen wonder
Bouen andre al beſonder;
Want in den naeſten jare / datſ waer /
Ontſpranc eene fonteine claer
Tote Rome van olien / die diep
Eñ grouſlijc in den Tybre liep
Eenen dach al dueretuere:
Dat bedidde wel ter cuere /
Dat Gods gratie eñ ſine houde
Onder die heidine comen ſoude.

In

In deſen tiden was Herodes/
Antipaters ſone/ ſijt ſeker deſ/
Op comende/ eñ was gemaect thant
Baillíu in der Jueden lant.
Nv was hi ſcaerp van zinne eñ ſnel/
Eñ berechte tlant ſo wel/
Dat men in Galylee ſanc mede
Van ſiere grotere vromechede.
Hyrcanus nichte nam hi te wiue/
Eñ want hi heidijn was van liue/
Viel hi indie Juedſche wet/
Eñ dede beſniden ſijn let
Omme hare grote edelhede/
Eñ omme hare lieue mede/
Want ſoe was vtermaten ſcone.
Ircanus/ die drouch daer crone/
Eñ Biſſcop eñ Coninc was/
Hi was haer oem/ alſict las:
So wel was hi Anthonis vrient/
Eñ ſo wel heuet hi hem gedient
Dat hine ſidert brochte ſcone
Te Iheruſalem andie crone.

Hoe Herodes gewan de crone. **XXI.**

Hier binnen maecte ſine vaert
Anthonis te Rome waert/
Aldie wile quamen te hant
Die Perſen in Surien lant
Eñ wonnen Iheruſalem.
Si voerden ghevaen met hem
Hyrcane/ den Biſſcop/ vter ſtede/
Eñ Facelus/ Herodes broeder/ mede;
Maer Herodes liet hem jaghen
In Ydumea te ſinen maghen.
Den Biſſcop waren dogen wt te broken
Facelus heuet hem ſeluen gewroken/

Alſe hi ſinen here ſach doen ſo wee/
Eñ ſlouch ſijn hoeft ſelue ontwee
Op enen ſteen. Bi deſer ſake
Nam hi den vianden de wrake/
Eñ ſprac: nv willic ſteruen ſaen;
Want mijn broeder es ontgaen/
Daer ic af ſeker ben vor al/
Dat hi mi noch wreken ſal.
Herodes vernam die mare
Dat ſijn broeder doot bleuen ware/
Eñ voer te Rome altehant
Aldaer hi Anthoniſe vant/
Die Auguſtus gheſelle was/
Eñ telde hem die waerheit das/
Hoe hi om die Roemſche eere
Sinen broeder eñ ſinen here
Beede ghader hadde verloren.
Anthonis warp ſijn doen te voren
Auguſtuſe enten Senaturen.
Aldaer wart ter ſeluer huren
Herodes Cō· ghemaect thant
Te Iheruſalem ouer tlant.
Tuſſcen Auguſtus Octauiane
Eñ Anthoniſe ſo dede ane
Herodes die Cōr· gewaden ſcone
Eñ ontfinc daer die crone.
Men ſendene weder ouer mere
Eñ mettem hulpe eñ here.
Aldus wart Cō· die tyrant/
Die gheen recht en adde an tlant.
Aldus waeſt den Ioden vorſproken/
Alſe hem af worden te broken
Haren ceptren van haren maghen
Dat ·Xpc· quame in corten daghen
·iiij· jaer waeſt vandien daghe/
Dat hi ontfinc ſonder ſaghe
Die crone te Rome/ eer hi alt lant
Geweldichlike adde in die hant.

Hoe

Hoe die Jueden verloren die waerde. XXI.

No heuet Hyrcanus verſtaen/
Dat Herodes heeft ontfaen
Siere nichten man ſijn rike/
Eñ quam te Iheruſalem aermelike;
Doch heeſtene Herodes gheſet
In ſijn Biſdoem ongelet.
Dit was/ alſe wi weten vorwaer/
In Auguſtus tiende jaer/
Dat Herodes crone ontfinc/
Die hem tonrechte ane ginc;
Naer Maragnes/ alſe wijt horen/
Sijn wijf/ waſer af geboren.
Crone drouch hi ouer waer
Te Iheruſalem ·xxxvij· jaer/
Ent die crone en mochte niet comen
Vort tote den Biſſcopdomen/
Entie Biſſcoppe vort an
Waren ongebortege man/
Niet van Aarons kindere geſet/
Naer dat recht van Moyſes wet/
Noch ſine bleuent niet al her lijf;
Maer ſi cochtent/ alſe keytijf/
Van ſtonden te ſtonden/ van jare te jare
Jegen die Romeine openbare/
Daer mochten die Joden merken wel;
Want hare heerſcapie vel
Int Biſſcopdom eñ indie crone/
Dat ſine geborneſſe ſcone
Nakende ware eñ bi
Die ghene die ·Xpc· geheten ſi.

Anthonis doot eñ Cleopatra. XXII.

Anthonis / Auguſtus compaen /
Dien Azien was onderdaen /
Verminnede in ſinen zinne
Cleopatren / die Coninghinne
Van Egypten / eñ ſchiet
Van Octauiane / dien hi liet /
Auguſtus zuſter / eñ tien tiden
Begonſti vp Auguſtuſe ſtriden.
Auguſtus gereedde ſine vaert /
Eñ voer te Anthoniſe waert
Met ſcepen in Egypten lant.
Daer vachtmen ſere / daer bleef int ſant
Eñ int water menech man;
So dat Auguſtus den wijch wan /
Eñ Anthonis ſach te waren
Onder comen ſine ſcaren.
Eñ Cleopatra / die Coninghinne /
Die wart eerſt veruaert van zinne /
Eñ vloe met haren ſcepe van goude /
Van puerpere diere menechfoude.
Hadſoe dat ſeil vp ghetoghen /
Anthonis ſaeght hine conſt gedogen /
Alſe hem volgede ſijn viant /
Hine doodde hem ſelue metter hant.
Cleopatra leidene na dat
In een ha de ſcone diere vat /
Vol dierre ſpecien eñ cruut /
Eñ ſoe pareerde hare als ·i· bruut /
Eñ ſoe viel Auguſtus te voeten /
Ofte ſoe iet mochte gheſoeten
Met haerre ſcoenheit ſinen zin;
Maer hine achtes meer no min.

In

Vs. 6. Dien] L. die.

In deſen merct ſoe eñ verſtaet /
Dat haers ſijn mach geen raet /
Eñ gaet daer Anthonis lach
Bi hem liggen vp enen dach.
An elke borſt / dus eiſt bekent /
So ſette ſoe een ſerpent /
Bi naturen ſo ghevenijnt /
Dat ſoe / ſlapende ongepijnt /
Staerf ; aldus bleef ſoe doot.
Doe wan Auguſtus / die ſtede groot /
Alexandrien in dien twiſte /
Die rijcſte ſtat / diemen wiſte.
Egypten verloes hier onſcone
Aldus ſine Coninc crone /
Eñ moeſte onder Rome bliuen /
Eñ dadent haren bailliuwen bedriuen.
Dit was alſemen ſeget vorwaer
In Auguſtus . xv . de jaer.

Herodes doghet. XXIII.

Herodes van Iheruſalem
Eñ . hadde gebonden hem
Met Anthonis in ſekeringen
Iegen Auguſtus ; maer tien dinghen /
Daermen vacht en was hi niet.
Alſi hi horet eñ beſiet /
Dat Anthonis was verdoruen /
Heuet hi een ſcip verworuen /
Eñ voer daer hi Auguſtus vant /
Die crone ſette hi af te hant.
Met cleederen quam hi vore goet ;
Maer binnen haddi Coninx moet ;
Aldus began hi ſine tale :
Hi ſprac / Here ic lije wale /
Dat ic Anthoniſe getrouwe was /
Alſe een die ghedochte das /

Dat hi mi ter cronen brochte/
Daer ic van eren niet toe en dochte/
Eñ dat ic mettem niet en vacht/
Dan dooch ter bloetheit niet geacht/
Noch dat ic ſijns hadde vergeten/
Ic was thuus ſelue beſeten;
Doch ſendic hem ſuccoers eñ coren.
Nv heuet Anthonis verloren
Bi diere cracht/ bi ſiere ſcout/
Om douerdaet/ omme dongedout/
Dat hi met Cleopatren dreef/
Daer hi omme verwonnen bleef.
Nv bem ic verwonnen met hem/
Ontfanc hier nv eñ nem
Mine crone in dijn gewout/
Eñ gef ordeel ſulc/ als du wout.
Auguſtus die ſprac houeſcelike:
Wes geſont eñ nem dijn rike;
Want wine haten noch ons onthoget
Niemens vtnemecheit/ noch doget.
Du beſt een vrient van ſterken zinne/
Al ſijn wi nv in den gewinne/
Nochtanne beſtu int herte vaſt
Hen clach Anthoniſe niet een vaſt
Du beſt verwonnen/ wi ſullen di mede
Verwinnen in dogedachtichede.
Met deſere antworden ſcone
Sette hi hem vpt houet die crone.
Oec maecti hem ſijn rike wider;
Dus ſciet hi vander · Cõ · blider.
Alſe die Perſen dat verhoren/
Dat Anthonis es verloren/
Eñ dat Auguſtus al verwan/
Sendden ſi hem ghiſele dan;
Want ſi horden mare dus/
Dat Brutus eñ Caſſius/

Die

Vs. 46. Vander] Lees vanden.

Die Juliuſe hadden vermort/
In Grieken velden eñ adden te ſtort
Hare macht eñ hare here.
Si ſenden mede ſonder were
Metten ghiſelen die banieren/
Die Craſſuſe/ den ghieren/
Af hadden gewonnen met gewout/
Doen ſi hem dat wallende gout
In ghoten eñ ſine doden ſo.
Dies vreden was de menege vro;
Want hi was gemaect met eeren
Tuſſcen die Perſſen enten Roemheren.

Herodes quaetheden. XXIIII.

Herodes dede maken doen
Optie zee den tor Stratoen/
Eñ hiet Ceſarien die ſtede
Doer Auguſtus werdichede.
Hi maecte zale eñ ſtat gemene
Al van witten maerberſteene/
Samarien dedi maken weder/
Daert gevallen was ter neder/
Eñ hiet veſten. Oec maecti mede
Eenen tempel teere ſtede/
In Auguſtus ere/ vptie Jordane,
Dus brochti den Jueden ane
Der heidine coſtume en zede/
Daer hi ſwaerlijc an meſdede.
Te Iheruſalem/ biden temple
Van Anthoniſe hier te voren/
Maecti eenen hoghen toren

Van

Vs. 58. Ghieren] d. i. ghierigh. Craſſuſe/ den ghieren/ *den gierigen Craſſus.* Zie onzen Dichter I. V. LXXVI. vs. 28.

Van dieren werke eñ ſtere mede/
Dien hi Anthonia heeten dede
In die hoocheit eñ indat doen/
Dat wilen maecte Salomoen.
Anderen borghen/ veſten eñ ſteden/
Maecti ſo vele/ datmen noch heden
Wonderen mach/ wanen quam de ſcat:
Daer omme ſcriuet Joſephus dat/
Dat hi Dauidſ graf heeft ontdaen/
Daer hier te voren Jan Ircaen
Vte haelde ſo groot goet.
Nachtſ hi tgraf ontdeluen doet.
Daer vant hi menech diere vat;
Doe ſi bet in quamen ter ſtat/
Daer Dauid lach eñ Salomoen/
Geſciede daer een wonderlic doen/
Want ·i· vier vlooch der wt thant/
Dattem ·ij· ridders heeft verbrant.
Deſe dinc eſ hem geſciet;
Want ſi der conſt en wiſten niet/
Daer die ſcat bi was verborgen.
Wt waert ſo trac hi met ſorgen
Eñ dede geent graf verchieren
Met werke van dierre manieren.
  Hyrcanus/ die eerſt was ſijn Here/
Dedi ontliuen/ want hi ſere
Ontſach/ dat hi hem trike name.
Mariagneſ/ die ſo bequame
Van ſcoenheit was bouen alle wijf/
Diere dedi oec nemen tlijf.
Dieſ haddi ſidert rouwe ſo groet/
Dat hi naer was bleuen doot.

Van Verrone eñ ſine prouerbien. XXV.

In deſen tiden ſo bleef doot/
Verro/ die poete groot/

Die

Die vele dierre boeken maecte/
Eñ ſprac menege ſproke gheraecte.
Nv hort hier van ſinen bloemen/
Die wt ſinen bouken comen.
 Die emmer ander dinc wille priſen/
Dan die menechte vanden wiſen
Bi redenen proeuen eñ leeren/
Dat dinct mi ter ſotheit keren.
 Wie ſo geheuet onghebeden/
Geuet twee waerf in houeſceden.
 Wiltu kennen dine vriende al/
So werp di int ongeval/
Alſe blidelijc alſemen tgoet ontfaet/
Alſe blidelijc eiſt recht/ dat wech gaet.
 Al te kenne/ dat nv es/
Datſ onmogelijc/ ſijts gewes/
Eñ lettel weten es meſprijs;
Die de middel heeft es wijs.
 Hine can hẽ daer toe niet bekeren/
Dat hi vort iet groetſ can leeren/
Die an hem ſeluen niet en leerde.
 Hi dade wel die den ouden eerde;
Anden ouden es kintſce daet
Te beſpottene/ hoe ſoet gaet/
Eñ an den jongen en eſ niet min
Te wonderen wijſheit eñ zin.
 Den vroeden ennes geen dinc ſo zwaer/
Alſe tijt verlieſ/ wet vorwaer:
Emmer ſalmen den vroeden/ wiſen/
Eiſt hem lief/ oft leet/ oec priſen;
 Wiltu comen te hogen ſaken/
So ſoudſtu recht onwert maken/
Dat di die onwiſe verſmaden/
Hare pinen quame di te ſcaden.

Van Virgilius. XXVI.

In Auguſtus ·xx· ſte jaer/
So nam te berechtene/ datſ waer/
Plautus dat Gehaerde Gallen/
Dat ſijn alle die lande met allen
Van der Seine toter Rone.
Deſe Plautus maecte ſcone
Lyons/ dat noch houet ſtede
Van Gehaerden Gallen es mede.
In Auguſtus ·xx· ſte jaer
Staerf Virgilius/ datſ waer/
In die ſtede van Brandijs/
Eñ omme dat hi was ſo wijs/
Brochtmen te Napels ſine beene.
Op ſijn graf ſo ſtont alleene:
Van Mantes bem ic/ deſ gelouet/
In Calabren waſic gerouet;
Ic ligge te Perthonope/
·iij· bouke ſcrevic nanumee.
Sulke willen ſeggen eñ leeren/
Dat hi voer ſprac die coemſt ons Heren
Eñ een deel van ſiere doot ;
Iheronimus weder ſeget al bloet.
Vort hier wat van ſine ʒinne
Ware yſtorie heuet jnne;
Die wijſte van allen propheten
So eſ Virgilius geheeten.
Men ſeghet van hem deſe wort:
Dat hi te Napels/ indie port;
Maecte eene vlieghe coperine/
Die alle dandere vliegekine

Jae

Vs. 18. Nanumee] Lees min no mee.
Vs. 25. Propheten] Lees poeten.

Jagede al gadere uter ſtat.
Oec mede ſeghet men / dat
Een vleeſch huuſ eſ in die ſtede /
Daer geen vleeſch mach ſtinken mede.
Men ſeghet hi maecte met zinne
Een cloc huus eñ ene clocke der jnne /
Alſemen die clocke luden dede /
So ginc die tor rechtſ alſo mede;
Maer dit ſcijnt logene / als bi orconden /
Want clocken en waren doe niet vonden
In ſinen tiden; want / dien zede /
Wanic / vant dat kerſtijnhede.
Een praieel maecti / wanic wel /
Daer noint reghene in en vel.
Van ſinen baden vint men beſonder
Ongelouelijc eñ wonder.
Oec waent men / dat hi twonder warde /
Dat Rome hadde eñ bewaerde /
Eñ dat men deerſte ſekerlike
Heet vanden wondere van erderike.
Van elken lande / dat Rome wan /
Was daer een beelde / eñ nochtan
Indeſ beelden borſt geſet /
Hoet lant hiete / eñ omme bet
Omme te vernemene die dinc
An elc eene belle hinc:
Papen haddenre hare waehte
Beede met daghe eñ met nachte /
Eñ wat lande hem beriet
Jegen Rome te ſettene jet /
Dat beelde verſcudde / entie belle clanc /
So daden die papen haren ganc
Ten wiſen / eñ dadent hem verſtaen /
So voer men den vp geent lant ſaen.
Ditſ dwonder / dat ic vant beſcreven /
Van Virgilius hier beneven.
Nu ſuldi horen van ſinen boeken
Eñ ſine prouerbien d'jnne ſoeken.

Van

Van Virgilius ſproken. XXVII.

Minne vertwint alle dinc /
Wachti ſcone jongelinc /
Die bloemen gaders eñ merke das /
Dat ſerpent leghet int gras.
Oncondeghe dinc die doet
Dicken verſaghen des menſcen moet.
Die verdoemde dorſt van goude
Doet tfolc doen / datmen laten ſoude.
Dat wijf es van wandelen rade
Meſſelijc eñ ongheſtade.
Den ſtouten es hout dauenture
Ja ſom wile / niet talre vre.
Hier latic van Virgiliuſe bliuen /
Eñ ſal die geeſte voert beſcriuen.

Van onſer Vrouwen geborte. XXVIII.

Alſe Auguſtus hadde geweſen
Keyſer / alſe wijt vinden leſen /
xxvij. jaer wart geboren.
Maria die moeder wt vercoren /
Daer af ſcriuet Jheronimus
Van hare in ſinen bouke dus.
Maria / ſeghet hare vite /
Was gheboren van Dauite /
Van ſinen geſlachte te Nazareth /
Alſoe ghewies / was ſoe gheſet
In den tempel te Jheruſalem /
Daer magheden waren bi hem.
Joachim was des vaders name.
Anna die moeder goet eñ bequame
Was haer leuen met gode vercoren.
Anna was van Bethlem geboren /

Eñ Joachim van Nazareth.
Haer goet hebben ſi in drien geſet.
  Deen derdendeel gauen ſi Gode teeren
Den dienres inden tempel ons Heren.
Den aermen tander derdendeel.
Dat derde hilden ſi gheheel.
Dus wel eñ dus heilechlike
Leueden ſi in huwelike
Omtrent ·xx· jaer te ſamen /
Dat hem gene kindere quamen;
Doch daden ſi belof daer aue /
Waert dat hem God kint gaue /
Dat ſijt ſetten ſouden eñ leeren
Inden dienſt Gods ons Heren.
Omme deſe dinc quamen ſi nare
Ten temple Gods eñ badens dare
Sulken tijt / alſet feeſte was.
  Op eenen tijt geſciеden das /
Dat Joachim met ſire offrande
Metten geburen vanden lande /
Quam al tote Iheruſalem /
Om Gode te biddene eñ teeren van hem
Eñ Yſacar heeftene verſien /
Die Biſſcop onder dandere mettien /
Eñ vermeeſaemde te hande
Beede hem eñ ſine offrande /
Eñ ſeide dijn proſent mach dinken
Gode onbequame eñ ſtinken /
Want bidi dat hi di vint
Onwerdich te hebbene kint;
Want die wet verdoemtene wel /
Die geen kint heeft in Iſrael.
  Des ſcaemdem Joachim ſo ſere /
Dat hi hem woch maecte ten kere
Indie weide / daer ſine herden
Hem met haren beeſten generden;
Thuus en wildi hem niet keren;
Want hi hem ſcaemde d' ouneren

Voer

Doer ſine geburen/ die de wort
Vanden Biſſcop adden gehort.
Doe hi eene ſtont/ alſic ſeide/
Hadde gheweeſt inde weide/
Eñ daer hi dus was alleene/
Quam dinghel te hem claer ende reent
Met eenen claeren lichte vort/
Eñ troeſtene in dus dane wort;
Wantene daer die vaer verſwaert:
Joachim wes niet veruaert.

Hoe dinghel voerſeide hare comſt. XXIX.

Want ic bē dingel/ ons Heren bode/
Eñ ane di gheſent van Gode/
Eñ doe di van Gode verſtaen/
Dat dine aelmoeſene es ontfaen
Voer Gode/ eñ dine bede
Eſ voer hem gehort oec mede/
Dijn verwijt eñ dine ſchame
Heuet hi gheſien eñ dine meſquame/
Diemen di tonrechte warp anne/
Eñ verſtant wel/ dijn wijf Anne
Van hare ſal di eene dochter comen/
Entie ſaltu Maria noemen.
Deſe ſal van kindſcher name
Gode lief ſijn eñ bequame/
Eñ gheheilecht oec te voren/
Eer ſoe ſal ſijn gheboren.
Soene ſal eten no drinken mede
Altoes en gene onreinechede.
Haer wandelinge ſal ſijn inden temple/
Niet d' werelt/ daermen exemple
Bi neemen mochte teneger wantrouwen;
Maer rechtſ/ alſe van ere vrouwen/
Die verdroget was wert heboren/
Deſ hem wonderen ſullen diet horen/

Alſo ſal ſoe in reinecheden
Draghen den God der mogentheden/
Die Jheſus ſal heeten bi namen/
Want hijt behouden ſal te ſamen.
Nu es dinghel van hem gevaren/
Eñ quam daer Anna was te waren/
Eñ brochte hare deſelue mare.
Soe ginc te Jheruſalem daer nare/
Eñ ghemoette haren man/
Daer ſoe minne hadde an/
Ter porten/ die goudijn hiet/
Alſo alſe dinghel/ eer hi ſchiet
Van hare/ deed ſoe hem verſtaen.
Lieflijc heeft elc anderen ontfaen/
Met ſekeren wille eñ ghereet
Beiden ſi ons Heren beheet.

Hoe Maria ten temple quam. XXX.

Anna die wan ene dochter
Soeter/ zaleghere/ no ſochter/
Noch van ſo reinre nature
Was nie wijfs creature.
Hare dat men Maria hiet/
Alſe dinghel voer ſeide eñ riet.
Alſoe drie jaer hadde van ouden/
Eñ men hare mochte onthouden/
Bi naturen/ hare mamme/
So dedemenſe vander amme/
Eñ voerdeſe ten tempele ons Heren
Te proſente/ eñ Gode teeren.
Nu waren daer vp te ghane
XV. trappen/ die te verſtane.
Die .xv. ſalme doen van Dauite/
Die hi maecte/ ſeget die vite/
Der maghet/ die kint ſoude dragen:
Daer wart Maria van haren magen

Optie nederſte trappe geſet/
Omme dat ſoe hem daer verclaerde het
Te comene te Gods outare.
Die maget ſonder iemens ware
Gint op die ·xv· grade mede/
Eer daer iemene hulpe toe dede/
Sonder leeden ofte draghen/
Alſe oft ſoe out ware van dagen/
Alſe oft ſoe ſeide ouer luut/
Hier bi ſo waſic beduut.
Hare offrande es op gheheuen/
Eñ Maria es daer bleuen.
Vader/ Moeder ginghen dane/
Eñ lieten tkint/ daer men van wane
Niet/ dan deuget/ an mochte vinden/
Inden tempel met anderen kinden.
Ne hadde Maria niet ghewe ſen/
Ghepurgeert eñ geneſen
Van den ſonden van Adame/
Het ware te vierne ombequame
Van hare geborneſſen den dach;
Maer want men wel proeuen mach/
Dat ſoe van alder meſdaet/
Die men indie moeder ontfaet
Gheſuuert was/ eñ oec bi hare
Niet alleene die vloeke ſware
Van vrouwe Eeuen waren vergeuen;
Maer gemeenelike allen/ die leuen/
Ouermids hare ghebenedijt/
So eiſt recht/ dat elc man lijt/
Dat ſoe niet en hadde altemale
Vander meſdaet originale;
Dies viert men hare geborneſſe/
Men leeſt in oudere geſcieneſſe/
Dat dat beghin van kerſtijnhede
Altoes geene feeſte en dede
Vander geborneſſen onſer vrouwen.
Een hermite diende hare met trouwe/

Die vptie nacht alle jaerlike
Horde feeſte in hemelrike.
Doe wonderets hem / twi het allene
Opdien nacht eñ el ne gheene
Ware? eñ bat Gode / dat hijt toge
Hem / wat dat bedieden moghe?
Dinghel ſeidem / die des vraget /
Maria / die euwelike maghet /
Die God ter werelt heuet braecht /
Wart gheboren vpdien nacht /
Eñ al eiſt der werelt niet openbare /
Die feeſte eſ den jnglen mare.
Doe die werelt dit vernam
Gheboot ſoe / waerſomen quam /
Dat men ſoude houden die dach
Hare te eeren / daer Ih'c in lach.

Van onſer vrouwen manieren. XXXI.

Een Jacob ſcriuet ons Joſephs ſone
Eenen bouc / eñ es die ghone
Van ons heren Ih'c kintſcede /
Eñ ſeget van Marien aldus mede:
Dat ſoe beede ſprac eñ ginc /
Alſo vulmaectelike in alre dinc
Eñ alſo wiſelike te waren /
Doe ſoe kint was van ·iij· jaren /
Alſe oft ſoe hadde / ·xxx· jaer.
In bedingen ſtille eñ openbaer,
Was ſoe vele / eñ ſo claer
Op vpſiene / wet vorwaer /
Dat geen man en conde
Op hare geſien ene corte ſtonde.
Haer hant ſlouch ſoe an wulle werke /
Eñ wat ſo oude wiue ſterke
Niet en mochten altoes vulbringen /
Dat dede ſoe wel met lichten dingen,

Soe hilt dit vaſte/ eñ metter lide
Van ſmargens toter tierche tide
Was ſoe vaſte int gebede.
Voert toter noenen was ſoe mede
In haer ambacht / eñ waſ/
Eñ te noenen/ alſoet begaf/
Was ſoe weder int gebede/
Eñ ne quam niet vander ſtede
Eerſe dinghel brochte daer af /
Eñ hi hare tetene gaf.
Vul gratien waren hare worde/
So datmen in hare horde
Die kenneſſe van Gode/ onſen Here.
Inde wet lach ſoe emmermere/
Oft in bedinghen haren zin.
Altoes hadſoe ſorge daer in/
Om hare geſelleneden alle/
Dattere gene in ſonden valle.
Altoes gebenediet ſoe Gode/
Had ſoe van groetinge gebode/
Deo gratias ſprac daer of /
Om te behoudene den Godſ lof.
Soene nutte niet/ no en mochte
Els/ dan hare die jngel brochte;
Die ſpiſe/ die hare die biſſcop gaf/
Die aerme troeſte ſoe daer af.
Men ſach dicken openbare
Den jngel ſpreken iegen hare/
Eñ alle dandere/ die daer waren /
Eerdenſe bouen allen ſcaren.

Vanden ſeluen. XXXII.

Ambroſius ſpreect van hare
Van Marien ſuuerhede clare.
Laet ons onſe zinne gheuen/
Alſe oft een beelde ware geſcreuen

Die claerheit van haerre zuuerhede
Eñ hare grote dueghedachtichede/
Die ſchinen op ons/ inder maniere/
Alſe oft ware een ſpiegel diere.
Maghet was ſoe van rechter name/
Inden wille eñ inden lachame;
Int herte vul omoedicheden;
In worden wijs eñ beſneden;
Vroet van zinne/ vroet in den mont.
Leſens plach ſoe talre ſtont.
Haer hope lach in des aerms bede/
Niet in onſekere rijchede.
In haer werc vaſt eñ wale/
Eñ ſcamel indie tale/
Soe wille/ dat God therte kinne/
Eñ niemen met menſchen zinne.
Niemene quetſen wilde haer moet;
Maer alder werelt wilde ſoe ſijn goet:
Haer ghelike niet beniden/
Die mindſte te eerne tallen tiden.
Roem eñ ouerde vloe ſoe verre.
Haren houdere maecte ſoe niet erre.
Noit vernoyede hare des aermen.
Der cranker plach hare ontfaermen.
In worden en was ſo niet wreet/
Noch in ſprekene licht no heet.
Die maniere / entie ghedane
Van den lachame liet te verſtane/
Wat dogeden/ dat ſoe adde inne/
In die herte eñ in dien zinne.
Hier laten wi van onſer vrouwen ſtaen/
Eñ ſullen die ieeſte ane vaen
Vanden Keijſers; want hier naer
Sullen wire af zeggen meer eñ waer.

Van Oratius eñ ſinen ſproken. XXXIII.

In Auguſtus ·xxxv· ſte jaer
Staerf Oratius / dats waer /
Een poete. Sine bloemen
Willic u hier aue noemen.
Ons eñ donſe clene eñ groot /
Alle ſijn wi ſculdich d' doot
Vele ongeuals volget den ouden
Hine can niet / dan ſparen eñ houden
Eñ priſen / dattere leden es /
Te clappene altoes geles.
Altoes en geraect hi niet
Die ghene / die te ſcietene pliet.
Som wile ſlaept als wel de vroede /
Ens niemen altoes inder hoede.
Dat poeten boeken maken /
Dat gheſciet alomme ·ij· ſaken /
Of ſi willen die lieden leeren /
Of ſi ſouken twort der eeren.
Wachti van zinne / radic wel /
Die luuſſcet onder des vos vel.
V Heren / u radic dat /
Dat ghi teerſten ſouct den ſcat.
Altoes ſo gebreect den vrecken
Dje nidech eſ hine caent gedecken /
Hem ne vernoyet in ſinen moet /
Dat een ander heuet goet.
Een nieuwe pot heuet lange ſmake /
Alſemer in doet enege ſake.
Wat ſal mi goet / ic en ebbe den zin /
Dat ickere doe mijn vordeel in.

Tle

Vs. 10. Geles] Dit is het zelfde met ghelepſigh *aſſuetus* by KILIAEN.

Vs. 20. Luuſſcet] Zie KIL. op Lupſſchen en WACHTER in *lauſchen*.

Die penninc geuet edelede /
Eñ maket ſcone liede mede.
Die lucht verwiſſelſen eñ den zin niet /
Diemen ouer te varen ſiet.
Die goede ne meſdoet een twint ;
Want dat hi dueghet mint.
Die quade / om dat hi die galge ontſiet /
Sone dar hi ſtelen niet.
Wachti / wattu ſpreect van elken man
Eñ / wiet hort / hoet di nochtan /
Hetſ recht datmen genade doe /
Dieſ bidt / eñ hem voeget daer toe.
Eñ oec hout deſe regle echt /
Die meſdoet / dat hijt boete na recht.
Bi meſſalle men dicken kinnet /
Hoe die lieden ſijn gheſinnet /
Eñ alſe hare dingen wel gaen /
Sone camenſe niet verſtaen.
Die doot coemt alſo gherne
In die borch / alſe in de tauerne.
Effene ſo drach in dine ſaken /
Alſe du di ſies gelucke naken.
Men mach oec gevinden niet /
Dat men elc ſins te priſene pliet.
Hetſ ſoete eñ eerlijc echt /
Dat een ſterue vp ſijn recht /
Alſe die ane waſt die rijchede /
So waſt di ane die ſorghe mede.

Van Auguſtus wighen. XXXIIII.

Int .xxxvij. ſte jaer van Auguſtus
Verwan ſijn ſtief ſone Tyberius
Pannonye / dat nv es Hongerie /
Eñ oec verwan hi Hermenie.
Durſus / ſijn broeder / voer vp Germane /
Dattem pijnde Rome tontgane /

Eñ brochtſe ant Roemſce rike.
Beyeren eñ Zwauen desgelike/
Die Sycambriene dwanc hi mede/
Die waren van groter wreethede.
Hi verwanſe met groter pinen/
Eñ met verlieſe vanden ſinen.
Hare wreetheit machmen ſien
Ghemeelike/ dat de vrouwen plien/
Alſi alſo ſijn beſtaen/
Datter en eſ ne geen ontgaen/
Eñ hem wapenen gebreect ginder/
Nemen ſi haer ſelues kinder/
Eñ ſlaenſe iegen die erde doot/
Eñ verwerpenre hẽ metter noot.
In Affrike ten ſeluen tiden
Wilden vptie Romeine ſtriden
Die Getuliene/ die Yſulane;
Daer quam hem gereden ane
Coſſus/ Augustus hertoghe/
Eñ verdreefſi ſo verre int droge/
Dat ſi vro waren/ dat ſi mochten
Pays hebben/ alſe ſine ſochten.
Echt ſo reet Tyberius ane
Optie moylike Germane/
Die emmer braken haer belof/
Eñ ſlouch hem volc daer of/
Eñ vingen ·xlm· man/
Die brochti te Rome nochtan.
Dit orloge was vreſelijc ſere/
Eñ was drie jaer ofte meere
Gheantiert al achter een/
Dat coſt eñ groot aerbeit ſceen:
Dat meeſte orloge waeſt van al
Sonder dat van Hanibal;
Want ·xv· legyoene
Laghen ·iij· jaer teſen doene.
Ten ſeluen tiden was/ alſic wane/
Quintilius geſent in Germane;

Want

Want ſi echt wilden ontbreken/
Dat wildi te fellike wreken
Met ouerden/ met gierecheden/
Eñ wart verſlegen/ daer ter ſtede/
Eñ metten ·iij· legyoene/
Alſe elc hadde te ſinen doene
Dim· ·vic· ·lxvi· man.
Dit nam hem ſo ſwaerlic an
Auguſtus/ dat hire omme d' naer
Maecte dat alre meeſte meſbaer.
Agrippa/ des keyſers baillu/
Vacht tien tiden/ dat ſeggic v/
Op lieden/ hieten Beſtocane/
Eñ leget Grieken oec ane/
Die wan hi met ſtouter manieren/
Eñ wan hem af hare banieren/
Die ſi in Mitridates tide
Optie Romeine wonnen met ſtride.

Van onſer vrouwen beloue. XXXV.

Alſt al verwonnen was eñ verſtreden/
Eñ aldie werelt ſtont in vreden/
Wilde Ih'c ·Xpc· ter werelt comen;
Want alſe wi ebben vernomen/
So ſat Auguſtus voer waer
In payſe wel ·xii· jaer/
Tattem aldie werelt hooch
Starc/ cranc/ neder eñ hooch/
Eñ jndien vullen vrede woude
God comen/ diet al payſen ſoude.
Nv ſuldi horen ſonder verdrieten
Van Marien/ daer wijt lieten/
Alſe ons Iheronimus beſcreef.
Onſe vrouwe in den tempel bleef/
Eñ ſo ſoe meer waſſen began/
So hare die gratie meer wieſ an/

Dat ſoe in alre dueget te waren
Quam te haren ·xiiij· jaren.
Doe geboot die Biſſcop ſaen /
Om dat ſoe ſo vele jaer adde ontfaen /
Dat ſoe ſoude thuus trecken /
Eñ vort meer om huwelic mecken.
Dit ghebot daden gemeene
Alle dandere; maer Maria alleene
Seide / dat ſoet niet doen en mochte;
Wantſe daer haer vader brochte /
Eñ offerdſe Gode te dienen daer /
Eñ oec had ſoe ouer waer
Gode gelouet te dienne mede
In vulmaectere ſuuerhede /
Eñ dat en mocht ſoe breken niet.
Die Biſſcop merct eñ ziet;
Want hi die ſcrifture breken en can /
Die ſeget / belouet eñ geldet dan /
Eñ oec iegen ghemeene zede /
Ne dar hi niet raden mede /
Dieſ men te voren niet en plach.
Hi beriet hem updien dach
Metten wijſten / wat hi beſt dade /
So dat ſi vonden teenen rade /
Dat mens beſt an Gode bade /
Wat hi wilde / datmens dade.
Die Biſſcop met ſiere clergien
Bat Gode omme die dinc Marien.
Daer quam ene ſtemme van Gode /
Die ſeide: dat God ghebode /
Datmen ſochte andie prophetie
Vanden heileghen Yſaie /
Wien men beuelen ſoude de maget /
Te diere ſtede / daer hi gewaghet /
Uten wortele van Jeſſe ſal gaen
Eene roede / ſonder waen.

Hoe Joſeph onſer vrouwen nam. XXXVI.

Alle van Dauids meyſenieden
Geboot die Biſſcop dattie lieden
Comen ſouden ten outare/
Eñ hare roeden bringen dare/
Alle dongebondene ſekerlike/
Die nutte waren te hemelrike.
Joſeph quam onder dandere mede
Met ſiere roeden: Daer ter ſtede
Bloyede ſine roede in ſine hant/
Eñ vanden hemele quam te hant
Eene duve diere vp ſat.
Doe wijſdene ſi alle bi dat/
Dat hi die maghet ſoude ontfaen.
Daer wart ſoe hem bevolen ſaen/
Eñ hi voer in Bethleem
Sijn huus vorſien/ eñ oec hem
Om te vorſiene talſulken ſaken/
Alſe hem ter brulocht gebraken.
Maria voer in Nazareth/
Eñ ·iij· mageden daer met/
Die hare die Biſſcop ſendde voren/
Int huus/ danen ſoe was geboren.
Inden bouc van ons Heren kintſcede
Seghet dit Jacob van hare mede.

Vanden ſeluen. XXXVII.

Joſeph die ontfinc Marien/
Al wilde hijs teerſten vertyen;

Want

Vs. 2. Vertyen] Vertyen beteekent gelijk wy reeds aangemerkt hebben, *afzien*. Zie onze aanteek. I. I. XLVIII.
vs. 7. De *vertal. in onrijm* heeft hier *weygeren*.

Want ſoe ionc was eñ hi out.
Teerſten / want die Biſſcop wout /
Gaf met hare ·v· mageden mede /
Dien gaf die Biſſcop daer ter ſtede
Te ſpinne puerper / bis eñ vlas
Side / jacinct; want het was
Orbare indie kerke ons Heren
Indie cortine / Gode teeren /
Eñ emmer viel die cauele dan
Marien / dat ſoe puerper ſpan.
Doe ſeiden dandere no du ſijs /
Die joncſte / wanen quam di de prijs /
Dat di alle weghe God
Puerper geuet in dat lot:
Omme / dit alſe in erren zinne /
Hieten ſiſe Coninghinne.
  Doe quam dingel openbare
Onder hem alleen / eñ ſeide dare:
Dit wort en ſal ſonder waen
In gramſcepen no tonrechte niet ſtaen;
Maer in waerre prophetien
Saelt vervult ſijn in Marien.
Dandere mageden wordẽ veruaert
Alſe hem dinghel dus openbaert /
Eñ ſeiden / bit ouer ons Marie /
Dat ons God dit niet en tie.
  Binnen deſen dat Maria let
In die ſtede van Nazareth /
Quam dinghel in haer camerkijn /
Eñ groete die maget ſijn /
Eñ ſeide: ave! gratia plene
God metti / maghet reene /

On-

Vs. 7. Te ſpinne enz.] Zie over dit en de drie volgende verſen de aanteekening hier achter.

Vs. 11. Cauele] d. i. *lot.* KILIAEN Kavel / *ſors, ſortitio*; by ons nog *verkavelen* dat *verloten*, *andermaal loten.*

Onder alle wijf gebenedijt!
Opdit wordehijn caſtijt
Sente Bernaert een ſermoen/
Daer ic ſomege pointen af ſal doen.

Sente Bernaert van onſer vrouwen. XXXVIII.

Hj ſeghet dus: die maget verhoget
Met geſteente van alre doget
Eñ dobbel ſcoenheit adde tſamen/
Beede ter zielen eñ ten lachamen/
Met haerre wtnemender chierheit ſcone
Bekennet in den hogen trone/
So brocht ſoe dingelen indien
Dat ſiſe alle wilden ſien;
Ja ſo dat die Coninc mede
In hare begherelijchede
Van daer bouen ſine zinne
Beeten dede in hare minne/
Alſo alſe hare die hoghe bode
Neder was geſent van Gode/
Dus quam daer die hemelſce geſelle
In hare heimelike celle/
Dat zuuer was eñ reine ter cure/
En ic waen ſoe/ beſlotener duere/
In hare ghebede heimelike
Den vader bat van hemelrike.
Eñ oec en eiſt niet mijn waen/
Dat dingel vant die deure ōtaen;
Want hare achtinge was indien
Emmer der lieder vp lopen ontflien/
Eñ van te vele te ſprekene mede/
Dat menſe niet in haer ghebede/
Haer ghepeins/ met eneger ſake/
Ne verleede/ noch en brake/
Eñ dat hare ſuuerhede name
In ghene coringe en quame;

Dus

Dus ſloot ſoe hare celle danne
Niet den inghel; maer den manne.
Aue! ſprac dinghel met ſtaden/
Maria alle vul ghenaden/
Waerlike vul gratien dan
Gode/ den jnghel/ den mari.
Gode bider omoedicheden:
Den Jnghel der reinecheden:
Den menſche bider ſoeter dracht.
Waerlike vul gratien gheacht;
Want God ſette in deſe joghet
Die vulheit van alre doghet;
Alſo eiſt/ alſe ons mach gheſcien
Jet goets/ jet gratien/ datſ in dien/
Dat elc wete/ die hem bekinnet/
Dat ons al van hare rinnet/
Dje daer indie hemelſche ſtede
Gheclommen es indie weeldichede
Die jnghel ſprac: die Here metti
Die vader mede/ eñ twi?
Want dat hi den ſone ſijn
Di ſent eñ maket dijn.
Oec die Sone metti mede/
Die jn di eñ wt dine lede
Hem ſeluen minget eñ ghevouget
Menſcelijc vleeſch/ dattem genoeget.
Die Heileghe Gheeſt mede metti/
Die dinen edelen lachame vri
Heilechde eñ dede luſten
Den Sone/ dat hiere in ſoude ruſten.
Jn alle wijf ghebenedijt du/
Dat ſuldi aldus verſtaen nv/
Datſ bouen alle wijf geheert;
Want vidi ſeluen ongeleert
Beloueſtu eerſt ſuuverhede/
Eñ want du beſt moeder eñ maget mede/
Eñ Gode ons heuet gewonnen/
Ditſ bouen allen wiuen comen.

Van

Van onſer Vrouwen boodſcepe. XXXIX.

Maria/ die dit heeft gehort/
Dart gheſtorbeert indit wort/
Of van des ingels vp ſiene ſoete
Oft omder ſonderlingere groete
Oft dat ſoe waende/ dat hi ware man/
Eñ ſoe alleene ware dan.
  Bernaert ſeghet / haer ſturberen
Quam van ſcamelikere eeren/
Die betaemt der mageden zinne;
Dat ſoe ſtaende bleef daer jnne/
Bediet haren geſtadegen moet:
Dat ſoe peinſde/ zweech eñ ſtoet/
Dat keert men al ter wijſheit wert.
  Dinghel ſprac: wes niet veruaert/
Maria! want du heues vonden
Voer Gode gratie nv ten ſtonden.
Die Heileghe Gheeſt ſal bidi
Vp comen al ſelue indi:
Dat wordekijn meent eñ ſeghet
Bouen dien/ dat hi pleghet
Inden heileghen te comene jnne/
Sal hi comen in dinen zinne/
Eñ deſ vpperſt Gods cracht
Sal di bedecken met ſire macht;
Datſ te verſtane in heimelichede
Sal ſoe indi nemen ſtede/
Dat vandi ſal comen die ghone/
Die ſal heeten die Gods Sone
  Soe ſprac: zie die dierne ons Heeren.
Ter omoet wilde ſoe haer keeren/
Omme dat ſoe gereeden ſoude d' mede
Den ſtoet der vpperſten hoochede.
  Met deſen worde / ſonder lette/
Ontfinc ſoe ·Ih'c· ſonder ſmette/

Vulmaect in ziele eñ inde leden
Altehant en vpter ſteden.
Men ſeghet / alſmen tware kende /
Dat hi vp die achtenſte kalende
Voer aprille was ontfaen /
Eñ oec en eſ dies geen waen /
Dat hi / naer ·xxxiij· jaer /
Gecruuſt was vpten dach daer naer.

Van Marien eñ van Elyſabeth. XL.

Alſe Maria hadde ontfaen
Haren ſceppers alſo ſaen /
Ginc die maget onbeſmet
Te haerre nichten Elyzabeth /
Des papen wijf Zacharien /
Die God ſo wilde benedien /
Dat ſoe drouch den dopre ons Heren
Eñ hadde ghedreghen met eeren
·vi· maent dat heileghe kint.
Ghi vrouwen leert dit en bekint /
Dat ghi ſijt ſculdich te ſtane in ſtaden
Vrouwen / die met kinde ſijn verladen;
Dit is bi Marien wel beſcreuen /
Die gherne inde camere ware bleuen /
Soe ginc nochtan metter vaert
Gerne thaerre nichten waert /
Eñ ſoe heeftſe ghegroet.
Elyzabeth heeſſe ghemoet /
Eñ mettien groetene / dat ſoe ontfinc /
Dat was eene heileghe dinc /
Maecte tkint bliſcap ghenouch /
Dat Elyzabeth noch drouch.
Wat ·Ih'c· heileghede ſine dopre /
Sinen prophete / ſinen voer lopere.
Elke moeder propheteerde ginder
Eñ dat daden hare kinder;

Eñ

Eñ Elyzabeth dede verſtaen/
Dat Maria Gode hadde ontfaen/
Eñ Maria die ghevoelde dat/
Eñ ſeide doe: Magnificat.
God heuet voer ſien mede
Siere diernen omoedichede.
Maria bleef daer beſet
Met haerre nichten Elyzabeth/
Niet dat haere genougede dbliuen
In dat huus met anderen wiuen;
Ne waer dat ſoe niet en woude/
Dat menſe dicken buten ſien ſoude.
Aldaer bleef ſoe eñ was/
Tote dat Elyzabeth genas.
Dat was ·iij· maent: daer na ſoe ſet
Hare te keerne te Nazareth/
Eñ dat kint/ Jan Baptiſte/
Wies/ eñ begaf die twiſte
Vander werelt/ eñ leuede met pinen
Metten dieren indie woſtinen.
Maria die eſ thuus comen/
Eñ haer brudegoem heeſt vernomen/
Dat ſoe hadde kint ontfaen/
Eñ peinſde/ hi wilde hare ontgaen
Heimelike/ datſ niemene ghome.
Doe quam hem te voren in drome
Vanden ingle/ dat hiſe ontfinghe/
Eñ hiet in gheenen quaden dinghe
Ne merke/ dat ſoe draghe kint;
Want God hadt in hare gheſint/
Eñ ſeide/ alſt ter werelt quame/
Dat Ih'c ſoude ſijn ſine name.
Dus es dat huwelijc vulcomen/
Eñ bleef maghet/ alſe die genomen
Eene maghet hadde te wiue/
Hoeder te ſine van haren liue.

Twe

Vs. 51. Ghome] ghomen is hier duidlijk *merken.*

Twi Joſeph hiet Marien man. XLI.

Hedene ſeghemen/ twi God woude/
Dat ſijn moeder weſen ſoude
Niet eene ſimpele maget allene;
Maer te heetene int ghemeene
Joſephs wijf/ was die ſake/
Hine wilde/ dat men ſprake
Meſprijs hare int ghemeene/
Eñ menſe doodde onder die ſteene
Alſet quam der werelt an/
Dat ſoe kint drough ſonder man:
Echt/ om dat hi wilde te waren/
Alſoe ſoude in Egypten varen/
Dat ſoe man adde die haers plage/
Eñ behoedde alle daghe:
Echt/ omme dat men ſoude ontkeren
Den viant/ die coemſt ons Heren/
Eñ hnie wiſte noch en vername/
Dat hi vander maget quame.
Nv/ alſe die werelt echt
In payſe was ſonder gevecht/
Wille Auguſtus/ datmen ſette
Aldie werelt te rechte ente wette/
Eñ dede aldie werelt beſcriuen;
Want hi wilde dat bedriuen/
Dat hi wilde weten te ſamen
Vanden lande alle die namen.
Daer naer/ hoe hieten gemeenlike
Alle die ſteden van erderike/
Eñ men hem dan ſoude bedieden/
In elke ſtat/ tghetal van liedrn.

Do

Vs. 13. Plage] van het werkwoord *pleghen* d. i. *wel ontvangen wel onthalen.*

So dat men elke beſcreue bi words/
Ter ſtede/ daer hi toe behorde/
Eñ elc eenen penninc brochte
Van ſinen hoofde/ die wert dochte
In paymente ·x· d' cleene/
Entie penninc ſoude int gemene
Met ſkeyſers beelde ſijn verchiert/
Hier omme waeſt geviſiert
Denarius dit latijn;
Want hi van ·x· genant ſoude ſijn.
Deſen ſcat ſouden indie hande
Ontfaen die Princen vanden lande/
Eñ elc/ diet gave/ ſonde lijen/
Dat hi behorde ter Roemſcher pertien.

Hoe Maria voer in Bethlem. XLII.

Dus/ alſe dit gebod wt quam/
Joſeph ſijn wijf Marien nam/
Eñ voer/ als ander volc met hem/
Van Nazareth in Bethleem/
Eñ Maria ſijn wijf mede.
Nu ſpreect die boue van Gods kintſcede
Alſe Maria groet; niet zwaer/
Henen voer in den weghe daer/
Dat ſoe dus Joſeph bediede/
Ic zie tweerande liede
Voer mi/ eñ deene weenen ſal/
Entie andere ſie ic vro.
Joſeph hilt ouer ſaghe/
Eñ dattere niet an gelaghe
Doe quam een jongelinc aldaer/
Alſe in eenen abite claer/
Eñ ontbant hē/ wat ſoe ſiet/
Eñ ſeide: teen es dat Juedſce diet/
Dattu ſies alſo ſcreyen/
Eñ die die vro ſies eñ meyen/

Dat eſ dat heidijnſcap al/
Dat god te hem halen ſal.
Men hiet die beeſte ſtaen na dat
Aldaer onſe vrouwe vp ſat/
Eñ ſoe beette neder ſochte
Eñ in ene donkere hagedochte/
Ginc ſoe daer na/ daer groet nō cleene
Altoes en was claerheit gene;
Maer teerſten ſoe quam binnen daer
So wart ghinder alſo claer/
Alſe oft omtrent middach ware/
Noch daer en verginc niet dat clare
Voer ter wilen/ dat onſe vrouwe
Ter werelt brochte/ ſonder rouwe/
Haeren eighinen groten ſone/
Dingſen quamen omme tgone/
Omme dat kint al daer ter ſteden/
Eñ alle te ſamen ſijt anebeden/
Eñ ſonghen lude eñ vro:
Gloria in excelſis Deo.
Onſe here wart gheboren
Opten zonnacht/ alſwijt horen/
In Auguſtus ·xlij· ſte jaer/
Dat hi keyſer was voer waer/
Eñ ·xxxii· jaer hadde gedraghen
Herodes crone in ſinen daghen.
Dje vijfte Etaet heeft hier ende/
Die gheſtaen hadde/ alſict kende/
·vc· jaer eñ ·xx· mede/
Eñ van beghinne/ na der waerhede/
Hadde die werelt geſtaen vorwaer
·Lij· hondert jaer
Een min/ dus vinden wijt int ware
Beſcreuen al openbare.

Vanden herden eñ ander dinc. XLIII.

Des nachtſ/ daer die herden waren
Bi haren beeſten/ quam gevaren
Die jngel/ eñ was bi Bethleem/
Eñ ſeide die mare hem/
Dat die behoudere geboren ware
Te Bethleem. Si gingen dare
Vanden beeſten vter weyde/
Eñ vondent/ daert die ingel ſeide.
 Nv ſpreect hier vp Jacob mede/
Inden bouc van Godſ kintſchede/
Dat Maria die haghedochte/
Deſ derdſ dages/ rumde/ eñ brochte
Haren ſone eñ leide
In die crebbe/ daer alle beide
Die oſſe eñ deſel anwas gebonden/
Diet kint ane beedden tien ſtonden.
 Bernaert ſeit hier vp/ nv hort/
Siet hier een cort beſneden wort/
Wat God de vader vptie erde dede/
Wildi bekennen die lanchede/
Hoe cort hiſe af heuet gheſneden/
Dit wort ſpreect inder Godlijcheden:
Ic vervulle hemel eñ erde.
Nu eſ twort menſce eñ onwerde/
Eñ in eene nieuwe crebbe geleghet/
Daer die propheete af ſeghet:
Du beſt God euwelijc/ ſonder ſaghe/
Nv eſ dat kint ·i· van eenen daghe
 Twi wildi hem corten dus ſere
God alder mogentheden Here/
Sonder dat ons wilde die goede
Dies vorme geven van ſire omoede;
Want hi ſprac: leert dat ane mi/
Dat ic ſachte eñ omoedich ſi,
 Des achtes dagheſ nadie wet
Beſneden ſi tkint/ eñ ebbent geſet/

Dat ſine name ſi Jheſus;
Want die jnghel hiet aldus/
Eer dat hi ontfanghen waert.
Hier vp ſpreect mede S. Bernaert;
Hi wart ghecort inde menſcelichede/
Noch daertoe meer gecort mede;
Want hi hem beſniden liet
Vanden vleeſche / alſe ghi ſiet.
Doe hi ter werelt quam jn/
Was hi ghemindert een deel min
Vanden jnglen ; maer al nv
Seere ghemindert/ ſeggic v;
Want hi ontfinc wonde eñ ſnede
Ouer al dei menſchelichede.
Sijn beſniden en wondert niet;
Want hi hem dor ons crucen liet/
Dus es hi ons ghegheuen geheel i
Eñ al vertert in onſe vordeel.

Vanden drien Coningen. XLIIII.

Een dertiendageſ / eſ bekent /
So quamen vte Orient
Te Jheruſalem Coningen drie/
Eñ ſeiden aldus : waer eſ hi
Der Jueden Coninc/ dus verſtaen wi
Voer waer/ dat hi geboren ſi.
Jn Orienten hebben wi gheſien
Sine sterre/ eñ comen dien
Ane beden. Omme dit wort
Wart Herodes entie port
Verſtormet van Jheruſalem/
Want Herodes ontſach hem/
Dat jemene van Hyrcanus geſlachte
Comen ſoude/ eñ hem met machte

Sou=

Vs. 1. Een] L. Ten. wat zonde Een hier beteekenen? deze misſlag is zekerlijk door de volgende t veroorzaakt, daar de ſchilder der voorletteren meer acht op heeft geſlagen, dan wel op het woord zelve.

Soude verdriuen vter ſtat;
Want hi tlant tonrechte beſat/
Eñ vragede ſaen na deſen/
Waer ·Xpc· ſoude geboren weſen.
Eñ men ſeide in Bethleem/
Dus ſo wart voerſeit van hem.
Die Coningen ſendire tien ſtonden/
Eñ ſeide/ als ghi tkint ebt vonden/
Ontbiet mi dan/ dat ic mede
Dat heileghe kint ane bede.
Die Coningen ſijn woch gegaen/
Eñ vonden tkint/ eñ offerden hẽ ſaen
Gout/ wieroc eñ merre/
Eñ keerden. Des was gram eñ erre
Herodes/ dat ſijs niet en ſpraken.
Daer naer gevielen die ſaken/
Dat die tijt quam van ·xl· daghen/
En Maria heuet gedraghen
Toten temple haren ſone/
Symeon ontfinc dat ghone/
Die jnden geeſte verhuegede das/
Want hi wiſte/ dat ·Xpc· was.
Daer voerſeidi ons Heren doot/
Eñ onſer vrouwen rouwe groot.
Oec anebedene daer nochtanne
Eene oude propheteſſe/ hiet Anne

Noch vanden ſeluen. XLV.

Vanden ·iij· Coningen maket cont
S. Jan Goudijnmont/
Eñ ſeget dus/ dat hi vernam/
Dat vanden boeken Balaham/
Deſe lieden te voren verre/
Gheleert waren vander ſterre.
Oec ſcrijft hi/ dat hi teere hure
Horde tellen eene ſcrifture/

Al wiſtmen niet wanen ſoe quam/
Die tgeloue niet benam.
Die ſcrifture ſprac te waren/
Dat in Orienten waren
Lieden/ die bouke hadden das/
Dat die ſterre te comene was/
Eñ wat men offren ſoudi dien God/
Dieſe hadde in ſijn gebot:
Eñ die ſcriſture ſeide clare/
Dat ſoe van Seth comen ware/
Adams ſone/ onſer alre vader/
Entie de vorders alle gader
Hadde gelaten/ deen na den anderen/
In haer gheſlachte wanderen/
So dat ſi daer vanden haren
Hem ·xii· coren teere ſcaren/
Die wijs waren eñ neerſtachte/
Om datmen die ſterre wachte.
Alſer een ſtaerf/ ſettemen mede/
Eenen anderen in ſinen ſtede
Maguſey/ ditſ ware ſake/
Hietmenſe in hare ſprake;
Want ſi ſwighende eñ ſtille
Gode anebeden/ metten wille/
Naden oegſt alle jare
Quamen ſi te ſamen dare
Op eenen berech altemale
Eñ hiet die berech Viſtoriale/
Daer vp ſtont in enen ſteene/
Eene haghedoechte alleene/
Eñ ſere ſcone was die ſtede
Van bomen/ eñ van fonteinen mede/
Daer dwoughen ſi hẽ alle met/
Eñ ſpraken ſtille haer gebet.
Dit daden die jonge na die oude/
Eñ ontbeiden/ wel tijt dat ſoude
Die ſterre comen openbare/
Die der werelt belouet ware/

Eñ

Eñ oec mede in wies geſlachte/
Die ſterre ſoude riſen diemen wachte/
So dat ſoe quam teenen male
Optie montaenye Victoriale
Indie middelt was ſoe ane
Te ſiene/ alſe eens kints gedane/
Eñ bouen eens crucen gelike.
Die leerde hem cortelike/
Eñ hiet hem mede te hant
Varen inder Iueden lant/
Eñ alſo / alſi voeren daer/
Waren ſi inden worch ·ij· iaer/
Die ſterre vor hem in haren ganc.
Hem en gebrac ſpiſe noch dranc /
Eñ quamen daer/ alſonder ſaghe/
Alſt kint hadde ·xiij· daghe
Alſe ſi weder te lande quamen/
Doe geloueden ſi bet alle te ſamen
Gode onſen Here / dan ſi eer daden.
Haren lieden hebben ſi geraden/
Dat ſi dien God ſouden eeren/
Daer na/ na die vp vaert ons Heren/
Quam een Apoſtel daer int lant/
Dieſe doopte/ eñ alte hant
Volgheden ſi hem weder eñ vort/
Eñ predecten ons Heren wort.
Al es dit gheen auctoriteit/
Nochtan eſ hier niet gheſeit/
Datten kerſtinen geloue ſtaet
Of daermen in mach merken quaet.

Vanden Innocenten. XLVI.

Herodes heuet geſien/ te waren/
Dattem die Coningen ſijn ontfaren/
En viſiert alleene bi hem/
Dat hi wille in Bethleem

Die kindere doden / by eenen dach /
Op dat hi ·Jh'c· begaen mach.
Maer die jnghel hiet mettien
Joſeph in Egypten vlien /
Metten moeder eñ metten kinde /
Dattene Herodes niet en vinde.
Doe wart Herodes gedaget te Rome /
Dat hÿ ſijns gedingen ghome /
Alſo dat hi / ſonder ſparen /
Emmer moeſte te Rome varen.
Daer gewan hi lude eñ ſtille
Van Auguſtus al ſinen wille /
Eñ eſ comen te lande weder /
Maer die ſorghe en viel niet neder
Vandien kinde / daer ſi toe quamen
Die drie Coningen te ſamen /
Eñ omme dat hi adde gemerret lange
In woch vaerne / eñ in weder gange /
Inden Roemſchen woch te waren
Deedde hiſe alle van ·ij· jaren /
Eñ daer beneden ſlaen te doot.
Haers gebeenten vele eñ groot
Leghet Zuud van Belheem ·iij· milen
Begrauen al noch ter wilen.
Nv ſeghet hier af Jacobus
Inden bouc der Kintſcheit dus.

Hoe Iheſus voer in Egypten. XLVII.

Enen dach ſeghet hi te voren
Eer Herodes ſinen toren
An donnoſele kindere wrac /
Dat die jngel an Joſeph ſprac /
Dat hi trocke dordie woſtine /
Eñ name tkint entie moeder ſine /

Nv

Vs. 27. Belheem] L. Bethleem.

Ab ſeghet noch Jacobus
Inden bouc der kintſcede dus:
Dat ſi daer teenen hole quamen/
Daer ſi hem alle te ſamen
Vercoelden inder hitten meeſte.
Maria beette vander beeſte/
Eñ ſat eñ nam in haren ſcoot
Jheſumme met ghenouchten groot.
Een jonckwijf eñ ·iij· kinder
Waren inden wech met hare ginder.
Altehant/ na deſer ſaken/
Quamen vten hole vele draken/
Entie kindre riepen ſere.
Jheſus ſtont vp/ onſe Here/
Die nochtoe niet hadde ·ij· jaer/
Entie draken anebedene daer/
Eñ gingen woch na hare maniere;
So daden lyoene eñ andere diere/
Eñ ginghen voer hem al ghemate/
Eñ wijſden hem die ſtrate.
Inden wech waren oſſen twee/
Die els en daden nemmee/
Dan dat ſi droughen dat/
Dat men dranc eñ at/
Die dreuen daer die liebaerde/
Scaep waren daer indie vaerde/
Die gingen onder wuluen daer
Eñ onder leuwen ſonder vaer.
Ten derden daghe wilde ſitten
Maria/ vermoyet vander hitten/
Onder eenen palmeboem/
Soe ſach vpwaert eñ nam goem
Den boem geladen. Soe ſprac met deſen:
O wi! of het mochte weſen/
Dat ic hadde van gheenen daden.
Joſeph ſprac du beſt beraden/
Dattu wils vandien daden ſpreken;
Maer ic ſorge ons ſaels gebreken/

Want onſe bate ſijn alle droghe.
Ih'c. ſprac ten bome boghe:
Al hier neder metter vrucht dijn/
Eñ lave nv die moeder mijn.
Die palme haren vpperſten tac
An Marien voeten ſtac/
Eñ booch neder toter erde.
Maria nam/ dat ſoe begerde/
Eñ alſe die vrucht was af geleſen/
Bleef die boem rechtſ na deſe
Contbiden wel tijt/ dat woude/
Dat kint/ dat hi rechten ſoude.
Eñ alſt tijt was ſprac dus
Toten palmbome Iheſus:
Nv wes ſtaerc eñ rechti weder/
Ondoe wt dine wortele weder/
Dine bedecte/ ſcone fonteine/
Eñ gef te vullen water reine.
Dit was/ alſe hijt hiet/ gedaen/
Lieden/ beeſten dronken ſaen/
Eñ loueden Gode/ onſen Here.
Doe ſprac .Ih'c. ter palmen mere:
Ic wille/ dat di gheſcie
Deſe eere eñ dit voordeel van mie/
Dat een telch van dinen riſe
In mijns Vader Paradiſe
Ghedraghen ſi eñ daer geplant.
Dit dede een jngel altehant.
Ioſeph ſprac ten kinde ditte;
Here ons quetſt die hitte/
Wiltu/ wi waren bider zee;
Want daer ſijn oec ſteden mee/
Aldaer wi in ruſten moghen.
Ih'c ſprac laet v ghedoghen/
Ic ſal u corten deſe vaert/
Die wech eſ lanc .xxx. dachuaert/
Ic ſaelt v teenen daghe bringen.
Altehant/ naer deſe dinghen/

Saghen ſi die berghen bliken thant
Voer hem van Egypten lant.
Vro waren ſi eñ quamen na dat
In Cyene / in eene ſtat ;
Eñ want ſiere hadden gene conde /
Gingen ſi ter ſeluer ſtonde
Int temple / dat hiet Capitole /
Daer ſtonden hare gode ene ſcole
·CCC· lx· ende oec viue /
Die anebeden die keytiue
Vander ſtat te haerre ſcanden /
Eñ brochten hem der offranden
Vanden ſeluen / dat ſi adden daer
Eñ gavent hem met herten claer.
Teerſt dat Maria quam ginder /
Alle die afgode meer en minder
Vielen neder. Alſe dat hort /
Die Here van gerre port /
Effrodoſius / doe quam hi daer /
Eñ / alſe hi vant die ſaken waer /
Te Marien quam die ghone /
Eñ anebeedde haren ſone /
Dien ſoe drouch in haren ſcoot /
Mettien ſprac die Here groot:
Ware deſe niet onſer gode Here /
Deſe en laghen nemmermere
Voer hem neder vptie erde /
Nu doen wi hē deſelve werde /
Die wi ſien / dattem doen moeten
Onſe goden te ſinen voeten /
Dat ons niet gheſcie alſo /
Alſt wilen dede Pharao /
Doen God daer dede menech wonder
In Egypten al beſonder.
Voert leeſt men / dat men en vant
Gheenen tempel in Egypten lant /
Daerne viel ·j· afgod ter neder.
Caſſiodorus en ſeeghter niet weder /

Hi ſpreect / dat hi beſcreuen vernam /
Doe ·Ih'c· in Egypten quam /
Dat voer Hermoplus / der ſtede /
Een groot perſker boem ſtoet mede /
Doe Joſeph eñ Maria quamen
Indie ſtede daer te ſamen
Met ·Ih'c· / dat die boem en mechte
Ghedoghen dat tlant ·Ih'c· beſochte /
Hine heeftene gheanebeet daer.
Sider ſeghetmen ouer waer
Van ſiere vrucht / van ſinen bladen /
Van ſiere ſcuerſſen / dat ſi in ſtaden
Staen den ghenen bouen alre aert /
Die met evele ſijn verſwaert.
Bi auenturen men anebede
Den boem al daer inder ſtede
Ouer heilech / daer men an looch /
Lichte hier om waeſt / dat hi booch /
Alſe andere afgoden vellen /
Die duuel vlo met ſinen geſellen.

Herodes quaetheit eñ ſinc doot. XLVIII.

Onrecht moet te rechte comen.
Herodes / die hadde genomen
Meneger moeder hare kinder /
Die moeſte met meſſalle niet minder /
Alſo dwaſen eñ rieſen /
Dat hi moeſte die ſine verlieſen;
Want Antipater ſijn ſone
Verwerret al / eñ was die ghone
Houtſte / eñ gewonnen te voren /
Eer hi ter cronen wart gecoren /
Eñ van enen onnedelen wiue /
Die maecte onwert eñ keytiue
Sine edele broederen aldus /
Alexander / eñ Ariſtobolus /

Die

Die Mariagnes kinder waren.
Hi viſierde in eere maren /
Dat ſi doden wilden den vader /
Omme dat ſi beede gader
Comen ſouden ter cronen / die hare
Van gerechter geborten ware /
Alſe vander moeder / dan des vader.
Hier omme dediſe beede gader
Herodes / die quade / ontliuen /
Om dat hi ſeker wilde bliuen.
In deſe dinc heuet hi verſtaen /
Dat hi ſere heuet meſdaen
Bi ſoens Antipaters rade /
Eñ berau hem al waeſt te ſpade /
Eñ heeſtene mede ghevaen
Eñ oec in priſoene gedaen.
Herodes viel oec alſo wale
Selue in eene grote quale
Eñ doude ginc hem mede naer;
Want hi hadde ·lxx· jaer /
Eñ oec ſiere kinder doot
Meerden ſinen rouwe groot.
Onverwinlijc was die ziechede;
Hi hadde eenen groten rede
Entie jocte mede ſo groot /
Dat het ſceen eene mate doot.
Oec ſo ſwollen hem die voete /
Daertoe was hi ſo onſoete
Beneden / an ſine mans vorme /
Daer was hi rechts al vul worme
Verſuchten haddi mede ſo ſwaer /
Dat men machte ſeggen ouer waer /
Dattet ware die Gods wrake.
Bidi alrehande ſake /
Dat anderen lieden was medicine /
Was hem torment eñ pine
Hi horde dat bliſcap groot
Die Jueden hadden om ſine doot

Die

Die ſi hopeden te comene ſaen/
Doe dedi die beſte vaen/
Eñ hiet wel tijt / dat hi ſtorue /
Datmenſe vanden liue bedorue/
Omme dat lant dan rouwe groot
Maken ſoude omme ſine doot.
Daer naer quam hem een oeſt an/
So datmen roupen began
In die zale / in diere ghebare /
Alſe of die Coninc doot ware.
Antipater ſijn ſone was vroe/
Eñ boot goet eñ ghiſten doe
Dat men vte liete gaen.
Alſt die vader hadde verſtaen
Dat ſijn ſone ſine doot belouch/
Dedi/ dat men hem thooft af ſlouch.
Ten vijften daghe ſtaerf die ghone
Na die doot van ſinen ſone.

Hoe Herodes rike wart ghedeelt. XLIX.

Herodes die ſtaerf ouerwaer
In dat ·xxxvij· ſte jaer/
Dat hi die crone ontfinc met eeren/
Indat carnation ons Heren
Int beghin/ alſemen ſcreef ſeſſe.
Noint man in meerre verdoemeneſſe
Ne ſtaerf onder erdſche liede/
Alſe deſe onder ſine mayſeniede
Buten ſinen huſe in elke ſtede
Sone was geen ſo geluckich mede/
Alſe in orloghe / in auenturen/
In planteit/ in ſoeten/ in ſuren /
Die dat wel wille weten begaren/
Scolaſtica ſaelt hem verclaren.
Die gheene/ die hi hadde ghevaen
Eñ geheeten oec verſlaen/

Teen

Teerſten dat hi ware doot/
Omme te makene rouwe groot/
Heuet ſijn zuſter laten varen:
Met eeren grouſmen te waren.
Archelaus wart na hem
Here in Iheruſalem;
Maer niet en quaemt hem ſo ſcone
Dat hi hadde Coninc crone.
Herodes/ ſijn ander ſone/
Galijlee ontfinc die ghone
Eñ die dikke diere hinc an.
Phillips/ ſijn derde ſone nochtan/
Hadde groot deel vanden rike/
Dus was ghedeelt jammerlike
Der Jeuden Conincrike in ſticken.
Archelaus en wilds niet micken/
Hine was wreeder/ dan die vader
Op ſine onderſaten allegader/
Eñ regneerde .ix. jaer.
Int eerſtẽ van hem/ datſ waer/
Hiet dinghel Joſeph dat hi name
Tkint entie moeder eñ quame/
Eñ hi keerde in Iſrael.
Hi deet eñ vernam dat wel
Dat Archelaus die mogenthede
Hadde in ſijns vaders ſtede/
Eñ vort wonen in Nazareth/
Hier omme was onſe Here geſet
Die toename vā Nazarene/
Omme dat hi daer woende clene.
Archelaus die wart daer naer
Gewrouget te Rome/ dat hi ſwaer
Sinen lande ware eñ quaet.
Ghedaghet wart hi vorde ſenaet.
Ghedoemt was hi int perlement/
Eñ was in ellendē gheſent.
Te Vianen/ int lant vā Gallen;
Aldus ſo moeſt hem meſſallen/

Eñ dede daer ſinen ende
Jammerlike eñ in ellende.

Van Ih'c ſittene onder die wiſe. L.

Alſe Ih'c was out ·xii· jaer /
Ginc hi te Iheruſalem daer naer
Teere feeſten / teere hoochede /
Eñ Ioſeph entie moeder mede.
Die feeſte hadde ·viij· dage geſtaen /
Daer naer alſi henen ſouden gaen /
Eñ ſi een dachuaert henen waren
Souken ſi Ih'c inder' ſtaren.
Ioſeph eñ Maria mede
Si keeren weder in die ſtede /
Eñ voudene midden onder die vroede.
Daer ſat eñ vragede die goede
God / en vragede niet al bloot /
Omme dat hi hadde vragens noot;
Want hi wiſt al groot eñ cleene /
Dat onder hem was gemeene;
Maer omme dat wire an leren ſouden /
Dat die / die wijs weſen wouden
Dat hi te horne ware ſnel /
Eñ traech te ſprekene alſo wel.
Bernaerd ſeit hier vp mede:
O dogedachtege omoedichede
Met hoe rechter groter onwerde
Verduweſtu die ouerde
Van onſer dulre / idelre glorie /
Lettel hebbie in mine memorie /
Nochtan en canic niet geſwigen /
In wille hogelike prighen /
Wi voert treeken eñ togen /
Eñ meeſter maken vor die ogen.
Snel int ſpreken traech int horen.
Slachte Iheſus ·Xpc· den voren /

Dat

Dat hi alſo lange ſweech/
Ontſach hi ſpot ofte gedreech.
Neen hi/ al dor onſen wille/
Niet dor den ſinen/ ſweech hi ſtille.

Auguſtus deſ Keyſers doot. LI.

Alſe Archelaus was verdreuen/
Alſe hier voren eſ beſcreuen/
Was een Procreetre te hant
Van Rome gheſent int lant/
Componius/ dat hi al wt
Gaderde den Roemſchen tribuut
Int lant van Iheruſalem.
Vele Iueden gavene hem
Den tribuut ſere onwillike/
Eñ wilden ſeggen gemeenlike
Sindent dat ſi Gode ghauen/
Tiende eñ rente van haerre hauen/
Dat ſi ghenen erdſchen Heren
Tribuut geven mochten met eeren/
Eñ dat het ſere oec ware meſdaen.
Componius wart af gedaen
Von der baillien/ eñ na hem
Wat gheſent te Iheruſalem
Marcus/ die inder Iueden lant
Den chens nam ter Roemſcher hant.
Na hem quam Avius Rufus.
Indien tiden ſtaerf Auguſtus/
Alſe hi hadde ouer waer
Geregneert ·lvii· jaer
·Vi· maende eñ ·x· daghe.
Anthonis/ dans gheene ſaghe/
Hadde mettem Here geweſen
·xii· jaer/ alſe wijt leſen/
Daer naer was hi mogendlike
Enech Prince van erderike/

Dat hi hadde in ſijn bedwanc
Al die werelt omme ganc.
Noint ſidert/ noch te voren/
Eñ was ſo machtich Here geboren
Some bouken gewagen das
Dat hijt maer ·lvi· jaer was
Keyſer in die ſtat van Rome/
Maer omme dwaerſte eiſt/ dat ic gome/
Want hi ſtaerf in werelt eeren
Int carnation ons Heren
·xv·/ dat vint men voer waer/
Eñ oec ·xlij· jaer
Hadde Keyſer geſijn te voren
Eer Iheſus Criſtus was geboren
Gheleuet haddi in deſen levene
Der jare ellef waeruen ſevene
Hi was Pacus ſone/
Die ſijn vader was die ghone
Hiet Octauianus mede.
Eñ was ſenatur vander ſtede/
Maer Julius haddene gheſet
Sinen ſone/ naer die wet:
Van der moeder hi comen was
Van Troyen van Eneas.
So ſcone/ noch ſo gheluckich mede
Ne was nie Keyſer indie ſtede/
Nochtan en was hi met deſer name
Niet altemale ſonder blame/
Want hi was luxurieus/
Al was hi anders wijs eñ preus.

Van Ouidius ſproken. LII.

In des Keyſers Auguſtus daghen
Leuede/ horen wi gewaghen/
Ouidius Naſo die boeke maecte
Scone/ vele eñ wel geraecte

Die

Wt ſinen bouke ſullen wi noemen
Hier ter ſtede ſomech bloemen /
Twi ſo maghic ſijn verſaghet /
Dies niet vpten woch en draghet /
Nach die rouers ontſien onclene
Wort eñ ſin ſi dat alleene
Minne datſ een ſwaer gheval /
Vol van ſoeten ſorghen al /
Die hoept / omme dat hi verdient heuet /
Datſ ope / die redene ghevet /
Vende proeuet alle dinc.
Alſemen dat wals teerſten vinc
So waeſt des ongewone /
Aldus eiſt biden jongen ſone
Hine ontfaet niet wel bedwanc
Teerſt en ſi an ſinen danc.
Die ſonder ſpel ſijn onderlinghe /
Dat ſijn ongedureghe dinghe /
Merchtucht verruſt die moede lede
Eñ vermaerſe weder daer mede
Lichter verdoochtmen doch tverdriet /
Dat men doch verdient heuet jet /
Danmen tleet doet ongewes /
Dieſ men ontſchuldich eſ.
Hetſ ſom wile quade maniere
Datmen es te goedertiere /
Hetſ grote doget / dat een laet
Die dinc / daer hem die ſin toe ſtaet
Langhe aerme wilde hande
Hebben die Heren vanden lande
Die laſt die de man beiaght
Eſ licht / gerne alſemenne draget.
Joncvrouwe ſijn van lichten ſeden
Dieſ reine / die eſ ongeleden
Die tijt gaet houde eñ merret niet /
Alſt dwater te dale vliet.

Ghe-

Vs. 35. Beiaght] L. beiaghet.

Gheloof mi / dies het eſ beſcreuen /
Een ſeere edel dinc eſ geven.
Men ſiet onder thonich ſijn
Dicken quaet ſel venijn.
Die gode moette huuſloes maken
Eñ aerme oude moetti naken
Eñ du moets ebben langen verſt
Enten euwelijken derſt.
Men ſiet den verwonne vpſtaen
Eñ ſulc eſ inder liede waen /
Oft hem niet meſſallen mochte /
Diemen vallen ſiet onſochte.
Nemmermeer ebbetſ geloof /
Dat goeden ende nemet roof.
Watſ die ſlaep elſ clene of groet /
Dan die ghelike vander doot
Slaep te tijt / als tleuen ent /
Wert die lanc ſlaep an geſent.
Dat ons georlouet en willen wi niet
Maer emmer / datmen onſ verbiet.
Dieden riken gevet ſijn goet /
Hi ghietet dwater in de vloet.

Vanden ſeluen. LIII.

Al ſluutſtu twijf van cranker voert /
tFleeſch es teene / tgepens hoere.
Hetſ omme niet datmen hoet /
Soe en ſi van herten goet.
Sluut al binnen / ſluut al buten;
Dat gepeins mach niemen ſluten /
Wi willen emmer datmen verbiet /
Eñ eeſchen / dat men ons ian niet:
Alſe die zieken om dwater pleget
Te biddene / datmen hem ontſeghet.
Daermen die mach niet int hof /
Daer geuet gelt eere eñ lof.

Gelt

Gelt heuet al in ſire gewelt /
Eiſt pleit / eiſt maerct / eiſt lant of ſtede /
Om gelt ſo vechtmen mede /
Eñ oec maect die penninc vrede.
Die doot eſ alder werelt fel:
Lere wel leuen / eñ ſterf wel.
Die andere lieden wille bevroeden /
En can hem ſeluen niet gehoeden.
Wijn die maect geverwet wel /
Eñ leert oec luxurien ſpel:
Sorge eñ dronkenſcap groot /
Datſ der luxurien doot.
Joncvrouwe haren vrilinc vlouet;
Doch es haer lief / datmenſe verſouct.
Al es God erre / metter bede
Brinct merre ter omoedichede.
Wat eſ harder dandie ſteen /
Sachter dan water enſ dnic geen;
Nochtan maect dat water nat
Inden ſteen dicken gat.
Rechter ſoene eſ geene wet /
Dan die ſcalcke in dat net
Ghevaen wert / dat hi heeſt gemaect /
Eñ ſijn ſelfs venijn der in ſmaect /
Alſe groot ſin eiſt dat men hoet /
Eñ datmen berecht gewonnen goet /
Als te winne eſ van beginne
Weſ tuſſchen / wiltu / dat men di minne
Scoenheit eſ cranc toeuerlaet /
So ſoe meer ter ouden gaet /
So ſoe meer breet eñ dwijnt
So lange dat ſoe niet en ſeijnt /
Elc poghe / dat hi gewinne
Met ſoeten worden / ſine minne.
Nv eſ die werelt goudijn al;
Want wie thof hebben ſal /
Vrouwe minne / of heerſcap houde /
Men vindet al te cope met goude.

Al coemſtu voꝛt Ariſtotiles
Eñ aldine aerte met / ſijt gewes /
Brincſtu niet / men ſal di ſluten
Dat wiket / du bliues daer buten.
Nemmermeer ne comet te veſen /
Dat ſonde mach eere weſen.
Alſe vele alſe ſantſ eſ vptie zee /
Alſe menegertieren eñ mee /
Comen hem ſorgen van zinne /
Die volgen willen dommer minne
Ghenoechte die eſ cort van minne /
Eñ vele ſorghen ſijnre binnen.

Noch van den ſeluen. LIIII.

Hetſ onrecht dat / alt volc becoept /
Dat clene menechte beloept /
Peinſter omme / v naert de oude ;
Die hier omme peinſen woude /
Hine verlore en ghenen tijt.
Speelt / ſinget / hebt delijt /
Die jaer geliden inder maniere /
Dat twater doet inder riviere ;
Dat water en keert niet /
Alſt nedere te dale vliet /
Alſoe peinſt / dat keren mach
No weder wile / noch dach.
Hetſ eene grote rijchede /
Dat men leere goede ſede /
Ic georloues in mine lere /
Dat men ſcalcheit met ſcalcheit kere ;

Want

Vs. 52. Dine] L. *ſine.* Zoo heeft hier de *Vertal. in onrijm.*

Vs. 54. Wiket] d. i. de kleine deur in de groote deuren der Stads poorten, het beteekent hier in het algemeen eene deur. over dit woord zullen wy nader ſpreken.

Want die wet heuet gegeuen/
Dat een man verwere ſijn leuen.
Niede eñ gichte/ men maget ſcouwen/
Verwinnet heren eñ vrouwen.
Goede eñ die oec noſen
Waſſen te gader/ men ſiet roſen
Dicken biden netelen ſtaen.
Het eſ nuttelijc gedaen/
Dat men ſcuwe dulle minne/
Eñ vten ſonden trecke de ſinne.
Were die quaetheit int begin;
Want alſe deuel eſ comen jn/
Eñ tlijf vul wert van venine/
So coemt te ſpade die medicine.
Die hem heden niene wacht/
En heues maergen gene macht.
Welc tijt ſo heet eſ de moet/
So wijc hem/ hijs al verwoet.
Hetſ quaet pinen iegen ſtroem
Maer an wijken ſo nem goem
Die henen mach varen in onweder/
Eñ hem werpt iegen den ſtroem neder/
Die eſ dom/ eñ ongeleert.
Een verwoet ſin/ eñ een verkeert
Die heuet onwert/ als hi hort/
Hem an ſpreken wiſe wort;
Maer/ alſe hi hem ſeluen kinnet
Gewont/ ſo eis tijt dat hi beginnet/
Dan ſal ghenougen die zieke/
Dat men ſine wonde wieke
Doe vandi die ledichede/
So vliet di die minne mede/

Want

Vs. 21. Noſen] beteekent hier *ſchaden*, *ſchade doen*; *goede eñ die oec noſen* zijn dus, die *goed en kwaat doen*, in een woord *goede en kwade*. Zie over het zelfs. *noſe* de breed. aanteek. achter dit deel.

Want alſe gerne / alſe triet
In maraſſce te waſſene pliet /
Alſo gerne volget mede
Die minne der ledichede.
Men doget vele te meneger ſtont /
Omden lachame te makene geſont:
Oec moet men wel dogen pine /
Omme meeſter vanden zinne tſine
Wi jonge lieden werden bedroghen
Alſe hem vrouwen gepareert toghen /
Eñ dan eſ emmer onſe zede /
Dat ons vernoyet die outhede /
Hijs dom / die hem an wijf keert;
Want ſi ebben hare ogen geleert /
Dat ſi wenen alſten gevoughet
Dien de minne niet en ghenoeget /
Worde aerm; want die aermoede
En weet hoe ſoe die minne voede.
Scuwe dat vpſien / jongelinc!
Den zieken dert ene clene dinc.

Van den ſeluen noch. LV.

Die beeſten ſien alle nederwaert;
Want die erde eſ haer aert
Maer God heeft den menſce verheuen /
Eñ dat houet vp waert gegeuen /
Eñ wille / dat hi merke van verren
Den hemel / entie clare ſterren.
Scaemte eñ trouwe ſijn verdreuen /
In hare ſteden ſo ſijn bleuen
Onſcamelheit en looſhede /
Laghe / cracht eñ gierechede

Nv

Vs. 9. Onſcamelheit] Men vindt dit woord ook by KILIAEN. Het is by onsthands niet meer in gebruik, in plaatſe van het zelve hebben wy nu *ſchaamteloosheid.*

Nv leuet men bi roue vaſte/
Tuſſcen den wert enten gaſte
Nes altoes gheene ſekerhede/
Noch tuſſcen ſwegher en ſwager mede.
Rechte lieue eñ rechte minne
Eſ tuſſcen gebroederen dinne.
Dje man ſtaet na ſijns wijfs leven/
Eñ ſoe wille hem venijn weder geven
Mi vernoyes/ eñ ic ſcaems mi
Te ſeggene/ wat al quaetſ oec ſi/
Doch lijcſ al openbare
Dat tware es meerre/ dan de mare.
Hout die middel entie mate/
Dat eſ di die ſekerſte ſtrate
Selden ſiet men teenegere ſtede
Langhe gheduren mogenthede
Swaer es danſcijn/ en moet pogen
Den ſin/ die quaet wille togen.
Die nideghe en lacht niet/
Dan als hi enen meſſallen ſiet.
Alſe alt volc vaert hinderwaert/
So dinct hem dat hi wel vaert.
Men ſal beiden den leſten dach/
Eer men eenen ſalich heten mach
Oecke dat vier nauwe eñ ſeere/
Eert indi ſeluen mere/
Minners mach clene dinc deren/
Men mach wel anden viant leren/
Alſe wi priſen andere ſaken/
Souden wi donſe wel prijs wert maken.
Die met minnen ſwaer eſ beuaen/
Hi dar wel alle dinc beſtaen.
Wet God/ die werelt eſ blent/
Want ſulc eſ/ diemen niet en kent/

Die

Vs. 31. Hinderwaert] Wy verklaren dit woord lieſst door *tegenſpoedig*. Vergelijk by deze woorden onzen Dichter in het 12. vs. der eerſte Prolog.

Die mordaet iaget in der gebare/
Alſe oft trouwe eñ droget ware/
Eñ heuet van ſiere quaetheit groet ere.
Vermoede die leert ſere.
Somwile volget goede auenture/
Daert begin af was ſure.
Ennes ſomwile niet quaet/
Dattem een verwinnen laet.
Alle gaen wi ter doot waert;
Maer dat deen vorden andren vaert/
Eiſt lanc/ eiſt cort/ traghe of ſnel/
Al teenen huſe/ dit proeuen wi wel.
Sekere vele eiſt/ tallen tiden/
Scelden/ dan met ſwerde ſtriden.
Vromeghe herte/ dits geſeget/
En eſ gheens dinc ontweget.
Die ziele en mach niet verſteruen/
Alle andere dingen verwandelen verderuen.

Van den ſeluen noch. LVI.

Ghierecheit eſ meeſt vor al/
Ic waenſe cume meer waſſen iet ſal;
Nochtan ſo meer waſſet tgeit/
So die dorſt heeft meerre gewelt.
Scoenheit die eſ gerne verwaent/
Want hare dompeit dat al vermaent.
Verſte/ al en es ſoe niet lanc/
Beiaget dicken groten danc
Gramſcap eſ quaet/ dier iegen vecht/
Want ſoe gaet dicken ouer recht.
Aldus maectmen die liede goet/
Alſe die here dus niet en doet/
Dat hi ſinen lieden verbiet/
Want hijs die ſpiegel/ der men in ſiet.
Tje duuve/ die eens ontbrac
Deſ hauecſ claeuwen/ hort ſoe gerrac/

Van

Van enegen vogel / na oft bi /
Soe waent / al dat hauec ſi
Ghelijc eñ in derre maniere
Dat men proeuet gout biden viere /
Alſo moet men in der noot
Proeuen ware trouwe eñ groet.
Alſe di die aventure eſ hout /
So waſt di ane ſeluer eñ gout.
Die di ter noot niet en dient /
Dat was der auenturen vrient.
Die edel name diemen heet vrient /
Die wilen en was niet ontſient /
Die eſ te cope nv gheſet.
Alſt mi wel ſtont eñ bet /
Waren vele / die vriende hieten;
Maer alſe mi die gelucke lieten /
So moeſtic alleene bliuen /
Vriendeloos metten keytiuen
Eñ ſo hogher die perſoen oec ſi /
So genadegher met rechte daer bi
Hi eſ dorper / die ſinen viant
Slaet / aldaer hi leget int ſant
Eere heuet eenen ſnellen voet /
Soe loept henen metter ſpoet.
Meer meſſit / dat men wt ſlaet
Den gaſt / dan menne niet ontfaet
Trouwe / die ſtaet nv ter hure /
Eñ vallet metter auenture.
Niemen en mach nv weſen lief /
Hine hebbe der auenturen brief /
Eñ ſoe ſlaet haer donre ſlaghe /
Eñ vliet al / vriende eñ maghe.
Hetſ eerlike hoghe daet /
Datmen vriende in ſtaden ſtaet.
Gheluc eſ der liede ghemeene /
Eñ hanct bi enen drade cleene /
Eñ datmen recht nv ſach ſtaen /
Sachmen altehant vergaen.

God ſpeelt wel in die menſcelichede/
Eñ die wile hout ghene ſtede
Eene maniere eſ van der doot/
Te leuene in rouwen groot.
Hier gaen wt Ouidius bloemen/
Diere meer can/ machſe noemen;
Maer ſijn werc/ dat was ſo lanc/
Dat mi gaf te groot bedranc/
Te makene al wt eñ wt;
Maer ſine bloemen al ouer kunt/
Die ſo hebbic hier ghenoemt/
Eñ niet al/ ſo hoe dat coemt.
Dieſ meer wille/ doe onderſouc
Sine auctore/ mine rouc/
Dat hijs meer daer in vint.
Redene/ die den leeken eſ blint/
En onderwindic mi niet vele;
Maer die ſcone biſpele/
Diemen gerne leſen hort/
Eñ daer een niet in wert verdort/
Eñ nuttelijc ſijn in vroetſcepen/
Daer eiſt goet ſijn met begrepen.
Het eſ menech/ die niet en acht
Der vroetſcap/ eñ daer omme lacht/
Alſe hiſe hort eñ mede ſpot/
Dit eſ tgelike van enen ſot;
Maer vroede lieden horen gerne
Vroetſcap/ eñ niet in ſcerne;

Want

Vs. 62. Bedranc] Dit woord kan men hier verklaren door *menigte*, of *groot aantal*, hier in heeft men het zelfde denkbeeld, als in de uitlegging van Huydec. op *Stoke* III. B. vs. 344. die het *drang*, *gedrang* verklaart; dewijl een gedrang van zelfs eene groote meenigte, een groot aantal, onderſteld.

Vs. 77. Het eſ] d. i. *daar is* of *er is*, *het eſ*. Komt over een met het Hoogd. es giebt.

Want in Broetſcap ebben ſi belijt/
In ſotheit ſcere eñ verwijt/
Daer omme/ als dies vele es/
Coeptmen lichte/ deſ ſijt gewes/
Alwaert goet/ dat es waer/
Nochtan moet lichten daer.
  Dit ſijn Ouidius ſproken/
Derre eſ goet nv ontbroken/
Eñ ſpreken vort vander jeeſten/
Die ic gerne ſoude vulleeſten/
Gaue mi god gratie eñ zin/
So ware mi dit dicht te min;
Nochtan hopic vp ſinen trooſt/
Dat hi mi hier af verlooſt.
Deſe bouc/ die hier naer ſal comen/
Salic ons noch vorwaert noemen,
Van Tyberiuſe/ den here/
Hoe hi wart eenech Here:
Sine ſeden eñ ſijn doen al
Eñ ſijn leuen/ groot eñ ſmal/
Dat ſuldi vinden wel beſcreuen
In den ſevenden bouc/ hier neuen/
Entien ſeſten endic hier mede.
Die ſevende/ die ſpreect oec gereede/
Die deſ wille weſen vroeder/
Ons Heren ieeſte eñ ſire moeder/
Eñ oec hare miraclen mede
Salmen vinden hier ter ſtede.

SPIE-

Vs. 92. Vulleeſten] Zie over dit woord onze aanteekening hier achter.

SPIEGEL HISTORIAEL.

EERSTE PAERTIE.

ZEVENDE BOEK.

Van Tyberius eñ van ſinen zeden. I.

Alſe Auguſtus was verſtorven /
Hevet tRoemſche rike verworven
Tyberiuſe / ſinen ſtief ſone.
Int jaer ons Heren begonſt die gone /
Dat men ·xvi· ſcreef / ditſ waer /
Eñ regneerde ·xxiij· jaer.
Deſe was int beghin
Ghevoughe een deel / eñ miñ
Wilde eeren / dan men hem dede /
Alſe hi quam ter hoochede.
Smeekers eñ diene wilden priſen
Die ſcuwedi in alre wiſen
Hordi ſtille / oft openbare
Van hem eenege cranke mare /
Oft vanden ſinen / hi liet al varen /
Eñ ſeide: elc mach wel te waren
Spreken al / dat hem dinct goet.
Houeſch eñ wel ghemoet
Was hi / alſe in omme keerne /
Omme te groetene eñ lieden teerne.
Sinen bailliuwen ſcreef hi te waren /
Die die tributen wildeñ verſwaren /
Alſo: dat herdeñ ſouden ſceren
Hare ſcape / eñ niet verteren.
Waerſaghers dreef hi uter ſtede;
Maer daer na / alſijs daden bede /

Sa

So heuet hiſe weder ontfaen /
Opdat ſi der dinc wilden af ſtaen.
Daer naer wiert hi Goliaes
Van wiuen dul eñ dwaes /
Eñ at eñ dranc dach eñ nacht /
Entie meeſt dranc / was beſt geacht /
Eñ hi gaf hem heerſcapien /
Lant / goet eñ bailgien;
Nochtanne was hi ſere vrec
Sijns gelds / al was hi ſomwile gec.
Daer naer ſette hi ſinen ziñ
Omme roof / omme ſulc ghewin /
Eñ dede lieden jugieren omme dat /
Omme dat ſi adden groten ſcat /
Gelijc of ſi meſdadich waren /
Eñ nam alt hare / ſonder ſparen /
Eñ geen dach en conſte geblieuen /
Hi en dede lieden ontliuen /
Entien lieden was verboden
Te claghene van haren doden.
Wie ſo wroeghen wilde / was ontfaen
Eñ gehouet; maer / ſonder waen /
Daerne was ontſcout gheene /
Sine ſtoruen omme ſaken cleene.
Alſemen gemene te houe ontboet /
So ſeker was hi ter doot /
Dattere genouch dranken venijn
Int hof / vorden ogen ſijn.
Sulke gauen hem doot wonde /
Nochtan namenſe in corten ſtonde /
Eñ men leidſe / eñ ſloot /
Indien kaerker / alſ doot.

Die

Vs. 28. Opdat] d. i. *indien*, waar van elders nader.
Vs. 47. Wroegen] is *beſchuldigen*. Zie Kil. in v.
Vs. 55. Hem] is hier voor *zich*; een onderſcheid dat den Ouden onbekend geweest is.

Bayerische Staatsbibliothek München

Die doot dochtem ſo mare ſcinen
Dat / alſe hi eenen wilde pinen /
Dies ghewaare wart te voren /
Eñ wildem ſeluen eer verſmoren.
Doe liet hi deſe wort wtgaen:
Wapene! deſe eſ mi ontgaen.
Eenen anderen pijndi / die hem bat /
Dat hi hem corten wilde dat:
Neen ſprac hi: datſ onverdient /
Noch en beſtu niet ſo mijn vrient!

Van ſinen manieren. II.

Een man waeſt / ſtarc ſere inden ſtrijt /
Ouer die ſcouderen entie borſt wijt;
Anders toten voeten neder
Wel ghemaect / vort eñ weder.
Metter luchter hant gerader /
Dan metter rechter altegader /
Vingren ſtijf eñ ogen goet mede.
Nachtſ / alſt was deemſterhede /
Sach hi clare / dans gene ghile;
Maer dat was eene corte wile /
Alſe hi van enen ſlaepe ontſpranc;
Maer dan verdonkerde eer jet lanc
Sine ogen / dat hi niet en ſach
In deemſterheden / daer hi lach.
Hi ginc ſtijf in ſinen ganc /
Daertoe van ſinen leden ſtranc /
Eñ inckende eñ ſtille.
Vele ſwighens was ſijn wille.
Metten vingre hi wiſens plach.
Daer al ouermoet an lach.
Geſont was hi meeſt talre ſtont
Van liue / eñ van leden ront.
Omme die Gode hachti cleene;
Want hem gaf ſijn waen alleene /

Dat alle dinc alſonder wet
Geſciede / alſt ware gheſet;
Nochtanne ſo was hi veruaert;
So welken tijt dat donderende waert /
Eñ dan ſo drouch hi achter Rome
Eenen hoet van lauwer bome /
Omme datmen ſeget / datter en can
En gene blexeme geveſten an.
Gheleert ſo was hi wale
Indien aert / die men heet liberale;
Maer in ſijn dichten / no in ſijn ſcriuen,
Ne conſti genen ende ghedriuen
In ſinen tiden ſo ghſciede
Een wonder / onder die heidine liede /
Tote Rome indie ſtede /
Daermen omme / met rechte mede /
Alle die gode mochte begeven /
Alſet nu hier ſtaet beſcreuen.

Vrouwe Paulinen meſſal. III.

Ene edele vrouwe / hiet Pauline /
Scone / reine / getrouwe / fine
Haren man / die was geminnet
Van eenen here / dien ſoe kinnet /
Moghende / edel eñ rike;
Maer hine conſtſe ſekerlike /
In manieren en gene / geboghen /
Hoe nauwe / dat hire omme dede pogen;
Noch bi mieden / no bider bede.
Doe peinſdi eene behendichede
Die riddere / die Mundus hiet:
Hi belouede / gaf eñ behiet

Den

Vs. 36. Ne conſti enz.] d. i. *konde hy niet uitſcheiden, geen einde maken.*

Den papen/ die Yſis temple wachten
Der Godinnen/ dat ſi achten
Souden omme alſulke ſaken/
Dat hi den vrouwen mochte genaken/
En̄ ſi viſierden dat Anulus
Een god/ hadde gewagen dus/
Dat ſoe tote dien temple quame/
En̄ ſoe ſinen wille vername;
Want met haerre ſuverhede
Wildi ſine heimelichede
Hebben/ op eenen ſtille nacht.
Der hebbent die papen voꝛt bracht/
En̄ ſoe was dies ſere vro/
En̄ ſeit haren man alſo/
Datſe Anulus begerde/
Die god/ en̄ ſoe node werde
Sinen wille/ alſo in deſen
Soene wille onder horich weſen.
Dus eſ ſoe/ bi haers mans wille/
Gegaen inden tempele ſtille/
Aldaer Yſis in was godinne/
En̄ niemene/ dan ſoe/ en bleuer jnne
Omme die heilecheit tontfane/
Soe teedde hare om te biddene te gane/
En̄ peinſde/ en̄ nam dies ghoem/
En̄ waent dat in haren droem
Anulus/ haer god ſal comen.
Die nacht heeft ſinen ganc genomen
Alſo verre/ dat ſoe ſliep.
Mundus/ die Here/ diet al beliep/
Dede maken alſulke gedane/
En̄ ſulc abijt/ alſt dbeelde adde ane/
Dat in Anulus eere daer ſtont.
Hi cuſſeſe eerſt an haren mont/
En̄ dat wijf die wart in wake.
Doe ſeidi in ſiere ſprake/

Dat

Vs. 28. Werde] van *weren, tegenſtreven!*

Dat hi Anulus ware/ die god.
Twijf gelouetſ/ ſoe was ſot/
Eñ ſeide: dat ſoe ſalich ware/
Dat hi wilde comen te hare.
Alſe hi ſinen wille bat/
Soe en ontſeide niet al dat;
Maer ſoe vragede/ mach ·i· god dan
Sijn met vrouwen alſe een man?
Wat ſegheſtu/ ſeiti/ veſtu ſod/
Jupiter/ douerſte god/
En was hi niet met Alchmenen/
Eñ der gode menech eenen
Mogeſtu weten eñ connen/
Die ſijn van vrouwen gewonnen.
Du ſalt met eenen god oec weſen/
Eñ eenen god oec winnen an deſen.
Twijf dede al/ dat hi hare bat/
Eñ keerde tharen man na dat/
Die hem vroylike gheliet/
Dat ſinen wiue dus es geſchiet.
Nv coemt hare Mundus te gemoete/
Eñ beſpottedſe/ in ſine groete/
Eñ ſeide: Paulina! Anulus/
Die grote god/ die dijn vrient js/
Riep mi te ſinen dienſte mede/
Aldaer ic minen wille dede.
Alſt twijf verſtont die waerheit des/
Dat ſoe aldus daer gehoent eſ/
Heuet ſoet gheſeit haren man/
Diet vort brochte Tyberiuſe dan.

Dien

Vs. 67. Hem] hier wederom voor *zich*.

Vs. 71. Anulus] In dezen eigennaam heeft de afſchryver zich vergist, men moet lezen Anubis. Zoo heeft VINCENT. en de *vertal. in onrijm.* Dat *Maerlant* ook zoo geſchreven heeft, blijkt uit het rijmwoord van het volg. vers.

Dien ſere vernoyede der onnere
Van ſulker vrouwen / van ſulken Here /
Eñ dede Yſis papen vaen /
Die der ſcalcheit lijeden ſaen /
Eñ deedſe alle ontliuen daer.
Dje godinne dedi daer naer
Werpen in die Tybre ſaen /
Eñ haren tempel in ſticken ſlaen:
Mundus die behilt ſijn leuen;
Maer hi was des lants verdreuen;
Wantene minne daer toe dwanc /
Bidi waeſt / dat hi ontſpranc.
Scamen mochten ſi hem ſere /
Die ſulken god hilden ouer Here /
Die hem hare wijf dus ſcent.
Dus eſ deſe boerde ghehent.
Egiſſipus / die heileghe man /
Brinct ons dit vor waerheit an.

Wat in Tyberius tide gevel. IIII.

In Tyberius eerſte jaer
Regneerde Herodes / datſ waer /
Archelaus broeder / in Galylee
·xxxii· jaer / eñ nemmee /
Naer dat Archelaus was
Gebannen / alſemen eerſten las.
In Tyberius derde jaer
Staerf Ouidius / datſ waer /
Dytonus inder Geten lant
Van Rome gebannen alſe viant /

Om-

Vs. 9. Dytonus] Daar dit woord geheel buiten eenigen zin of beteekenis is, en Vincentius hier van geen gewag maakt, zoo moeten wy enkel by giſſing deze plaats herſtellen, en voor Dytonus lezen, of Te Tomus / de plaats daar Ovidius gebannen is geweeſt; of Die toen d. i. *die op dezen tijd.*

Omtrent ·lx· jaer was hi out /
Alſo alſe die cornike in hout.
 Int dertiende jaer dat hi was
keyſer / ſo geſciede das /
Dat met eere erdbeue vel
Meneghe ſtede / ghebeſt wel.
 Deſe Tyberius ſendde mede
Tote Iheruſalem / in de ſtede /
Prokerere Valerius.
Van hem ſeghet Joſephus:
Dat hi beiach / in alre wiſe /
Vlit ouer een dinc van priſe.
Deſe vercochte harentare
Dat paepſcap doemal openbare /
Dat te voren / indie juedſe wet /
Den rechten hoire toe was geſet /
Alſo alſi van Aaron quamen.
x· jaer was hijt te ſamen
Bailliu in Iheruſalem
 Doe quam Pylatus na hem /
Van Tyberius gheſent.
In ſinen tiden / ſo eiſt bekent /
Dat Herodes / in des keyſers ere /
Tyberius / maecte eñ veſte ſere
Dat al noch heet Tyberien.
Deſen Tyberius horic lien /
Dat hi te dien tiden ontboot.
Menegen Cō· en heren groot /
Dat ſi tote Rome quamen
Die hi onterbede alle te ſamen /
Eñ nemmermeer een keerden weder /
Eñ nam die lande voꝛt eñ weder.
 Pylatus / leſen wi vorwaer /
Was den jueden fel eñ ſwaer.

Van

Vs. 24. Doemal] Lees doen al *tune temporis*, *reeds toen ter tijd* en dan is de zin volkomen.

Van Ihans Baptiſten dopene. V.

Ten ·xv· den jare dat Tyberius
In rome regneerde aldus/
So was Jan Baptiſte/ de goede/
In die woſtine int armoede
Eñ predecte doepſel eñ doepte mede
Eñ hiet den volke/ dat elc dede
Penententie van ſinen ſonden ;
Want het ſoude in corten ſtonden
Die ghene comen eñ wel houde/
Die de ſonden vergeven ſoude/
Ene hare hadde Jan
Van kemels hare/ die drouch hi an
Een gordel van pelſen geſneden.
Die ſpiſe van ſiere menſcelicheden/
Dat was ſprinkele enegertiere/
Diemen heet in wilder maniere/
Eñ wilt honich at hi mede.
Doe quam daer ter ſeluer ſtede
Ih'c ·Xpc·/ omme tontfane
Van hem doepſel indie Jordane/
Daer behort toe menege dinc/
Twi die Godſ Sone doepſel ontfinc/
Daer ſo menege redene dus af ſeget:
Eerſt; want hi wille/ dat men pleget
Oetmoedicheit; omme deſe dinc
Waeſt/ dat die Here ontfinc
Doepſel/ alſe van ſinen knecht;
Ander redene waſere echt/
Dat was/ om dat hi niet en woude/
Dat hem jemene daer af ontſcoude/
Sindent hi hem dopen liet/
Die dies noot en hadde niet.
Derde waerf/ omme dat hi mede
Den watre gaf die mogenthede/

Vant

Waer bi dat ſine macht ſoude ontſaen/
Eñ alle ſonden daer bi af dwaen.
Eñ doe was hi out ·xxx· jaer/
Eñ alſo vele meer / datſ waer/
Alſe van Kerſtdaghe tote ·xiij· dach/
Daer ſijn doepſel vp gelach.
Aldus willen ſomege heren /
Die ons die waerheit leeren.
Daer baerde hare die Drievoudichede/
Diet ſeide aldaer ten ſtede:
Ditſ mijn wt vercorne Sone.
Selue was hi daer die ghone
Indie menſcelike gedane/
Daer toe die Heileghe Geeſt vort ane
Quam/ in eene duuen gelike/
Vpten Godſ Sone van hemelrike.

Hoe onſe Here in die woſtine ginc. VI.

Naden doepſele / wi leſent dus/
Ginc in die woſtine Iheſus/
(Eñ dat was een wildert doe
Tuſſcen Iheruſalem eñ Jerico)
Om dat hi gehingen woude/
Dattene die duuel proeuen ſoude.
Dus wildi hem coren laten/
Ons te vordeele ente baten /
Niet dat noint eer oft min
Coringe quam in ſinen zin/
Dan die duuel van buten ſprac/
Dat ſinen zin niet an en ſtac.
Sonder coringe/ wet nochtan/
Sone leuet gheen heilech man;
Want Gregorius ſpreect dit wort:
Die duuel/ ſeit hi/ die en cort
Den ghenen niet/ dit wiltmen weten/
Dien hi vrilijc heuet beſeten.

Die duuel peinſde in ſire laghe:
Deſe / die vaſten mach · xl · daghe
Sonder ſpiſe / mach dit weſen
Die Gods ſone; maer in deſen
Twifeldi te min oec des /
Want hi wel wiſte / dat Moyſes
Eñ Helyas vaſten mede
· xl · daghe elc / nadie waerhede;
Maer alſe hi vernam die dinc /
Dattem hongher aneghinc /
Ginc hi proeuen eñ mecken /
Oft hine in ſonden mochte trecken /
Eñ omme te wetene openbare /
Dat hi die Gods Sone ware /
Die hi wel wiſte / dat comen ſoude;
Maer hine wiſte niet ſo houde /
Want hi waende / ſonder ſaghe /
Sine coemſt te doemeſdaghe.
Hi proeuedene in drien ſaken.
Teerſt / oft hine guls mochte maken,
Teerſten / dat hi den ſteen gebode /
Dat hi hem verkere in brode:
  Ander waerf in vrecheden /
Daer hine teere hoger ſteden /
Op eenen berch drouch / eñ togede
Hem die rijcheit / eñ pogede
Vider gierecheden ſtrec /
Oft hine mochte maken vrec:
  Derdewaerf in ouerden /
Daer hine drouch ſiere verden
Optie penne van den temple /
Oft hi hem / nader ſierheit exempele /
Openbare hem wilde int gone /
Dat hi ware die Gods Sone.

Hoe

Vs. 34. Houde] Zie hier achter.

Hoe Baptiſte onſen Here wijsde. VII.

Alſe hi dus ghecuert adde Gode/
Stac hine woch met sine gebode/
Eñ dingle quamen eñ dienden hem daer.
Jan Baptiſte ſtont daer naer/
Eñ adde jongren daer hem tween
Sente Andries was die een/
Eñ hi ſach/ waer Jh'c quam/
Eñ ſeide: dit eſ de Gods lam.
Die jongers die volgeden hem mede/
Eñ beſaghen Jh'c ſtede/
Waer dat hi te woenne plach.
Andries ſach oec vpdien dach
Symoene/ die ſijnt Pieter hiet.
Sinen broeder/ alſ hine siet/
Seget hi: wi hebben Kerſt vonden.
Voer Jh'c leedde hine tien ſtonden/
Die doe ſeide/ dat hi woude/
Dat Symoen Pieter heeten ſoude.
Ten anderen daghe Jh'c vant
Philippe/ eñ ſeidem al te hant:
Volch mi! eñ hi deet alſo wel.
Doe vant Phillip Nathanael/
Eñ brochtne te Jh'c vort.
Doe ſeide onſe Here deſe wort:
Siet hier eenen Yſraelite/
Waerlyc/ alre looſheit quite.
Nochtan wilde God niet van deſen/
Dat hi ſoude Apoſtel weſen/
Want hi was int wel geleert/
Maer die ſimpele heefti geheert;
Want hi met eenvoudegen diede
Wilde verwinnen die wiſe lieds.

Hoe God maecte van watre wijn. VIII.

Jheſus was geboert hier na
In een dorpkijn / heet Chana /
Eñ eſ oec in Galylee /
Hi en ſijn moeder / en daer toe mee
Sine jongers / teere brulucht /
Nadie lantſ zede entie tucht:
Daer maecte God van watre wijn /
Daert ane ſagen die jongers ſijn.
Het willen wanen wel ſi ſome /
Dat deſe ſelue brudecome /
Jhehan was Ewangeliſte /
Dien Jh'c daer / diet al vorwiſte /
Alſe hi huwelijc doen woude /
Hiet dat hi hem volgen ſoude.
Hier naer dede onſe Here mee
Op dat mere van Galylee /
Dat een lac eſ / een ſtaende mere /
Soete te drinkene / dieſ eeſt gere.
Pietre / Andrieſe ſach hi ghinder /
Jacobpe eñ Janne / Zebedeus kinder /
Eñ riepſe van de viſſcerien /
Om dat ſi leerden bi hem caſtien /
Eñ ouer viſſche lieden vaen /
Die den duuel wilden ontgaen /
Dien dedi met ſinen worde
Haerre beeder ſcepe / van borde te borde /
Vul viſſce vaen / ſi volgeden naer /
Doch keerden ſi thuus weder daer
Daer na quamen ſi in Nazareth /
Daer Jh'c was teere leſſe geſet /
Eñ las eene prophetie /
Die van hem vorſprac Yſays /
Daer ſeidi al openbare:
Dat hi dat ſelue ware /

Daer die prophetie af ſprake.
Hem allen wonderde der ſake.
Opten paſchen eſ hi ſaen
In Iheruſalem gegaen/
Eñ ſtac vten monſter onſochte/
Die daer cochte eñ vercochte.
Aldaer ſo quam hem die mare/
Dat Iohan gevangen ware.
Doe liet hi Iudea ſaen/
Eñ eſ in Galylee gegaen.

Hoe Baptiſte was gevaen. IX.

Herodes/ Coninc van Galylee/
Vinc Baptiſten/ om els nemmee/
Dan hi hem in alre wijs
Dat lachterde ouer meſprijs/
Dat hi ſinen broeder met gewelt
Sijn wijf nam/ eñ hem onthelt/
Die Phillip bi namen hiet.
Herodias/ die dit verſiet/
Herodes wijf/ omme deſe dinc/
Dede dat men Ianne vinc/
Eñ dedene in eenen kaerker leggen.
Ih'c/ die dit horde ſeggen/
Es te Caſernaum comen/
Eñ heuet tpredeken an hem genomen.
Openbaerlike ſprac hi tien ſtonden/
Doet penentencie van uwen zonden/
Hemelrike ſal v naken.
Dus ginc hi ſermoene maken
Ouer Galylee/ eñ waerheit togen
Inder Iueden ſynagoghen/
Eñ genas ſcone eñ wale
Alle ſiecheit/ alle quale/
Onder tfolc van ſine paertien.
Sijn name ginc al dore Surien/

Eñ hem volgeden vele liede.
  Sulc omme dwondre / datter geſciede /
Dat ſijt wilden aneſcouwen.
  Sulke volgeden hem met trouwen /
Omme dat ſi leeren wouden /
Hoe dat ſi hem behouden ſouden.
Selke omme evel / dat hem wach;
Want hiſe alle te geneſene plach.
  Sulke volgeden hem / eñ ſochten /
Of ſine jet begripen mochten.
  Sulc omme datſe honger dwane /
Alſe ghi ſult horen eer jet lane /
Dat hi voedde ·vm· man
Met lettel brootſ / dus gingen ſi an.
  Eñ alſe onſe Here dit verſach /
Dattem tfolc dus ane lach /
Es hi op eenen berch gheſeten /
Eñ riep tote hem / alſe wijt weten /
·xij· / die hi Apoſtelen hiet.
  Dit ſijnſe nu / en vergeetſe niet:
Pieter / Andries / Jacob de meeſte /
  Jhan / Phillips / Matheus / die feeſte
Onſen Here maecte / eñ tetene gaf /
Doe hi ſtont der tolnen af.
  Jacob die mindere / Bartholomeus /
  Symoen eñ Judas Thadeus /
Thomas / die lange in twifele was /
Entie verradere Judas.
Deſe heuet hi Apoſtel genoemt /
Hem entien volke / datter coemt /
Maecti een ſermoen daer ter ſteden /
Eñ leerden ·viij· ſalicheden /
Datſ ·viij· pointe / dat hiſe houde /
Wie ſo heilech weſen woude.

Daer

Vs. 31. Wach] d.i. *ſmertte.* Zie onze breeder aanteek. achter dit deel.

Daer naer ſo leerdi hem mede/
Hoe ſi doen ſouden haer gebede/
Eñ leerdem Pater noſter daer/
Dat cort es eñ in worden niet ſwaer/
Dies maket cort onſe Here
Dattem niemen ontſculdege der lere.
Daer in ſo ſijn ·vij· gebeden.
Aldat ons ter zalicheden/
Ter zielen bedaerf enten levene
Dat hebben in deſe ſevene.

Hoe God dApoſtelen predeken ſendde. X.

Alſe dit ſermoen was gehent/
Heeft God ſine Apoſtelen geſent
Predeken/ eñ gaf hem in deſen/
Dat ſi evel mochten geneſen;
Want die miraclen maecten dwort
Ghelovelic/ dat men daer hort.
Hi wijſdem/ waer ſi ſonden gaen/
Wat ſcuwen/ eñ wat anevaen/
Eñ wat ontſien; eñ wat niet ontſien.
Vandien berghe gingen ſi mettien/
Eñ genas daer eenen laſerſen man/
Sonder die hant te doene daer an.
In Caſernaum ginc hi nadas/
Daer hi eenen knecht ghenas/
Die diende eenen centurioen.
Pieter/ dit oec hiet Symoen/
Hadde eene ſweghet/ die hi oec mede
Aldaer genas vandien rede.
Daer naer quam hi teere port/
Diemen Naym noemen hort/
Vordie porte vander ſtede
Verwecti eenen doden mede/

Eñ

Vs. 67. Bedaerf] d. i. *benodigd is.*
Vs. 17. Eene] L. eenen. voor Die L. dien.

Eñ was eere weduwen ſone.
Doe voer hi ouer / na dat ghone /
Ouer dat mere van Galylee :
Doe verſtormde die wint die zee /
Eñ hi gheboot hem ſinen wille /
Doe laghen ſi beede gader ſtille
Die zee entie wint te hant ;
Want hiſe mettien worde bant.
Alſe hi quam an dander lant /
Twee man dat hi ghinder vant /
Die met duuelen waren beſeten.
Hi dede hem der liede vergeten /
So dat ſi Goden baden /
Dat ſi den zwinen moeſten ſcaden.
Hi gaefs hem orlof in ſijn wort /
Daer hebben ſiere ·ij· verſmort.
Doen vloen die herden indie ſtat /
Eñ ſeiden haren Heren dat.
In Cafernaum keerdi weder /
Doe lietmen eenen juchtegen neder
Dordie latten voer ſine voete /
Dien gaf hi ſijns evels boete /
Eñ verliet hem ſine ſonden.
Doe leet hi ten ſeluen ſtonden
Dor Samarien / dat lant /
Opten put quam hi te hant /
Bi Sychem / die Jacobs heet /
Daer ſat ·Jh'c· eñ ontbeet ;
Hi was moede / eñ oec mede
Waren die jongers in die ſtede
Omme eten. Daer quam hem ane
Een wijf / eene Samaritane /
Die bekeerdi eñ / ouer mids hare /
Volcs eene grote ſcare.
In Galylee quam hi na tgone /
Daer hi eens mogenſ Regulus ſone /

Daer

Vs. 43. Latten] Zie hier achter.

Daer hi ſelue niet en was /
Met ſinen worden ſaen genas /
Eñ alſe hi met Mattheus at /
Seidi aldaer ter ſtat /
Dat hi comen ware te waren /
Om te bekeerne die ſondaren:
Oec verwecte hi vander doot
Janus Dochter / een Heren groot /
Eñ vanden bloet evele ·i· wijf /
Eer hi gaf der andere tlijf.
Tween blenden gaf hi dat ſien /
Eñ eenen anderen oec nadien
Die blent / doof was / eñ niet ſprac
Heuet hi geneſen ſijn ongemac.
Daer na / alſt ſomech meeſter ſet /
So quam hi in Naſareth /
In Symoens huus / die laſers hiet /
Daer quam Magdelene / eñ hi verliet
Hare al hare ſonden ſwaer /
Dieſ ſoe volgede ſoe hem naer.

Hoe God vander roedſen was geſteken. XI.

Jan Baptiſte lach ghevaen /
Eñ heuet inde kerker verſtaen
Twonder / dat ·Jh'c· ·Xpc· dede,
Sine jongers / die twifelhede
Hadden / oft dat Xpc. ware /
Heuet hi an hem geſent aldare /
Die brochten dattem was geladen.
Jh'c antworde met ſtaden /
Eñ verteldem tiere ſtede
Die miraclen / die hi dede /
Eñ alſe die jongren wech gaen
Prijſde God Janne ſaen /
Eñ ſeide / dat geboren van wiue
En geen meerre ware van liue.

Hier naer heeft geſet onſe Here
·lxxij· iongers/ omme mere
Te predeken in ſire namen/
Eñ ſendeſe emmer ·ij· eñ ·ij· tſamen.
Die quamen blide weder eñ vro/
Dat hem gevallen was alſo/
Datſe / in die name Iheſus/
Die duuele ontſaghen aldus.
Op eenen ſaterdach/ daer naer/
Ginc onſe Here eñ mettem daer
Die iongers/ eñ mettien ſi leden
Dor een coren daer ter ſteden/
Eñ hem hongerde/ eñ ſi namen
Van den corne hare te ſamen/
Eñ wreuent eñ atent daer.
Die Phariſeene/ quamen daer naer/
Eñ ſeiden dat ſi/ in diere maniere/
Braken des ſaterdages viere.
Onſe Here ontſculdegedſe bider noot/
Eñ proeuet bi Dauite al bloot/
Die broot at eñ ſelue nam/
Alſet hem ter noot ſo quam/
Dat niemene at int ghemeene/
Sonder die papen alleene.
Op eenen anderen ſaterdach/
Daert menech Iuede ane ſach
Was hi in die ſynagoghe/
Daerne wachte menech oghe
Daer genas hi altehant
Eenen met eere manker hant.
Hi brake die viere/ ſeiden die dwaſe/
Dat hi tſaterdages ghenaſe.
Daer na quam hi in ſijn lant/
Eñ caſtiede daer te hant.
Hem wondert/ eñ addent õmare/
Wanen ſulke ſake ware

Een

Vs. 49. [mare hebben] Beteekent hier *verachten*.

Een ſmeets ſone nv gheſciet;
Want Joſeph/ die ſijn vader hiet/
Was een ſmet van houtinen werke/
Eñ luut alleene onder die clerke
Temmerman eñ ſmet alſo wale;
Dieſ ſeghet ment ſmede in Dietſcher tale.
Omme dus ongelouege wort
Dede hi lettel in die port
Miraclen/ eñ ſeide mede/
Dat men en ghene werdichede/
Den Propheete doet in ſijn lant.
Hier omme volghen ſi te hant/
Eñ hebbene vter ſtat verſtoten/
Eñ leeddene vp enen berch duer groten
Daer eene ſteile roedſe was/
Om af te werpene; maer das
Ne mochten ſi vulbringen niet;
Want hi hem ſo niet doen en liet.
Hi leet dor hem alſonder noot.
Noch ſiet men daer ter ſtat al bloot/

Dan

Vs. 52. Dit en de vier volgende Verſen zijn een byvoegſel van onzen Dichter, waar in hy zelf een onzer Nederduitſche woorden verklaart, namelijk ons *ſmed* of *ſmid*, genomen in de algemeene beteekenis van *werkman*; Dit zullen wy in onze breeder aanteek. hier achter nader ophelderen, alleen voegen wy de woorden uit de *vertal. in onrijm*, welke deze tusſchenreden van *Maerlant* heeft overgenomen, hier in. f. 71. a. *want ſi ſpraken, dat ſi Jeſum wel kenden eñ dat hi eens* ſmits OFT timmermans *ſone was, eñ na dat latijn ſo wordt een ſmit ghenaemt een wercman van* yſere OFT *van* hout.

Vs. 54. Alleene] Beteekent *het zelfde, idem*, by ons nu *aleveneens*.

Vs. 54. Clerke] Beteekent hier *Latynen*, lieden die het Latijn verſtaan. Zie de woorden aangeh. uit de *vertal. in onrijm*, en HUYD. op *Stoke* II. D. bl. 550.

Van Nazareth eene mile /
Die ſtede eñ heet nv ter wile /
Ons Heren ſpronc / eñ noch eſ daer
Van ſinen clede lijctekijn waer /
Alſo alſe hem die roodſe weec /
Eñ alſet oec ſijn mantel ſtreec /
Eñ hoe ſijn rigge ſtont inden ſteen /
Noch eiſt geſegelt al nv vor een.

Van Jhans Baptiſten doot. XII.

Te dien tiden ſoude Herodeſ houden
Feeſte / alſt die coſtumen wouden
Van ſire feeſten / der tumde eñ ſpranc
Eene dierne vor ſConinx banc /
Die was dochter Herodas
Doe ſwoer die Cō· vor datter was /
Dat hi hare gheven ſoude /
So wat ſoe bade eñ hebben woude.
Doe bat ſoe / alſe die moeder riet /
Baptiſten houet / eñ anders niet.
Daer wart hare brocht / in een plateel /
Baptiſten houet al gheel.
Sijn lachame was geleghet
In Sebaſten / alſt tware ſeghet /
Sijn houet / ſere verre van hem /
Indie ſtat van Iheruſalem /
Bidies outſ Herodes zale.
Men weet dies die waerheit wale /
Dat die quade Juliaen /
Alſe hi trike hadde ontfaen
Van Rome / dat in ſinen tiden /
Dat heidijn volc ſere beniden

Die

Vs. 3. Tumde] d. i. *danſte*. Zie verder hier achter.
Vs. 5. Herodas] L. Herodias.

Die miraclen / die daer geſcieden /
Eñ ontgroeuen met haren lieden
Sijn gebeente met gewelde /
Eñ ſpaerſdent daer achter velde.
Doe verſaemdenſiſe echt ſciere /
Eñ verbrandendſe in eenen viere /
Eñ worpen dat puluer te winde /
Omme datment nemmermeer en vinde;
Maer ſome moenke waerre mede /
Daermen deſe quaetheit dede /
Eñ laſenre vele vanden beenen.
Sijn houet was vonden ſint van eenen /
Die Marcellus hiet bi namen /
Datſ behouden alte ſamen.
Hier ſeghet Jan Damaſſeen /
Dat hi gheleſen hadde vor een
In Joſephuſe / die doet verſtaen /
Hoe Jh'c ·Xpc· was gedaen /
Dattem ſine windbraeuwen beede
Verſaemdem in den gheſceede
Bouen der neſen / ſine ogen beede
Waren van ſcoenre geſtadechede /
Eñ ſijn ogen ſcone eñ geſtadechede
Eñ ſijn anſcijn lanc eñ gherecht.
Jeronimus die ſcriuet echt /
Dat die maget / der mageden kint /
Ghelike en vant noch en vint;
Van mans wille en quam hi groet no clene;
Maer hi quam van Gode alleene /
Eñ hadde jndie ogen ſijn
Eerande ſterre ſcijn /
En hadde dat niet geweſen /
En ware niet comen te deſen /

Dat-

Vs. 45. Eñ ſijn enz.] Dit vers doet hier niets ter zaake, Het is buiten twyfel door onoplettenheid van den afſchryver uit de voorige regels te zamen gevoegd.

Dattem dApoſtelen van enen vpſien
So ſaen gevolget adden indien;
Maer alſemen ſien mach diere vp meet /
Hoe een ſteen die naelde treet /
Eñ menne weet hoet mach geſcien /
Alſo was Ih'c vpſien.

Hoe God ·Vm· man verſaedde. XIII.

Herodes horde openbare
Van Ih'c Kerſte die niemare /
Eñ ſeide: ic dede Janne ontliuen /
Wie mach nv dit wonder driuen.
Gherne haddi Ih'c gheſien;
Maer onſe Here wildem ontflien /
Eñ trac danen in ene woſtine /
Daer hem na volgeden die ſine /
Eñ menech ander ſonder noden /
Eñ daer hi met vijf broden /
Eñ met ·ij· viſſcelkine nochtan /
Verſaedde ·v· duſent man /
Eñ ·ij· corven ſijnre vp geheuen
Vanden crumen diere bleuen
Doe wilde tfolc in allen ſaken
Van hem enen Cō· maken;
Want onder hem / alſ hē dochte /
Si hem gebreken niet en mochte.
Op eenen berch ontginc hi hē allene;
Sine jongers ghemeene
Ghinghen in een ſcip / te waren /
Want ſi tmere ouer ſouden varen;
Maer die wint die was hem jegen /
Eñ worden harentare gedregen /
Alſe wint eñ water geboot.
Ih'c ſach hare pine groot /
Eñ quam nachtſ te hē gegaen
Opt water / eñ ſi worden ontdaen /

Want ſi waenden alre meeſt /
Datter hadde gheſijn een geeſt /
Eñ trooſteſe. Pieter ſprac ter ſtat:
Here! oftu ſelue beſt dat /
Het mi te di comen dan.
Com! eñ alſe hem twifelen began
Wart hi veruaert eñ ſanc.
God halp hem / dat hi niet verdranc.
Altehant ſo viel die wint /
Entie ſtorm want niet · i · twint.
  Ten anderen daghe / in menigec wiſe
So prijſden die liede die ſpiſe /
Die hi indie woſtine gaf /
Met manna / ſeidſi / daer wilen af
Onſe ouderinge lange af aten /
Eſ meer te priſene vter maten.
Doe ſeidem Jh'c al bloot /
Dat hi ware des leuens broot /
Entie hem oec niet en ate /
Dat hi verlore al die bate /
Die ware int euwelike leuen.
Dit wort / die hem ſaten beneven /
Ne conſtent niet wel verſtaen /
Dus ſijnre vele van hẽ gegaen /
  Hier naer ſo battene · i · Phariſee
Met hem / eñ hine wiſte nemmee
An hem te lachterne van õmaten /
Dan dat ſine jongers aten
Met handen al ongedweghen.
Dos ſprac onſe Here daer jegen /
Dat die ziele niet beſmet /
Datmen ongedwegen et;
Maer quaet gepens vander herten /
Dat doet die ziele al verſwerten
  Daer naer heuet hi hem geſet
Int lant van Surs eñ van Sayet

Te

Vs. 64. Surs eñ Sayet] d. i. *Tyrus en Sydon*, twee bekende plaatſen, het laatſte komt met de tegenwoordige be-

Te begane neven der zee.
Doe quam een wijf van Chananee /
Die met haerre oetmoedichede /
Eñ met nerenſtelikere bede /
Beiagede ane hem al dat /
Dat die viant / die beſat /
Haerre dochter / heuet verdreuen /
Eñ ſoe vort geſont eſ bleuen.
Van danen es hi ſaen gegaen
Int lant / dat name heeſt ontfaen
Van ·x· ſteden / eñ dat js
Dlant / dat men heet Decapolis.
Aldaer heuet hi geneſen
Eenen / die lange heuet geweſen
Stom eñ doof. Daer na van hem
Ghinc hi in Iheruſalem /
Toter Probatica Piſſine.
Daer ghenas hi vander pine /
Op eenen ſaterdach / eenen man.
Doen ſeiden die Jueden dan /
Dat hi tſaderdages viere brake /
Dat hi dade ſulke ſake.
Oec ſeide ghenouch openbare /
Dat hi die Gods ſone ware /
Eñ hem macht ware ghegeuen /
Den Jueden te geuene lieuen /
Eñ oec voer ſeidi hem ſaen /
Dat ſi Antkerſt ſouden ontfaen.
Doe ghinc hi danen vider zee /
In die woſtine van Galylee /
Daer hi voedde teere ſtat
iiij m· man eñ maecte ſat

Met

benaming na genoeg overeen: meer verſchillen *Surs* en *Tyrus*; doch men zal zekerlijk aan deze plaats den naam van *Surs* gegeven hebben in navolging van het Hebr. *Tſor*. Zie de *Kantteek*. Joſua XIX, 29.

Vs. 96. Sat] d. i. *verzadigd* KILIAEN ſat maken / ſaden / ſadigen / *ſaturare*.

Met .vii. broden en lettel viſſchen/
Sonder dattere ſaten ten diſſchen
Vele wijf eñ vele kinder.
Van danen ſo voer hi ghinder
In Vulgedaen/ daer hi mettien
Eenen blenden dede ſien.
Doe ſo quam hi ſaen daer na
Bi Phillips Ceſaria/
Daer hi vragede/ wie hi ware
Den Apoſtelen al openbare?
Voer alle dandere ſeide Pieter dus:
Du beſt die Godſ Sone Xpc.
Daer belouedi ſekerlike
Hem die ſlotele van hemelrike/
Eñ daer ſeidi hem al bloot/
Sine paſſie eñ ſine doot.

Ons Heeren tranſfiguratie. XIIII.

Over .vi. daghe daer na dan/
Nam hi Pietre/ Jacobpe/ Jan/
Eñ leideſe vp Tabarie/
Optie berghe alle drie/
Eñ verkeerde ſine ghedane
Voer hem/ daer ſijt ſaghen ane.
In ſinen ſterfeliken leden/
Die claerheit der ontſterueliccheden/
Liet hi hem daer ane ſien.
Oec ſpraken an hem mettien
Moyſes/ eñ oec Helye/
Die ſi ſaghen die paertie.
Ten naeſten daghe hi ghenas
Eenen/ die beſeten was/
Omme datſ hem die vader bat/
Want ſine diſcipelen en conſten dat

Niet

Vs. 101. Vulgedaen] Lees met de *vertal. in onrijm* Magedan. Zo als HIERONYM. deze plaats ook noemd; doch by *Matth.* xv, 39. heet dezelve *Magdala.*

Niet ghedoen met gheere dinc.
Voert te Carſanaum hi ginc/
Daer quamen die den Roemſchen ſcat
Innenden/ eñ heeſchſten dat/
Dat hi van ſinen weghen ghaue
Dien Roemſchen ſcat/ die rechte haue.
Doe ſenddi Pietren ter zee/
Den eerſten viſch eñ nemmee
Vinc hi/ eñ nam wt ſinen monde/
Alſt hem te voren God orconde/
Daer hi vor hem eñ Jheſus
Mede betaelde/ het was aldus:
Indien weghe die Apoſtelen ſtreden/
Welc ware van meere werdicheden.
Doe leerdem onſe Here oetmoet/
Eñ ſeide/ die hem onderdoet/
Die ſal dalre hogheſte weſen.
Daer na ſeidi hem na deſen
Parabolen eñ biſpele/
Die hier toe behoerden/ vele:
Alſe vanden ſcape/ dat was verloren/
Eñ hoe hijt haelde/ diet adde vercoren.
Eñ vanden verlorne biſante mede/
Die twijf ſochte met nerenſtelichede.
Eñ vanden ſone/ die ſijn goet
Ouer dede metter ſpoet.
Eñ daer gaf hi Pietren den raet/
Dat hi ſijns evens kerſtijns meſdaet
Vergaue/ ſdages alſe hem bedaerf/
Tote ·vij· waerf ·lxx· waerf.
Eñ dat toghedi biden Here/
Die den knecht/ dies hem bat ſere/
Vergaf eene grote ſcout/
Eñ doe hi daer naer met gewout
Sinen ſchuldere die knecht
Niet en verliet/ nam hi hem echt

Al

Vs. 18. Carſanum] L. Capharnaum.

Al/ dat hi hem hadde gelaten
Die here daer na/ te ſire ombaten
Echt eſ hi in Judea gegaen/
Eñ dede den Phariſeen verſtaen/
Dat niemene en ſciede van ſinen wiue/
Dan omme meſdaet van haren liue.
In Galylee es hi gegaen;
Want die jueden wildene verſlaen/
Een ghilre was in ghenen daghen
Eñ ginc predeken eñ ghewaghen/
Dat hi die Gods ſone ware.
Hem volgede eene grote ſcare/
Dien hi belouede in ſijn ſermoen/
Wilden ſi hem ſacrificie doen/
Dat hi voer haren ogen te waren/
Op te hemele ſoude varen.
Pylatus heuet dit vernomen/
Dat ſi in Gariſim ſijn comen/
Eñ ontſach hem ſulkere voere;
Want die Jueden waren in roere/
Eñ begincſe/ eñ ſlouch al dare
Den ghijlre/ eñ al ſine ſcare.
Doe voer ·Jh'c· quam die mare/
Doe ſeidi al openbare/
Dat die Jueden ſelken ſoude naken/
Sine beterden hare ſaken.
Echt op eenen ſaterdach
Ghenas hi een wijf/ die lach
Ghetorment vanden viant/
Eñ ontbant hare den bant/
Daer ſoe mede ·xviij· jaer
Hadde gebonden weſen ſwaer
Doe begrepene die Jueden echt;
Doch verwan hiſe alle int recht.

Hoe

Vs. 61. Ghilre] d. i. *bedrieger*. Zie verder hier achter.
Vs. 85 Begrepene] d. i. *begrepen hem*, namelijk Jeſus. Begrypen is *beſchuldigen* Zie de Voorr. bl. 33. in not.

Hoe God dat ſondeghe wijf quytte. XV.

Nv naket der Jeuden feeſte/
Sine maghe/ mindſte eñ meeſte/
Wilden/ dat hi te Jheruſalem
Voere/ eñ ſi dan met hem
Eere hadden indie ſtede/
Omme die miraclen/ die hi dede.
Hi en dede niet/ dat ſi rieden.
Die ghemeente van den lieden
Seiden ſome van hem daer/
Die eene loghene/ die ander waer/
Doch quam hi ter feeſten dare;
Maer al niet int openbare.
Entie Jeuden ſendden ſaen
Boden / diene ſonden vaen/
Maer alſe ſine horden ſpreken/
Eñ conſten ſire hem niet toe gebreken/
Eñ keerden ſonder vangen daer.
Indien temple quam hi daer naer/
Daermen hem brachte tien ſtonden
Twijf / die in ſonden was vonden.
Daer hiet hi werpen den eerſten ſteen
Die ware ſonder zonde gheen/
Daer hiſe teliuereerde mede.
Daer leerdi vort ſcuwen vrechede;
Want cort eſ deſ menſcen leuen/
Eñ heuet hem biſpel gegheuen
Van den riken vrecken ries/
Dien ſijn coren ſo wel wies/
Eñ maecte ſine ſchure wide/
Eñ hiet ſine ziele weſen blide;
Hi hadde noch lange te levene.
Doe ſprac hi mede daer benevene/
Dat hi ware der werelt lecht/
Entie Gods ſone oec gherecht/

Eñ hi ware eer Abraham was.
Hier omme ſo volgen ſi hē das/
Eñ wildene ſteenen omdie dinc;
Maer hi dertem eñ ontginc.
Hi ginc henen eñ ghenas
Eenen/ die blent geboren was/
Entie jongelinc/ die hem vraget/
Hoe men tlange lijf beiaget/
Leerdi die rechte ſaken/
Die den menſce vulmaect maken.
Eñwelijc leuen hi behiet/
Eñ hondert vout loen hē/ die liet
Sijn wijf/ ſijn goet eñ ſine vriende/
Eñ hem getrouwelike diende.
Den vrecken ſeidi dat biſpel/
Dat den riken man ghevel/
Die Lazaruſe ontſeide die crumen/
Daer hi omme moeſte indie helle tumen.
Op eenen ſaterdach/ alſe hi ſat
In eens Phariſeus huus eñ at/
Daer ſine wachten; want vrydach was/
Eenen vul waters hi ghenas/
Eñ proeuedem/ dat gheorlouet ware;
Want weldoen nes nemmer ōmare;
Want viele eene beeſte in enen pit/
Men moeſte wel wt halen dit.
Daer ſprac hi iegen die houerde/
Alſemen eenen bidt dore werde
Tetene/ dat hi neder zitte;
Want meerre eere ware hem ditte/
Dat menne vp bet hogere trake/
Dan menne bat neder ſtake:
Entie werſcepe maken ſal/
Bidt hi den riken/ hi heuet al/
Datſ hem wert in deſen liue;
Maer bidt hi aerme keytiue/
Dat ſal hem verghelden God/
Diet heuet al in ſijn ghebot.

Tiue

Hoe Lazarus wart verwect. XVI.

Teere kercwijnghen ghinc
Onſe Here / naer deſe dinc /
Te Iheruſalem teenen male /
Binnen Salomoens portale.
Die Ieuden hebbene beringhet /
Ghevraget vele eñ ghedinghet /
Omme dat hi openbare
Seide / dat hi Gods ſone ware.
Doe ſeidi / ſi mochtent merken
Openbare an ſine gewerken.
Oec ſeidi vor hem alle gader /
Dat hi een ware metten Vader.
Daer togedi hem bider ſcriſturen /
Datmen / in ſomegen huren /
Erdſche liede Gode noemt /
Daer dat gebot Gode toe coemt.
Met deſen twifele vander namen
Papedi hem allen te ſamen.
Henen ginc hi ouer die Iordane /
So datmen hem dede te verſtane /
Dat ſijn vrient Lazarus ziec lage.
Doe vermerrede hi twee daghe /
Om dat hi ·iiij· daghe ware verſceden /
Eer hi hem daer toe wilde gereden.
Doe quam hi in Bethania /
·xv· ſtadien Iheruſalem na /
Daer Maria eñ Martha hem ſeiden /
Waer ſi haren broeder leiden.
Onſe Here / die de helle dwanc /
Dat ſoe die ziele / an haren danc /
Gheloſſen moeſte / riep dit wort
Al wenende: Lazarus! com vort!
Daer quam hi / die bi naturen ſtant /
Leuende ganc ſinen ganc.

Dit was voer paſchen in die weke/
Eñ vele volx was ſekerleke
Te Iheruſalem binnen comen/
Omme die feeſte/ die wi noemen/
Eñ vele Ieuden ſaghent mede/
Daer hi Lazaruſe vp ſtaen dede.
Entie miracle quam vort
Te Iheruſalem/ indie port.
Die Biſſcoppe entie Phariſeen
Gingen te rade ouer een/
Eñ ontſaghen hem/ bi hem/
Te verlieſene Iheruſalem/
Lant eñ volc/ en hare wet;
Want alt volc hem daer toe ſet/
Alſe hem te volghene naer.
Caypfas/ die ſprac aldaer/
Die Biſſcop was in ghenen jaren/
Eene prophetie clare:
Dat nuttre ware/ dat hi ſtorue/
Eñ beter/ dan alt volc bedorue.
Iheſus trac het af entie ſine
Bi Eſtrem/ neven die woſtine.
Hier bliuet der Ewangelie ſcrifture/
Eñ telle v eene aventure
Dien groten Karle/ ſonder waen/
Sendde die Paues Adriaen.

Van den Coninc Agabarus. XVII.

Het was een Cō. alſemen hort/
Tote Ediſſen/ in die port/
(Viere dach vaert/ wanic ouer waer/
So ſtaet ſoe Anthyochen naer.)
Agabarus hiet hi/ die Here/
Die horde Iheſuſe priſen ſere/
Omme die miraclen/ die hi dede/
Eñ ſcreef an .Ih'c. in ſine bede/

Dat hi te hem comen woude/
Eñ hi die Jeuden laten ſoude/
Dje emmer ſtonden naer ſijn leuen/
Eñ hi ſinen volke wilde gheven
Die gratie/ die hi den jeuden onde.
Ih'c ſcreef weder hem ter ſtonde:
Begeredſtu vleſcelike te ſiene ane
Mijn anſcijn/ eñ mine ghedane;
Ic ſende di/ in een cleet beſcreven/
Mine ghedane in mijn leuen/
Daer du den viant van dinen gedochte
Bi temperen mogeſ/ eñ maken ſochte;
Eñ du en twifels niet daer bi/
Dattet ongelouich ſi/
Dattu van mi heues vernomen/
Alſten ende es vulcomen/
Dat voerſcreuen es van mi/
So ſalic ſenden te di
Een meire jongers/ die den dinen
Sal gheven geſonde van pinen/
Die v oec met waren dingen
Sal ten geloue bringhen.
Men vint oec in ene andere ſtede/
Dat Agabarus boden mede/
Doe ſi keerden mettien clede/
Daer Gods anſcijn in ſtont gerede/
Alſi thuus quamen/ dat ſi datte
Staken onder eene latte/
Alſi waren bider zale/
Eñ indie latte/ alſo wale/
Mede bleef ons Heren gelike:
Eñ dat cleet was ſekerlike
Te Rome gevoert/ de latte mede
Bleef tote Ediſſen in die ſtede/
Daermen af ſeghet/ ouer waer/
Dat ſoe eſ noch heden daer.

Hoe Iheſus Agabaruſe ſcreef XVIII.

Euſebius ſeget / horter na /
In Eccleſiaſtica /
Dat Agabarus was Here
Ouer Euſtata / met groter ere /
Eñ was ſo ſiec / dat hi en conde
Ghebinden ne ghene geſonde.
Doe hi Iheſumme horde nomen /
Eñ ſine miraclen van ſomen /
Met eenen oetmoedegen brieve
Bat hi ſinen heileghen lieve /
Dat hi ſine bande ontbonde;
Want hem niemen gehelpen conde;
Maer Ih'c. verſtem dat geneſen.
Oec dedi hem eere in deſen /
Dat hi weder ſcreef / zonder waen /
Dat ſijn wille ſoude ſijn ſaen.
Euſebius / die dar des lijen /
Dat hi / inder librarien
Tote Ediſſen / vant beſchreuen
In des ſelues Agabarus leuen /
Eñ begonſte die wort aldus :
Euchanien ſone Agabarus
Iheſum / den behoudere goet /
Die hem openbaren doet
Omtrent Iheruſalem / ſaluut.
Hets mi gheſeit / al ouer luut /
Hoe du / ſonder medicine /
Geneſen does van alre pine ;
Dattu met dinem worden allene
Den blenden ſien does gemene /
Entie croplen recht does gaen /
Den laſerſen claer weſen ſaen /
Eñ verdriues quade gheeſte /
Sware evele / die alre meeſte /

Eñ lange quale geneeſtu ſaen/
Eñ oec doeſtu die dode vp ſtaen.
Eñ/ alſic dit hebbe gehort/
Peinſic in mine herte vort/
Dattu God ſijs/ hier neder comen/
Oft Godſ ſone tonſer vromen/
Hier omme biddic eñ ſcrive di/
Dattu comen wils te mi
Dor dine werdichede/
Om te geneſene mine ſiechede/
Die mi langhe hout eñ ſware.
Oec hebbic vernomen mare/
Dat die Ieuden vpti raden/
Hoe dat ſi di ſullen ſcaden.
Ic hebbe eene ſuuerlike ſtede/
Al en eſ ſoe niet ſere groet mede/
Nochtan eſ ſoe groot genouch/
Ons tween/ omme onſe gevouch.
Jheſus heuet daer weder geſcreuen/
Eñ heuet den brief ghegheuen
Anaman/ den meſſagier.
Nv hort dat tranſſcrifte hier:
Salich beſtie Agabarus/
Dje mi beghers te ſiene aldus/
Eñ gheloue ane mi draghes/
Eñ mi noch nie en ſaghes.
Hetſ geſcreuen/ die mi ſien/
Sullen mi met geloue vlien/
Dattu ſcreues dat ic quame
Tote di eñ dijn euel bename.
Ic moet ſien dat al ſi gehent/
Daer ic omme bem gheſent
Eñ alſt al eſ vuldaen ten ende/
Te hem keric/ die mi ſende.
Eñ alſic van hem ben ontfaen/
Salic eenen minen jonger ſaen
An di ſenden/ die di al
Dijn evel gheneſen ſal/

Eñ di enten dinen gheeren
Daer toe teuwelike leuen /
Eñ dire ſtat gheven die eere /
Dat menſe verwint nemmermere.

Hoe Aghabarus ghenas. XVIIII.

Oec ſo was dit mede daer an
In Suriaens geſcreuen nochtan /
Alſe onſe Here te hemele waert
Was ghevaren / naer ſinen upvaert /
Was Thadeus daer gheſent
Van den Apoſtelen / alſement kent;
Alſe hi daer quam indie ſtede /
Eñ Agabarus ſach mede
Die miraclen / die hi wrochte /
Quam hem daer in ſijn gedochte /
Dat hi dat ware / eñ niemen el /
Daer Jh'c brief af ſprac ſo wel.
Doe ſenddi omme Thadeus waert
Thobien / eñ ſprac: ſech metter vaert!
Eiſt waer? eſ met di een man /
Die vele groter wijſheit can?
So ſech hem dat hi come te mi.
Gherne Here! ſeide hi.
Doe heuet hijt Thadeuſe gheſeit.
Jc come / antwoordde hi ghereit;
Want ic meeſt omme hem bē comen.
Thadeus heuet den wech genomen
Te hem / upten naeſten dach /
Eñ alſene die Cō· comen ſach /
Sach hi die claerheit ſijn
In des Apoſtels anſcijn /
Alſe oft waare eene Godlichede.
Doe neech hi hem aldaer ter ſtede /
Dies wonderde menegen man /
Dje dat licht niet en ſach an.

Agabarus die ſprac / waerlike
Du beſt bode ſekerlike
Jh'c / Gods ſoens / van hier boven.
Thadeus ſpras dijn ghelouen /
Dattu ane hem hadſ onbekent /
Heuet mi hier te di gheſent.
Ic gheloue alſo an hem
Sprac hi / dat ic Iheruſalem
Gherne ſoude / eñ alle die Jeuden
Deſtruweren / die quade reuden /
Diene cruuſten / haddic there /
Eñ nontſaghic niet de were
Van der Roemſcher moghenthede.
Thadeus antworde dede.
Onſe Here Jh'c die heuet algader
Vuldaen / dattem hiet ſijn Vader /
Eñ alſe hijt al hadde vuldaen /
Voer hi vp te hemele ſaen.
Agabarus ſprac / ic weet wel /
An hem / eñ an niemene el /
Ghelouic eñ an ſinen Vader.
Thadeus ſprac / eñ omme dit al gader /
Leggic mijn hant / in ſinen name /
Al hier nv vp dine meſquame.
Alſe hi dit dede / ſo wart hi
Thant alre ſiecheit vri.
Hi ghenas daer niet alleene
Den Cō. / maer alle ghemeene:
Eenen / hiet Abdus eñ ſinen ſone /
Rike eñ aerme eñ aldie ghone /
Die met evele waren beſwaert /
Dies menech menſce wonderende waert /
Eñ leerden ons Heren wort.
Doe ſprac Agabarus bet vort:
Bider macht Gods ſo doeſtu dit /
Nv doe dat di mijn herte bit /
Eñ telle mi diet gerne wiſten /
Die coerаſt van Jh'c Criſten /

Eñ

Eñ dat wonder/ dat hi dede/
Daer af ic hebbe gehort oec mede.
Thadeus ſeide: doe maerghen vroe/
Alle dine borghers verſamenen ſo/
Jc ſal hem allen cont maken
Sine coemſt/ eñ bi wat ſaken/
Dat hi alleene neder quam/
Eñ met groter menechte vp clam
Tote ſinen Vader/ daer hi ſit.
Agabarus/ hi dede dit/
Eñ hiet hem allen van ſiere port/
Dat ſi quamen horen Godſ wort.
Eñ men Thadeus gheven ſoude
Vele van ſeluere eñ van goude.
Hi weder ſeit ſere vtermaten/
Eñ ſeide wi hebben donſe gelaten/
Sone waren wi niet harde vroet/
Stonden wi omme vremde goet.
Daer bekeret Thadeus al.
Nv keric vort meer weder hal
Ter Ewangelijen yſtorie/
Daer ic af ſciet omme memorie
Te doene van deſen dinghen/
Die buten der Euangelien ghingen.

Hoe God X. Lazerſe ghenas. XX.

In Tyberius . xviii . de jaer
Ih'c . Xpc . naer dat waer
Die propheten hadde vorſproken/
Wildi die felle doot beſtoken.
In ſijn . xxxiii . ſte jaer
So tydi boudelike daer
Te Iheruſalem/ ter ſtede/
Daer hi wilde ſteruen mede.
Daer hi henen ginc daer waert ſaen/
Quam hi teenen caſtele gegaen/

Daer hem te ghemoette dan
Quamen ·x· laſerſe man/
Die gheſonde wilden ontfaen.
Dien hiet hi ten papen gaen/
Eñ/ alſi daer waert ſouden tiden/
Ghenaſen ſi in dien woch tien tiden
Deen van den ·x· eſ weder gegaen.
Eñ dat was een Samaritaen/
Eñ danctes Gode twaren.
Dander ·ix· die Jeuden waren/
Ne danctens clene no groet tien tiden.
Onſ Heren woch lach in ſijn liden.
Vor tlant van Samaria.
Hi voerſiede ſine doot daer na/
Eñ dat hi ſoude/ ſonder waen/
Ten derden daghe van dode vpſtaen.
Nv waenden Zedebeus kinder/
Jacob die grote/ eñ Jan ginder/
Dat hi ſoude cortelike
Beſitten/ een erdſch Conincrike
In Iheruſalem. Die twee broedere
Brachte dit te voren haerre moeder/
Dat ſoe bade eene bede
Onſen Here/ dict gherne dede
Soe dat alſe hi te rike quame/
Dat hi hare ·ij· kinderen name/
Eñ ſette an elke zide eenen,
Ih'c die verſtoet haer meenen/
Eñ leerden oetmoet/
Die gevet/ die vaert ente ſpoet
Ten hemelrike/ niet werelt ere
Doe naecti Jerico ſere/
Daer maecti eenen blinden ſiende,
Daer quam Zacheus/ die hem diende/
Eñ diene in ſijn huus ontfinc/
Dien bekeerdi/ eer hi ghinc,
Bi dien weghe/ alſe wijt vinden/
Quam hi gaende bi tweẽ blinden/

Daer deen Berthelmeus af hiet /
Dien gaf hi tlicht eer hi wech ſciet.

Hoe God vpten ezel reet. XXI.

Dus eſ hi / ebben wi vernomen /
Vor paſchen in Bethania comen /
Daer hi verwecte Lazaruſe /
Eñ was daer in Symoens huſe /
Die laſers hadde geweſen /
Eñ van Gode was gheneſen.
Vele Jeuden quamen daer mettien /
Niet omme dat ſi wilden ſien
Jh'c / onſen Here alleene ;
Maer Lazarus mede gemeene /
Die van dode was verwect.
Nu heuet dat paepſcap gemect
Omme Lazaruſe te verſlane /
Want groot volc hiltẽ daer ane.
Een werſcheep gauen hem de vrient /
Eñ Martha eſ eene / die daer dient /
Eñ Lazarus ſat mede eñ at.
Onder tfolc / dat ghinder ſat /
Dedi vele dinghen verſtaen /
Hoe die helle ware gedaen /
Entien torment entie pine /
Dus leſement in St. Auguſtine.
Dus heuet die helle gnlanc vonden
Haren wroughere indien ſtonden.
Maria ontdede een rike vat /
Eñ ghoot diere ſpecie wt dat /
Eñ ſaluede Jh'c hoeft wel ſoete /
Eñ daer naer ſine heilege voete /
Eñ droghedſe met haren hare.
Dit hadde Judas onmare /
Datment den aermen niet en gaf /
Want hi ontſangre was daer af /

Eñ hadde beſiden ſinen zac/
Aldaer hi ſine dieſte in ſtac
Eñ ſo drought die kaptijf
Sinen kinderen eñ ſijn wijf.
Tileke daer na/ vpten zondach/
Die voer ·Ih'c· paſſie lach/
Trac hi in Iheruſalem
Sine jongers waren mettem/
Dedi den ezel halen/
Eñ alſi neder ſoude dalen/
Vanden berghe van Oliuen/
Quamen kinderen man met wiuen/
Eñ worpen cledere inder ſtraten/
Eñ ſcoten palmen vele vtermaten/
Eñ riepen eñ ſongen alſo wel
Oſanna Coninc van Iſrael!
Somech Phariſeus hem bit:
Verbiet dinen jongers dit.
Doe ſeidi: ſwighen deſe cleene/
So ſullen roupen dan die ſteene.
En aldus gheſciede die dinc
Doe ·Ih'c· andie cruce hinc/
Entie jongers ſtille moeſten maken/
Die ſteene ſceurden eñ ſpraken/
Eñ alſe hi quam een deel bet vort/
So beweendi die goede port/
Alſe oft hi ſeide du wenetſ gereet/
Wiſtu wat di te comene ſteet.

Hoe God die copninghe vten tempele waerp. XXII.

Mettien ginc God in den temple/
Omme ons te ghevene exemple/
Dat wi eerſt int bede huus gaen/
Alſe wi eene dinc beſtaen/
Eñ Gode vp gheven onſe gebede/
Eñ dan doen onſe beſichede.

Dan-

Dander was / omme dat hi woude /
Dat die werelt merken ſoude /
Dat hi / ſijns danc / quamen mede
In alſo openbaerre ſtede /
Alſe die tempele was / dat hi an ginc
Die doot / ſonder bedwongene dinc.
Tderde / dat hi wilde togen
Den paepſcepe vor die ogen /
Dat al bider papen quaethede
Ghedeſtruweert ſoude ſijn de ſtede /
Daer hi omme hadde gheweent;
Want die papen hadden hem verheent:
Want elc grote offrande woude /
Datmen altoes vinden ſoude /
Beeſten ghenouch in dien portale /
Ghebrake oec iemene teengen male
Ghelt / te copene die beeſten /
So vonden ſijt / diet mochten geleeſten
Penninghen ſonder wouker mede
Ghereet / daer vp ſekerhede
Sonder wouker; maer vp miede.
Onſe Here voer aldie liede
Maecte eene ghiſele ghinder /
Eñ waerpt al wt / meerre eñ minder /
Copers eñ vercopers te waren /
Leenres eñ wiſſelaren.
Men leſet / dat wt ſinen ogen hinc
Eene claerheit / eene vruchtege dinc /
Dies die papen hem ontſaghen /
Eñ en dorſtene niet veriaghen.
Iheronimus ſpreect teſer ſtede:
Van aldien / dat Ih'c dede /
Dinct mi dit meeſt wonders waert /
Dat een man verſmaet onwaert
So cleene ghereкent in haren dingen /
Dat ſine binnen der weken hingen.
Die ſcriben entie phariſeen /
Diere menech daer was ouer een /

En haren waſdoem gherne ſaghen/
Met eere ſwepen mochte jaghen/
Eñ ſo vele volx ute ſteken.
Taflen vellen/ zetelen breken/
Eñ anders vele/ eñ ſonder were/
Dat een ongetellet here
Niet ſo lichte en hadde gedaen;
Maer men mach dat wel verſtaen/
Datſe vervaerde ſijn aenſichte/
Daer die Godlicheit ut lichte.

Wat hi predecte in den tempel. XXIII.

Inden temple quamen hem gehende
Vele cropelen eñ blende/
Die hi haers evels maecte claer.
Doe quam hem an dat paepſcap daer/
Eñ ſeiden wat tekijn doeſtu dan/
Dattu deſe dinc vaes an
Hi ſeide: werp deſen tempel neder/
Ic makene in derden daghe weder/
Alſe of hi ſeide: mijn lachame/
Dien ic gaf des tempels name/
Die wert van u neder getreet/
Eñ binnen derden dage verweet.
Die rike heeft hi daer verſien/
Die inden bloc worpen mettien
Hare offrande groot eñ cleene.
Doe ſach hi ene weduwe allene/
Aerm/ diere in warp ·ii· dinge
Alſe coperine vingerlinge:
Doe ſeidi deſe heeft meer gegeven/
Dan alle dandre; want hẽ eſ bleven/
Daer ſi hem getrooſten in/
Maer deſer en bleef meer no min.

Doe

Vs. 1. Gehende] d. i. *naby*.

Doe ſeidi hem een biſpel na deſen/
Hem/ die heilech waenden weſen:
Hoe in den tempel waren geſtaen
Een Phariſeus/ en een Publicaen
Die Phariſeus hem verheughet
Siere weldaet/ ſiere deughet/
Die Publicaen/ hi bat verlaet
Gode/ van ſiere meſdaet.
Die ſondare/ die hem bekent/
Bleef behouden/ dandre geſcent.
Eñ alſt avont was daer na
Ginc hi in Bethania/
Want niemen en was inde ſtat/
Die den aermen · Ih'c · bat
Omme dat hi niemen ſmeken woude/
Waeſt dat hi herberge ebben ſoude/
Ofte broot metten ſinen/
Hi moeſter omme in Bethania pinen
Doe quam hi ten tempele/ eñ ſaen
Savondſ eſ hi weder gegaen/
Dat was aldie pine weke/
Si gaen ſi keren ſekerleken/
Eñ noch eiſt recht dat de kerſtine.
In die weke dogen pine.

Van Nichodemuſe ende oec ander dinghen. XXIIII.

Nichodemus/ die meeſter was
Van den Jeuden/ ſcaemden das/
Daghes te horne onſ Heren lere/
Nachtſ ſprac hi an onſen Here/
Die hem leerde properlike
Den wech vanden hemelrike.
Deſ maendages quam God inden temple/
Eñ gaf den volke daer exemple/

Eñ

Vs. 29. Verlaet] d. i. *vergeving* anders *aflaet*.

Eñ caſtiede eñ leerde
Die zondaren eñ bekeerde.
Oec waren ten paſchen comen
Heidine/ ſulke van hem ſomen
Seiden te Philippe naer dien/
Dat ſi Iheſumme wilden ſien.
Doe nam hi Andrieſe daer.
Si ſeident Iheſuſe eñ hi daer naer
Voer ſeidem/ dat die Heidine houde
Hem te hem bekeren ſoude.
Oec ſeidi: die erdſche Here
Wert ſaen wt verſtoten ſere/
Daer meendi den viant mede/
Dien ſine doot vele ſcaden dede.
Eñ ic/ ſprac hi/ daer beneven:
Werdic vander erden verheuen/
Ic ſalt ane mi trecken al
Dat meent dat menne crucen ſal.
Navonds/ alſe hi dit hadde geleert/
Eſ hi in Bethania gekeert.
Deſ diſendages quam hi echt doe/
Dat paepſcap bevragedem doe/
In wies macht eiſt dattu does?
Dattu predekes/ eñ niet geroes?
Ih'c. antwoordde alſe in een biſpel/
Eñ ſeide: dat ghevel
Dat een man hadde twee kinder/
Doe ſeidi ten eenen ghinder:
Ganc henen/ ſeiti/ in minen wijngart.
In does ſprac hi/ eñ hat onwaert.
Daer naer berau hem/ dat hijt liet/
Eñ dede dattem die Vader hiet.
Daer naer ſprac hi den anderen toe:
Ganc henen ſeiti/ Vader ic doe;
Nochtan ſone dedijs niet/.
Welc haerre dede dat die Vader hiet.
Daer naer ſo ſeidi hem meere/
Hoe dat wilen was een Here

Si

Sinen wijngaert dorpers vermieden/
Die doot ſloughen ſine lieden/
Eñ ſinen enegen ſone tſamen/
Alſi omme die rente quamen.
Doe ſprac hi van des Coninx feeſte/
Daer toe quamen minſte eñ meeſte/
Entie niet en hadde ſijn brude cleet/
Moeſte daer ghedoghen tleet.
Die Phariſeene verſtonden vele/
Dat vp hem gingen die biſpele/
Eñ proeueden nauwe/ eñ ſochten
Hoe dat ſine begaen mochten/
Eñ gauen hem teerſten enen prijs/
Eñ ſeiden: meeſter! dattu ſijs
Warachtech/ des ſijn wi vroet;
Want dune ſmeerſ om niemens goet/
Weder eiſt recht/ ſo niet/
Dat dat Jeudſche volc des pliet/
Dien van Rome te gevene tſeins.
Hi/ die horde haer gepeins/
Seide: eenen penninc toget mi.
Si dadent/ eñ doe ſeide hi:
Wies eſ tgebeelde datter inſtaet/
Entie lettre diere omme gaet?
Deſ Keyſers/ ſeidſi/ doe ſeidi echt:
Gheuet den Keyſer ſijn recht
Eñ ghevet Gode dat ſine mede.
Haddi gheſeit daer ter ſtede
Simpelike/ gheeft uwen tſeins;
So was dat in haer gepeins/
Om dat dat Jeudſce volc dient
In offranden eñ goet vertient/
Dat hi dan/ bi ſelker ſake/
Swaerlike vp die wetten ſprake.
Eñ haddi gheſeit/ gevet hem niet;
So hadſi gheſeit/ hi verbiet

Den

Vs. 63. Weder] Weder en ſo beteekenen beide *of*, *ſive*.

Den Romeinen tſine onderdaen/
Eñ hadden dan ghedoen vaen.
Daer na verwan hi die Saduceen/
Die wederſeiden ouer een/
Dat ghene verriſeneſſe en ware/
Met haren bouken al openbare
Dat men verriſet naer deſe doot.
Een Phariſeus/ een meeſter groot/
Leerde/ welc knaeſte gebot ware/
Eñ welc ſijn reeht naeſt daer nare
Biden man/ die gewont alſo
Was tuſſchen Iheruſalem eñ Ierico/
Eñ dien een Samaritaen
Alſo wilde in ſtaden ſtaen.
Oec proeuedi al openbare
Daer/ dat hi Gods ſone ware
Bi Dauite. Eñ daer naer mede
Leerdi den volke/ daer ter ſtede/
Dat ſi die leeringhe ouer een
Hilden van den Phariſeen;
Maer dat ſi ſouden begeuen
Te levene/ naer haer leuen.
Oec ſchalt hi aldaer ten ſtonden
Die Phariſeus van vele zonden/
Van ongeloue/ van gierecheden/
Van quader leere/ van ghulſechheden/
Van vrecheit/ van ouerdaden/
Van ypocriſien/ van ongenaden.
Eñ hi es uten temple gegaen/
Eñ voerſeide/ alſonder waen/
Datment al deſtruweren ſoude
Eñ ſeidem tekene menechfoude/
Van diere dinc/ van diere plaghe/
Van ſiere coemſt ten jonſten daghe.
Doe ſprac hi ſinen jongers ane:
En wetti niet in uwen verſtane/
Dat naer ·ij· daghe paſchen es/
Eñ des menſchen ſone vp des

Ver-

Verraden ſal ſijn/ en̄ oec vercocht/
En̄ oec ander crucen brocht?

Hoe Judas Gode vercochte XXV.

Een woenſdaghe daer na ſo quamen
Die meeſters der paepſcap tſamen;
Want ·Ih'c· was woch gegaen
En̄ hadden an hem verſtaen/
Dat hi gheſeit hadde te dien/
Ghine ſult mi nemmermeer ſien.
Si quamen int hof Cayphas/
En̄ droughen ouer een das/
Dat ſine emmer wilden ontliuen;
Maer hem dochte beſte dat bliuen
Viere feeſten/ datſ omme tgeſcal/
Dat tfolc daer maken ſal.
Judas heuet dit verſtaen/
En̄ eſ daer te hem gegaen/
En̄ boot te cope ſinen Coninc/
Rechtſ alſe eene onwerde dinc;
Want dat men te cope biet/
Dat en ſchijnt alſo wert niet/
Alſe datmen dinghet en̄ couet.
Daer gavene die ſcalc verblouet
Omme ·xxx· ſeluerine/ & tier ſtede/
Alſe elc & ·x· cleene dede.
Omme dat Ih'c was vercocht
Opten woenſdach/ ſo eiſt vort brocht/
Dat dat die rechte vaſtene ſi
Na den vrijndach/ die des es vri/
Alſt couent was vaſt gemaect/
Soect Judas peinſt en̄ haect/
Hoe dat hine veſt int gevouch
Verrade/ en̄ heimelijcſt genouch.

Van

Vs. 1. Een] Zie hier achter.
Vs. 27. Couent] is *verdags van de Koop.*

Van den witten donreſdage XXVI.

Ten donreſdaghe/ diemen heet wit/
Hiet God ſinen jongren dit:
Dat ſi ginghen indie ſtat/
Eñ ſeidem lijctekijn te dat;
Want hem Godt dochte eñ hi woude/
Datmen hem ghereeden ſoude
Sinen paſchen/ dat was dat lam/
Daer die paſchen aue quam
Eñ anders waent men vorwaer dat/
Dat onſe Here gheen vleeſch en at/
Sonder dat paſche lam alleene/
Eñ dat was oec te maten cleene.
Navontſ ſat hi daer eñ at
Met ſinen jongers/ eñ wart ter ſtat
Van hem/ eñ eſ vp geſtaen/
Eñ dwouch hem hare voete ſaen/
Eñ ginc weder ſitten mede.
Doe ſeidi them/ dat hijt dede
Omme exemple/ dat hi woude/
Dat elc anderen dienen ſoude.
Doe ſeidi te hem met ſtaden:
Vwer een ſal mi verraden.
Elc ſeide: bem ic dat here!
Doen ſeidi een lettel mere:
Die ſine hant/ in mijn vat
Met mi al nv maket nat/
Datſ di mi verraden ſal;
Want ſi ·xii· plaghen al
Vte eenen vate/ aldaer ſi quamen/
Mettem tetene te ſamen.
Jan lach in ons Heren ſcoot/
Eñ at met genouchten groot/
Doe tekende Pieter/ dat hi vragede
An onſen Here/ eñ hi beiagede

An onſen Here/ dat hijt wiſte
Bider ſoppen eñ met liſte
Ben ict? Meeſter! ſprac Judas doe.
Du ſeghes/ antworde ·Jh'c· daer toe.
Judas ginc woch eñ het wert nacht.
Onſe Here wijſdem daer de cracht/
Sinen jongers den lachame ſine
Te ſacreerne/ in brode/ in wine/
Eñ leerdem die worde mede/
Eñ gaf hem ſeluen daer ter ſtede
Eten eñ drinken dor ſine goede/
Sinen lachame met ſinen bloede.
Jheſus voerſeidem mettien/
Dat ſi hem alle ſouden ontſlien;
Maer Pieter ſeide: dor tſteruen Here!
Wet dat ic van v niet en kere.
Doe ſeide ·Jh'c·: du ſult te nacht
Driewaerf mijns loochenen in deſen iacht.
Nv eſ onſe Here vte gegaen
Bi monte Oliveete/ int hof ſaen/
Dat Judas wel kende mede/
Dat hi gherne was tier ſtede.
Daer bat hi drie waerf onſen vader/
(Omme onſe bederue waeſt algader/)
Eñ ſijn zweet wart al bloet root/
Alſo hi vacht ieghen die doot.
Eñ hi quam te ſinen jongers gegaen/
Die ſliepen/ eñ hi hietſe vp ſtaen.
Hi eſ hier bi/ ſprac hi met ſtaden/
Die ghene die mi ſal verraden.

Hoe onſe Here wart gevaen. XXVII.

Nochtoe dat hi indeſe tale was/
Quam met ſiere ſcaren Judas/
Die hem die papen eñ Pylate
Ghegheuen hadde/ tſiere bate.

Gewapent quamen ſi eñ brochten lecht.
Een tekijn gaf hem Judas echt/
Dien hi cuſte/ dat hijt ware.
Hi cuſte ·Ih'm· daer nare.
Ih'c· ſeide: wien ſoueti?
Ih'm· ſeidſi. Doe ſeide hi:
Ic bemt. dit wort ſtacſe ter neder/
Nochtan ſo ſtonden ſi vp weder/
Eñ vinghene eñ hebbene gebonden.
Tote Annen leedeſine tien ſtonden/
Die Cayfas ſweer doe oec was;
Daer naer ten Biſſcop Cayfas.
Alle die jongers ontvloen hẽ daer.
Pieter volgedem van achter naer/
Al tote des Biſſcops int hof/
Daer hijs Gode driewaerf ginc of.
Alſe hi den hane crayen hort/
Gedachtem ons Heren wort/
Eñ ginc vten houe tien kere/
Eñ weende bitterlike ſere.
Des maerghens leuerde ſine Pylaten/
Eñ beloghene ſere vtermaten.
Teerſten/ dat dat ſach Judas/
Berau hem alte ſere das/
Eñ ſeide ten papen: ic ebbe meſdaen.
Die ·xxx· d' warp hi ſaen.
In den tempel/ naer deſe dinc
Ghinc hi daer hi hem ſeluen hinc.
Pylatus vragede den Jeuden dan/
Wat ſi ſeiden vptien man?
Si ſeiden/ dat hi openbare
Seide/ dat hi Gods ſone ware:
Eñ hi ontriet ghemeenlike
Tſeins te gevene den keyſerike.

Py-

Vs. 19. Tote des Biſſcops int hof] d. i. *tot in het hof van den Biſchop.*

Vs. 20. Ginc of] d. i. *verlochende* KIL. Afgaen *negare.*

Pylatus keert / alſe hi dit ſiet.
Om den cheins en vraget hi niet;
Maer hi vragede openbare:
Of hi der Jeuden Coninc ware?
Onſe Here ſprac: mijn rike nes niet
Van deſer werelt / die men ſiet.
So beſtu Coninc dan / ſprac hi.
Du ſeghes / dat ic Coninc ſi /
Sprac onſe Here / jc quam hare /
Omme te ſeggene dat ware.
Watſ waerheit / ſprac Pylate.
Doe ghinc hi wt ſiere ſtrate
Eñ ſeide ten Jeuden: wat ſomen make /
Ic vinde an deſen ne ghene ſake.
Doe ſeiden ſi: hi heuet met ſiere voere
Al dat volc ghemaect in roere /
Omme eñ omme / weder eñ vort /
Van Galylee tote deſer port.

Van Herodes eñ Pylaten XXVIII.

Alſe Pylatus horde das /
Dat Ih'c. van Galylee was /
Eñ Herodes daer bi hem
Was doe in Iheruſalem /
(Die ſelue Herodes / die ſente Jan
Baptiſten: ſijn houet af wan /)
Heuet hi hem. Ih'm. gheſent /
Omme dat hi wille / dat hine kent;
Want hi was van ſinen lande /
Weder hi wert eſ eere of ſcande.
Herodes ſach dor gherne dien;
Want hi jet tekens waende ſien

Van

Vs. 11. Dor] Dor beteekent hier *zeer*, *valde* in welken zin het nog in verſcheiden woorden gebruikt wordt.

Van hem; maer ſo wat hi ſprac /
Ih'c· altoes gheen wort ontbrac.
Doe hiltene Herodes voer ſot /
Eñ cleedene met witten dor ſpot /
Eñ ſendene weder Pylaten.
Pylatus pijnde vtermaten /
Hoe hi Ih'm· verloſſen ſoude;
Maer dat Ieudſce volc en wonde /
Eñ riepen alle: cruuſt den man!
Pijlatus wijf die ſendem an /
Dat hi hem niet en bewonde
Van dien rechten man tier ſtonde.
Pylatus ſine hande dwouch /
Eñ ſeide / voer menegen man genouch:
Ic ontſchuldich / ghi ſiet an /
Deſ bloets van deſen rechten man.
Die Ieuden antworde ghinder:
Op ons come eñ vp onſe kinder.
Doe dedene gheſelen Pylate
An eene columme ſere vtermate /
Daermen noch ane ſiet ſijn bloet /
Eñ heet / dat men ant cruce doet.

Ons Heren cruſinghen. XXVIIII.

Pylatus ridders / diene namen /
Daden hem an alte ſamen
Eenen roc eñ eene dornine crone /
Eñ beſpottene onſcone /
Eñ ſpuweden vp hem. Daer na ſaen
Hebben ſi hem dat af gedaen /
Eñ daden hem an ſinen roc /
Eñ gauen hem ſinen galge ſtoc

Ee

B. V. KIL. Deur-argh *valde iniquus, valde malus.* Deur-drooghe *valde aridus.* enz.

Te draghene daer buter port;
Aldaer hi ane was vermort.
Naer Jheſum quam menech wijf/
Die beweenden ſijn ſuuer lijf.
Doe ſprac hi: weent om mi niet;
Maer om die ſcade eñ om tverdriet
So weent/ dat v toe comen ſal.
Te Caluarien quamen ſi al/
Dat vpt foſſeit was van der ſtede/
Daer ſine cruuſten; maer ſine bede
Was daer ouer hem al gader;
Want hi bat: vergeef hem/ Vader!
Wat ſi doen en weten ſi niet.
Sine cleedere hi af liet;
Want hi hinc ant crnce naect.
Daer af ebben ſi ·iiij· ſticke gemaect;
Van dien mantele hẽ vieren ·i· deel;
Maer die roc/ hi bleef gheel:
Elken ridder quam ·i· ſtic
Diene cruuſten daer/ wanic;
Maer die roc gheviel bi lote
Eenen ridder van dier rote.
Pylatus/ hi ſchreef deſe dinc
Bouen ſine houede: der Joden Coninc
Es dit ·Jh'c· van Nazareene.
Dit was in Ebreus gemeene/
In Griex eñ in Latijn geſcreuen/
Dat laſe wiere ginge beneven.
Tuſſchen tween dieven hinc onſe Here.
Die Joden die beſpotten ſere/
Eñ deen dief beſpotten mede.
Dander begreep ſinen onſede:
Ghedinc mijns/ ſprac hi/ Here mijn!
Alſtu coems int rike dijn.
Jheſus ſprac: ic wille du ſijs
Heden met mi int Paradijs.
Maria/ ſijn moeder eñ Jan
Eñ Magdaleene nachtan;

Eñ Maria Cleophaee
Stonden daer bi eñ andere mee.

Ambroſius van der moeder Gods. XXX.

Vp dat wort ſpreect Ambroſius
Van der moeder een wort aldus.
Voer dat cruce ſtont Marie/
Dje edele moeder/ die maget vrie/
Eñ ſach met haren ſoeten ogen
Haren ſone/ die wonden togen.
Soene mercte niet haer kintſ doot;
Maer onſe ſalichede groet;
Want machlichte ſoe bekende
Der werelt verloſ bi ſinen ende.
Die edele zale/ daer God in lach
Waende mede vp dien dach
(Want ſoe hare daer ter pinen boot)
Iet ghehelpen mogen met haerre doot;
Maer ·Jh'c· diet heuet verſtaen/
Heuet der moeder wille ontfaen;
Maer hine rochte els helpe gene/
Die menſcheit te verloſſene alleene.
Doe beval die ſoete man
Sire moeder ſinen vrient/ ſente Jan.
Dje vulmaecte ſuuerhede/
Dat magedoem/ die reinechede/
Ne beval hi gheenen manne
Dan der reinre maght Janne/

Om-

V. 9. Machlichte] d.i. *miſſchien.* zie HUYD op *Stoke* V. B. vs. 458. daar hy de volg. plaats uit Fl. en Bl. 5. c. bybrengt:

Machlichte *Floris heeft gemint*
So geſtadelike dat hoefſche kint.

Omme dat een ſoete geſelſcap ware/
Een vulmaect man eñ ·i· clare/
Eñ oec elc anderen ſoude verchiren/
Met ſiere reendre edelre maniere.

Vanden zonnen verganc. XXXI.

Anden middaghe/ datſ ware dinc/
Dat ·Ih'c· andie cruce hinc/
So wart over al die werelt mede
Wt grote donker deemſterhede/
Want die zonne niet ſien en mochte;
Haren here/ die ſtaerf onſochte/
Want wi leſen/ dat doe alleene/
Die clergie was tote Athene
Eñ ne gheen/ philoſophien
En conſte die redene geſien
Van derre dinc/ in gere wijs.
Doe ſeide die Ariopagita Denijs
Dat die God vander nature
Pine gedogede/ in die vre.
Dies maecten ſi hem daer
In ſiere eeren/ eenen outaer/
Eñ ſcreef daer bouen: hi horde doe
Den onbekenden gode toe.
Sijnt vantene ſente Pauwels daer/
Eñ predecte ghinder/ eñ daer naer
Bekeerdi dien vroeden Denijs/
Eñ wart ſijnt Biſſcop van Parijs.
In heidinen boeken vinden wi mede/
Dat doe was deſe deemſterhede/
Dat erdbeue was in Bithinen/
Eñ dat vielen van der pinen/
In Nychena/ die goede ſtede/
Huſen cleene eñ grote mede.

Vs. 4. Wt grote] d. i. *zeer groote.*

Aldus ſcriuet Euſebius.
Voert ſo ſcriuet hi mede aldus;
Dat een Flegon/ een wijs man/
Daer vele leringhen ſeghet an/
Entie dien tijt wel beſciet/
Deſen tijt niet achter en liet/
Hine beſcreeft in ſinen jaren/
Eñ ſeghet/ omtrent middach twaren/
Dat die dach wart donker nacht
Entie deemſterheit adde die macht/
Datmen ſterren/ ſonder waen/
Andien hemel mochte ſien ſtaen/
Dit eſ al met onſen doene.
Alſet quam omtrent rechtſ noene/
Riep Jheſus ſinen Vader an/
Eñ gaf ſinen gheeſt vp dan/
Entie cortine/ die daer hinc
Inden temple/ daermen ginc
Tuſſcen ſancta ſanctorum eñ ſancta/
Scuerde ontwee verre eñ na.
Steene ſceurden/ erde beuede
Eñ menech man/ die leuede/
Horde roupen in die lucht/
Maken wi henen in dis vlucht.
Die dode gingen vten grauen/
Die tale eñ antworde gauen.
Meneghe in Jheruſalem
Senturio. entie waren met hem/
Entie wachten onſen Here/
Maecten hem jnwaert ten kere/
Eñ lijeden openbare tgone/
Dat hi ware die Gods ſone.
Eñ want die grote ſaterdach/
Opten naeſten daer na gelach/
Eñ het ware onſchone dinghe/
Dat jemene an die galghe hinge/
Baden die Jeuden/ dat men brake
Hare been/ eñ menſe af trake.

Doe braken ſi der dieve been;
Maer an Jheſus braken ſi geen/
Omme dat ſine vonden doot/
Maer een ridder daer vort ſcoot/
Eñ ontdede hem die zide dan/
Daer water eñ bloet vte ran
Eñ diene ſtac/ alſe ment bevint/
Hiet Longius eñ was blint.
Eñ mettien bloede/ dat ran neder/
So wart hi daer ſiende weder/
Eñ gelovede an onſen Here
Sidert geſciedem die eere/
Dat hi dat ridderſcap vp gaf/
Eñ ſtont derre werelt af/
Eñ alder quaetheit/ eñ woende der na/
Int lant van Capadocia/
In Ceſarien der port/
Daer hi bi bider Apoſtelen wort
Wart bekeert eñ geleert mede/
Eñ daer/ in die ſelue ſtede/
Levede ·xxxviii· jaer
Van zonden fijn eñ claer/
Eñ menegen bekeerde mede/
Vort ſine paſſie daer ter ſtede.

Van Longius die Gode ſtac. XXXII.

Die dinc es alſo gheſchiet/
Dat ·i· bailliu Octavius hiet/
Diene voer hem comen dede/
Eñ vragedem hoe hi hiet mede
Ic heete/ ſeiti/ Criſtiaen/
Want men moet lijen/ ſonder waen/
Al te voren in dit leuen
Die gratie/ die God heeft gegeven.
Die bailliu ſprac/ die voerdi waren/
Die en hebben niet/ te waren/

An

Vs. 84. hi bi bider] l. hi bider enz.

An deſen name gewonnen mede/
Sech dienen name na de waerhede.
Longus / ſprac hi / ben ic genant/
Eñ Yſaura heet mijn lant/
Wel geboren eñ edele vrient
Hebbic ente werelt gedient/
Eñ al / dat mi verſtaerf oec an/
Gavic mine broederen dan/
Die ghauen mine rente daer of/
Die gavic vort dorden Godſ lof.
Die bailliu ſprac doe edelhede/
Entie goden ane bede/
Dattu leuen moges met genaden/
Eñ dine pine niet / en verladen
Longius ſeget: dus ſpreect onſe leren;
Niemen en mach dienen ·ij· Heren/
Want mijn God / die raet al goet/
Eñ dine gode al ontſpoet.
Du ſpreec te vele / ſprac die bailliu/
Maer diene onſe goden v/
Eñ dijn God ſaelt di vergeven/
Want du beſter toe verdreven/
Eñ oec ſo togen wel dine ogen/
Dattu en ſoudſ die pine gedogen.
Neen / ſprac Longius / laet dit ſtaen/
Maer du ſout kerſtijndoem ontfaen/
Eñ dijn here ſaelt di vergeven/
Alſe dune kennes / diet al doet leuen.
Die bailliu wart hier omme gram/
Eñ dede dat menne daer vp nam/
Eñ vte ſinen houede die tandebrac/
Entie tonge / der hi met ſprac.
Longius bleef noehtan de ſprake/
Eñ ſeide geloueſt v derre ſake/
Dat warachteghe gode ſijn/
Daer an ſeget die geloue dijn/
Ghedooch dat icſe moge breken/
Eñ moghen ſi / latet hẽ wreken/

Eñ

Eñ eiſt dat ſi mi mogen ſcaden/
Ic wilre ane roepen genaden/
Eñ of ſi en doen mi ghene dere/
So gheloof an minen Here.
Doe gaf hijs hem orlof tier wile.
Longius nam eene bile/
Eñ ſloucht al ſticken/ quaet eñ goet/
Dat ſo indien tempel ſtoet.
Die duuelen ſijn vte gevaren/
Eñ vloghen met haren ſcaren/
Inden bailliu eñ indie papen/
Doe gingen ſi brieſſcen eñ gapen.
Longius ſprac: nv ſegt mi dat/
Wat doedi in dit beelde vat.
Si ſeiden: daer men ·Ihm· kerſte
Niet en noemt/ eñ ſijns eſ verſte/
Daer eſ onſe wandelinghe.
Doe ſprac Longius gemeenlinge
Wildi v deſe Gode antien/
Oft weder wildi hem ontflien;
Siet hier uwen bailliu onſoete/
Scumende/ liggende onder mine voete
Die lieden riepen hem alle an:
Wi bidden di/ Gods heilech man/
Verdrijf deſe wt derre ſtede.
Longius dede ſine bede/
Eñ ſi ghingen henen jaghen.
Vele/ die dit ane ſaghen/
Die geloueden an onſen Here.
Saen daer naer ſo corde ſere
Die quade gheeſt den bailliu.
Longius/ ſprac hi/ ic merke nv/

Dat/

Vs 51. Of.] beteekent hier *indien. ſi*

Vs. 67. Antien] Het komt ons voor dat dit woord beteekent *annemen*, *erkennen* in tegenoverſtelling van *vertyden vertyen* de *afgoden* d. i. *varen laten.* Zie het I. D. bl. 75. in not.

Dat/ bider kerſtijnre touerie/
Gheſceden eſ deſe ſtede vri
Vanden goden/ vernemet dat
Die keyſer/ hi verderſt die ſtat.
Affrodius ſprac: wat ſal dit weſen?
Hem/ die ons allen heeft geneſen/
Eñ gheſuuert heeft die ſtede/
Wildſtu dien doen dorperhede.
Die bailliu ſprac: daer was niet an/
Hi betouerde ons/ die man.
Affrodius ſprac: gelouet mie/
Wacht/ datti niet wers gheſcie/
Oftu an deſen meſdoes meer nv.
Doe wart eerre die bailliu/
Eñ dede Affrodoſiuſe af ſniden
Sine tonge ten ſeluen tiden.
Doe wart hi blint daer ter ſtede
Altehant/ bi Longius bede.
Doe riep hi Affrodoſiuſe an:
Ay! bidt Longiuſe/ den heilegen man/
Dat hi voer mi bidde ſaen;
Want ic hebbe ſere meſdaen.
Affrodoſius antwort:
Ic ſeit eñ ic was onghehort/
Nv doe den goeden man geen quaet/
Eñ hore hoet met mi ſtaet/
Dat ic ſonder tonge ſprake.
Die bailliu ſprac ſekerlike:
Niet alleene en ben ic blent;
Ne maer mijn lijf al omtrent
Dinct mi ſwaerlike gepijnt weſen.
Longius ſprac: wiltu geneſen/
Doe mi ontliuen cortelike/
Ic bidde vordi dan ſekerlike/
Eñ dus ſo mogeſtu gheneſen.
Doe dedine onthoueden na deſen/

Eñ

Vs. 94. eerre. l. erre d. i. *gram, toornig.*

Eñ bat hem op ghenen dach
Genade/ daer ſijn lachame lach/
Wenende voer ſine zonden.
Eñ hi wart ſiende tien ſtonden/
Eñ groevene met groter eere/
Eñ bleef kerſtijn vorwaert mere.
Hier ſo ſullen wi weder keren
An die Iſtorien ons Heren.

Hoe Ioſeph onſen Here af dede. XXXIII.

Des vrijndages/ alſe onſe Herē hinc/
Een goet man/ hiet Ioſeph/ hi ginc
Spade an Pylatuſe/ eñ ſprac hem hir ave/
Dat hi hem ·Ih'c· lachame gave.
Nychodemus ginc met hem.
Pilatus ſprac: ganc eñ nem.
Vander crucen daden ſine gereet/
Eñ leidene in een dinne cleet/
Eñ ſalvedens eñ bondene medē
Met crederen/ na der Joden zede/
Eñ leidene in een nieuwe graf/
Dat der roedſen gehouwen was af.
Bi der crucen waeſt/ in een hof/
Daer ſiñe hadden gedaen of.
Nychodemus ewangelie ſeghet/
Daer van ·Ih'c· vele in leghet/
Alſe die Jeuden dat vernamen/
Dat Ioſeph eñ Nychodemus tſamen
Begraven hadden onſen Here/
Dat ſiſe ſochten nauwe eñ ſere/
Eñ andere diere waren mede;
Maer elc ontſcoot in ſine ſtede;
Maer Nychodemus die quam vort/
Alſe die prince was in die port;
Entie goede Ioſeph mede/
Die gevaen wart daer ter ſtede/
In eenen kaerker hi ſaen lach/
Tote over den ſaterdach/

Dat

Dat menne verdoen ſoude na dat.
An dat priſoen en was geen gat/
Dan eene dore/ diemen ſloet/
Eñ leider voren hoede groot:
Oec bezegeledſe/ alſict las/
Anna eñ Cayfas.
  Maria Magdalena ſach/
Eñ eene andre Marie waer lach
Ih'c·/ eñ mercten die ſtede/
Eñ gereden met groten wille mede
Hare ſpecie/ ſulc alſi wouden/
Daer ſi ·Ih'm· met ſaluen ſouden.
Entie Jeuden daden wachten
Dat graf vaſte eñ met crachten.

Hoe Iheſus die helle brac. XXXIIII.

Nv ruſte dat vleeſch inden grave/
Die ziele/ die verſciet daer ave/
Es ter hellen ſaen gevaren/
Die ſo rouedi te waren
Mogendelike/ ſonder waen/
Van dien heileghen/ die waren gevaen.
Abraham entie andre mede
Die nam hi vte met mogenthede/
Eñ leedeſe mids dor die viande/
Eñ brac te ſtride hare bande.
Hetſ waer/ al hiet dit ·i· helle/
Daer Abraham eñ menich geſelle
Heilech in was/ hi entie ſine
Waren daer in ſonder pine/
Eñ niet ſonder rouwe algader;
Want ſi haecten/ weltijt die Vader
Sinen ſone ſenden ſoude/
Omme dat elc oec weſen woude
In hemelrike eñ Gode anſcouwen/
Die dende eſ van allen rouwen/

Eñ ſonder dat Gods anſcijn/
Sone mach ghene bliſcap ſijn.
Die nacht naden vrijdach leet/
Die ſaterdach daer na gereet
Entie nacht naden ſaterdach/
Daer ·Ih'c· vleeſch in ſijn graf lach.
Des zondaghes verrees hi vroe
Beſlotene graue; want alſoe/
Alſe hi quam ten erdſchen rouwen/
Beſlotene lachame tonſer vrouwen/
Alſo verrees hi beſlotene graue.
Eenen moenc twifelde hir aue
Te Rome/ ſeget die ſcrifture/
tSente Laureins/ buten mure/
Eñ wart al gegordeſ riemen/
Wiet hem dede en wiſte niemen/
Sijn rieme geſloten geworpen neder
Voer ſine voete/ eñ geſeit weder/
Criſtus mochte in derre wiſen/
Beſlotene ſinen graue/ riſen.
Dit geſciede/ eñ het was waer/
Alſemen ſcrijft ·x ic· jaer
Eñ ·xj· Gods incarnatioen.
Men tellet ons ouer waer dit doen/
Dat derde beuede/ alſe God vp ſtont/
Eñ daer naer in cortre ſtont
Quam dingel/ eñ dede af den ſteen/
Entie wachters ouer een
Hadden den vaer doe ſo groot/
Dat ſi laghen ouer doot.

Doe

Vs. 28. Beſlotene graue] Merkt hier en in zommige der volgende verſen verſcheiden voorbeelden van den *Ablativus Abſolutus* waar van wy in het vervolg breeder handelen zullen.

Vs. 48. Ouer een] Is hier *gezamentlyk* en zoo ook vs. 58.

Doe quam Maria Magdaleene/
Vul van rouwen eñ van weene/
Met anderen haren geſellinnen/
Ontſteken metter Gods minnen/
Eñ ſaghen dat graf ondaen/
Enten jnghel/ ſonder waen/
Sittende daer vpten ſteen.
Vervaert waren ſi ouer een/
Eñ Maria die ſach het jn;
Den doden en ſach ſoe meer no min.
Dinghel vragede/ wat ſoe ſochte?
Wenende/ antworde ſoe/ alſoe mochte/
Eñ ſeide: ſoe ſochte onſen Here.
Mettien ſiet ſoe omme/ tien kere/
Waer ·Ih'c· daer ſtont bi hare.
Soe waende/ dat een hof man ware/
Eñ teerſten/ dat hi Maria ſeide/
Kende ſoene/ eñ ſonder beide
Soe te ſinen voeten ſciet;
Maer hi ſprac: en com an mi niet.
Thanden wilde ſoe wech metter mare/
Entie andre wijf met hare.
Eñ ·Ih'c· quam hem te gemoete/
Aldaer hilden ſi ſine voete.
Dus brochten ſi al openbare
Den Apoſtelen die niemare.

Van ons Heren vertogeneſſe. XXXV.

Verſtaen ſuldi dit ouer waer/
Dat int neghentiende jaer/
Dat Tyberius Keyſer was/
Criſtus ſtaerf/ enter doot genas.
Sine verriſeneſſe proeuedi waer
Met menegen lyctekine claer:

Doe

Vs. 55. Ondaen] d. i. *geopend.*

Dat was/ dat hi vaſte woude/
Datter niemen an twifelen ſoude.
Hi toghede lachame eñ wonden/
Hi at/ hi dranc te vele ſtonden.
.xl. daghen ſekerlike
Wandeldi op erderike.
Eñ dewangelie doet verſtaen/
Dat .x. waeruen/ ſonder waen/
Hem verbaerde oec hier binnen
Sinen vrienden/ diene minnen:
Twee waeruen/ alſe ghi mi doet ſcriven/
So verbaerdi hem den wiuen.
Die derde waerf Pietren alleene.
Die vierde twee jongers gemeene/
Die tote Emaus ſouden gaen.
Ter vijfter waerf/ hebwi verſtaen/
Den .x. Apoſtelen/ daer Thomas
Te jegenwordẽ niet en was.
Deſe vijf waerf/ dans ghēne ſaghe/
Waren in den paſche daghe.
Daer naer den .x. eñ Thomas mede/
Doe hi hem die wonden taſten dede.
Echt doe .vij. jongers waren
Indie zee viſſchen ghevaren/
Echt daer ſi omme waren in porre
In Galylee/ te Montaborre/
Eñ opten dach van ſiere op vaert
Den .xj. Apoſtelen/ daer hi op waert/
Mettem etende tien male/
Eñ nadien etene/ wet dat wale/
Alſo ghingen uter ſtede
Die jongers entie wiuen mede
Opten berch van Oliven/
Daer hi wilde te hemele cliuen.
Deſe .x. waerf/ ſeghet claer
Dewangelie/ eñ het es waer;

Noch

Vs. 15. Verbaerde] d. i. *openbaarde*, *bekend maakte*.

Nochtan willemen dat weten/
Datſ meer was/ al eiſt vergheten;
Want ſente Pauwels eñ andre yſtorien
Hebben dat noch in memorien.
Nychodemus ewangelie ſeget
Die dinc/ die hier na gheleghet.

Van Joſeph van Aramatijen. XXXVI.

Alſe leden was die ſaterdach/
Dat Joſeph inden kaerker lach/
Heeft dat paepſcap ontboden/
Dat menne brochte omme doden.
Men ginc ten kaerkere eñ men vant
Gheel beede ſlot eñ bant/
Aldaer tſlot met was ghebonden;
Maer Joſeph en was niet vonden.
Hem allen wonderetſ/ niet hem ſomen.
Met deſen eſ een ridder comen
Van dien/ diet graf hadde gewacht/
Eñ hi ſeide: ons gheviel tnacht
Erdbeue/ eert begonſte daghen/
Mettien wi den hinghel ſaghen/
Eñ wi hadden vreeſe ſo groot/
Dat wi laghen ouer doot:
Den jnghel horden wi nochtan/
Hoe die ſprac den wiuen an/
Eñ ſeide: Jheſus eſ verreſen/
In Galylee ſal hi weſen.
Alte hant die Jeuden namen
Alle die ridders te ſamen/
Eñ ſeiden: wie waren die wijf dan/
Daer die jnghel dus ſprac an/
Eñ twine haddiſe gevaen?
Wine weten/ ſeidſi/ ſonder waen/
Wat wiue et wa[illegible]n/ eñ de vaer
En lietſe ons niet houden daer.

Dje

Die Jeuden ſeiden: wat ſoeſ geſciet/
Wine gelouen v des niet.
Doe ſeiden die ridders: dats geen wonder/
So menech ſcone tekijn beſonder/
Alſe ghi Jheſuſe ſaghet doen/
Ghine hachtes noit ·ij· oude ſcoen/
Wat ſoudi ons gelouen dan?
Gheeft ons Joſeph/ uwen man/
Dien ghi in dien karker vinghet/
Wi doen/ datmen v ·Jh'c· bringhet.
Si ſeiden gaet Arimathien/
Daer vindi Joſeph/ alſe wi lijen.
Doe ſeiden die ridders: wat ſal deſ mee/
So eſ ·Jh'c· in Galylee:
Dus ſeide dingel toten wiuen.
Doe quam een vaer an den keytiuen/
Eñ ſeiden: coemt dit onder die liede/
Het ſal gheſcien/ dat nie geſciede;
Want al tfolc groot eñ cleene
Sal an hem ghelouen alleene/
So dat ſi ghauen grote miede/
Op dat ſi ſeiden onder die liede:
So waer ſi quamen openbare/
Dat hi hem beſtolen ware.
Daer naer quamen drie andre man/
Eñ ſpraken den groten Here an/
Enten Jeuden/ daer menech dinget/
Eñ ſeiden ·Jh'm·/ dien ghi hinghet/
Sagen wi te mont Olyveten
Sinen jongers ſpreken eñ eten/
Eñ daer naer te hemele varen.
Daer naer beſwoerenſe die Heren twaren/
Dat ſijt en ſeiden vor gene liede/
Eñ gauen hem ſcat eñ miede/
Eñ elc die ſtat rumde met eren/
Eñ hietſe weder thuus waert keren.

Van den ſeluen Joſephe. XXXVII.

Alle die Jeuden die quamen
In eere ſteden al te ſamen/
Eñ maecten groot hantgeſlach/
Eñ ſeiden: wat es vp deſen dach
Ons gheſciet/ ſondege keytiuen!
Mettien ſi ēn Joſephe ſcriuen/
Dat hi in Iheruſalem quame/
Eñ hi vaſt gheleede name.
Dus quam hi/ eñ die ontfinc wale
Nychodemus in ſine zale/
Eñ feſteerdene/ alſemen doe plach.
Dje Jeuden vragheden vpten andren dach:
Zech ons die waerheit te-waren/
Hoe du ons dus beſt ontfaren?
Joſeph ſeide in zonnacht/
Daer ic gevaen was in uwe cracht/
Eñ ic in bedingen was/
Verbeuede thuus al daer ic las/
Eñ ic ſach · Ih'c · in diere gebare/
Alſe oft eene claerheit ware/
Eñ vander vreeſen vielic thant/
Doe nam hi mi bider hant/
Eñ hief mi vp/ eñ cuſte mi/
En ſeide: nv en verbare niet di/
Ic ben Iheſus. Alſe hi dit ſeide/
Leedde hi mi/ daer ickene leide
Een graue/ doe wiſtic openbare/
Dat dat ſelue · Ih'c · ware.
Althant gincgickene benedien.
Doe leeddi mi in Arimathien/
In mijn huus/ te miere ſteden/
Eñ hi ſprac: nv wes in vreden/
xl · daghe blijft thuus met eren/
Ic wille te minen jongers keren.

Omme dus ſonderlange wort
Wart elk verbaert dieſe hort
Eñ riepen: wapene! keytiue/
Watſ geſciet in onſen liue?

Van Symeoens tween kindren. XXXVIII.

Joſeph ſprac: v wonders des/
Dat ·Ih'c· dus verreſen es;
Maer dins te wonderne niet clene/
Hine es verreſen niet alleene;
Maer menech van hogen doene
Kenneden den pape Symoene/
Die Iheſum inden tempel ontfinc/
Doe ſijn moeder ten temple ginc;
Hi hadde ·ij· ſonen/ die ſijn verſceeden/
Ghi holpſe ter erden gheleden/
In hare grauen/ eñ ſijn ſi niet/
Gaet tArimathien eñ ſiet/
Ghi vintſe daer in hare gebede.
Gaen wi omoedeliker ter ſtede/
Lichte ſi ſullen ons ſeggen jet/
Wat deſe verriſeneſſe bediet.
Deſ wordſ menech man vro was/
Daer ginghen Anna eñ Cayphas/
Nichodemus eñ Gamaliel
Eñ Ioſeph ſelue alſo wel.
In Arimathia/ in die ſtede/
Vonden ſiſe in hare gebede/
Met beden/ die ſi daden an hem/
Brochten ſiſe in Iheruſalem
Houeſchelike beſwoerenſe ſi
Biden God Adonay/
Dat ſi hem ſeiden openbare/
Of ſi gheloueden/ dat ·Xpc· ware/

Die

Vs. 3. Dins] d. i. *dit en es, dit is niet.*

Dieſe verwecte vander doot/
Dat ſijt hem ſeiden al bloot.
Carinus eñ Leontius/
Dje twee gebroederen hieten dus/
Si cruuſten hare tongen beede/
Eñ doe ſeidſi hem ghereede:
Gheeſt ons brieue/ wi ſcriuen ter ſtede/
Dat wi ſaghen eñ horden beede.

Vanden ſeluen tween kinderen. XXXIX.

Wi/ doe wi waren in deemſterhede
Eñ andere onſe vrient daer mede/
Ons quam thant aldaer geronnen
Claerheit/ gelijc der claerre zonnen.
Doe ſprac onſer alre vader
Metten patriaerken algader/
Die waren/ eñ ſeide: dit lecht
Bediet den makere der claerheit echt/
Diemen ons toe ſenden ſal.
Die Propheten ſpraken al/
Elc dat ſine/ eñ Symoen
Doude wart vro omme dit doen/
Eñ ſeide: omme deſe ſelue dinc
Waſic vro/ alſic ontfinc
Inden tempel, Jan Baptiſte
Was vro; want hijt wiſte.
Hier omme wart die viant gram.
Eñ met deſen een daer quam/
Die de porten ondoen hiet:
Wie beſtu? ſprac men/ die daer gebiet.
Anderwaeruen riep men alſo/
Eñ men antwordem de gelike doe.
Derde waeruen ſeide hi: ondoe!
Entie jnglen quamere toe/
Eñ ontdaden die vaſte ſlote.
Daer ſach ans die heileghe rote

Dat licht comen van hemelrike /
Eñ | rouen ghemeenlike
Die helle vanden priſonieren /
Die waren in ſwaerre manieren.
Dus brachte God in derre wijs
Dje ſine jnt Paradijs.
Te gemoete quam der partye
Enoch / eñ ſijn geſelie Helye /
Dieſe blidelike ontfingen /
Eñ jegen die ſcaren gingen.
Die dief / die bi onſen Here hinc /
Was een / die daer mede ghinc /
Eñ drouch ons Heren tekijn daer /
Een cruce ſcone eñ claer.
Dit eſ / ſeiden ſi / indien /
Dat wi gehort hebben eñ geſien
Dje rechte waerheit / eñ met ·i· wort
Ne moeten wijs v ſcriuen vort.
Hare brieuen hebben ſi vp gegeven /
Daer dit aldus in was beſcreuen /
Eñ daertoe wonderliker dinc /
Dat ic cortelike ouer ghinc.
Alſemen die brieven las ouer een /
Waeſt alleens van den tween /
Niet eene lettre no mee no min
Int deen van dandre hadde jn.
Deſe brieven / neder eñ hoghe /
Hilden die vander ſynagoghe
Eñ Joſeph eñ Nichodemus
Gauens tranſſcrifte Pylatus.
Deſe wort eñ deſe dinghe /
Die hier ſtaen dus ſonderlinge /
Staen in enen bouc / alſic weet /
Die Nychodemus Ewangelie heet.
Nv hort vort / daer wi an keren /
Vander hoghere vpvaert onſ Heren /
(Van deſen Joſeph van Arimathien
Maken hare fauelien

Die logenaren vanden Grale/
Dat ic vor niet houde altemale)
Opten ·xl· ſten dach ſo ſat
Jheſus ·Xpc/ eñ at
Met ſine jongers te waren/
Eñ was dat tiende verbaren/
Van dat hi vpſtont van der doot.
Hare ongheloue/ hare archeit groet
Scalt hi/ eñ beual hem dat/
Dat ſi niet en rumden die ſtat
Jheruſalem; maer ſiere gauen
Ontbeiden ſoude/ hi ſoudſe lauen
Mettier cracht van hemelrike.
Doe hiet hi hem ghemeenlike/
Dat die manne metten wiuen
Gingen vpten berch Oliuen.
Daer quamen ſi/ hi ſprac ter vre;
Gaet die werelt durenture/
Predect dewangelie/ daer gi loept/
Die ghelouet/ eñ diemen doept/
Te behoudeneſſen hi coemt.
Dies niet ghelouet es verdoemt.

Van ons Heren vpvaert. XL.

Alſe hi hem adde ghecaſtijt/
Eñ daer naer ghebenedijt/
Voer hi vp/ daer ſi toe ſaghen/
Met ſiere cracht vp gedraghen/
Eñ ſit ter rechter hant ſijns Vader/
Alſe diet noch doemen ſal algader.
Eñ alſe hi hem was vte ogen/
Nochtan ſagen ſi/ alſe die pogen/
Emmer hem te ſcouwene naer.
Doe quamen twee jngle daer/

Croe=

Vs. 65. Grale] Zie hier achter.

Troeſtende eñ ſeiden hi coemt weder
Noch in derre manieren hier neder/
Dat ghine nu varen ſaghet.
Ter ſtat waert keren ſi onverſaget/
Eñ vro/ alſe die hoepten ſere.
Omme die gichten van onſen Here,
In deſen/ alſict hebbe verheeſt/
Eer gheſent was die Heilech Gheeſt/
Ghingen dApoſtelen te ſamen/
Eñ bi ghemeenen rade ſi namen
Hem tween/ uter jongren ſcaren/
Die ne ghene Apoſtelen en waren/
Mathien eñ Joſeph Barſabas/
Die Symoen eñ Juden broeder was/
Eñ ons Heren moyen ſone/
Hare bede daden ſi voer die ghone/
Dat God daer vertoghen woude/
Wien men aldaer ſetten ſoude
In Judas/ des verraders/ ſtede.
Lot worpen ſi/ nader ouder wet zede/
Eñ dat lot viel up Mathien.
Dus moeſti teenen Apoſtel dijen.
Niet dat Joſeph Barſabas
Derre dinc onwerdich was;
Maer Mathias hadde die eere/
Aldus ſo wilt onſe Here.
Deſe Joſeph Barſabas
Leet dort gheloue/ alſict las/
Vanden Jeuden vele pinen;
Want hi predecte den ſinen.
Deſe moeſte drinken venijn;
Maer dat gheloue ſijn
Was ſo ſtarc/ dat hem en dede
Altoes ne ghene pijnlijchede.
Int lant van Iheruſalem
Staerf hi/ leſen wi van hem/
Sijn dach was up de derde calende
Noerden veſt/ alſict kende.

Van des Heilechs Gheeſt coemſt. XLI.

Vpten rechten tſinxene dach/
Alſo alſict beſcreuen ſach/
Waren die jongers Godſ tſamen
In een huus/ alſe wi vernamen/
C· eñ ·xx· teere ſcaren/
Onder man eñ wijf te waren
Eñ beiden ghemeenlike/
Omme tgelof van hemelrike/
Eñ waren in haer ghebede:
Aldaer ſo quam daer ter ſtede
Een groot geruuſch inde lucht/
Eñ was des Heilechſ Geeſtſ gerucht/
Eñ vervulde groot eñ cleene
Alle die jnt huus ghemeene.
Elc ſach vp anders houet echt/
Alſe eene tonge gemaect/ ·i· lecht.
Doe ſpraken die oude metten jongen
In alre manieren van tongen.
Nv waren in Iheruſalem liede/
Doe al deſe dinc geſciede/
Van allen tongen/ diemen ſprac/
Alſi horden dat ghecrac
So groot comen in die lucht/
Liepen ſi met groter vlucht
Ten Apoſtelen/ daer elc wale
Horde ſpreken ſine tale/
Eñ wilden ſeggen al openbare/
Dat dat volc al dronkijn ware;
Maer Pieter ſprac den lieden an/
Eñ ſeide: ghi Heren! ghi man!
Ne waent niet/ dat wi dronken ſijn/
Wine ontbeten noch heden wijn;

Maer

Vs. 32. Ontbeten] Let wel op het byzonder gebruik van dit woord alhier.

Maer dit eſ die Heileghe Gheeſt/
Alſe ghi wel hebbet verheeſt/
Dat het wilen was beheeten
Van Gode/ biden Propheten/
Eñ deſe gratie heuet gheſent
Ih'c/ dien ghi daet torment/
Dje Gods Sone es verreſen.
Doe vielen ſi in rouwen met deſen/
Eñ vrageden/ wat doen wi dan?
Pieter ſeide: vaet doepſel an/
Eñ ontfaet den Heileghen Gheeſt/
So ſuldi ſpreken/ alſe ghi verheeſt/
Dat wi ſpreeken met allen tongen.
Daer quamen doude mettien jongen/
Eñ vinghen kerſtijndoem daer an/
Omtrent ·xxx· hondert man.
Dit was vp die tſinxene dach.
Mettien voer die porte lach
Vandien tempele/ alſe wijf horen/
Een man/ hadde ſine leden verloren/
Eñ Pieter eñ Jan
Gyngen inden temple dan/
Entie cropel lach eñ bat.
Pieter ſprac: jn hebbe wat
Seluer noch oec gout met mi;
Maer dat ic hebbe dat ghevic di
In ·Ih'c· name van Nazareene:
Stant vp eñ wes dijns evels rene.
Hier bi ſo ſtoet menech man/
Die Pietren ſere ſaghen an.
Pieter ſeide: wat ſaels weſen?
Wat ſiedi vp ons van deſen?
Wine beterden niet ſine meſquame;
Maer in deſ Gods Soens/ ·Ih'c· name/
Dien ghi voer Pylatuſe ontſeit/
Eñ daet ſulke dorperheit/
Dat ghine ſelue crucen daet/
In ſinen name eiſt/ dat deſe gaet.

Das

Doe quam dat Ieudſce heerſcap daer/
Eñ nament hem harde naer/
Dat ſine maecten ſo groot/
Dien ſi brochten toter doot/
Eñ hebbenſe daer ghevaen/
Eñ in vangneſſen gedaen;
Maer vele/ die dat wonder ſaghen/
Eñ ·Ih'c· horden gewaghen/
Gheloueden/ eñ hem wieſen an/
Dieſ dagheſ/ ·v^{m}· man.
Ten anderen daghe die Heren quamen/
Dieſe vreeſden eñ namen/
Eñ verboden hem meer vort
Te predeken alſulke wort
Van ·Ih'c· Die Apoſtelen ſpraken:
Wi ſaghen eñ horden die ſaken/
Wine conent niet ontlien/
Te ſeggene/ dat wi ebben geſien.
  Dus was der heileger kerken begin/
Dus aerme lieden/ dus cranc zin/
Begonſte die kerſtine wet;
Dus mach men merken/ dat geſet
Van Gode was/ dieſe began
Eñ dieſe ſtaende hout vort an.
  Want/ vpt geloue van der kerke/
Hebben ſo vele groter clerke
Eñ ſo grote Heren geſtreeden/
Eñ doen toten daghe heden/
Alſe v wel wert cont hier naer/
Hildſe God ſelue niet claer/
Soe ware lange ter ſcende;
Nv ſtaet ſoe toter werelt ende/

Der heilegher kerken begin. XLII.

Int begin der heilegher kerke/
Die ne ghene diere clerke

Kon-

Fondeerde; maer die Helege Geeſt/
Hebwi in ſcrifturen verheeſt/
Was der kerſtijnre goet gemeene/
Eñ herte eñ ziele was alleene.
Van Cypre Joſeph Barſabas
Niet hi/ die met Mathien was
Gheſet ter cuere/ hi vercochte
Sijn lant/ eñ dat ghelt hi brochte/
Eñ leit ter Apoſtelen voete/
Omme dat men daer mede boete
Elken den ſinen/ dieſ heeft noot.
Aldus dede elc/ cleene eñ groot
Vercochten huus eñ lant/
Eñ gauent in der Apoſtelen hant/
Eñ ſi gauen naer die perſone/
Elken ſinen noetdorfte ſchone.
Een Ananias eñ een Selfiere/
Sijn wijf/ daden quaden maniere;
Want ſi oec vercochten thare/
Eñ ſom tgelt in ſtilre ware
Hilden ſi; eñ Pieter heuet verheeſt/
Eñ vernaemt bi den Heilegen Geeſt/
Eñ ſcaltſe omme die quaetheit groot/
Daer vielen ſi bede neder doot.
Van danen vort ſone quam daer jnne
Niemen met geveinſden zinne;
dApoſtelen daden tekine groot/
Miraclen ſulc/ dat dieſ genoot
Noint wart gehort in gene ſage/
Eñ kerſtijnheit wies alle daghe/
So dat die leiden inder ſtraten
Hare zieke lieden/ dorder baten/
Dat Pieters ſcade/ alſe hi lede/
Op hem quame; want die ziechede

Ware

Vs. 31. Sage.] Beteekent hier eene echte, ware geſchiedenis, anders duidt het een fabel aan.

Vs. 35. Scade] Is hier *ſchaduw*, *umbra*. Waar van uit vervolg nader.

Ware quite talre tijt.
Des hadde dat Jeudſce paeſcap nijt /
Eñ hebben dApoſtelen gevaen
Eñ in gevangneſſe gedaen.
Nachtſ quam dingel eñ ondede
Die doren / eñ leededſe wt mede /
Eñ gingen tileke inden temple /
Eñ leerden den volke goede exemple.
Doe quamen die Heren eñ met beden /
Eñ leededſe danen met vreden ;
Want ſi ontſaghen der meenten daet /
Eñ ſettenſe mids in haren raet.

Van den ·vij· Dyaken. XLIII.

Die Biſſcop ſtont vp daer ter ſtat /
Eñ ſeide: wi verboden v dat /
Dat ghi niemene en caſtiet /
Indien nam daer ghi vplyet.
(Hine wilde niet ·Jh'm· noemen)
Nv eſ die dinc ſo verre comen /
Dat ghi hebbet aldie port
Vervullet al / eñ in dat wort.
Si ſeiden: bet doetmen / dat wille God /
Dan men doet der liede gebot.
Omme dit wort ſo waerſi gram.
Gamaliel dat wort vp nam /
Een out man / wert eñ ſere wijſ /
Eñ dien oec al tfolc gaf prijs /
Eñ hiet dApoſtelen buten weſen.
Aldus begonſte hi van deſen:
Ghi liede / ſprac hi / van Iſrael /
Nv hort eñ verſtaet mi wel !
Ne ſijt te haeſtich noch te zwaer
Deſen lieden / radic vorwaer ;

Want

Vs. 47. Meenten] d. i. *gemeente.*
Vs. 4. Nam] L. name.

Want ſijn dit geveinſde dinghen
Van den lieden ſonderlinghe/
So moet neemen ſwaren val:
Eñ eiſt van Gode comen al/
So moet emmer ſtaende bliuen/
Hier omme laet ·i· ſtic dit driuen.
Doe proeuedi hem ouerwaer
Met gheſcrichte/ harde claer/
So dat ſijn raet daer wart gedaen/
Eñ men liet dApoſtelen gaen;
Maer eer waerſi gegeſelt wel/
Dattem al root wart dat vel/
Si gingen danen blide eñ vro/
Dattem comen was alſo/
Dat ſi ſmerte eñ meſquame
Dogeden omme ·Ih'c· name.
Kerſtijnheit wies emmer an/
Doe maecten die Apoſtelen dan
·vij· Dyaken van goeder namen/
Dat ſi tfolc ſouden tſamen
Van uterleker dinc verſien;
Entie Apoſtelen ſouden plien
Predecagen/ eñ ſijn in beden.
Daer ſo coren ſi uter ſteden
Steuene/ Phillippe/ Prothorus/
Nychanor/ Thimo/ Nicholaus
Eñ Permenas/ deſe ſevene
Hadden name van goeden leuene.
Ouer hen baden ſi in haer gebede
dApoſtelen/ eñ leiden hẽ mede
Die hant vpt hooft/ eñ ebbenſe bracht
Te berechtene haer ambacht.
Dwort Gods wies in die ſtat/
Eñ vele papen geloueden an dat/
En dat kerſtijnheit dat wies
Alle daghe/ ſijt ſeker dies.

Hoe

Vs. 43. Beden] d. i. *gebeden. praeces.* Zie hier voor Kap. XL. vs. 26.

Hoe ſteven was ghedoot. XLIIII.

Stephanus was in die ſtede
Vul ons Heren gratie mede/
Meneghe miracle geſciede
Bi hem onder vele liede/
So dat die Ieuden diſputeren
Op hem/ eñ conſtet niet verweren;
Want die Heilege Gheeſt ſprac vor hem.
Doe namen ſi in Iheruſalem
Valſche orconden/ die ſeiden des/
Dat hi der wet Moyſes
Eñ Gode lachter hadde geſproken/
Dies heuet hi hem / die dit geſtoken/
Ghenouch gedaen vor alden raet.
  Doe ſeidi vort hart eñ quaet.
Hebdi oint gheſijn ſekerlike
Iegen Gode van hemelrike/
Dat ghi den Heilegen Geeſt niet ghelouet.
Mettien hief hi vp dat houet/
Eñ ſeide: ic zie den hemel ondaen/
Eñ ·Ih'm· ·Xp'm· ſelue ſtaen
Toter rechter hant ſijns Vader.
  Doe ſtopten ſi die oren alle gader/
Alſo oft hem allen rechtſ meſquame/
Dat ſi horden ·Ih'c· name.
Altehant worpſine vter ſtede/
Entie vp hem valſche waerhede
Seiden/ leiden hare cleder
Bi Sauls voete/ diene hadde leder/
Dan jemene vanden Iueden el;
Want hi was den kerſtinen fel.
Daer worpſine met ſteenen doot/
Alſe hi ſtont indie meeſte noot/
Seidi: nv vergevet hem Here
Hare zonden; want ſi min no mere

Ne weten / dat ſi doen mẽſdaet /
In deſen hem dat lijf vte gaet.
Dit was deerſte maertelare /
Doer · Ih'm · inder kerſtijnre ſcare.
Deſe perrecucie / deſe mort
Dreef alle die deſciplen vter port;
Want ſoe was groot eñ ghemene /
Sonder die Apoſtelen alleene /
Die bleuen binnen / gelijc den herden /
Die de wuluen gerne werden /
Dandere gingen verre eñ na /
In Iudea / in Samaria.
Oec waerre vele / die alte hant
Slechtſ rumden der Ioden lant /
Alſe Marthe dede eñ Marie
Eñ Maximini entie paertie /
Daermen af ſal ſeggen hier naer
Hare auenture eñ waer.

Hoe Jacob die minder Biſſcop wart. XLV.

Nv verſaghen dApoſtelen wel /
Dattẽ die Ieuden waren fel /
Datten ſtonde om volc te leerne /
Enten heidinen te keerne.
In deſen ſo vor penſen ſi hem /
Den kerſtinen in Iheruſalem
Te latene / diẽ ſi mogen horen;
Si hebben biſſcop daer vercoren
Den minderen Iacob / in de ſtede /
Eñ leiden hem vp die hande mede
Pieter / Ian / Iacob de grote /
Eñ wijedene biſſcop ouer de rote:
Noch daer men biſſcop wijen moet /
Noch eiſt recht / datment mettem driẽ doet.
Maer Saulus ſcuerde tkerſtijnhede /
Eñ vint wiue eñ manne mede /

Die kerſtijn name adde ontfaen /
En heeſſe in priſoene gedaen.
Die vter ſtat waren geſteken /
Ginghen dwort ons Heren ſpreken
Omme eñ omme / verre eñ na.
Phillip quam in Samaria /
Die dyaken Steuens geſelle.
Daer was een Symoen / een felle /
Een touerare / die verkeerde de ſtede;
Maer Phillip predecte mede /
Eñ dede miraclen ouer grote /
Eñ doeptere eens mekele rote.
Alſe ſulc wonder ſach Symoen /
Eñ hijt ſelue en conſte gedoen /
Liet hi hem dopen ten beginne.
Met eenen gevenijnden zinne /
Dattem Phillip te min vor wachte /
Dat hi dien aert entie crachte
Leeren mochte / die Phillip dede.
Te Iheruſalem / in die ſtede /
Quam mare / eñ men deet verſtaen /
Dat Samaria hadde ontfaen
Onſ Heren wort / ſi ſenden dan
Pietren te hem eñ Jan /
Dat ſi den Heilegen Geeſt ſouden ontfaen /
Daer ſi die hant vp leiden ſaen ;
Want dat recht was algemene
Der ·xij· Apoſtelen alleene.
Noch heden en vermt niemen el
Dan biſſcoppe / weetmen wel.
Alſi dus quamen / wie / die gelouet /
Leiden ſi die hant vp thouet /
Op dat ſi doepſel hadden ontfaen /
Eñ dan ontfingen ſi ſaen
Den Heilegen Geeſt / eñ ſpraken wale
Alrehande liede tale.

Int

Vs. 28. Mekele] d. i. *groot*, *magnus*. Zie de aanteekening achter dit deel.

Int beghin der heileger kerken
Was noot dus gedaenre gewerken/
Omme dat volc te bringene mede
Met miraclen ten kerſtijnhede.

Van Symoene den touerare. XLVI.

Teerſt dat Symoen/ die touerrare/
Dit wonder dus ſach openbare/
Dat ſi den Heileghen Geeſt dus gauen/
Brochti vele ghelts eñ hauen/
Omme te copene die mogenthede.
Pieter ſeide aldaer ter ſtede:
Mijn ghelt eñ dine haue ſi
In verdoemeneſſen metti;
Mijn herte en es in Gode niet recht/
Omme dattu ſouds wanen echt/
Dat Gods ghichte te copene ware:
Bidt Gode/ dien du verbolgeſ ſware/
Dat hijt di moete vergeven.
Van deſen Symoene es bleuen
Symonie hare name/
Die vor Gode es onbequame.
Deſe ſelue Phillip doepte daer naer
Van Ethyopen ouerwaer
Candacis der Coninghinnen ſeriant/
Die hare treſore hadde in hant.
Ethyopen leghet bi Endi/
Eñ wie daer Coninghinne ſi/
Die heet Candacis bi namen/
Eñ indie lande en quamen
Anders Coningen/ dan vrouwen.
Deſe Phillips hadde in trouwen
Een wijf eñ drie dochtren daer bi/
Propheteſſen ſo waren ſi
Alle drie indie nieuwe wet.
Sijn graf dat was hem gheſet

Tote Ceſarien / indie ſtede /
Daer liggen ſine drie dochtren mede /
Mageden eñ propheteſſen /
Dus vinden wijt in waerre leſſen.
Saulus hine vermeet hem niet /
Hine dede ſcade eñ verdriet
Optie kerſtinen / hi was raſſch:
Doe nam hi lettren in Damaſſch
Te vaerne / eñ oec te vane
Die kerſtine wort hē traken ane.
Indien weghe quam hem daer
Een licht vanden hemele claer /
Eñ ſloughene daer ter neder /
Oec ſprac hem ene ſtemme weder:
Waer omme ſtrijdſtu te mi waert?
Hetſ di ſwaer ſtunen iegen den gaert.
Here ſprac hi: wie beſtu dan?
Ic ben · Ih'c · / dien du ſtrijtſ an /
Eñ onſe Here ſeide / wien hi woude /
Dat hi te Damaſch ſouken ſoude.
Doe ſtont hi op blent vander erde /
Eñ men ledene ſiere verde
Tote Damaſch / indie ſtede.
Daer ontfinc hi doepſel mede /
Eñ ſine ogen worden claer.
Doe ginc hi predeken openbaer
Dat kerſtijn geloue den Jeuden.
Aldaer leeddene die quade reuden /
Die borghers waren in die port /
Laghedene / eñ haddene vermort;
Ne maer dattene die Jeuden thanden
Ouer den muur met eere manden
Neder lieten / eñ hi ontginc.
Hier latic der Apoſtelen dinc /

Teſ

Vs. 64. Dinc] Dit woord is hier van denzelfden nadruk als by MELIS STOKE I. B. vs. 182. Der *Apoſtelen dinc* beteekent hier ook *het leven en ſterven der Apoſtelen.*

Wy

Teſ ickere weder come an/
Eñ ſal u vort ſeggen dan
Van onſer Vrouwen/ van hare upvaert/
Te hemele was gheopenbaert.
Myletus ſcreuere af/ dat hi wiſte
Bi ſente Janne ewangeliſte.

Ditſ tprologhe van onſer Vrouwen. XLVII.

Vrouwe! moeder alre vroude!
Fonteine van onſen behoude!
Precieus bouen allen goude!
Vierſt alre ſteenen menechfoude!
Mi bedinken mine ſcoude/
Die ic wrochte in onghedoude.
Nu waert tijt/ dat ic mi ſcoude/
Eñ ic bade omme uwe houde.
Dies ſo biddic een deel boude/
Welken tijt ſo mijn herte ſpoude/
Datſ alſe dende coemt van mire oude/
Hoet mi vanden helſchen coude/
Dat mi dat vier niet en beſcoude/
Laat tſleeſch hem mingen metter moude.
Ghehinghet/ Vrouwe! dat die zondaren
Leſen eñ horen u upvaren/
Alſo alſement beſcreuen vint/
Nu es die waerheit al bekint
Eñ wi ſijn hier inden waen/
In uwer namen willict ontfaen.
Some ſcrifturen ſi belyen
Vander moeder Gods Marien/
Dat ſoe upt ander jaer daer naer/
Naer ons Heren upvaert claer/

Men-

Wy merken dit hier aan, om dat HUYD. in zyne aanteek. ter aangeh. plaats, dit gebruik van ons woord *dinc* voor zeer zeldzaam houdt.

Menſceliken ende dede/
Eñ ſoe int ſelue jaer oec mede
Met vleeſche vp voer ouer een.
Nv dinct mi ſeggen Damaſſeen
Dat ſoe met Janne ewangeliſte/
Die hare heimelicheit wiſte/
Leuede ·xxiiij· jaer/
Onſe Here ſelue weet dat waer.
Hier volghen wi Miletus das/
Die biſſcop te Samarien was/
Eñ ſeit/ het ſeidem ſente Jan/
Nv hort hoe dat hijs began.

Myletus van onſer Vrouwen. XLVIII.

Myletus ſpreect dus/ alſict las/
Een Leonius met ons was/
Eñ met dien Apoſtelen mede/
Die den woch liet der waerhede/
Hetſ waer der Apoſtelen vite
Screef hi ſom wel eñ met vlite;
Maer haer leuen eñ haer caſtien
Screef hi al vul hereſijen.
Onſer Vrouwen ende eñ hare vpvaert
Screef hi alſo hinderwaert/
Dat die kerke ſcuwet die wort/
Eñ daer toe leſen niet en hort;
Maer dat wi horden eñ wiſten
Van ſente Janne ewangeliſten/
Dat ſullen wi hier ſekerlike
Scriuen/ wel eñ properlike.
Alſe onſe Here den jongelinc/
Daer hi anden cruce hinc/
Janne ſiere moeder beual/
Doe bleef ſij in ſiere hoeden al/
Tote dien dat elc Apoſtel nam
Sijn lant/ dattem ane quam;

In te predekene nam Jan
Epheſum; want het viel hem an/
Eñ onſe Vrouwe bleef algader
Met ſire moeder/ met ſinen vader
Beneden den berch der Oliuen.
Ouer dander jaer/ horen wi ſcriuen/
Dat ·Jh'c· ·Xpc· te hemele clam
Onſer Vrouwen int herte quam
Dat ghepeins van haren ſone/
Eñ ſoe wart wenende omme tgone/
Eñ dinghel die quam te hare/
Dieſe groete al openbare/
Eñ brachte van ere palmen een rijs/
Dat wies indat Paradijs;
Dit hebbic di brocht/ dus hare/
Dit ſultu voer dine bare
Doen draghen; want inden derden dage
Wert dine ziele/ ſonder zaghe/
Van dinen lachame ontfaen/
Eñ dijns ontbeit/ ſonder waen/
Die Gods ſone entie dine/
Eñ alle die gheſellen ſine
Ontbeiden dijns met haerre partije.
Doe antworde aldus Marie:
Ic bidde dat dApoſtelen tſamen
Te mi comen in Gods namen.
Dinghel ſeide: dit ſal weſen/
Eñ hi ſciet danen met deſen.

Hoe die Apoſtelen quamen tote hare. XLIX.

Maria heeft die palmen ontfaen/
Die ſere claer was/ ſonder waen/
Eñ drouchſe in hare hant
Opten Oliuen berch te hant.
Eñ alſe tgebede was gedaen/
Keerde ſoe weder neder ſaen.

Eñ ſente Jan / die aldoe was /
In Epheſum / alſict las /
Die was daer brocht alte hant;
Elc Apoſtel / in dat lant /
Dat hi predecte / wart gedraghen /
Sonder pine in corten daghen /
Ja jn eere onlangere ſtont /
Daer onſe Vrouwe hiet ongeſont /
Eñ Paulus eñ Barnabas
Quamen daer / ſijt ſeker das.
Elc heuet anderen gegroet /
Eñ wonderdem in haren moet /
Hoe dat elc van ſiere ſtat
Daer comen was / eñ omme wat;
So dat elkerlijc verkende /
Dat was om ouſer Vrouwen ende.
In huus ſo ſijn ſi gegaen /
Eñ groeten Marien ſaen.
Weder ſo heeft ſoeſe gegroet /
Eñ ſeide: God / die Here goet /
Heuet mi nv ghehort indien /
Dat ic v mach ane ſien.
Nv biddic dat ghi waect vor mi
Onthier ent die wile ſi /
Dat God coemt / hi ontfaet
Mine ziele / alſoe woch gaet.
Si ſeiden: dat ſijt gerne daden /
Alſi aldus waren beraden /
Eñ bi onſer Vrouwen ſaten /
Eñ Gode loueden vtermaten /
Alſt quam anden derden daghe /
Omtrent tierdſe / dans gene ſaghe /
Quam hem allen een ſlaep an /
Die daer waren / wijf eñ man;

Son-

Vs. 21. Elkerlijc] d. i. *ieder hunner.* Zie de aanteek. achter het I. D. bl. 51.

Sonder dApoſtelen alleene/
So ſliept al groot eñ cleene/
Eñ drie magheden/ diere waren.
Doe ſo quam aldaer gevaren
Ih'c ·Xpc· met ſinen houe/
In ſange eñ oec in Godſ loue/
Eñ jn claerheit oec nochtan.
Ih'c· ſprac ſiere moeder an:
Com/ mijn moeder! vp verheuen/
Com/ int euwelike leuen.
Die viel ſoe neder vptie erde/
Eñ anebedene met groter werde/
Eñ dancte mede onſen Here/
Doe ſine dierne coes tiere eere/
Daer hiſe toe brochte mildelike.
Eñ ſoe ſeide deſe gelike:
God van alre bliſcap! ghedinc
Doer dine eere/ mijns aerminc/
Du wetes eñ hetſ di bekint/
Hoe ic di hebbe ghemint/
Eñ gewacht eñ verholen
Den ſcat/ dien du mi hadſ bevolen.
Ontfaerme di mijns/ eñ gef mi vrede
Vanden jnglen der deemſterhede/
Dat mi niet en come te gemoete
Sathanas volc ſere onſoete/
Eñ ic die quade niet en ſie
Comen te ghemoete mie.
Ih'c· antwordde deſe dinc:
Doe ic andien cruce hinc/
Quam hi tote mi aldaer;
Maer/ alſe hi niet en vant een haer
Ane mi/ daer hi an talen mochte/
Vloe hi te barenteert onſochte.
Du ſultene ſien den quaden geeſt/
Naer dat die menſchelichede heeſt;
Want bidi du moets enden mede
Nadie rechte menſcelichede;

Maer hi en ſal di niet moghen deren;
Jc bem diene di ſal verweren.
Com! want dijns ontbeit gemeenlike
Tridderſcap van hemelrike
Di te bringene int Paradijs.
Alſe hi ſprac in derre wijs/
Eſ Maria te bedde gegaen/
Eñ gaf vpdie ziele ſaen.
Die Apoſtelen ſagen daer
Hare ziele ſo dore claer/
Dat ghene ſterfelike tonge
Noch geſeide/ noch geſonge.
Ten Apoſtelen ſprac onſe Here:
Neemt den lachame met groter ere.
An de zuud oeſt zide vander ſtat
Eſ een graf/ legtene indat/
Eñ ontbeit mijns/ jc ſal comen.
Michiel heuet die ziele genomen/
Die meeſter vanden Paradiſe/
Eñ onſe Here in derre wiſe/
Die eſ metter jnglen ſcaren
Op te hemele ghevaren.]

Hoe menſe ten graue drouch. L.

Die drie mageden/ die int waken
Mede waren te derre ſaken/
Hebben den lachame gedwegen/
Alſe volc van ordinen pleghen/

Vs. 92. Den lachame] Merkt hier op dat onze Ouden dit woord manlijk gebruikten, daar het by ons onzydig is. De voorbeelden hier van zijn meer voorhanden. Zie het volg. Hoofdſt. vs. 3. doch wy teekenen het hier aan, dewijl er in de nieuwe uitgaave van *Hoogſtrat.* Naamlijst niets van gemeld wordt.

Eñ alſoe was van clederen bloot/
Quam die claerheit daer ſo groot/
Ghene ogen en contſtſe gheſien/
Al mochtmenſe taſten indien.
Die bare heuet Pietre geheuen
Ten houede/ eñ Pauwels hem beneven/
Eñ ſongen eñ loueden onſen Here/
Dander ſongen mede ſere.
Jan ginc voren/ hare ſone/
Entie palme drouch die ghone.
Eene crone/ alſt van ſwerke ware/
Quam over den lachame dare/
Ghelijc/ alſemen ſcouwet ane/
Eenen rinc/ omtrent de mane.
Een groot here van jngelen bouen
Singhende/ eñ Gode louen;
So dat derde weder clanc/
So groot/ ſo ſcone was die ſanc.
Vele volcs trac vte dan/
Bi naer ·xv^{m}· man
Vte Iheruſalem/ der port.
Alſi dit hebben ghehort/
Wonderde hem in haer gedochte/
Wat dinghe dat dit weſen mochte.
Alſo/ dat ſi hebben bekent/
Dat ·Ih'c· moeder es gehent/
Eñ dat es ſiere jongren ſcare/
Die ſo ſinghen omme hare.
Met deſen hebben ſi die bare geſien/
Met groter vrouden/ henen tien.
Doe was daer der papen een/
Die dalre voerbaerſte ſceen/
Eñ ſprac in erren worde/
Alſe hi gheene feeſte horde:
Siet waermen tabernacle draghet/
Des gheens/ die ons heeft geiaget/
Eñ onteert heeft/ eñ ontgoet/
Siet welc eere men hem doet.

Doe

Doe liep hi omme / eñ wilde dare
Obedde af werpen metter bare.
Doe worden hem die handen droge
Al vort toten helleboghe /
Eñ hi bleef cleuende ande bare /
Eñ wart ghepijnt harde ſware.
Dingelen maecten dander blent
Die daer waren al omtrent.
Doe riep die Juede: jc bidde di /
Pieter! ontſaerme di van mi /
Mi eſ ſo wee / jc en weet wat ic doe.
Pieter ſprac: mine gaetſ niet toe;
Maer wiltu met herten gelouen
An Jheſum / die God eſ hier bouen /
So cuſſe obedde / eñ ſech tgone:
Jc gheloue anden Godſ ſone /
Dat deſe lachame drouch deſen;
Die miltheit Gods ſal di geneſen.
Hi deet; eñ daer vptie ſtede
Wart hi gheſont / in aldie lede.
Doe benedijede hi onſen Here /
Eñ louede daer ſine eere /
Vten bouken Moyſes.
Den Apoſtelen wonderde des /
Eñ weenden van groter vrouden.
Pieter hiet hem die palmen houden /
Eñ jndie ſtat daer mede varen
Toten ghenen / die blent waren /
Die gheloven wille anden hogen /
Lech hem die palmen vp de ogen /
Si ſullen ontfaen dat ſien.
Hi deet / eñ ghenas mettien
Alle die ghelouen wilden;
Selke hem oec ſo hart hilden
Dat ſi ſtoruen onbekent /
Ten liue ende zielen blent.
Die ſelue Jeude es gekeert
Metter palmen / eñ heeſt geleert

Den

Den Apoſtelen / wat geſciede
Onder dongeloueghe liede.

Hoe ſoe te hemele voer. LI.

Den lachame droeghen mede
Die Apoſtelen toter ſtede /
Aldaer ſi een niewe graf vonden /
Eñ leidene daer in tien ſtonden /
Eñ loken tgraf / eñ ebben ontbeden
Alle gader daer ter ſteden
Die Apoſtelen / alſt God hiet.
Niet langhe daer na God ne liet /
Hine quam aldaer ter ſtede /
Eñ mettem menech jngel mede /
Met groter claerheit / eñ ſprac te deſen:
Vrede moete met v weſen /
Hi ſprac: deſe hebbic vercoren /
Alſe diere af wilde ſijn geboren /
Wat wildi wat ickere doe bi?
Si ſeiden: Here! ghenoeghet di;
Ghelijc dattie ſijs verreſen
Van dode te liue / dattu oec deſen
Lachame vp does ſtaen te waren /
Eñ metti ter bliſcap varen.
Hi ſprac: het ſal alſo weſen /
Alſe ghi hebt geſeit van deſen.
Hi hiet den jnghel Michael
Die ziele halen / eñ hi deet wel.
Eñ Gabriel quam daertoe ſaen /
Eñ heuet den ſteen vp gedaen.
Doe ſprac ·Jh'c· ſtant vp / minne!
Mine alre liefſte vriendinne!

Om-

Vs. 5. Loken] d. i. *ſluten* KIL. Sluycken *Claudere.* Dit woord is in de meeſte onzer Verwantſchapte taalen bekend. Zie WACHTERUS *Gloſſ. Germ.* v. LUYCKEN.

Omme dat noint / in al dijn leuen /
Dine herte an manne was gegeuen /
So ſal dijn lachame verriſen /
Reene bouen al / datmen mach priſen.
Maria es thant verreſen /
Eñ dancte haren ſone van deſen.
Eñ ·Jh'c· ſine Apoſtelen cuſte /
Eñ voerde mettem inder ruſte
Siere moeder / met ſiere ſcare /
d'Apoſtelen worden harentare
Elc ghedreghen in ſijn lant /
Daer hi predekende was becant.

Wat men hier af gelouen moet. LII.

Alne wille niet die kerke /
Die yſtorie / noch de clerke
Int nauſte hẽ daer ane houden /
Omme dat ſi niet wel getrouden /
Wieſe maecte / of wanen ſoe quam /
Nochtan / alſo alſict vernam /
Sone eiſt tiegen tgeloue niet /
Eñ menech heilech clerc die pliet
In goeden wane te houdene dat /
Dat Maria / dat reene vat /
In hemelrike eſ te ſamen
Met ziels eñ met lachamen /
Eñ dit moetmen gelouen wel /
Sonder eenech valſch biſpel.
Want Auguſtinus in een ſermoen
Spreect aldus vpdit doen /
Die Marien indit lijf
Al minnede voer andere wijf;
Dat hi van hare ontfaen woude
Vleeſch / alſe hi man weſen ſoude:
Hetſ houeſch / datmens gelouẽ mede /
Dat hi ſonderlinge houeſcede

Hare dede in des leuens ende.
Die worm / die ſijn deſ vleeſch ſcende /
Eñ hier af ſo was · Jh'c· quite /
Dies machmen gelouen met vlite /
Dat hi mede wilde vrijen
Daer af die nature Marien;
Want Jheſus vleeſch eñ dat hare
Dat was al een al openbare.
Oec vinden wi gheſet /
Dat eene nonne Elyzabeth /
Die heimelijc was onſer Vrouwen /
En hare diende in goeder trouwen /
Vertoget was van haerre vpvaert /
Dat hier nv wert gheopenbaert.
Hier naer ſuldi weten bet;
Wie ſoe was deſe Elizabeth;
Dus ſpreect die bouc / die van hare bleef /
Entie menſeget dat ſoe ſcreef.

Wat ſente Elizabeth hier af ſach. LIII.

Op doctaue vander vpvaert /
Dat ſoe voer te hemele waert
Onſe Vrouwe / daert al an leget /
Omtrent / alſemen meſſe ſeghet /
Waſic al buten minen ſinne /
Doe verbaerde hare die Coninginne
Van hemelrike / die goedertiere /
Mine troeſterigge na hare manire.
Doe badic hare aldaer ter ſteden /
Alſo alſe mi hadde gebeden
Een onſer oudere in ſire bede;
Vrouwe! uwe goedertierhede
Latet genoughen / of gijt gebiet /
Eñ maect ons hier af ſekerhiet /
Of ghi te hemele voert alleene
Mettien gheeſte ſo ghemeene /

Met

Met ziele eñ met lachame mede?
Eñ ſoe antworde daer ter ſtede:
Dit en canſtu gheweten noch/
Het eſ te geſciene doch/
Dat bediet dit wort openbare.
Voerwaert meer in alden jare
Ne dorſtic niet vraghen das
Den inghel/ die mi heimelijc was/
Noch onſer Vrouwen oec/ te waren/
Alſoe mi wilde hare verbaren;
Maer hi/ die mi dit vraghen dede/
Hi loet mi ſo menege bede/
Daer ict mede ſoude beiaghen.
Alſt tjaer was omme gedragen/
Dat hare vpvaert quam na deſen/
Haddic langhe ziec gheweſen/
Eñ ic lach in mijn bedde cranc
Ter wilen datmen meſſe ſanc/
Quam mi een ommacht/ daer ic lach/
So dat ic wel verre ſach
Een graf/ ſere claer eñ rike/
Eñ ic ſach alſe eens wiues gelike
Al daer/ eñ ſtaen bi hare
Van ingelen eene grote ſcare.
Eñ cortelike wart ſoe vp gerecht
Vandien graue/ eñ met hare echt
Inghelen vele hare beneven/
Eñ vp harde hoghe verheven
Inden hemel. Daer na ſaen
So quam onſe Vrouwe ghegaen
Ter dore/ daer icſe plach
Te ſiene vp ſomegen dach/
Eñ ſoe ſtont eñ togede mi mede
Hare glorie/ hare claerhede.
Doe was mi mede dinghel bi/
Doe vragedic hem/ wat het ſi/
Dat ic aldaer hadde geſien?
Hi ſeide di es getoget indien/

Hoe met liue eñ met ziele mede
Onſer Vrouwe vpvoer ter hoger ſtede.
Doe vragedic anderwaerf an hare/
Hoe langhe ſtont dattet ware
Van haren ende tote dat quam/
Dat ſoe vp te hemele clam?
Eñ dit heuet ſoe mi verclaert/
Eñ goedertierlike geopenbaert/
Eñ heuet mi alſo gheſeghet/
Ter tijt/ dat hare vp vaert leghet:
Ten aluen oeſte heeft ſoe gegeven
Den gheeſt eñ gehent dat leven:
Eñ ouer ·xl· daghe daer naer/
Optie neghende kalende/ datſ waer/
Van octobre wart ſoe verheuen
Metten vleeſche/ Gode beneven;
Maer die heileghen/ hier achter waert/
Die van haerre vleſcelike vpvaert
Niet en wiſten clene no groot/
Namen den dach van haerre doot/
Eñ hietene mede alſo nomen/
Alſe of ſoe vpdien dach ware genomen/
Echt daer naer ouer ·ij· jaer
Verbaerde hare onſe Vrouwe daer/
Alſoe mi vele dincſ ontdede/
Doe bevragedic hare mede/
Hoe langhe ſoe was in deſen aert/
Na haer ſoens/ Jh'c vpvaert?
Een jaer/ ſprac ſoe/ eñ meer vort
Alſe toten aluen oeſte behort.
Doe ſeidic: Vrouwe! ſegt mi hier ave/
Waren dApoſtelen niet tuwen grave?
Ja ſi/ ſprac ſoe/ altemale
Eñ met eeren eñ harde wale
Brochten ſi mi/ al daer ic lach.
Echt vp onſer Vrouwen dach/
Alſemen hare bliſcap begaet/
Verbaert ſoe hare eñ bi mi ſtaet.

Doe vragedic hoe out ſoe ware /
Doe dingel boodſcap drouch an hare
Dat wort / eñ ſoe Gode ontfinc ?
Doe antworde ſoe deſe dinc:
Ic hadde / ſprac ſoe / ·xv· jaer /
Eñ alſo vele mee voer waer /
Alſe van dat men hout den dach /
Daer mine geborneſſe op lach /
Tote dat quam den daghe daer na /
Dat dinghel ſprac: aue Maria!
Dus vele hebben wi vonden beſcreven
Van onſer Vrouwen / dat ons geven
Bouken / die men gelouen mach.
Nu ſindent haren leſten dach /
Dat ſoe leuede up erderike /
Heuet ſoe gedaen ſekerlike
Meneghe miracle / en noch doet.
Wie ſo minnet in ſinen moet
Marien / hi hore hier naer /
Van haer ſomeghe miracle waer.

Van

Vs 112. De Dichter zegt hier te laten volgen eenige miraculen van de Maagd Maria, die by het volg. Hoofdſt. een' aanvang nemen, en voortduuren tot XCIIII. Hoofdſt. ingeſloten. Gerne hadden wy deze fabelen achter gelaten; doch daar wy het HS. uitgeven, zoo als het is, kon men hier toe bezwaarlijk beſluiten, te meer noch, zoo wy in acht namen, dat wy ons in deze uitgave veel al by het taalkundige bepaalden, en er in deze verdichtſels, nog wel het een ander ten dezen opzichte dienſtig, gevonden wordt. Wy bezitten ook nog een ander afſchrift, waar in deze zelfde fabelen onder den tytel van: *Miracle van onzer vrouwen* gevonden worden. (Zie onze Voorr. bl. XLIX. Dan dewijl er hier en daar verandering in de Lezing plaats heeft, hebben wy deze verandering, die zomtijds tot opheldering ſtrekte, onder ieder bladzyde aangewezen. Zie verder over dit HS. ons Bericht voor dit Deel.

Van onſer Vrouwen pylare. LIIII.

Wilen ſo maecte Conſtantijn/
Eene edele kerke/ ſcone ende fijn/
In deerre der moeder ons Heeren.
Hi dede bringhen/ hare teeren/
Columnen groot/ ſcone eñ diere;
Maer altoes in ghere manieren
Ne conſtſe die meeſter gherechten.
Hi ginc ſtriden/ pinen/ vechten/
Daer jeghen; maer en diedde niet.
Van pinen hi hem ſere meſliet;
So dat onſe Vrouwe te hem quam
In drome/ eñ ſeide: wes niet gram.
Nem vter ſcolen ·iij· kinder
Maerghijn jn dine hulpe ghinder/
Met haerre hulpen ſultu wale
Die dinc vulbringen altemale.
Des maerghens ſo dedi dat/
Groot volc quam vter ſtat/
Gheent grote wonder te ſiene an/
Dat menech ·C·M· man
Ne conſten vulbringhen nie/
Dat vuldaden die kindere drie
Snellike/ eñ met cleenre pine/
Dus waert vulmaect de kerke ſine.

Hoe onſe Vrouwe clagede in Toletten. LV.

Tote Toletten/ in Spaengen gevel
Op onſer Vrouwen dach alſo wel/
Alſemen hare opvaert·ſoude vieren/
Eñ men in ſcoenre manieren
Die meſſe vanden daghe dede/
Eñ tfolc ſtont in ſine gebede/

Riep daer ene ſtemme vp dien dach:
O wi! leider! O wi! o wach!
Wat groter plaghen eſ dit/
Dat hier volc ouer een zit/
Die mijns ſoens tekijn draghen
Int vorhouet/ eñ ſijns gewagen/
Alle daghe/ in hare gebede/
Enter Jueden verwoethede
Onder hem regneren ſal.
Ditſ meſprijs eñ ongheval/
Die minen ſone/ der werelt lecht/
Eñ zalecheit der kerſtijnre echt/
Meſprijs eñ ſcande doen ander werven/
Eñ wilne echt metter crucen doen ſteruen.
Die meentucht eñ andere liede
Horden dat daer geſciede;
Maer die biſſcop eñ aldie raet
Vander ſtat te ſamen gaet/
Eñ ſijn dies ouer een gedraghen/
Dat ſi ſouken willen eñ dorvraghen
Der Jueden huus/ van alder ſtede/
Nerenſtelike met groter wijſhede
Te ſiene/ oft ſi mochten vinden
Dinc/ dies hem die Jueden bewinden/
Dat onſe Vrouwe claghen mochte.
So nauwe croopmen eñ ſochte/
Datmen een waſſijn beelde vant/
Dat die Jueden alte hant
Beſpottet hadden eñ geplat/
Beſpuwet eñ gegatſat/
Eñ ſoudent hebben gecruyſt mede/
Ter lelicheit der kerſtijnhede.
Alſe dit daer die kerſtine vonden/
Wraken ſi aldaer tien ſtonden.
Die mordaet vptie Jueden/
Eñ ſloughenſe gelijc rueden/
Eñ wraken die reene maghet/
Diet jammerlike hadde geclaget.

Van

Vanhemdie ·*Ih'm*· *ſettc tenen* (a) *borghe.* LVI.

In Biſantia (b)/ eene ſtede/
Was een van groter rijchede (c)/
Eñ (d) wilde ſijn van hoger (e) namen/
Eñ verdede alte ſamen
Sijn goet/ eñ ſine ſcone rente
Inder werelt parlemente;
So dat ſijn goet al ouerginc (f)
Eñ (g) hem ontſiende ſine dinc.
Doe ghinc hi borghen eñ leenen (h)
Te ſinen vrienden meenech (i) eenen (k)
Eñ hilt eñ verdeet oec (l) mede
In eeren (m) eñ in houeſcede.
Alſo dat hi no ghelt/ no vrient/
Noch kerſtinen ghenen hadde gedient;
Alſo dat hi hem leenen woude
Selfs (n) eenen penninc van goude,
Eene Juede (o) hi verſochte/
Dien hi bat al/ dat hi mochte/
Dat hi hem jet leende indie hant.
Die Juede eeſchede (p) eenen pant.
Entie kerſtijn en hadde ghenen
No weder groten/ nochte (q) cleenen.
Doe eeſchedi (r) borghe; maer hi (s) ſeide:
Noer mi en ſtonde in die (t) beide
Niemen (u)/ dien (v) ic leuende weet;
Dune wildſ nemen ghereet

Te

a *Te borge.* b Biſancia in ene. c hoechede. d die. e groter. f ouerghinc. g Ende. *en zo over al in dit HS.* h lenen. i menich. k enen. l al. m eren *en dus vindt men in dit HS. altoos maar eene e gebruikt.* n tſelues. o Jode *en zo altoos in dit HS.* p eyſſcede. q no. r Eyſcede hi. s ende zeide. t in der. u niemant. v die.

Te borghe alleene minen Here
Jheſum ·Xpm·/ dien ic eere.
Die Juede ſeide: hine wiſte
No oec (w) en kende Jheſum Criſts
Ouer God; doch wetic dan/
Dat hi was een gherecht man
Eñ (x) een propheete. Geefſtune (y) mi
Ic wille/ dat (z) hi dijn borghe ſi.
Doe ſprac die kerſtijn; want hi ten worde (a)
Hier niet en es/ noch ter antworde (b)/
Willickene (c) di te borghe gheven
Bider ymagien (d)/ alſe in ſijn leuen/
Eñ eiſt (e)/ dat ic breke dijn recht/
Ic wille bliuen dijn eigijn (f) knecht;
Nochtan (g) ſo willic/ datmen hout
Mi ſeluen (h) ſchuldich ande (i) ſcout.
Die Jeude ſprac: ſi dan alſoe (k).
Beede (l) te ſamen gingen (m) ſi doe (n)
Met haren vrienden (o)/ diet anſcouwen (p)/
Ter kerken van onſer Vrouwen/
Daer ſoe (q) met haren (r) kinde ſat.
Die kerſtijn man nam na dat
Dat kindekijn bi der (s) hant/
Eñ gaeſt borghe eñ pant
Voer hem den Juede vor dat gelt.
Dje Juede ontſinct eñ telt
Dien kerſtijn (t) tgelt metter vaert.
Die kerſtijn ſijn ghelt bewaert
An menegerande comenſcepe (u)/
Eñ maertem henen met ſcepe

In

w Noch. x En. † y Gheues dune. z dat mi. † a. woorde. b en is ter antwoords. c Willic di. d ymagen. e eeſt. f eyghen. g Ende nochtan. h ſeluen. † i van deſer. k alſo. l beide. m ghingen. n do. o hur vriende. p ane ſcouwen. q zi. r horen. s metter. t kerſtinen. u An menighem cope met broeders treken. Ende maecte hem henen met ſcepen.

In verren lande/ eñ vercoept/
Souct ſijn vordeel/ eñ loept
In forðſen (v)/ in maercten (w) harentare/
Eñ coept weder ander ware/
Eñ heuet ſijn ſcip (x) weder geladen
Met harden menegen gewaden.
Eñ binnen dien/ dat hi tgẽt (y) coept
Eñ hi (z) haren tare loept/
Omme te doene ſijn beiach/
So quam die gherechte dach
Dan te quitene dat goet/
Daer ſijn borghe (a) voren ſtoet;
So dat hem int (b) herte ſtac
Eñ alſe waer (c) een dach gebrac/
Eñ hi was verre vander ſtat/
Daer hi (d) ſchuldich was den (e) ſcat.
So ſere hi hem omme (f) dit ververde (g)
Dat hi nedervìel vp derde (h)/
Alſe een man/ die ſteruen woude/
Eñ ſinen zin verlieſen ſoude.
Toe ſo lopen (i) ſine gheſellen
Eñ vragen; hine wilt niet tellen (k);
Doch dat hi (l) den toren verwan/
Eñ ſprac aldus hem ſeluen an:
Wat? diet omme niet geſorghet/
Heuet mi ·Xpc· (m) niet verborghet/
Hem ſalic leueren dat ghelt/
Eñ doere mede dan ſijn gewelt.
Deſ Iueden ſchult (n) dat hi geprant/
Eñ deedſe in eene ſcrine te hant
Altehant (o) no min no mee/
Eñ leidſe rechtſ (p) indie zee.

Ghelt

v foren. w mercten. x ſcep. y dat goet. z hi. †
a Daer zijn borghe. b hem eerſt int. c maer d Dat.
e dien. f om. g verbaerde. h ter aerde.
i Te hem liepen. k Die zinen toren wilden vellen. l hi. †
m Ihesus. n ſcout. o Altemale. p rechte.

Ghelt eñ ſcrine hi beual (q)
Hem/ die zee maecte eñ al/
Eñ Marien/ ſiere moeder.
Ditſ wonder/ dat alſonder roeder/
Alſo (r) alſe wilde (s) die Godſ (t) cracht/
Dreef verre waters jn (u) ere nacht
Tote Biſanten/ jndie ſtat/
Voer des Jueden huuſ/ dat ſat
Opten oeuer van der zee.
Des maerghens no (v) min no mee
So ginc wt een knecht mettien/
Eñ heuet (w) dat ſcrinekijn verſien/
So dat hi die haut toe ſtac;
Maer dat ſcrinekijn ontbrac (x).
Thuus eſ die knecht gelopen ſere/
Eñ ſeide dat wonder (y) ſinen Here.
Die Juede quam eñ (z) met cleenre (a) pine
Trac hi (b) te lande die (c) ſcrine
Eñ drouchſe in huus (d) eñ eeſſe ōdaen.
Dat ghelt nam hi vte ſaen/
Eñ ſette onder dbedde (e) ſine
Vol eñ (f) ſonder ghelt de ſcrine.
Daer naer ſo verhort hi mare/
Dat die (g) kerſtijn comen ware/
Eñ comanſcepe (h) adde gebrocht/
Daer hi bate an hadde gecocht/
Eñ eſ tote hem gegaen
Gram eñ erre/ ſonder waen/
Eñ ſprac dus daen wordekijn:
Ay! hoe vray (i) die kerſtine ſijn?
Dander ſeide (k): twi (l) ſpreecſtu dat?
Die Juede ſeide (m): du heues gehat

Mijn

q hi thant beual. r Alſo. † s alſe dat wilde. t Goeds.
u water binnen. v no. † w heeft. x ſcrinekijn van hem trac. y twonder. z en † a Cleinre.
b Ende hi trac. c Dat. d thuus. e dat bedde.
f en. † g Dattic. h comenſcap. i fray. k ſprac
l hoe. m antworde.

Mijn ghelt te dinen groten beiage/
Eñ du (o) en gholds mi niet ten daghe.
Dander ſprac: laet deſen ſtrijt.
Ic gaf di alt dijn wel te tijt (p).
Die Juede ſprac: ic mach doen ſtaen (q)
Dattu mijn ghelt heues ontfaen;
Maer dune coens dat niet gehouden/
Dat duut (r) mi heues vergouden.
Die kerſtijn ſprac: God (s) ſelue allene
Eiſ mijn ghetughe/ dins niet cleene (t)/
Die voer mi mijn (u) borge was:
Coemt vort eñ hort de (v) waerheit daſ.
Ter kerken ſo (w) ſijn ſi gegaen/
Eñ vele/ die daer bi hem ſtaen/
Daer die kerſtijn Marien vint
Eñ in haren ſcoot haer kint.
Doe ſprac die kerſtijn: Here Jheſu!
Alſe gewaerlike alſe du (x)
Godſ ſone beſt eñ Marien kint/
Eñ du (y) wets dware/ ſo ontbint
Die waerheit alte male hier of/
Oft ic gedaen ebbe mijn gelof?
Dat beeldekijn (z) ſprac/ daert menich horde/
Du heues gehouden vorworde;
Daer tgelt in was/ die (a) ſelue ſcrine
Staet onder dbedde ſine.
Den Juede wondert/ als hijt (b) hort/
Hine can geſeggen jeghen dwort;
Maer dat Juedſcap eeſti (c) begeuen
Eñ eſ vort meer kerſtijn bleuen.

Hoe

o du. † p ic geeſt di wel tot dire tijt. q verſtaen.
r vattuut. s dat. t Mijn getughe en is niet cleene.
u mijn. v die. w ſo. † x alſtu. y Entu.
z beelde. a dat. b wonders alſt. c heeft hi.

Hoe Maria beſcudt (a) *hare vrient.* LVII.

Bi Orliens/ een ſtedekijn ſteet/
Dat Avenioen (b) hiet oft heet/
Daer die porters alteſamen (c)
Hadden in deere (d) der namen
Marien ghemaect eene kerke.
So dat ſi eens (e) harde ſterke
Beleghen van den vianden waren/
Eñ begonſten (f) hem vervaren/
Eñ jn die kerke liep/ met rouwen/
Beede die man entie vrouwen
Voer Marien/ eñ baden
Hare omoedelike (g) ghenaden.
Dat beelde hebben ſi oec genomen/
Eñ ſijn weenende ten mure (h) comen/
Eñ ſettent vp die (i) poerte voren/
Om haerre vianden toren/
Eñ omme dat ſoe die porte behoet.
Een/ die bachten (k) dbeelde ſtoet/
Van binnen/ dede grote daet/
Eñ heuet dien van buten geſcaet,
So dattene een van buten ſach/
Entrouwen/ ſeiti (l)/ dijn ſterf dach
Die eſ nv comen/ mordenare!
Dine (m) wert nemmer (n) gehelpen van hare/
Die du waens/ datti helpen mach/
Soene heues macht vp deſen dach/
En ſchoot een quareel doe (o) ſaen.
Onſe Vrouwe es vp geſtaen/
Eñ rechte hare eñ ontfinc
Den ſcote vorden (p) jongelinc.

Dan-

a *beſcudde.* b Abelioen. c alle te ſamen. d die ere.
e eens. † f begonden. g Huer oetmoedelike.
h ter muren. i op te. k achter. l ſprachi.
m Die en. n mere. o doe ene quareel. p van den.

Dander was vroe / dien (q) wel behaget /
Dattene alſo beſchermt die maget (r).
Een quareel hi op leide
Enten ghenen / die meſprijs ſeide
Onſer Vrouwen / ſcoot hi doot.
Deſe mare hute ſchoot
Onder there. Men riep deſe (s) wort;
Onſe Vrouwe vecht ouer (t) die port!
Den vianden wonders ſaen /
Hare wapenen hebben ſi af gedaen /
Eñ maecten paps jegen (u) die ſtede.
Selue ghingen ſi binnen (v) mede /
Eñ offerden offranden (w) groot /
Oec beloueden (x) ſi al bloot /
Dat ſi voer waert meer en daden
Op die (y) ſtat nemmeer (z) ſcaden.
Noch ſtaet dat gebeelde (a) daer
Gherecht / eñ heuet / ouer waer /
In hem ſtekende (b) dat quareel /
Eñ ſal alſe langhe / alſt es gheel.

Van hem, dien Soe halp (a) *in wanhopen.* LVIII.

Een clerc (b) was van haven rike
Eñ leueden (c) verweendelike (d);
Maer die ymmene (e) van onſer Vrouwen
Eñ hare gedinceneſſen (d) met trouwen
Hilt hi vaſte / voer alle dinc.
Alſe hi dordie kerke ginc /

Noch

q waert hem. r Dattem beſcudde die reyne maghet. s dat
t vor. u teghen. v binnen. † w offerande.
x beloefden. y Optie. z nemmermeer. a beelde.
b ſteken. c gheheel. a *hulp*. b clerke. c leuede.
d zere wereltlike. e minne. d gedinkeniſſe.

Vs. 3 Ymmene] Zie over dit woord onze aanteek. hier achter.

Noch ſorghe/ nochte (e) beſichede/
Noch oec ghene onlede mede/
Nochte verghetelhede en (f) nam hem/ dat
Hine knielde neder eñ bat
Eñ ſeide des jngels vers daer na :
Ave Maria/ gratia plena.
Eñ daer na zalech ſi (g) de lichame!
Die drouch ·Xpc·/ den ſoeten name/
Eñ ſalech borſte/ die hi ſooch/
Onſe behoudere/ onſe Here hooch.
So dat deſe in een edel quam/
Eñ hem wanhope den troeſt benam/
Eñ dattene (h) deuel maecte ſo mat/
Dat hi tonge eñ lippe at/
En ſo haddi (i) ſine ogen (k) beede/
Hadde hijs gehat mogenthede
Vanden ghenen/ diet hem benamen.
Lippe eñ tonge was woch tſamen/
Eñ was einſelijc (l) te ſcouwene an;
Want het was een onſinnet (m) man.
Doe ſach hi tſinen bedde ſtaen
Eene ſcone perſone (n) ſaen.
Het ſchijnt/ alſemen proeſt ontware (o)/
Alſe offet ſijn jnghel ware/
Dieue clagede (p) aldus alleene:
Ay! Vrouwe! der genaden fonteine/
Ditſ die dine gratie eñ dine glorie
Altoes hadde in ſine memorie.

Datſ

e noch. f en. † g is. h dattem dat i hadde hi. k hande. l eyſelic. m onzien. n perſoen wel ghedaen. o Ende ſceen ghelike daer. p Dien hi beklaghede.

Vs. 21. Ogen] Het ander HS. heeft hande, en dit is buiten twyfel de waare lezing; want iemand kan wel zyne handen, maar niet zyne oogen opeeten.

Datſ (q) die tonge/ die prijſde mede/
Dijns lachamen heilechede/
Entie dracht/ diere in lach/
So menech jaer/ ſo menech (r) dach/
So dat hi cume indie kerke
Dede ander eenege gewerke.
Laetſtu die dinc onberaden/
Wie ſal den ſinen ſtaen in ſtaden?
Doe dijt niet moeder wt vercoren;
Want alle hope eſ verloren/
Eiſt/ dat die werelt onberaden
Andi en vint ghene genaden (s).
Deſe dinc die en ſach (t)
Niemene/ dan hi/ die daer (u) lach.
In deſen quam Maria daer/
Die den haren altoes eſ naer/
Eñ ontſculdegede hare mede/
Alſe van haerre roekeloeſhede/
Ten bedde/ daer die zieke lach.
Hare borſte/ daer hi toe ſach/
Stac ſoe den ſieken inden mont/
Eñ droepte daer in ter ſeluer ſtont
Den dau van haerre ſoeter melc/
Op (v) ſiere lippen elc
Eñ vp ſine tonge mede.
Eñ (w) hi genas daer vptie ſtede
An lippe an tonge/ die was (x) keytijf/
Eñ oec ouer al ſijn lijf/
Eñ wart ſiere zinne gheſont/
Eñ ſtont vpter ſeluer ſtont.

Dre

q Dits. r menighen. s Andie [l di] niet en vint ghenaden. t Dit en hoorde noch en zach. u diere. v Ende van. w Doe. x was. †

Vs. 42. Sinen] Schoon de beide HSS. hier ſinen hebben, dunkt ons, dat men hier evenwel ſieken behoort te lezen.

Oec ſo togedi wel mede/
Dat God ſine ontfaermechede
Met tem daer hadde gedaen;
Want hi al verkeerde (y) ſaen
Van naturen (z) eñ van zeden:
Sijn goet gaf hi in goeden ſteden/
Eñ heuet die werelt begeven
En leedde vort meer heilich (a) leven.

Van der vrouwen die ſoe halp in de (*) *vloet* LIX.

De ſente Michiels/ in Bertaengen/
Staet in ere hogere montaengen
Ene kerke in ſiere eere/
Daer vloyet hoghe eñ (a) harde ſere/
Eñ eſ verſceden van anderen landen;
Alſet hebbet (b) machmen thanden (c)
Ouer toten berghe gaen;
Maer die vloet coemt dan ſo ſaen
Eñ loept oec mede ſo dapperlike/
Dat orſ en eſ/ dat hare ontſtrike. (d)
Tote ſente Michiels feeſte
So gingen daer minſten eñ meeſte/
Ter hogher tijt/ ouer dat ſant/
Dat breet eñ hart eſ eñ vlac lant/
Eñ alſe ſi indie middelt quamen/
Was een wijf mettem tſamen
Aerm eñ met kinde ſwaer/
Eñ men horde ruuſchen daer

Die

y bekeerde. z manieren. a voert aen een heilich. * *die* a en † b Alſt ebt. c Te handen. d Dat gheen orſ haer en ontrike.

Vs. 1. De] Lees Te. Welke misſlagen in voorletters dit HS. op verſcheide plaatſen heeft.

Die vloet / eñ tvolc liep eñ ran /
Alſe oft waren verwoede man.
Dat wijf bleef alleene daer;
Want die gruwelike vaer
Verwan alſo hare ghedochte /
Dat ſoe tſelues niet ſtaen eñ mochte.
Soe riep helpe / met groten weene;
Maer elc was vor hem ſeluen alleene;
Want elc voer ſijn leuen ſiet;
Dies en achteds niemene niet.
Alſe hare menſcen (e) troeſt ontfaert /
Riep ſoe vp Gode eñ meſbaert (f)
An ſente Michiele / an onſer Vrouwen.
Liede / diet oec (g) van verren ſcouwen /
Eñ ſtonden in ſekere ſtede /
Hieven vptie hande mede /
Eñ riepen ane die moeder ons Heren.
Maria quam haer ſeluen teeren /
Alſo alſe ghenen wiue dochte /
Dat ſoe hare mouwe brochte /
Eñ decte gheent vervaerde wijf (h) /
Alſo dat an hare lijf
Selues een dropel niet en was;
Maer indie ſeker ſtede ſoe genas
Van eenen zone / ſonder vaer /
Tote dien (i) / dat ebbe was daer naer /
Eñ ſoe mochte te lande gaen;
Dus quam ſoe ten berghe ſaen
Naer anderen die (k) indie vloet
Alleene bleef eñ te voet (l).
Dit wonder eñ deſe miracle ſach
Menech menſche vpdien (m) dach

Man

e menſchelic. f Riep zi zeer te Gode waert. g oec. † h Ende bedecte daer mede twijf. i dien † k Met horen kinde. l alleene bleef zi ende woet. m op ghenen.

Vander abdeſſen die ſoe (*) *verloeſte van ſchanden.* LX.

Ene abdeſſe wilen was
Die hare bewant aldas
Dat ſoe hare ordine wel helt/
Oec ſoe dwanc ſoe/ alſemen telt/
Haer couent te houdene mede
Hare regle/ nadien zede.
Maer want der goeder (a) leuen
Dicken nijt heeft vp geheuen (b)
Inder quader liede ſin.
Die nonnen/ diere waren jn/
Daer omme dat ſoeſe ter doget dwanc/
Wiſtens hare groten ondanc/
Eñ pijnden (c)/ omme haren ſcamp/
Hoe ſiſe gebrochten in eenegen (d) camp.
Entie duuel/ die (e) nacht eñ dach
Emmer indie laghe lach/
Die gheſellede hem oec mede
Ander nonnen nidechede.
So dat hi ſo verre gewrochte/
Dat hiſe in eene ſcande gebrochte (f);
Want dat ſoe bi haren druſſate (g)
Wart met kinde; dat was onmate;
Doch en liet ſoe clene no groot/
Soene dede dat dordine geboot/
Eñ ſoe mede den nonnen dede
Hare regle houden eñ haren zede/
Eñ waren ſijs blide ofte erre/
Soe en lietſe niet lopen verre.

Alſoe

* *onze Vrouwen.* a goeder lude. b Dicke niet es opghegheuen. c peinſten. d eenen. e die t. f brochte. g Want ſi met haren droſſate.

Alſoe haers gheneſens (h) was bi/
Die nonnen/ die waren onvri/
Worden dies an hare geware
Ant gáen; want ſoe wart te ſwaré (i)/
So dat deſe dinc wart cont
In haer alre ghemeene (k) mont.
Alle ghemeene (l) worden ſijs vro/
Dat ſiſe te wroegene wiſten alſo (m)/
Omme dat ſoe hem achter dede
Dicken laten hare quaethede.
Lettren ſijn thant geſcreuen (n)
Enten biſſcop ghegheven (o)/
In wies (p) biſſcopdoem dat was;
Eñ ſoe en wiſte oec niet das/
Dat daer die biſſcop comen ſoudé
Hare te proevene alſo houde.
Soe ontſach harde (q) haer eere/
Die ſoe dicken wachte ſere/
Alſoe wat en wiſte doen/
Endſe niet en liet gheroen
Die ſorghe/ dieſe altoos (r) quellen/
Es ſoe in eere (s) capellen
Gegaen/ jn hare heimelichede/
Alle daghe ſoe tſelue dede/
Eñ daer bat ſoe onſer Vrouwen/
So ſoe beſt conſte met trouwen.
Daer viel ſoe al nu (t) in die bedé
Met lachamen/ met herten mede/
Met diepen zuchten eñ met tranen
Ghinc ſoe bidden eñ vermanen (u)
Die genadeghe moeder der (v) maghet/
Dat ſoe hare aſtaet veiaghet.

Van

h horen gheneſene. i want ſi ghinc harde zware. k horen ghemenen. l Alle te ſamen. m doe. n ſi te hant ſcreuen. o opghegheven. p des. q haer. r altoos. †. s hore. t nu. † u manen. v ende.

Van haren zonden eñ bevrede
Vnder grotere ſcanden mede.
In deſen rouwe / in dit meſbaren
Es ſoe in eenen ſlaep gevaren (w) /
Alſe haer dochte van groter rouwen.
Aldaer ſaeh ſoe onſer Vrouwen /
Met tween inglen / comen te hare /
Dieſe troeſte vanden meſbare.
Eñ ſeide: ic hore dine bede.
Ic hebbe di bejaghet mede (x)
An minen ſone van dine zonden (y)
Aſlaet nv te deſen ſtonden (z)
Eñ quiteneſſe van dire ſcande (a) /
Die du nv (b) ontſies voer hands.
Indien (c) ſlape ſoes ghenas.
Maria hiet den inglen das /
Dat ſi dat kint draghen ſouden
Eenen hermite / die dat houden
Soude altote ·vij· iaer.
Dhermite en woende niet verre van daer (d).
Dit hebben dinglen ghedaen.
Mettien ontwiec dabdeſſe (e) ſaen /
Eñ vant haer ſeluen (f) van den laſte
Ontladen / dieſe (g) vant ſo vaſte.
Soe dancte ons Heren milthede
Eñ oec ſiere moeder mede.
Nv es die biſſcop daer comen
Eñ heuet capittele ghenomen /
Eñ ontboot dabdeſſe ſaen.
Soe quam indie capittele gegaen
Eñ ghereedde hare te ſittene mede
Vorden biſſcop / in hare ſtede.

Doe

w beuaren. x brede. y Aen minen zone al nu ten ſtonden. z Ghenade ende van dinen zonden. a Quite ende van dire ſconden. b nv. † c In horen. d Die hermite heeft onfaen daer. e Entie abdiſſe ontwiec. f zuuer. g die.

Doe hi ſach / dat ſoe daertoe ginc /
Scalt hiſe ſeere omme die (h) dinc /
Eñ / met fellen worden ſaen /
Hiet hiſe daer neder gaen (i)
Soe ginc danen / alſemen hare hiet.
Entie biſſcop hi ghebiet.
ij. clerken / dat ſi gaen an hare
Eñ haers buuc nemen ware.
Si ginghen naer (k) eñ proeueden
Alſe (l) vele / alſi (m) behoeueden.
Conder ſoukene van ſulker ſaken.
Ten biſſcop quamen ſi eñ ſpraken /
Dat ſiſe ombeſchult (n) van kinde
Vinden (o) inden onderbinde.
Nu waent die biſſcop vanden lieden /
Dat ſi ſijn verkeert met mieden
Eñ wille hem ſeluen vander ſaken
Eenen onder ſoukere maken /
Eñ doeter toe al / dat betaemt
Biſſcop te doene / die hem ſcaemt.
Hi vintſe ontſchuldich der boete.
Die biſſcop valt (p) hare te voeten
Eñ bidt vergeffeneſſe ſaen
Van dien / dat hi heuet meſdaen.
Eñ alle dandere / die haer lachter
Hadden geſproken van achter /
Dien was ſoe (q) gram eñ dede gebieden /
Dat ſi wt dien cloeſter ſeieden.

Die

h deſe. i uutgaen. k volchden na. l ja m als hem.
n onſculdich. o ſtonden. p viel. q hi.

Vs. 119. Soe] Men moet hier met het II. HS. lezen hi; want er wordt van de orde des Biſſchops geſproken, om uit het klooſter te vertrekken, en niet van die der abdiſſe, gelijk uit het vervolg en het Latijn van VINC. blijkt. Ch. f. 80. b. en c. *antiſtes —— nullumque in ea criminis obiecti ſignum inveniens, ad pedes eius corruit —— omnibusque, que ei crimen iniecerant,* —— precepit, *vt de monaſterio citius exirent.*

Die abdeſſe die hare kende
Schuldich wel van ſulker ſcende/
Alſe hare daden (r) hare nonnen/
Al waſer ſelheit met (s) geronnen/
Hadde (t) lieuere/ dat ſoe ſeide
Den biſſcop die waerheit gereide/
Dan ſi ſouden ſijn ontvoughet/
Dieſe daer hadden gewroughet.
So dat ſoe hem te voeten vel/
Eñ ſeidem waer eñ niet el/
Van al dat hare was gheſchiet/
Een wort ſone decte ſoes niet.
Van wondere (u) moeſte benedijen
Die biſſcop der maget Marien/
Vor wien dat God dat wonder dede.
Twee clerken ſendde (v) hi ter ſtede/
Ten (w) hermite/ te vragene das/
Of dat kindekijn (x) daer was? (y)
Si voeren daer eñ vonden
Waerheit van dien kinde/ tien ſtonden.
Dhermite ſprac deſe dinghe:
Hier quamen nu twee jongelinge/
Die gaven mi dit nieboren kint/
Eñ ſeiden/ het hadde mi gheſint (z)
Maria ſelue/ al ouer waer/
Eñ hietent mi houden ·vij· jaer.
Die clerken ſetten hem ten kere/
Eñ telden dit al haren Here.
Vroe was die biſſcop eñ liet
Dat kint/ alſe onſe Vrouwe hiet/
Mettien (a) hermite ·vij· jaer.
Doe ontfinc hijt ſelue daer naer
Eñ ſettet ten lettren (b)/ eñ waert vroet
Eñ van levens heilech eñ goet.

Alſe

r beden. s in. t Hadſt. u wonder. v zeinde. w Den. x kint. y daer comen was. z Dat hier hadden ghezint. a Metten. b zetter te ſcolen.

Alſe daude biſſcop/ ſijn meeſter/ ſtaerf/
Waeſt ſulc/ dat (c) het verwaerf
Den ſtoel ſijns meeſters eñ met trouwen
Dienet (d) Marien/ onſer Vrouwen/
Die hem enter moeder mede
Sulke ſcone gratie dede.

Van hem dieſe metten vingerline verchierde. LXI.

Kinder eñ ſcolaren jonc/
Alſe op haren eerſten ſpronc/
Speelden wilen vor ene kerke/
Alſe noch dicken (a) pleghen clerke:
Elc warp anderen eenen bal.
Nu waſer (b) een onder dandere al/
Die een vingerlijn oec (c) drouch/
Dies hi weigher was genouch:
Een ſijn lief gaeft hem op minne;
Doe (d) ontſach hi hem daer inne/
Dat ment ontwee werpen mochte.
In eene kerke hijt doe brochte/
Of hijt jeweren (e) beſteden (f) conde/
Dat hijt naden ſpele vonde.
Doe ſach hi onſer Vrouwen ſtaen/
In eene ymagie/ wel ghedaen/
Die (g) hem arde (h) wonderen began/
Om die ſcoenheit/ die hare lach an/
Neder knielde op (i) hare voete/
Eñ ſprac hare eene groete/

Eñ

c Wat het zulck meiſter verwart. d Diende hi. a dicken. †
b was een. c oec. † d Dies. e erghen. f beſtaden.
g Doe. h zere. i knielde hi vor.

Vs. 10. Doe] Wy leezen hier met het ander HS. liever Dies.

Eñ ſeide / te waren (k) uwe ſcoenhede
Gaet bouen al / eñ bouen hare mede /
Die mi gaf dit vingerlijn
Op getrouwe minne ſijn!
Dies hutic mi haerre minne (l) /
Eñ wille v dienen vort met (m) zinne /
Op dat ghijs danket mi /
Eñ ic dies noch werdich ſi /
Dat ghi mi weder hebbet lief.
Mettien hi tſingerlijn vp hief /
Eñ ſtaect andes ghebeelden (n) vinger /
Dat na (o) wijder was / noch jnger /
Entie vingher / die ſtont hem recht
Den beelde / alſe (p) oft antworde den knecht /
So deetter (q) een tekijn toe;
Want het loec den vinger doe
Indie palme nederwaert (r).
Van wondere (s) wart hi verbaert /
Eñ riep totem allen (t) beſonder /
Die daer waren eñ togdem (u) dwonder /
Eñ teldem (v) mede te waren (w) /
Hoe hi ter dinc (x) hadde gevaren.
Si rieden hem / die dit (y) vernamen /
Dat hi der werelt huutte te ſamen (z) /
Eñ (a) hi altoes (b) niet en ſtonde of /
Hi en dade al ſijn (c) belof;
So mochti vrient ſijn met trouwen
Iheſuſe eñ oec onſer Vrouwen.
Nv was die jongelinc (d) ſere rike
Eñ en horde niet wel gewillike /
Eñ liet dat belof (e) al liden /
Eñ wilde ter werelt (f) tiden.

Hi

k vrouwe. l Dies is vut nu hore minne. m v doen in minen. n beeldes. o noch. p alſe. † q Dede zi r palme ende nederwaert. s wonder. t te hem al. u toghede hem. v telde hem. w twaren. x daer mede. y dat. z Om die werelt wijt te ſamen. a Dat b altoes. † c Hine voldede zijn. d clerck. e ghelof. f te huwelike.

Hi nam een wijf bider wet;
So dat hi quam bi hare vpt bet/
Eñ hi quam (g) in eenen vake.
Nv hort wonderlike (h) ſake/
Hem dochte/ dat hi gevoelde eñ (i) ſach/
Dat tuſſchen hem enter (k) bruut lach
Onſe vrouwe/ die maghet fijn/
Eñ togedem (l) dat vingerlijn/
Eñ hem ſine trouwe verweet.
Vten vake ſcoot hi gereet/
Eñ taſte al omme/ daer hi lach/
Omme dat beelde/ dat hi ſach;
Maer hi en vant een twint (m) niet noch/
Doch hilt hijt ouer een gedroch (n).
Echt viel hi in eenen vake/
Doe ſach hi aldie ſelue ſake/
Daer onſe Vrouwe vor hem ſtoet/
Eñ toghedem wreeden moet
Eñ hem tanſcijn heuet ontkeert/
Eñ ſeide hem/ hi wert ontheert (o)/
Omme dat hi hare heuet te broken
Die vorwaerde/ diere was beſproken (p).
Die jongelijnc (q) hi (r) wart verbaert
Vander maningen (s)/ eñ hi en ſpaert
Langhere niet/ hine liet al varen:
Deſ nachtſ ſloep hi woch te waren.
In eenen cloeſtere wart hi begeven/
Daer hi leedde moenken (t) leven/
Eñ diendere der maghet Marien
Sire wt wt vercorne (u) lievere amien/

Eñ

g Ende viel. h eene vremde. i gevoelde en. † k en zine. l toende hem. m een. † n Hi hilt al ouer ghedroch. o Ende zeide hem hi worde gheonneert. p gheſproken. q clerk. r hi. † s Van den beeldde. t monies. u ghetrouwe.

Vs. 76. Maningen] Zie hier achter.
Vs. 82. Wt wt] L. wt zekerlijk een misſlag van den afſchryver.

Met trouwen (v)/ ſonder ſchult (w) van wiue;
Toten ende van ſinen liue.

Van hem dien ſoe loeſte (*) vter zee. LXII.

Het was een ſcip midſ in de zee
Daer in pelegrimme mee
Van ander haue in was geladen/
Eñ wilden/ wilds hẽ God gheſtaden/
Int heileghe lant van ouer mere.
Mettien qnam hẽ eene dere:
Dat tſcip inden bodem ſcurde.
Die ſtierman (a) dat zeil (b) auenturde/
Eñ heuet den boot toe geſcoten (c).
Die voerbaerſte van alder (d) roten
Heuet hi mettem in ontfaen/
Eñ liet dander volc daer ſtaen/
Eñ ſeide: ghi Heren/ clene eñ groot/
Ghi ſiet voer v die doot/
Eñ daer en es geen ontgaen.
Bidt Gode/ dat hi moete ontfaen
Vwe ziele; want omme ſine doot
Sidi comen in deſer noot.
Dit daden (e) ſi/ ſo ſi beſt conden/
Eñ eere (f) cortre ſtonden
Sanc (g) dat ſcip/ eñ alle die liede.
Een biſſcop ſach dat daer (h) geſciede
Eñ dreef rouwe eñ jammer groot/
Omme ſiere geſellen doot;
Maer alſi ten boete (i) ghinghen/
Die biſſcop mettien (k) edelinghe/

Ont-

v Met trouwen. † w Ende zonder alle ſcout. * *verloeſte.*
a ſturman. b ſpil. c vutgheſcoten. d van der
e Dat deden. f Ende in ere. g Zonc. h was daer dit.
i bote. k metten.

Ontfiel hem een man inde (l) zee/
Van dien ne ſaghen ſi nemmee,
Alſi te lande wart (m) dus varen
Eñ ſcreien eñ meſbaren/
Omme die verdronkene ſcare/
Sienſi (n) omme harentare.
Oft ſi jeweren (o) ſaghen driuen/
Die hare/ die ſi ſaghen ontliuen.
Niet eenen (p) en hebben ſiere vernomen;
Maer vten watre ſaghen ſi comen
Tortelduuen/ wit (q) eñ ſcone/
Die vpwaert vloghen inden trone.
Dat hilden ſi ouer dat tekijn (r) ware/
Dat die (s) verdronkene ſcare
Te hemele voeren/ indier (t) gelike.
Te lande quamen die Heren rike/
Eñ alſe die biſſcop te lande quam/
Sach hi vor hem eñ vernam
Den man/ ontgaen vander doot/
Die tuſſcen den ſcepe entien boot/
Daer ſijt ſaghen/ ginc te gronde.
Sere hem wonderen begonde/
Eñ warens vroe eñ vrageden ſaen/
Waer bi dat hi ware ontgaen?
Hi ſprac: doe ic int water ſcoot/
Ane riepic te (u) miere noot
Maria met minen monde/
Eñ alſo roepende gingic te gronde.
Maer die moeder der ontfarmechede/
Die altoes ghene vergetelhede
Te hem waert (v) en can gedraghen/
Die omme hare doghet gewaghen;
Heuet mi met haren mantele (w) gedect (x)
Eñ vten watre hier (y) getrect?

Alle

l indie. m wart. † n Zaghenſi. o erghen. p eenen. † q witte. r tekijn. † s Die ghene. t in die. u in v waert. † w met haren mantele. † x bedect y hier. †

Alle diet horen (z) louen eñ lijen
Opter moeder Gods / (a) Marien.

Van den abt, dien ſoe halp (*) *vter zee.* LXIII.

Eenen abt gheviel oec (a) mee/
Dat hi indie vaerdſche zee/
Met eenen ſere (b) ſwaren tēpeeſte
Begaen was/ tellet die jeeſte (c)/
So dat ſi alle ſonder blijf/
Eñ elc ſorgede omme ſijn lijf (d).
Elc riep (e) vp ſinen ſint/
Dien (f) hi kent/ ofte mint/
Entie elc (g) waende/ dat machten meeſt (h)
Hadde (i) inder zee tempeeſt.
Alſe dabt ſiet/ dat elc roept eenen (k)/
Nv den groten/ nv den cleenen/
Eñ niemene roept min no (l) mee
An die ſterre (m) vander zee.
Sprac hi: v roupen wat ſaelt dogen
An die gheene/ die minſt moghen?
Daer vp roepti alden dach
An hare diet al vermach/
Daer an leghet niet v moet (n)/
Hetſ waer/ hetſ goet/ dat ghi (o) doet;
Bet ane/ riepti/ waerdi broeder/
Der ontfaermecheden moeder.
Doe riepen ſi alle daer ghemene
An Marien/ der maghet reene/
Dat ſi haers ontfaermen ſoude.
Selue die abt/ alſo oude/

Riep

z hoerden. a Goods. * *hielp.* a noch. b ſere. † c geeſte. d Baden elc om zijn lijf. e Elc die riep. f Die. g hi. h dat macht heeft meeſt. i Hadde. † k Als dabt hoerde elken roepen enen. l noch. m leid ſterre. n leghet v niet die noet. o ghijt.

Riep an hare met allen crachten;
Nochtan dat hi binnen ·ij· nachten
Gheruſt en adde groot no cleene
Eñ gheten / dan (p) een appel allene /
Hi begonſte in die (q) zee
Te ſingene: felix namque /
Mettien verſe daertoe alſo /
Datſ oro pro populo.
Sine moenken ſongen mede.
Cume endden ſi haer gebede /
Opten (r) maſt en ſtont openbare
Een licht / oft eene tortijtſe ware /
Dat dat ſcip verclaerde met allen
Entie ſtorm was te vallen (s):
Die zee wart ſlicht / eñ onſe Vrouwe
Broehtſe te lande / ſonder rouwe.

Van hare, die hare vierte brac. LXIIII.

In dat vorbouch van Noyoen
Was ·i· joncfroukijn (a) / aerm in ſijn (b) doen /
Die met ſpinne metter hant
Hare lijfnere ſochte eñ vant.
Eens op onſer Vrouwen dach /
Alſe hare boetſcepe gelach /
Alſe hare dinghel Gabriel
Ane brochte dat ſmaecte ſo wel (c) /
So (d) ſoudſe ſpinnen eñ dede quaet /
Eñ daer ſoe nette haren draet /
Claf (e) hare die draet daer ter ſtede
An tonge eñ ane lippe mede /
So dat hare die leppe ſwal
Entie tonge / dat ſoe naer (f) al

Had-

p mer. q inder. r Dat opten. s gheuallen.
a ioncwijf. b hur. c Dat ane brochte ende maecte wel.
d Doe. e Cleuede. f na.

Hadde verloren hare tale.
Die mont mede altemale
Was met ſpuwe al omme (a) beſcumet;
Want die nature/ die dat rumet/
Was hare altemale ontfaren.
Screijen (b) moeſte ſoe eñ meſbaren/
Alſe die en wiſte wat doen.
Men lededſe in Noyoen/
Tſente Eloye (c)/ es hare geladen (d)/
Omme te biddene genaden;
Maer daer en vant ſoe ne (e) gheene.
Doe (f) gingen ſi alle (g) ghemeene
Ter heeft kerken onſer Vrouwen/
Hare te biddene met trouwen.
Aldaert (h) menech ſach tier ſtat/
Die oec mede vor hare bat/
Aldaer ontbant hare lippe eñ tonge/
Entie aerme dierne jonge
Heuet onſer Vrouwen geheert/
Eñ es geſont thuus gekeert.

Van der Keyſerinnen van Rome. LXV.

Een Keyſer te Rome was/
Dien onſe Here jonſte (a) das/
Dat hine brochte teenen wiue/
Edel van zeden eñ van liue/
Entie ſcoenſte/ diemen vant/
Noch (b) en gheenen onruſſchen bant
Sone drouch ſoe (c) in haren zinne;
Maer gherechte (d) huwelix minne.

Den

a omme. † b Wenen. c Noys. d gheraden. e vonden ſi en. f Doe zo. g alle. † h Daert.
a onſte. b Ende. c Die en dwancze. d ghetrywe.

Den Keyſer quam wille (e) an te waren/
Dat hi verre wilde varen
Viſiteeren heileghe ſteden/
Omme te doene ſine ghebeden/
Eñ dat bi ſijns wijfs gemoede.
Sijn lant liet (f) hi indie hoede
Sinen broeder/ dien hijt beval/
Die zin eñ herte leide al
Ane die ſcone Keyſerinne;
Doch ontecti (g) ſine minne
Der vrouwen/ diene al ontſeide;
Maer ſo naer doch (h) hijt haer ſeidẽ/
Dat ſoes qualike conſte (i) ontgaen/
Eñ ſoe dede hem verſtaen/
Dat ſoe ſoudẽ doen ſinen wille.
Hier binnen dede ſoe (k) maken ſtille
Eenen tor/ daer ſoe jn dede
Twee jongelinge eñ daer (l) mede
Twee joncvrouwen/ die dienen ſouden
Den ſwagher. Daer wilſoene in houden/
Eñ men hem met eere line
Op hale die lijfnere ſine.
Nu quam die dach/ dat ſoe behiet
Te doene den jongelinc (m)/ dat hi riet;
Dies hi vro was eñ blide.
Hi ghinc voren alſo betide/
Eñ (n) alſe hi binnen der dore was
Sloot ſoene daer binnen (o) eñ liet das
Niemene/ dan hare/ den ſlotel draghen.
Rome was in ghenen daghen
In goeden payſe eñ in vreden/
Eñ dat al bi haerre wijſheden.
Die Keyſer merrede jare (p) vive.
So dat mare quam ſinen wive/

Dat

e wille. † f zette. g ontdecte hi. h na dat.
i mochte. k doet ſi. l daertoe. m zwagher.
n En. † o daer in. p der iaren.

Dat hare Here quam int lant
Soe waes vroe eñ dede te hant
Die baroenen iegen (q) hem varen.
Den ſwagher liet ſoe wt twaren
Onderſien (r); want ſoe woude/
Dat hi den broeder groeten (s) ſoude.
So dedi oec eer/ dan die vrouwe.
Die keyſer ſprac: nv ſech vp trouwe.
Broeder! twi (t) beſtu dus gedaen?
Here/ ſeghet hi/ ſonder waen/
Dit heuet gedaen v quade wijf/
Die niemene heeft ontſeit (u) haer lijf/
Eñ mi wilde ſoe daertoe mede/
Bringen te ſulker quaethede;
Eñ/ omme broederlike trouwe/
Slotic mi vor die quade vrouwe
In eenen tor tote (v) nv
Eñ come aldus ieghen (w) v.
Alſe die keyſer horde die mare/
Dies hi niet en was in vare/
Viel hi in ommacht vptie erde.
Doe hi bequam ginc hi te perde
Eñ reet vort. Des dages der naer
Quam jegen hem/ al (x) ſonder vaer/
Die keyſerinne/ die niet wiſte (y).
No clene/ no groet/ van deſen twiſte.
Eñ alſo helſen (z) waent haren Here/
Slouch hiſe int anſichte (a) ſere/
Eñ riep ·ij· knechten eñ ſeide/ ſpoet/
Dit quade wijf neemt eñ verdoet
Int wout/ daert niemen en weet.
Si leidenſe int foreeſt gereet/
Omme hare te gevene de doot;
Maer die ſcoenheit was ſo groot/

Dat

q ghenoten tegen. r Onberaden. s ſpreken. t hoe.
u ontſeghet. v al tote. w teghen. x al. †
y niet en wiſte. z Als ſi zien. a aenſeijn.

Dat ſi droughen ouer een:
Dat ſoude ſijn haer ne gheen/
Hine ſoude eer daer (b) ſijn met hare/
Eer dat ſoe ontliuet ware.
So dat ſi an hare vinghen/
Eñ wilden (c) hare vuulhede (d) vulbringen;
Maer ſoe ſach te hemele waert/
Eñ roept vp Gode eñ meſbaert.
Op onſer Vrouwen riep ſoe mede;
So dat geviel ter ſeluer ſtede/
Dat een edel man daer leet/
Die hare horde (e) driven tleet (f)/
Die met geſelſcap/ dat hi brochte/
Die Apoſtelen te Rome ſochte;
Eñ alſe hi horde dat gheſcal
Reet hire toe eñ dandre al/
Eñ ſaghen die (g) eerlike perſone
Van knechten handelen onſcone/
Eñ ſloughenſe beede gader (h) doot.
Der vrouwen vrageden ſi welke (i) noot
Datſe brochte (k) daer ter ſtede?
Soe decte hare werdichede/
Eñ leide te ſamen (l) hare hande
Eñ bat/ dat hiſe vten lande
Mettem voere eñ ſoe na deſen
Sine dierne moeſte (m) weſen.
Dit dede die Here gerne te waren/
Eñ ſoe eſ dus mettem gevaren.
Deſ mans vrouwe (n) heefſe ontfaen
Lievelike eñ beval hare ſaen
Hare eighine kint/ dit was haer mare/
Eñ ſoe hilt/ alſt (o) haer kint ware

Spel

b daer.† c waenden. d quaetheit. e Hi horde hure.
f dat leet. g dien. h gader.† i doe welke.
k Dat ſi bracht was. l te gader. m woude.
n wijf. o oft.

Spel eñ feeſte plach ſoe te ſpaerne;
In die kerke was ſoe ghaerne.
Maer die duuel volgede haer naer
Eñ heeſſe mede gecort aldaer.
Nochtan õme niet hijs began;
Want hine wanre altoeſ (p) niet an.
Een ridder was daer inden houe/
Die minde deſe vrouwe van loue/
Eñ ginc hare an met ſcoenre tale/
Met beloue ſcone eñ wale/
Om te hebbene ſijn gevouch.
Soe ſprac (q) ſoe mindene genouch
Remlike/ alſe den broeder haers heren;
Maer anders en (r) waerre geen keren.
Alſe hi ſiet/ dat niet beſpeeſt (s)/
So peinſt hi nauwe eñ beweeſt (t)/
Dat hi ſulken dinc mach vinden/
Dat hi moghe dat wijf ſcinden/
Dat menſe dode oft verdriue.
Nachtſ ſo (u) ſtont vp die keptiue/
Daer ſoe ſliep eñ dat kint mede/
Dat hare vp getrouwechede
Bevolen was/ eñ morderde (v) tkint/
Eñ leide tines (w)/ ſo datment vint
In haer vedde/ vp dat (x) ment ſouct.
Te bedde gaet die man verblouct.
Eñ dat bloet van den kinde mede
Eñ (y) liep onder haer ter ſtede.
Soe wart ontwake/ daer ſoe lach/
Eñ ſoe riep: keptiue (z)! o wach!
Die moeder ſtont vptie (a) vader
Eñ dat ingheſinde (b) algader/

Eñ

p altoes.† q Eñ zi zeide. r en.† s dat ſine verſmaet. t hi eenen anderen raet. u ſo.† v mordet. w dat mes. x of. y Dat. z riep: o wi keptive. a op entie. b gheſinde.

Vs. 139. Optie] Noodzaaklijk moet men hier met het IIde. HS. lezen op entie. VINC. *mater et pater ſurgentes.*

Eñ vinden tkint bi hare doot/
Eñ tmes bi hare van bloede root.
Lichte machmen gelouen das/
Dat groot rouwe (c) ghinder was.
Eñ hi (d) die mordenare mede
Weenende eñ maecte ſcrechede/
Eñ wilde die vrouwe ebben doot/
Diere af en wiſte clene no groot.
Hi ſprac: du heues dit wijf ontfaen/
Niemen ſoude hebben verdaen
In anderen lande/ om hare meſdaet:
Men bernſe/ dats mijn raet.
Maer die Here die (e) verboot/
Datſe niemene en ſloeghe doot.
Sciplíede ontboot hi te hande/
Dieſe voerden in vremden lande.
Aldus moeſte ſoe ſceden dane/
Gheſletens (f) haers latende (g) trane/
Eñ ginc te ſcepe/ alſe die ſoude
Varen ſo waer ſo men (h) woude.
Alſe die ſcipmanne in de (i) ſee quamen/
Eñ ſi hare ſcoenheit vernamen/
Spraken ſi an hare lude eñ ſtille/
Of ſoe wilde doen haren wille.
Maer daerne diet (k) gheene bede;
Want ſoe minde ſuuerhede.
Si ſeiden: nv kies deen van den (l) tween
Du moetſ met ons ſijn ouer een/
Of ſonder twiſel ouer bort.
Die vrouwe ſprac: vorwaer dat hort (m)/
Dat ic lievere hier (n) verdrinke/
Dan ic mine ſuuerheit minke.
Die ſcipmanne (o) ſien/ dat aldus ſtaet/
Eñ keerden anders haren raat/

Dat

c iammer. d hi. † e dat. f Ghetroekens. g wenende.
h waer dat men. i ſciplude in die. k daer en deedt.
l den. † m woort. n hier. † o ſcipmanne.

Dat ſiſe vpſetten tien ſtonden/
Daer (p) ſi eene hoghe (q) roedſe vonden.
Daer ſoe aldien nacht alleene
Sonder ſlaep was groot of cleene/
Van ſcreiene (r) eñ van vaſtene mat/
Alſe die binnen drien daghen en (s) at.
In die dageraet quam haer an
Een ſlaep (t)/ dat haer vaken (u) began/
Eñ onſe Vrouwe quam te hare/
Die troeſt es van allen vare
Eñ der glorien Coninghinne/
Met bliden anſchine (v)/ daermen inne
Alle bliſcap mochte ſcouwen.
Hoghe (w)/ ſprac ſoe/ ter vrouwen/
Omme dattu heues ſekerlike/
Omme die trouwe van huwelike/
Vele ghedoghet eñ gedraghen (x);
Nv meer vort van deſen daghen
Sal die coringhe van di ſceden/
Eñ du ſalt dijn lijf met payſe (y) leden/
Eñ vonrecht/ dat di es gedaen
Dat wert openbare ſaen.
Nem onder dijn houet dat cruut/
Wie ſo es laſers andie huut/
Gheuet hem drinken/ in miere namen (z)/
Hi gheneſet alte ſamen.
Die vrouwe ontwiec met deſen doene/
Eñ was vro vanden viſioene/
Eñ las dat cruut daer (a) vpdien dach/
Dits ghelijc ſoe noit (b) en ſach/
Eñ heuet haer handſcoen afgedaen
Entie beede ghevullet ſaen.

Om-

p Dat. q hoghe. † r wenen. s niet en. t vaer.
u ſlapen. v aenzichte. w Aldus zo. x verdraghen.
y vrouden. z *Deze geheele regel wordt in dit* HS. *niet gevonden.*
a Daer. † b nie.

Omtrent meſtijt quamen daer
Scipliede / diemen waent vor waer /
Datſe onſe Here (c) ghinder ſende.
Soe riepſe / (d) alſoe tſcip verkende (e) /
Eñ hem ontfaermde / dat ſo ſcone
Eñ ſo edelike (f) perſone
Was ſin ſo ſwaerre auenture.
Si voerdenſe in een lant tier (g) vre /
Daer ſoe enen lazerſen ſach /
Daer vele eiſelijcheden an lach /
Eñ ſoe gaf hem drinken met wine
Vandien heileghen (h) crudekine /
Indien (i) name van onſer Vrouwe /
Eñ hi genas van ſinen rouwe.
Haer name ginc harentare /
Alſo dat oec quam die mare
Indie ſtede eñ indie port /
Daer hi woende (k) / die vermort
Sijn neve (l) hadde in haren aermen.
Nv moehtſ elken menſce ontfaermen /
So dore pachers (m) was die ghone /
Vele bat men hare omme tghone /
Eert diet / datmen omme haer ſent;
Doch ſo (n) quam ſoe al ombekent.
Haer Here bat vp ghenaden /
Dat ſoe den broeder ſtae (o) in ſtaden /
Men ſal hare geven / dat ſoe heeſt.
Ic doe / ſprac ſoe / eñ aldermeeſt

Dat

c Mario. d ſe. † e bekende. f eerlike een. g ter. h den edelen. i den. k was. l neuekijn. m pakers. n ſo. † o ſtoude.

Vs. 227. Pachers] Zie de aantoek. hier achter.

Vs. 228. Diet] Van het werkwoord dijen / *helpen*, van gewenschte uitwerking zijn, zie ook hier voor vs. 165.

Dit vp eene veerworde/
Dat hi ſegge van worde te worde
Alle dinge/ hier ter ſtede/
Voer hem ·vij·/ die hi oint dede.
Men maecte vaſt die dinc tien (p) ſtonden.
Die zieke ſeide vele zonden;
Maer altoos die quade mort
Ne dorſti niet bringen vort.
Doe ſeide ſoe: mine medicine
Es andi verloren pine;
Houtſtu eneghe (q) dinc behuut.
Doe ſprac die broeder/ brinc (r) al wt/
Dattu meſdaen heefs groet eñ clene.
Mettien ſo wart hi in weene/
Eñ ſeide die mort van den kinde.
Doe ſprac hi/ die de vrouwe minde/
Dattem tſerlies noch alſo groet
Van den wiue ware/ alſe van ſkintſ doot.
Doe wilde ſoe daer haer ſeluen melden
Eñ ſeide/ quaet met quaeden ghelden
Ne wiltic pleghen te gere ſtont.
Mettien maket ſine geſont (s).
Die Here bat/ dat ſoe ware bleuen/
Hi wilde hare teenen manne geuen
Den broeder/ dien ſoe adde geneſen.
Eñ ſoe ſprac dit mach niet weſen;
Eñ ſoe es danen ghevaren
Gheneſen/ die laſers waren
Eñ (t) te (u) Rome/ indie ſtede/
Al ombekent van hẽ allen (v) mede.
Deſ keyſers broeder was laſers mede/
Dat die wrake ons Heren dede/
So dat hem ant leuen ghinc.
Doe was daer/ omme deſe dinc/

Die

p ten. q enich. r zech. s Doe maecte zine al ghesont.
t En. u Tote. v van allen lude.

Die vrouwe gehaelt al (w) onbekent/
Om hem te beterne ſijn torment (x).
So dat ſoe ſprac van deſen man/
Daer nes (y) geen geneſen an;
Hine ſegge ſine meſdaet ter cure (z)
Voerden Paues ende ſenature/
Vorden Keyſer eñ voer hare.
Doe ſeidi/ met groten vare/
Hoe hi beloogh die Keyſerinne.
Die Keyſer was na uten zinne/
Eñ riep: ay mi (a)! aerm keytijf!
Hebbic dus verloren mijn wijf!
Eñ alle die dit horden mede
Weenden eñ dreuen jammerhede (b)/
Eñ meſlieten hem om die vrouwe.
Maer ſoe ſachte haren rouwe/
Alſoene al hadde geneſen/
Eñ ſeide (c) weeſt in payſe van deſen:
Ic bem (d) daer ghi omme meſdaert.
Die bliſcap die ghinder waert
Ne mochte getellen geen man.
Die Keyſer die (e) wildſe dan
Weere vrouwen neemen eñ ten wiue.
Maer (f) ſoe bat hem dat die (g) dinc bliue;
Want ſoe belouet (h) adde onſen Here
Man te kenne nemmermere.
Eñ bat den Paues eñ andere (i) man/
Dat ſijs hare geholpen dan.
Dus es ſoe der werelt ontronnen/
Eñ begeuen daer (k) met nonnen/
Daer ſoe Gode eñ onſer Vrouwen
Diende wettelijc (l) eñ met trouwen.

Van

w al. † x Om af te nemen hem dat torment. y Daer en waer. z ure. a o wi. b Waren onuroe daer ter ſtede. c zeide ſi. d bent. e die. † f Maer. † g deſe. h gheloeft. i horen. k Ende heeft begeuen hur. l vlietelike.

Van der (*) *vrouwen, die* ·i· *kint wan an haren ſone.* LXVI.

Te Rome ſo was hier te voren
Een man rike (a) eñ wel geboren/
Eñ hadde een wijf des gelike
Edel ſere/ eñ daertoe rike.
Alle (b) dinc quam hem wel int gevouch/
Elſ dan die vrouwe (c) geen kint en drouch.
An Gode hebben ſi hem ghekeert/
Eñ ſine aerme gherne geheert/
Dat hi hem gaue een kint.
Eñ God heuet hem toe gheſint
Eñ teerſten dat wart (d) geboren
Keerde in feeſten al die toren (e)/
Entie vader heuet vermint (f).
Alſo ſonderlinge dat (g) kint/
Dat die lieve ſonder mate
Verduwede die karitate/
Eñ liet achter alte ſere
Gode te dankene vander eere.
Som wile bepenſdem die man/
Eñ keerde tſinen weldaden dan;
Ten leſten dedi Gode belof
Te ſtane der werelt of
Eñ te vaerne in eene woſtine.
Eñ hi (h) met herten (i) eñ metter (k) pine
Gode te dienne tſinen liue;
Maer die (l) vant van ſinen wiue
Dwanckene/ dat hi/ metter rechte/
Ne conſte (m) gecomen vter hechte.

Dies

* ere. a rike man. b Al. c zonder dat ſi. d datter was. e Keerde die rouwe al entie toren. f gheimint. g zijn. h hi. i aermoede. k met. l den. m En conde.

Dies hem gheorlouede ongerne
Eñ ſeide/ want mij ſwaer tonberne
Dat geſelſcap eſ van di.
Op eene (n) dinc getroeſtic mi/
Dattu vor mi kieſ die Godſ (o) minne
Eñ anders niemen in dinen zinne;
Want oec (p) van Gode coemt dit belof/
So ſceldic di quite hier (q) of;
Alleene/ dat ic in dinen zinne
Bliuen moet met reendre minne.
Deſer dinc waren ſi bede (r) vro.
Die vrouwe plach vort alſo
Der aermer een deel (s) te bet
Omme dat ſoe was ombeſlet.
Maer dat kindekijn ghewies/
Eñ moeſte der mammen dor dies
Onberen; want ſo verre quam
Die vrouwe gheent kint met hare nam
Te ſpiſene te beddene/ eñ helt
Weeldelike/ alſemen telt.
Nachtſ ſliept bi hare/ eñ het (t) ſat
Sdages altoos met hare eñ at.
Eñ omme dat vleeſcelike minne.
Dicken verblent deſ menſcen zinne (u)/
So gheſciede ſulke ſcende (v)/
Dat dat (w) kint die moeder bekende (x)/
Eñ (y) dat ſoe met kinde waert.
Alſeſe die dracht heuet verſwaert/
Viel ſoe wel naer (z) in wanhopen;
Nochtan bleef die hant hopen
In aelmoeſene/ in dogheden mede/
Eñ dicken was ſoe int gebede.

Hier

n deſe. o Goods. p oec. † q daer. r in Gode. s ende deelde. t het. † u Miene wachte met zinne. v ſcinde. w dat. † x moeder in zonden kinde. y zo. z na.

Hier binnen ſo quam die dach/
Dat ſoe der droeuer dracht gelach/
Eñ cume waeſt ter werelt comen/
Soene heuet hem dat (a) lijf (b) genomen/
Eñ waerpt in ene proueie daer nare/
Omme dat der werelt niet (c) wert mare.
Nv heeſſe die dieuel (d) ghevaen
In die ziele/ eñ wilſe ſaen
Voer aldie werelt doen verderuen
Eñ (e) jammerlike dode (f) ſteruen.
Dus maecti hem alſe ·i· clerc gedaen/
Eñ ſo (g) henen te Rome ſaen/
Eñ ſo te houe/ omme deſe (h) mare.
Die grote Heren wordens geware
Eñ vrageden (i)/ wie dat hi ſi?
Een clerc/ ſprac hi/ eñ oec eſ mi
Cont harde menechc ſcriſture/
Eñ oec (k) wetic wel ter cure
Te vindene verſtolen goet/
Hier af bemic ſere (l) vroet.
Dus quamen hem vele liede an/
Eñ hi berechte elken man/
So dat alle die diewe thant
Af ſtaen moeſten eñ rumen tlant.
Dus gewan hi vanden Heren
Werdicheit eñ vele eeren.

Al-

a dat. † b tlijf. c niene. d duuel. e En oec.
f dode. † g hi ghinc. h te ziñe. i vragheden hem.
k oec zo. l meeſter.

Vs. 65. Proueie] Zie de aanteek. hier achter.

Vs. 73. Deſe] In het ander HS. lezen wy te zine. Welke lezing ons wel zo aanneemlijk voorkomt. Want te zine mare is *om bekend te worden* en dit was juist de reden, waarom deze gewaande Klerk aan het hof van Romen ging.

Alſe hi ſinen tijt verſach/
Sprac hi dus/ op eenen dach/
Anden Keyſer eñ andie Heren:
Wildi/ ſo ſoudic (m) v leeren
Eñ cont maken eene dinc/
Naint Keyſer noch Coninc
Sone horde dies (n) ghenoot.
Wapene (o)! dat niet al nes (p) doot
Rome/ die ſtat/ oft (q) verdronken
Oft metter louien (r) verſonken/
Hier te voren/ in langere ſtonde;
Want ſo dorpelike ſonde
Eſ (s) ghevallen te Rome (t) binnen;
Een wijf/ ghelijc ere godinnen/
Die hier heeft ſo goed (u) eene wort
Dje heuet haer (v) kint vermort/
Dat ſoe wan an haren ſone.
Hoe mach God ghedoghen tgone?
Dit wort adde onwert (w) hẽ allen
Eñ ſeide: ries laet ſtaen dijn callen;
Want wi alle dit beghome/
Houdenſe ouer die beſte van Rome.

Die

m Woudi / ic zoude. n die. o Wach. p nes. †
q ſtat is / of r diluuie. s Zo is. t hier.
u groet. v Heeſt huers zelues. w was ommare.

Vs. 101. Die hier heeft enz.] Deze regel beteekent, die hier d. i. in Romen, zoo veel gerucht en opgang maakt, en zich reeds in deze Stad roem vorworven heeft. VINCENT. *Chron.* f. 81. c. *mulier enim iſta, quam ſanctisſimam dicitis, quæ, in urbis veſtræ plateis et angulis, ſibi per hypocriſim* famæ titulum erexit, *ſtelertisſima est.* uit deze aangeh. woorden van VINCENT. wordt ook aan vs. 100. veel licht bygezet, en wat aangaat vs. 101. zouden wy de leezing van het tweede HS. hier verkiezen.

Dit eſ/ ſprac hi/ dat ic vermoede;
Maer come vore de voſſine hoede
Eñ men make vp de maerct ·i· vir/
Ic doeſ hẽ lijen/ of ic wille hier/
Dat men mi werpe inden brant.
Dat dochte den Keyſer recht thant/
Eñ hiet/ dat menſe ſoude halen
Om antworden te derre (x) talen.
Men haledſe met derre tale.
Eñ teerſten ſoe (y) quam inde zale/
Eiſt jeghen hare al vp geſtaen/
Entie Keyſer deedſe ſaen
Bi hem ſitten/ alſe hi woude/
Eñ hiet/ datmen daer ſwigen ſoude/
Eñ heuet hare voren gheleit/
Wat die (z) meeſter heuet gheſeit;
Eñ hiet/ dat ſoe dade onſcout/
Ofte lijede ſulker ongedout.
Soe/ die vroet was eñ wijs/
Sprac: omme dat deſe meſprijs
Swaer eſ/ diemen mi ouer leghet/
So eeſchic/ of dat (a) recht geweget/

Dat=

x tantwordden van deſer. y datſi. z Dattis. a dat dat.

Vs. 110. Maer enz.] VINCENT. *veniat examinetur.*

Vs. 119. Op geſtaen] Veellicht zouden deze woorden van onzen Dichter in eenen verkeerden zin konnen worden opgevat, als of zy beteekenden, dat de vergaderde menigte deze beſchuldigde, als het ware, alle te gelijk overvallen hadde, om haare ſchuldbekentenis te hooren, dan uit het Latijn van VINCENT. blijkt, dat deze woorden alleen aanduiden, dat de geheele vergadering, toen deze vrouw de zaal intrat, van hunne zitplaatſen oprees.

Datmen mi ghebe raet eñ dach/
Dat ic mi ontſculdeghen mach.
Dus wart (b) hare verſte eñ dach (c) gegeven.
Op alle menſchen / die leuen/
Ne trooſte ſoe niet (d) van enen vaſte/
Maer an Gode hout ſoe (e) h' vaſte/
Eñ dat was met berouwe (f) groet/
Omme te comene uter noot.
Tien tiden/ wi leſent dus/
Was een Paues/ hiet Lucius.
Te ſinen voeten dat ſoe quam/
Entie dinc/ die hare meſquam/
Heuet ſoe hem (g) gebrecht (h) al vort/
Soene dectes (i) niet een wort/
Eñ bat hem van derre (k) wonde
Medicine thaerre gheſonde.
Hi/ dieſe ſach in berouwe groet/
Ontfaermde haere groter noot.
Hi trooſte hē der Gods genaden/
Eñ ſeide/ hi ſoude hare (l) beraden.
Dochter/ ſprac (m) hi/ weene al mate;
Godſ/ ons Heren/ caritate/
Sine miltheit vptie zondaren
Ne mach verblenden/ no (n) verbaren/
Al die quaetheit/ die mach weſen.
Die hē berouwet dan van deſen
Hem eſ alle grootheit cleene.
Pieter (o) eñ Magdaleene/
Alſe hem berau hare meſdaet/
Hoe ſaen waerſi (p) in heileghen ſtaet.
Ic radi vorrecht erſatrie/
Dattu dis moeder Gods/ Marie/

Eers

b was. c en dach. † d hur. e hilt G. f berouweniſſe. g hem. † h brocht. i decte. k deſer. l zoudeze. m zeide. n noch. o Peter. p waren zi.

Eers eñ an (q) hare roeps genaden;
Want ſoe heuet al (r) beraden.
Soe es vandien (s) ſondegen de (t) ſake,
Niemene heuet haers oec (u) brake,
Die met ongheveinſder herte
An hare roept, in ſine (v) ſmerte.
In wille v (w) niet te (x) ſere laden;
Want mine (y) moges nv (z) niet geſtaden;
Maer (a) Pater meus (b) ſi nv (c) te deſen stonden,
Abſolutie (d) van dinen zonden
Met deſen worde, met derre (e) tale,
Was dat wijf getroeſt doer (f) wale,
Eñ bat onſer Vrouwen Marien,
Dat ſoeſe moeſte bevrien
Vanden viant, dieſe ane ſpreect,
Eñ van der zonden, die vte (g) breect
Ter werelt, inder lieder (h) mont.
Die dach quam (i), die niet en ſtont,
Eñ ſoe heuet hare vriende genomen
Eñ es aldus te houe comen:
Haer troeſt, hare ope was (k) ſekerlike
An (l) Marien van hemelrike.
Noch ſoene begaſſe oec niet mede,
Die moeder es (m) der ontfaermechede,
Die (n) haer zuchten heuet beſcouwet.
Gntie meſdaet, die haer rouwet;
Maer ongeſien, aldaer ter ſtede,
Met haerre jeghenwordichede
Was aldaer (o) int ghedinghe,
Eñ beſcermedſe ſonderlinghe.
Dus quam int dingehuus gegaen
Die vrouwe eñ wille (p) te rechte ſtaen

Daer

q op. r menighen. s den. t die. u oec.† v ſire. w In wildi nu. x te.† y ſin. z nv.† a Maer.† b noſter. c ſi nv.† d zi abſolucie. e deſer. f doer.† g vut. h lude. i quam.† k was.† l Was an m es.† n Die.† o Was zi aldaer p Dat wijf ende wilde.

Daer ſoe wart ontfaen met eeren
Vanden Keyſer / eñ vanden Heren.
Doet al ſweech wijf eñ man /
Sprac die Keyſer den clerc an:
Sie (q) hier twijf / nv ſprec dan /
Daer die redene omme began /
Eñ daer du af heues gheſeit
Onghehorde dorperheit.
Die valſche clerc ſach (r) eñ dochte /
Wie die vrouwe weſen mochte
Eñ ſeide: deſe eſ hare (s) ongelike /
Hets eene andere ſekerlike.
Doe ſeiden ſi alle / ſech dine wort.
Neen / ſprac hi / die de (t) quade mort
Dede eñ dat over ſpel
Eñ eſ dit niet / dat wetic wel.
Deſe eſ ſcone (u) / heilech eñ claer
Eñ vul dogeden over waer (v).
In dat niet ſpreken / et moet weſen (w)
Maria heuet met hare geweſen /
Eñ hoetſe al noch voert an.
Mettien ſo (x) ſeindem (y) elc man /
Entie duuel hi (z) voer dane
Alſe een rooc te ſcouwene ane.
Alle ſijn ſi vro / diet ſcouwen (a) /
Eñ benediden onſer Vrouwen.
Entie vrouwe die bleef vri
Eñ ghewan in Rome daer bi
Van deſer ſaken grote name /
Dus genas ſoe der (b) blame

Van

q ziet. r zat. s harde. t te. † u ſcone. v wit vorwaer. w Inne dat ſpreken niet te deſen. x ſo. † y zeghende hem. z die. a aenſcouwen. b hore.

Vs. 216. Seindem] d. i. *zegende hem* gelijk hier het andere HS. heeft. Wy gelooven echter dat ſeindem de oudſte en echtſte leezing is.

Van dat ſoe (*) *hare vertogede* (‡) *enen dyaken.* LXVII.

Het was een pape in eere ſtede/
Die eer dor ghelt/ dan dor Gode/ dede/
Vul van goede/ vul van zonden/
In werelt eere ſere ontbonden (a).
Deſe hadde in ſiere (b) cure
Eenen edelen (c) te ghebure/
Die rike was eñ oec mede
Eene vrouwe ſonder rijchede/
Eene aerme weduwe: deſe ·ij· ſaghen
Op haren ende (d) eñ ſaghen/
Datmen tgelach moeſte (e) betalen:
Elc bat om (f) den prieſter halen.
Die prieſter hi (g) wart (h) ontboden/
Dat hi quame te (i) ſulken noden
Eñ horen wille den riken/
Moengen (k) eñ met olie beſtriken/
Entien zieken (l) bevelen Gode.
Ghewar (m) was hi mettien bode (n)

Ale

* *onze Vrouwe.* ‡ *vertoende.* a gheboden. b zine. c edelen man. d einde. e zoude. f dedehem. g hi. † h waer. i in. k Moneghen. l Ende die ziele. m Ghereet. n te zulken ghebode.

Vs. 16. Moengen] d. i. *communicare* het welk wy noch met het basterd woord *communie* uitdrukken. VINCENT. f. 81. c. *vocatus est presbiter vt accepta confeſſione, data* communione, *exituram animam Deo commendaret.* uit deze woorden blijkt, dat men met het tweede HS. in vs. 17. lezen moet *ziele*, en niet *zieken*, zoo als hier gevonden wordt.

Vs. 18. Ghewar] *ghewar* kan ook *gereed* beteekenen, zoo als het II[de] HS. hier heeft, zie de aanteek. op het VIII. Boek Cap. LI. vs. 11.

Alſe die tſcaep minde alleene/
Om die wulle; maer groot no clene
Sone hachti/ noch en hadde ghere
Hoe hi hem den wulf verwere.
Thant ginc hi indie zale;
Ter camere in/ eñ alſo wale/
Daer die rike ſieke (o) lach/
In bont in graeu. Alſe hi dit ſach/
Sprac hi: hier ſi pays eñ vrede;
Maer dit was omme niet een bede;
Daer ſaeh hi ſtaen lieden vele/
Die grote priſelike biſpele
Smekenden ſpraken van den man.
Maiſeniede eñ kindere daer an.
Die beweenden haren Here;
Doch ſo was daer (p) ſulc die mere
Minde tgoet/ dan die daer lach/
Al maecten ſi buten gheelach.
Die mont riep/ wapene (q)! groot;
Therte bat al omme de (r) doot.
Die pape vragede eñ hi las
Eñ nam bijechte/ ſulc al ſoe was.
Hi ſat. Hi (s) ſmeecte (t). Al dat hi telt/
Eſ algader omme ghelt.
Hi trooſt. Hi (u) vraghet/ waert hem meeſt ſi?
Eñ maect den man met talen vri/
Die nochtan al onbewaert
Moet onder des duuels ſwaert/
Entie quade valſche propheete
Smerdene (v) met ſinen beheete
Den verdoemden riken man/
Daer gheen behout en was (w) an.

Hier

o zachte. p daer.† q hulpe. r die. s ende,
t ſmekede. u ende. v Smekede. w is.

Vs. 48. Smerdene] Zie hier achter.

Hier binnen ſo (x) quam een ſaen (y)
Vander aermer weduwen gegaen (z)/
Eñ bat hem/ dat hi quame ter noot;
Want ſor laghe vp die (a) doot.
Maer die pape ne antworde niet;
Want hi al vpten riken ziet.
Maer die dyaken/ die bi hẽm ſtoet/
Die ſprac dus/ (b) in ſinen moet:
Hets grote zonden tonſen behouf/
Entien wiue vreſe grouf/
Eiſt/ dat deſe aerme weduwe ent
Sonder bijechte eñ ſacrament.
So dat hijt ſinen Here ſeide/
Die hem deſe antwprde an leide:
Snuedel! lettel ghi ghevroet/
Dat deſe edel man eñ goet
Alleene moet varen hene/
Omme eene oude verleuede quene.
Doe antworde die dyaken:
Here! en belghet niet der ſaken/
Wildi/ jc gaeſſe viſenteeren (c .
Gaet (d) henen (e)/ ſprac hi/ wie (f) maecht deren.
Die dyaken heuet genomen
Onſ Heren lachame eñ es comen/
Daer die aerme weduwe lach (g).
An hare en was geen beiach (h)/
Aerm van goede/ van deugeden rike/
Eñ ſi lach ontfaermelike
Op derde eñ een (i) lettel ſtroeſ daer mede/
Maghere eñ verhongherde (k) lede

Ele

x ſo. † y ghegaen. z aen. a optie. b aldus.
c zal ze viſiteren. d Ganc. e henen. † f wien.
g Daer an en was geen beiach. h Die dyaken dat zach.
i een. † k van honger.

Vs. 80. Verhongerde] L. verhongerder. men vindt hier eenen *ablativus abſolutus*, by welks behandeling men ook van dit vers nader ſpreken zal.

Cume was hi binnen comen/
Dat hi ghinder hadde (l) vernomen
Dat huus jngelen al vul/
Aldaer (m) dat wijf lach int mul
Enter moeder Gods/ Marien/
Metter mageden compaengien/
Sach hi aldaer (n)/ dat ſoe ſteet
Eñ drogede der weduwen dat (o) ſweet
Met enen cledekine ſere (p) wit.
Alſe die dyaken ſach dit/
Stont hi eñ wart wonderende (q) ſere.
Aldaer hi brochte onſen Here/
Knielde Maria eñ al hare ſcare
Ter erden (r) neder vor ·Ih'm· dare.
Eñ teerſt dat ſi vp (s) waren geſtaen/
Hiet ſoene coenlike in gaen/
Eñ oec ſo maectene daer mede (t)
Onſe Vrouwe (u) een ſitten ter ſtede/
Eñ hietem dat hi ſitten ghinghe.
Hi ſat eñ horde die dinghē/
Die de weduwe hem doe (v) ſeide.
Hi bijechtedſe/ ſonder beide (w)/
Eñ gaf hare den lachame ons Heren
Eñ las ouer hare Gode te eren/
Salme/ eñ beval die ziele
Gode eñ ſente Michiele.
Vroe eñ blide metter vaert
Ginc hi ſrijcſ mans (x) huſe waert.

Teer.

l heuet. m Daer n waer. o weduwen af dat. p harde. q ende wonderde. r Op derde. s Ende als zi op. t maecten zi hem mede. u Onſe Vrouwen. v doe †. w Hier biechteſe ghereide. x tſiecs mans.

Vs. 108. Srijcſ.] Zoo moet men lezen, en niet met het IIde HS. tſiecs/ want daar VINCENT heeft: *ad domum divitis*, zal men hier zekerlijk de echte lezing hebben.

Teerſten (y) dat hi binden huſe quam (z)/
Sach hi ghinder (a) eñ vernam
Swarte catten ſonder waen/
Om deſ rijcs mans bedde ſtaen/
Entie zieke ſachſe mede/
Met groter verwaerlijchede/
Eñ lach eñ riep al (b) ouer luut:
Jaghet die catten/ die catten wt/
Eñ helpt mi/ ſi ſullen (c) mi ſcoren.
Een duuel/ gelijc ſwarten moren/
Quam met enen hake tien ſpele
Eñ ſtac den riken (d) indie kele.
Entie ziele vliet (e) eñ beuet/
Alſe die en (f) ghenen trooſt en heuet
In al die daet/ die ſoe (g) keytiue
Dede binnen haren liue (h)/
Entie doot die ginc hem an.
Die moer brieſte (i)/ eñ (k) dandre ſtan/
Eñ hi trac hem dien (l) hace wt.
Doe gaf dander een ſwaer (m) luut/
Eñ gaf vp den droeven gheeſt.
Doe quamen (n) daer andere duuelen meeſt/
Die ghene ziele ſere ſloughen
Eñ danen (o) ſleepten eñ droughen

In-

y Tierſt. z hire binnen quam. a daer. b al †. c wil-len. d zieken. e zieke ſtenet. f en †. g hi. h Ne ghedoghede in zinen liue. i Ghene moor brieſſchen-de. k en †. l den. m groet. n quam. o Ende dieſe.

Vs. 121. Zieke enz.] Kwalijk in het II*de* HS. Zieke VINC. *infelix* anima —— —— *pauet et trepidat.* Uit het vervolg van *Vinc.* blijkt ook dat men hier lezen moet vliet en niet met het II*de* HS. Stenet.

Vs. 123. Soe] Zoo moet men lezen, en niet hi met het II*de* HS. *ſoe* ſlaat op *Ziel* vs. 121. dat Vrouwlyk is.

Indien donkeren pitte groot/
In die euwelike doot.
Alſe die draken dit ſach/
Langhe hi in ommacht lach.
Maria verbaerde hare daer
Eñ troeſtenen in ſinen vaer/
So dat hi them (p) ſeluen quam
Eñ beter leven ane nam/
Dan hi te voren hadde geploghen.
Onſer Vrouwen eñ Gode den hogen
Dancti (q) alre ghenaden/
Eñ bleef voert in wel daden.

Van den biſſcop Bonitus. LXVIII.

Tote Cleermont in Auerne
Was een biſſcop/ die niet gherne
Sinen tijt verloeſ in idelheden.
Onſer vrouwen/ in ſuuerheden/
Eñ ·Ih'm· ·Xpm·/ ſinen (a) ſone/
Diendi ghewillike (b) die ghone.
Eens ghinc hi in ſ' Michiels kerke
Met vele lieden/ leeke eñ clerke/
In eenen winkel alleene ſtaen/
Sine herte heefti te Gode ondaen.
Die biſſcop hiet (c) Bonitus.
Die dienſt nam ende aldus/
Doe ginc tfolc groot eñ cleene;
Maer hi bleef ſtaende alleene
Eñ geſloten oec daer in/
Dies was hi wonder in ſinen zin
Eñ bleef vaſte in ſine gebede
Met herten eñ met zielen mede.

Eene

p tot hem. q Dancte hi. a horen. b. Diende uyt herten. c biſſcop ende hiet.

Eene ſtemme hordi in den (d) trone/
Alſt ware recht een liedekijn (e) ſcone.
Mettien eene claerheit quam.
Eene ruſſchinge hi vernam/
Alſe of groot volc daer (f) quam (g) gaende.
Mettien ſach hi daer alſtaende
Waer onſe Vrouwe quam Marie
Met eere/ wt claerre paertie/
Van zielen eñ van inglen inne/
Ghelijc alſe eene Coninginne/
Die coemt met enen groten here/
Eñ zongen met groten ghere
Eñ onſe Vrouwe die ſanc mede
Eere eñ lof der Godlijchede.
Midds dorden choer ginc die ſchare/
Eñ alſi quamen ten outare/
Vragede men/ wie meſſe ſingen ſoude?
Maria antworde alſo houde:
Hier eſ Bonitus/ die biſſcop goet/
Hi eiſ wel wert (i)/ dat hiſe doet.
Alſe hi dit horde wildi vlien.
Noch machmen daer (k) tekijn ſien/
Hoe hi wech tart (l) jnden ſteen/
Oſt (m) hi en hadde hartheit (n) gheen.
Doch ſo was hi daer gheſocht
Eñ voer onſen Vrouwen brocht/
Eñ ghegharwet/ eñ gedaen
Meſſe ghinder (o) ane ſtaen/
Die (p) hi eerlijc daer dede.
Onſe Vrouwe danckets hem mede/
Eñ gaf hem/ teenen juwele (q) rike/
Een cleet gemaect in hemelrike.

Die

d uten. e teykijn. f daer †. g quame. h Die. i werdich. k die. l weec daer. m Als of. n archeit. o ghinc hi. p Dat. b hem ene ſchoenheit.

Vs. 45. Ghegharwet.] Zie hier achter.

Dit machmen ſien/ eñ niet (r) te ſcerne/
Tote Cleermont in Alverne;
Want men toget daer den lieden/
Eñ niemene en can (s) bedieden/
Hoe men dat gemaken mochte;
Wit eñ licht eiſt eñ ſochte,
Naer deſen Bonitus ſo quam
Een ander/ diemen te biſſcope nam/
Dje ongelijc was ſinen voerſate.
Hi vermat hem/ te ſiere ombate/
Iet dies gelijcs te winne mede/
Op dat hi ſine ruſte dede
In ſente Michiels kerke daer/
Eñ dit wildi proeuen waer/
Daer ghinc hi in/ dronken eñ ſat/
Eñ (t) alſo bleef hi daer ter ſtat,
Slapende/ alſe die wijn geboot.
Doch ſciet hi danen ſonder noot;
Want doe hi in wake (u) waert/
Hine wiſte/ hoe hi quam an de vaert?
Maer hi vant hem ſonder ſcade
In ſijn ſelues kemenade.
Dus wart die dulle prophete
Bedrogghen/ bi (v) ſinen gheheete/
Eñ leerde met omoedicheden
Gode te ſoukene eñ met beden.

Van eenen man bi Awenchijn (*) *dien ſoe ghenas.* LXIX.

In Oſterbaus bi Awenchijn
Woende een aerm mannekijn.

Eens

r en niet †. s nieman cant. t En †. u ontwake.
v van * *Auenſchijn.*

Vs. 72. Kemenade.] Zie de aanteek. hier achter.

Eens ſoudi dor een dorp liden/
Eñ een ſteen lach tſiere ziden/
Daer hi ſinen voet an ſtac
Eñ met torne hi dit ſprac:
In ſduuels namen ouer een
So was daer gheleit die ſteen.
Thant quam hem daer an groet leet;
Want gelijc dat (a) men water heet
Hem jnt anſcijn hadde gegoten/
Watt hi daer te hant geſcoten/
So dat hi vorder en conde gegaen.
Wt ſinen ogen ſo (b) droep ſaen
So vele waters/ dat hi van dien
Een twint meer en conde geſien.
Thuus ledemen/ hine conſt (c) gedogen/
Daer verloes hi een (d) ſire ogen/
So dat hem dat anſcijn zwal:
Ogen/ neuſe/ mont eñ al.
Ten vierden daghe wart altemale
Sijn anſcijn eene rode ghale/
So dat men waende al (e) openbare
Dat hi al (f) puur pakers ware.
Daer naer ginic vort eñ weder
Tevel (g) al (h) toten voeten neder/
Eñ hem vercrompen alle die lede/
So dattem die hielen mede
Vercrompen anden ende waren (i)
Menech leet/ menech mesbaren
Dogedi/ eñ verloeſ oec mede/
Dat (k) ghevoelen an al die (l) lede.
Men moeſten draghen telken (m) ſtat/
Daer hi ſoude doen dit oft dat.

a als. b ſo †. c cant. d een †. e al †. f al †. g Deuel. h al †. i aent einde twaren. k Die van vele. m telker.

Vs. 18. Een] Zie de aanteek. hier achter.

Sijn huuſkijn ſtont ander ſtrate/
Daer lach hi eñ dat der karitate
Van den lieden/ diere (o) leden/
Ofte ghinghen/ ofte reden.
Eñ hi was in ſwaerre hoeden
Van evele eñ van aermoeden;
Nochtan in alſijn rouwen
Louedi Gode eñ onſer Vrouwen/
Eñ bat (p) ouer die ghene mede/
Die hem daden houeſchede.
Hi vaſte/ hi clagede ſine zonden/
Daer voren dat hi tallen ſtonden.
Alſe die tijt quam eñ (q) God woude/
Dat hi ſijns ontfaermen ſoude/
Teenen (r) paſchen/ alſt ſoude ſijn/
Hordi te Awenchijn
Mattene (s) luden/ eñ metter vaert
Keerdi thouet dare waert.
Hi boot die hande/ die hi allene
Roeren mochte eñ niet de bene/
So ſiet hi ene eerlike perſone/
Van eere vrouwen dore (t) ſcone/
Edelike eñ wel ghecleet/
Dien verdochte (u) ſijn groete (v) leet
Eñ ſine grote verduldichede/
Eñ ſeide: wet dat dine bede
Voer Gode gehort ſal ſijn.
Doedi draghen tAwenchijn (w)

Voer

n bider. o die daer. p bad. q ent. r Ten.
s Metten. t ende dor. u verkende. v groete t.
w tAuenſchijn.

Vs. 51. Mattene luden.] *Mattene* is het zelfde als *metten*, gelijk in het ander HS. gelezen wordt. *hordi mattene luden* beteekent *hoorde by de klok luiden voor het gezang, dat in den vroegen morgen gehouden wordt.*

Voer tgebeelde (x) Marien der maget/
Eñ bidt hare/ dat ſoe dijns gewaget;
God die ſal di helpen ſaen.
Dit heuet ghene man gedaen/
Eñ ghenas daer vp die ſtat
Van alre dinc/ die hem meſſat.

Van den Jodinnen, die ſoe verloſte. LXX.

Ene Jodinne lach hier te varen
In aerbeide/ alſe wijt horen/
So waer (a) eñ daertoe (b) ſo onſorchte/
Dat hare niemen gehelpen (c) mochte;
Men beidde alleene om (d) die doot.
Mettien/ in hare pine groot/
Quam vp hare (e) van bouen een lecht (f)
Eñ eene ſtemme daer vte recht (g)/
Die (h) ſeide: roep (i) an Marien/
Jeſus Moeder/ ſoe ſal di vrien.
Dat licht voer wech; maer dat wort
Heuet hare therte (k) ſo dorvert.
Met goeder harten eñ wel beraden
Riep ſoe an Marien genaden.
Thant ſo (l) gaf hare onſe Vrouwe
Eenen ſone/ alſonder rouwe.
Dje juedſe wijf/ die bi hare ſaten/
Vorden dien name/ dien (m) ſi hate/
Eñ wildenſe morderne (n) om dat wort;
Maer onſe Vrouwe halp hare vort/

Dat

x tbeelde. a zware. b daertoe †. c helpen. d op. e vp hare †. f een ſchone lecht. g Ende daer toe ene ſtemme recht. h Ende. i twi roep. k hur herte. l ſo †. m die. n morden.

Vs. 3. Waer.] L. ſwaer/ gelijk het II*de* HS. heeft en het Latijn vordert.

Dat die wijf dat (o) lieten weſen.
Eñ alſe die vrouwe (p) al (q) was geneſen/
Ploe (r) ſoe ter kerken eñ haer kinder/
Eñ ontfingen dat (s) doepſel ghinder.

Van den kindekine (*), dat an Iheſumme riep pappa (‡). LXXI.

Toten Spieren vpten Rijn
Is een gebeelde (a) ſcone eñ fijn/
In onſer Vrouwen eere geſet/
Daer quam een wijf eñ haer kint met/
Eñ ſoe knielde eñ bat/
Hare kindekijn ſtont vor hare eñ at/
Eñ ſach vpt (b) ſcone Iheſueel (c).
Doe braect (d) van ſinen brode .i. deel
Eñ boot dien beeldekine (e). Daer (f) na
Seit (g) in ſijn Duutſch: pappa! pappa!
Dat beeldekijn begonde weder
Spelen jegen dat kindekijn (h) d' neder/
Eñ ſeide/ die ſult pappen met mie/
Alſe (i) leden ſijn der daghe drie.
Die Moeder horet eñ wart verſaget.
Ghere wort (k) ſoe ghewaghet
Eenen ouden canoenc (l) van den chore/
Die ſeide: goet wijf! nv hore!
Hout (m) dijn kint tote an dien dach/
Want dijn (n) niet langer ſijn (o) en mach.
Den (p) kinde quam die rede te hant.
Ten derden dage men dit waer vant;

Want

o al. p dwijf. q al †. r Liep. s dat †.
* *kindeken.* ‡ *ſprac papa papa.* a beelde. b op dat. c iuweel. d Ende brac. e den kindekine. f ende daer. g Spract. h teghen tkint. i Al. k Gheenre woorde. l monc. m Hoet. n dijn †. o leuen. p Dien.

Want Jheſus woeret met hem
Onder die kindere van Bethlehem.

Van den wiue, die ſoe bekeerde van zonden. LXXII.

Een wijf was/ die enen andren wive
Haren man nam/ alſ ene keytive;
Nochtan alſoe ter kerken ginc
Plach ſoe emmer eene (a) dinc/
Wat beſicheden (b) hare ouer lach/
Alſoe onſer Vrouwen ſach
So ſprac ſoe deſ ingels groete/
So ſoe beſt conſte (c)/ met goeder moete.
Haer (d) amijs getrouwet wijf
Dien (e) vernoyede haer (f) lijf/
Om dat ſoe ſach haren man
Tander wijf hem trecken an/
Eñ hadde geent wijf ſere (g) leet;
Nv ſoe el (h) war doen en weet/
Keert (i) ſoe hare an onſer Vrouwen
Eñ bidt (k) leet eñ vele rouwen
Ouer twijf an die (l) Gods gewout/
Die hare haren man onthout.
Alſoe/ haren wille al
Waent/ dat men hare doen ſal/
Heuet onſe Vrouwe hare verbaert
An (m) hare/ die (n) wrake begaert;
Wat bidſtu/ ſprac ſoe/ ouer dit wijf
An mi wrake vp haer lijf?
In dat hare doen ghene plaghe;
Want ſoe groet mi alle daghe

Met-

a ere. b onlede. c conde. d Hues. e Dier. f zere hur. g harde. h Als zi els. i Keerde. k bad. l die †. m An †. n die de.

Metter wt nemender groete/
Die mi/ bouen alle (o) dinc/ es ſoete.
Doene dorſte gheent wijf niet ſoeken
An onſer Vrouwen meer met vloeken/
Eñ ghemoete (p) dat wijf (q) op eenen tijt/
Eñ ſprac/ alſe hare gaf die nijt:
Ay! vule vrouwe/ dorper eñ quaet!
Wat ghi mi al (r) leets beraet/
Dat ghi mi neemt minen man/
Dien ic metter wet gewan;
Nochtan en ſcuwedi mi niet/
Hoe gherne dadic u verdriet;
Want ghi neemt mi alle daghe
Mine bliſcap/ datſ mine (s) claghe
Ic hadde eenen trooſt alleene
Op Marien/ der maghet reene/
Om mi te wrekene dien (t) toren;
Maer dien trooſt hebbe ic verloren.
Soe ſeide mi (u)/ ſone (v) mach geen wec
Andi doen (w)/ omme dattu aue
Alle daghe voer hare ſpreec (x)/
Daer du den toren al bi breec (y).
Dander ſeide/ vort (z) hier naer/
Hout van mi/ ouer (a) waer/
Dat ic di late dinen man
Nemmermeer comickere an.
Eñ vort meer van deſer ſtede
So belouic ſuuerhede
Hare/ die mi genade dede/
Om ſo cleenen dienſt oec mede.
Dus ſtont deen af ſiere ſonde/
Dandere vort van ghere ſtonde
Hadde haren man quite eñ vri.
Bi onſer Vrouwen genaſen ſi.

Van

o al. p ghemoette. q dwijf. r al †. s dat is mi. t minen. u mi †. v men. w Di ghedoen. x ſprekes. y brekes. z hoert. a dat ouer.

Van O jntemerata. LXXIII.

Het was een man/ edel eñ rike
Eñ nochtan ſekerlike
Jegen die aerme milde eñ ſochte/
Des den duuel ſere verdochte/
Eñ dede an eenen lachame
Van eenen/ die in deuwelike blame
Verdoemt was/ omme ſine ſonden/
Eñ quam te hem/ te dien (a) ſtonden/
Eñ hi (b) heuetene ouer eenen (c) knape gehuurt,
Die gheene dient eñ beſuurt
Meer dan dander .vij. knechte/
So dat hi alle ſine dine berechte
Eñ hi hem te hoedene beual
Een huus/ daer hi in leide al
Die zieke/ die hem quamen toe/
Omme dat hi hē (d) hare noot vuldoe.
Maer altoes pogedi eñ dochte/
Hoe hi den Here (e) bedriegen mochte/
Waeſt vpt water (f)/ waeſt opt lant;
Maer die duuel die (g) en vant
Wech/ no ſake/ tijt/ no ſtonde/
Dat hine belopen conde/
Alſo haddi hem bewaert
Met wel doene/ alſonder aert (h).
So verre ginc van hem (i) de mare/
Dat vele lieden quamen dare (k)
Te (l) beſiene den milden man/
So dat een biſſcop zin (m) ghewan/
Dat hine mede wilde ſien/
Die wel was ontfaen van dien.

Maer

a tenen. b hi †. c enen †. d hen †. e man. f in watre. g die †. h zonder andren aert. i van hem †. k En te proeven oft waer ware. l Ende te. m dattie biſſcop den zin.

Maer die viant addene (n) vernomen
Eñ en (o) wilde niet te voren comen.
Ter maeltijt vraget (p) die Here das (q)/
Waer eſ u knape/ die hier was (r)
So langhe (s)/ dat hi te voren quam.
Alſen die biſſcop vernam/
Verſtont hi biden gheeſt te hant/
Wie hi ware/ die ſeriant.
Doe ſo (t) vragedi te (u) deſen/
Hoe langhe heefti hier geweſen?
Lange ſprac die goode man/
Eñ daer es vele vederuen an;
Want hi eſ getrouwe eñ recht.
Die biſſcop ſprac; ditſ (v) ·i· quaet knecht/
Entie duuel vter hellen.
Hi riepene eñ hietene (w) tellen/
Wat hi daer ter ſtede ſochte.
Die viant ſach dat hi en mochte
Nieweren (x) ontgaen/ hi en moeſte lyen:
Ic bem/ ſprac hi/ van dien (y) partijen/
Die vten troen waren geſteken;
Nv can deſe een ghebede (z) ſpreken/
Dat hi ſeghet (a) alle daghe/
Daer bi ontgaet hi miere plaghe/
Eñ dicken/ alſic al (b) waſ bi
Hem te hebbene/ ontginc hyſ (c) mi.
Dieſ lyede die quade keyſtijf.
Doe liet hi dat (d) dode lijf
Voer hem allen (e) liggen vp derde/
Eñ voer henen ſiere verde.
Die biſſcop den man ane lach (f)
Eñ vragedem (g)/ wat hi te leſene plach?

Daer

n hadt. o en †. p vraechde. q des. r Waer zijn cnape gheuaren es. s langhe †. t ſo †. u van. v di hets. w deden. x Merghen. y dier. z ghebet. a zeit. b al †. c hi. d hi daer dat. e allen †. f ane zach. g vraechde.

Daer hi den viant bi (h) ontran.
Doe ſprac hi / alſe een leec man /
Dat hi lettren en ghene kint;
Maer ter tijt / dat hi (i) was een kint /
Leerdi een ghebede (k) alleene /
Eñ dat can hi (l) / eñ el ne gheene /
Van onſer Vrouwen / die hi noch wiſte (m)
Eñ van ſente Janne (n) ewangeliſte /
Eñ dat ſeidi / (o) hoe ſoet gha /
Eñ dat was (p) O! intemerata.

Van den riddere die hare ghenamene (*) *ſpaerde.* LXXIIII.

Het was een ridder / rike eñ vrome /
Die alſo berechte (a) home /
Dat hi huwelijc ontſeide;
Want het dochtem ledicheide.
Want (b) men dicke de wapene (c) begevet /
Alſemen vrouwen te lief heuet.
Nochtan en liet hi niet bliuen /
Daer omme tgeſelſcap van (d) wiuen.
Eens tijddie (e) in Normendie /
Teenen tornoie met ſiere partie /
Eñ ſoude dor enen caſteel liden /
Daer hi (f) omme / indien (g) tiden /

Sine

h mede. i Met doe hi. k ghebet. l Datic can. m Vrouwen als ic wiſte. n Jan. o zeggic. p es. * *ghenanne.* a beuichte. b Ende. c die wapen. d Dat gheſelſchap van den. e voer hi. f hi †. g tien.

Vs. 2. home.] Hier om het rijm voor *heme* dat is *hem.* Voor *heme* ſchreef onzer Dichter ook *hime*, mede om het rijn, waar van men in den R. B. verſcheiden voorbeelden vindt.

Sine ogen liet gaen harentare.
Doe wart hi eere maget geware/
Die daer dor die ſtrate (h) ghinc/
Eñ hem met haerre ſcoenheit vinc (i).
Sinen knape riep hi ane
Eñ ſeide/ pijndi te verſtane/
Wie vader eñ moeder ſijn
Van deſer (k) ſcoenre maghet ſijn.
Sech dat ſoeſe mi te nacht
Te bedde gheven (l)/ ſonder cracht/
Ic wille hare (m) dan · X · ℔ gheuen/
Eñ wel cleeden daer beneven.
Die knape diene liet achter niet;
Hine dede dat hem ſijn Here hiet (n)/
Eñ brochte die maget vercleet (o)/
Te ſijns Heren herberghe geleet;

Want

h in der ſtraten. i beuine. k der. l zeinden. m hem n herte riet. o ghecleet.

Vs. 23. Hare.] in het ander HS. *hem* d. i. *hen* namelijk *de Vader en Moeder* tusſchen *hem* en *hen* maakten onze Ouden, uitgenomen eenen *Jan van Heelu*, geen onderſcheid. *hem* uit het II*de* HS. komt nader over een met het Latijn, als waar uit blijkt, dat deze X. ℔. den ouderen andeboden wierden. Wat aangaat Vs. 24. hier uit zoude men opmaken, (indien men, gelijk, volgends het Latijn noodzaaklyk is, *hem* leest) dat dat kleed waar van hier geſproken wordt, tot der ouderen gebruik geſchonken zoude worden; doch daar het Latijn ons leert dat die kleed voor de Jonkvrouwe zelve aangeboden wierd, willen wy deze twee regels liever dus lezen:

Ic wille HEM *dan* X. ℔. *gheuen,*
Eñ HARE *wel cleeden daer beneuen.*

Vs. 27. Vercleet.] Zoo moet men hier lezen en niet met het II*de* HS. ghecleet.

Want vader eñ moeder woude/
Dat ſoe den knapen volgen ſoude.
Naden male ſone was anders (p) wedde/
Dan ſoe ginc in des Heren bedde.
Dien (q) ridder dient (r) wel behaget/
Dat hi metter reinre maghet
Hebben ſal al ſijn gevouch;
Eñ ſoe was diet (s) ſwaerlike verdrouch
Met geweene/ met (t) groter cracht.
Eñ het was eens tſaterdages nacht/
Die (u) vele goeder lieden vyren/
In deerre der moeder Gods/ Marien (v).
Die ridder ſeide (w); nu ſegt bequame/
Hoe es uwe kerſtine name?
Hoe ontfadi mi in deſer (x) wijs?
Over viant/ niet over amijs.
Gadijs uwen vader af/
Die mi (y) u ſijns willen (z) gaf?
Soe antworde met groter ſcame:
Here! Marie es mine name.
Ic mach wel ſware herte dragen
Eñ over mi ſelven claghen;
Want mi beter eſ (a) die doot
Dan te levene in ſcanden groot/
In miere ſuverheden (b) verloren;
Want ic belovede (c) hier te voren
Mier ſuverhede onſer Vrouwen/
Eñ Gode te dienne met trouwen.
Ic hadde gherne nonne geweſen;
Maer mijn Vader eſ te (d) arm te deſen.
Ic ben een deel gheleert ter lide
Eñ can (e) onſer Vrouwen ghetide/

Dat

p en is ander. q Den. r dies. s Ende zijt. t Met wenen ende met. u Dat. v Dor die ere van Marien. w Sprac. x derre. y mi. z willens. a ware. b Ende mine zuuerheit. c ghelovede. d te †. e Ende ic can.

Dat mi een aerme clerc oec (f) leerde/
Die tonſer (g) herberghen ginc eñ keerde.
Die heileghe gheeſt hi (h) quam daer jn
Alte hant (i) in des ridders zin/
Die wt ſinen zinne dede
Den brant der onſuuerhede/
Eñ ſeide: ja du heets Marie/
Eñ oec eiſt recht / dat men vrie
Den nacht van den ſaterdaghe.
Wes vri van mi vander plaghe
Hare teeren/ die es dine genanne
Eñ daertoe meer nochtanne/
Want (k) du Nonne wilt weſen vri
Voer Gode/ ſo (l) belouic (m) di/
Eiſt (n) dattu met mi varen wout/
Dattu dinen wille hebben ſout.
Op deſe voerworde (o) ſliep ſoe dien (p) nacht
Bidien ridder (q)/ alſonder (r) cracht/
Des maergens voer ſoe haerre verde
Mettien (s) ridder up eenen perde
Tote daer bi/ dat lach dat velt/
Daermen den tornoy vp helt.
Daer liet hiſe teere abdien
Eñ belouede (t) hare (u) bi Marien/
Dat hi ſoude ouer hare ontfaen
Den cloeſter ſo in ſtaden ſtaen/
Eiſt dat God ſijn leuen ſpaert/
Dat ſijs bleuen al (v) ombeſwaert/
Eñ daertoe wille hiſe daer nare
Viſenteeren alle jare.
Maer deſe chaertre (w) bleef om beſcreuen;
Want die ridder eſ doot bleuen

Saen

f oec †. g tonzen ter. h hi †. i Tehant. k En.
l ſo †. m ghelouе ic. n Op. o vorwarde. p den.
q Zonder zorghe. r ende zonder. s Metten. t ghelo-
uede. u hare †. v al. † w lettre.

Saen daer naer (x) upt (y) tornoys velt
Eñ begrauen daer (z)/ alſemen telt.
Want het was tien tiden zede
Eñ der (a) werelt werdichede/
Bleef jemene (b) jn tornoyes (c) ſpel/
Datmenne grouf daer alſo wel.
Dje joncvrouwe pijnde hare (d) in deſen/
Hoe dat (e) ſoe ſulc machte weſen/
Dat Gode bequame in alre wijs
Eñ omme haren reinen amijs
Peinſt ſoe/ welken tijt (f) hi keere/
Dien beval ſoe onſen Here.
Doet al keerde ſonder hi/
Deſ (g) balch dabdeſſe (h) bidi (i)/
Dat hare trouwe was te broken
Eñ ginc der joncvrouwen/ an met ſproken/
So dat ſoeſe met tranen dede
Onſer Vrouwen an roepen jnder bede (k)/
Dat ſoe togede (l) doer hare goede/
Hoet met ghenen (m) ridder ſtoede?
Eñ onſe Vrouwe heeft hare verbaert
Eñ ſeide: ſoete lieue! ſpaert/
Laet ſtaen dijn weenen eñ dijn ſuchten;
Ic bem Maria/ ghine doruet (n) niet vruchten.
Dijn lief/ die di dede begeuen/
Eſ in dien (o) tornoys doot bleuen
Eñ begrauen ter ſeluer ſtede/
Eñ (p)/ want hi mi die eere dede
An di/ eiſt recht/ dat hijs genoot;
Hi hadde berou voer ſine doot
Eñ eſ in die behoudeneſſe.
Nu ganc toter abdeſſe
Eñ ſegge (q)/ dat ſoe hale te hant
Eñ hier legge ouer (r) den pant/

Dat

x Saen daer naer †. y Op dat. z daer †. a de. b een. c toruop. d hare †. e dat †. f wel tijt. g Doe. h hur dabdiſſe. i en bedi. k in hur gebede. l Daer toghedi zi. m Hoe dat metten. n dune dorſt. o den. p En †. q zech. r in.

Dat hi der beden hier gheniete/
Eñ hare (s) trooſt te (t) dinen verdriete/
Daer du eene roſe ſies vp · i · (u) graf/
Die dauenture daer niet en gaf;
Want ſoes gewortelt diepe (v) in derde
Eñ rieet ſoete eñ werde.
Vro eſ die maghet na dmeſſal/
Eñ ſeghet der abdeſſen al.
Maer ſoe hadde omwert die ſprake
Eñ hilt ouer ghedeinſde ſake.
Entie joncvrouwe valt weder (w)
Met beden an Marien neder (x).
Doe ſprac Maria tier ſtonde:
Sech hare in lijctekên deſe (y) ſonde/
Dat ſoe hier (z) af bijechte ſpreke/
Dat God vp hare niet en wreke.
Doe ſeide hare die joncfrouw dat
Eñ ſoe kennet vptie (a) ſtat
Eñ ghinc oec eñ haer couent
Vp deſ (b) tornoys velt ommetrent.
Onthiet eñ ſoe (c) vp dat lant
Den ridder bider roſen vant.
In haren cloeſter heeft ſoene gedregen/
Eñ (d) dede ſijns met eren plegen.

Van enen ſcrivere die Marien (*) *eerde.* LXXV.

Een ſcrivere was in Vlaender lant/
Die malen conde an die want (a)
Eñ met pincelen beelden maken.
Hi eerde eñ diende in ſinen (b) ſaken

s di. t van. u opt. v diepe ſ. w neder. x weeder. y in littekene hur deze. z Dat zire. a opter. b dat. c Tote dat ſi. d Daer. * *die altoes onser Vrouwen.*
a Die conde maken metter hant. b allen.

Onſer Vrouwen. Van hem ginc mare/
Dat hi een groot meeſter ware.
Alſe hi conſte den duuel maken ſoude/
Naer dat hi conſte (c) eñ woude/
Maecte hine ſo hi leljjcſt conde (d);
So dat die duuel/ tere nacht (e) ſtonde/
Hem vragede/ in drome/ ere ſaken/
Twi hine wilde (f) ſo leljjc maken?
Hi waers hem onhout eñ fel.
Dje meeſter ſeide: ic doe wel;
Want dattu beſt/ di mi raet
Alle dorperlike daet.
Die viant ſeide hi ſoudem deren/
Oft hi ſoude dies outberen.
Daer omme en wildſ danders niet laten;
Hine ſcreuene leljjc vtermaten.
Eens ſoudi in eenen portale
Eene ymagie (g)/ ſcone eñ wale/
Maken na onſer Vrouwen gedane/
Daer leidi ſinen zin vaſte ane
Eñ pjjndem eñ dochte/
Hoe hiſe ſcoenſt gemaken mochte?
Vort leidi ſinen zin daer ane/
Hoe hi/ naer (h) ſerpents ghedane/
Den viant formeerde onſoete/
Liggende onder hare voete.
Dit ſach die viant eñ met treken
Peinſt hi/ hoe hi dat ſal wreken?
Die mielre (i) ſtont vp ſine (k) ſtage
Eñ pingierde (l) ghene ymage/

Een

a mochte. d Maecte hine lelic/ zo hi beſt conde. c nacht ſ.
f woude. g beelde. h na. i meiſter. k ene. l ſcreef.

Vs. 33. Mielre.] Zoo moet men hier lezen, en niet met het II*de* HS. Meiſter. In het Latijn van VINCENT. ſtaat *pictor*.

Een ſtorm quam eñ een gecrac /
Dat ghene (m) ſtagie omme (n) ſtac.
Alſe die ſcriuere dit beſeſt / (o)
An Marien hi therte heſt (p)
Eñ biet (q) die handen eñ bit (r) genaden.
Maria heeſtene ſaen (s) beraden;
Want dbeelde hiltene / bider (t) hant /
Ongeſcaet eñ ongeſcant /
Tote dien / (u) datmen hem hulpe brochte /
Dat hi neder quam alſocht.

Van enen, die Marien verſprac. (*) LXXVI.

Het ſat een / na minen wane /
Eñ dobbelde ter (a) Loſane /
So dattem niet wel viel te ſiſe /
Hi verſprac / in dorpere (b) wiſe /
Gode / ſo hi lelijcſt conde.
Daer naer met ſinen dorpren (c) monde
Eſ hi tonſer Vrouwen ghekeert
Eñ ſprac / dattem die duuel leert.
Ant houet hi ſijn beghinſel (d) nam /
So dat hi ten borſten (e) quam:
Doe vloucti den lachame /
Die Gode was alſo bequame /

Dat

m de. n al omme. o dat beſief. p hief. q boet.
r bad. s ſaen †. t hilt hem metter. u dien †.
* *ſprac.* a toter. b dorperliker. c dorpen. d beghin.
e toten voeten.

Vs. 2. Dobbelde.] d. i. *cum teſſera ludere.*

Vs. 10. Borſten.] Deze is de rechte lezing: het is een misſlag van den affchryver van het II*de* HS., dat men aldaar leest *voeten*. V I N C. *a capite usque ad* pectus.

Dat hire ſelue in wilde ruſten.
Maer niet meer en (f) mochtſ hem luſten;
Want hi (g) / ſonder vuerſte clene of groet /
Bleef hi op die (h) ſtede doot.
Den vader quam deſe mare /
Die daer ginc verdroevet ſware /
Om te beweenne ſijn kint.
Indien (i) weghe dat hi vint
Sinen ghebuur / datſ wonder groot /
Die nieuwinge was bleuen doot /
Eñ ſeide: ic bringhe die eene mare
Jammerlike eñ harde ſware:
Mijn ſone die (k) es hier doot bleuen
Eñ euwelike int ander leuen
Eñ dit lijctekijn van mi hout:
Du vintene (l) van achter geſpout
Sijn ruggebeen altemale
Sijn herte gheſcuert (m) alſo wale
Met deſen verloos hine te hant
Entie vader al (n) dit waer vant.

Van hem die haers niet loochghene en woude (*). LXXVII.

In Acquitaengen (a) / in eere ſteden /
Waren twee ridders / die met vreden
Haer lant hilden / dattem ginc an;
Maer die een (b) was des anders man.
Alſe die meeſte here ſoude ſteruen /
Sijn goet dat ſoude ane heruen

Si

f zone. g hi †. h optie. i den. k die †. l vmſtem. m ghcſpout. n al †. * *wilde.* a Aquitaengen. b deue.

Vs. 5. Meeſte.] d. i. *oudſte.*

Sinen ſone/ die niet was (c) groot/
Den anderen ridder hi ontboot
Eñ ſeide: jc bevele di algader
Mijn kint eñ wes (d) ſijn vader.
Leert eñ wijſt eñ voet
Alſe die hoir (e) eſ in mijn goet
Dje ridder ſtaerf/ dander nam tkint/
Dat hi vaderlike (f) mint
Eñ leerdem alle doghet
Maer alſe tkint quam te ſiere joghet
Wart (g) gheſellijch (h) met keytiuen
Diet (i) in tauernen eñ met wijuen
Mettem daden omme gaen/
Noch (k) hine wilde (l) nemmeer verſtaen
Die leere van dien (m) goeden man;
Maer (n) ſijn goet corten began.
Alſe ſijn maghetoghe dat ſach/
Hi cochte dattem gelaghe lach
Eñ loſſet/ daer hijt te wetſ liet/
Op auenturen oft hi noch jet.
Hem betren wilde/ oft (o) hem verdochte/
Dat hijt weder loſſen mochte.
Maer dander tſuffede (p) vort an/
Eñ bleef een verloren man.
Hy was een bailliu indie ſtede/
Die met dien dieuel omme ginc mede/
Eñ riep den jongelinc eñ ſprac:
Mij noſet (q) ſere diju onhemac.
Wilſtu (r) volghen minen rade/
Jc bringhe di wt alre ſcade?
Ja ik/ ſprac hi/ danc hebt dan.
Hi ſtac (s) hem goede cledercn an

Eñ

c niet en was. d zijt. e oir. f harde zere.
g Wart †. h Gheſellet hem. i Dien. k Noch †.
l woude. m den. n Maer †. o Wederzaghe eens.
p verdoerde. q vernoyt. r Willen. s dede.

Eñ hi (t) nam te hant ·ij· paerde:
Savonds (u) voeren ſi haerre vaerde/
Daert (v) donker was jn ene woſtine/
Daer quam die duuel entie ſine/
Daer die bailliu met omme ghinc.
Vervaert ſo (w) wart die jongelinc.
Die bailliu ſprac: wes (x) niet veruaert;
Deſe ſaldi maken rike eñ waert.
Alſene die viant bi hem ſiet/
Riep hi: hetſ (y) al omme niet!
Die kerſtine ſijn valſch (z) eñ quaet
Eiſt nochtan/ dat hi buten gaet
Xpc./ ic willene maken rike.
Die ghene deet; maer onwillike/
Om gheen bedwanc/ om geen berouwen/
Eñ wildi ſceden van onſer Vrouwen.
Doe hietene (a) varen ſiere verde
Die viant/ met groter onwerde/
Entie (b) bailliu haddene te leder.
Hi (c) nam hem weder paert eñ cleder
Eñ hietene woch gaen eñ plien (d)
Siere quader (e) hyraudien
Die ghene ginc in dole (f) in die ſtat
So (g) dat hē dauenture gaf dat
Dat hi ghinc in eene kerke
Daer die papen entie clerke
Mattene (h) ſonghen van der vpvaert
Marien te hemele waert.
Onſer Vrouwen gebeelde (i) hi ſach
Daer hi wenende voren lach/

Eñ

t hi †. u Tſauonts. v Alſt. w ſo †. x en was.
y dits. z loes. a liet hine. b Ende die. c Ende.
d Ende lieten gaen ſcrepen. e In ziue quade. f doelde.
g So †. h Mettine. i beelde.

Vs. 50. Buten gaet.] Buten gaen beteekent hier *loochenen.* VINC. *ſi voluerit Chriſtum* negare.

Eñ bat oec an hare ghenaden/
Dat ſoene moeſte beraden.
Onſer Vrouwen gebeelde (k) hem neech
Daer (l) hi ter erden neder (m) ſeech
Dit ſach die ridder/ die daer was
Te mattene eñ ſijn gebede las/
Eñ ſijn doghet was te voren.
Het haddem (n) van (o) eerſten toren
Dat hine daer hadde gheſien/
Maer doe hi dit (p) ſach geſcien/
Heuet hine beſiden (q) gheleet
Eñ beſwoerne onder eene heet/
Dat hi hem dade (r) verſtaen/
Ofte hie iet goetſ hadde gedaen
Eñ hi hem ſine herte ondade/
Hem en quamer nemmer af ſcade.
Wat vragedi/ Here! van mire doghet?
Ic ben ontſet eñ al ontdoghet/
Eñ ghae ter ſcerne ende ſpotte
Alder werelt (s)/ gelijc den (t) ſotte.
Wat dogeden ſo (u) ſoude ic doen?
Deſe nacht en liet mi geroen/
In moeſte doen ſo ſware zonde/
Dat gheen kerſtijn (v) gehoren conde.
Eñ hi tellede (w)/ hoe hi hadde gevaren,
Dies ſeide die ridder te waren (x):
Goet gheſciedi emmermere/
Dattu Marien daets die eere;
Al wiſtuus niet/ laet di geweken (y)
Soe dede di een ghenadich teken (z);
Want haer beelde neech di weder/
Daer du laghes ter erden (a) neder.

Laet

k beelde. l Dat. m voor huer. n Hi hads. o vanden. p dat. q quer zide. r dede. s Alder werelt †. t eenen quaden. u so †. v man. w Ende telde. x twaren. y Al weets duus niet in dijn ghewerke. z Zi dede di zo sconen teken in die kerke. a vor hur.

Laet varen dine aermoede/
Nem mine dochter met minen goede.
Na mine doot wellict di vrijen
Dits dijn in deere van Marien.

Van den conveers van Clervanſ. LXXVIII.

Een edel man (a)/ alſict vernam/
Was die tote (b) ſire ouden quam/
Doe liet hi die werelt varen
Eñ wart conveers te waren
Te Clervaus/ indie abdie/
Eñ (c) al en conſti ghene clergie/
Daer omme ſone liet hijs (d) niet;
Hine dede dattem die (e) regle hiet.
In eenen oeſt het (f) hem (g) ghevel/
Dat hi mede ginc alſo wel/
Alſe dandere broederen ten (h) labure.
Doe hiet men ter ſeluer hure
Sitten gaen; want die hande ſine
Waren onghewone ter (i) pine.
Hi ſat eñ ſlouch voer ſine herte
Eñ het deden binnen ſmerte/
Dat dander pinen (k) eñ hi ſit.
Te (l) hem ſeluen ſeidi (m) dit:
Ay! keytiuech man verloren.
Hoe meneih man (n) wel geboren
Eñ edel ſo (o) gaet hier laburen?
Hadden ſi ter werelt willen geduren (p)/
Die (q) waren nu van groter namen.
Hoe vele gaenre (r) hier te ſamen?

Die

a ridder. b te. c Eñ †. d hi. e dattie. f alſo. g hem †. h te. i der. k pijnde. l In. m ſprac hi. n edel. o Hoe menich wiſe. p duren. q Zi. r Hoe menich gater.

Die hem ſeluen hier verdomen
Eñ noch teeren ſullen comen
Eñ alle noch ſullen ſijn vercoren
Te biſſcoppen te abden eñ (s) te prioren/
Eñ dn ledich (t) ſitten ſout/
Verſnodelt/ onnutte eñ out/
Entie jongelinge ſcone eñ claer
Draghen vordi den laſt ſwaer/
Die de conſcientie wit/
Keene hebben eñ onbeſmit.
Alſe hi dit ſprac ſaen daer naer/
Comen neder waert/ te dale/
Een wit gheſelſcap altemale/
Daer eene vrouwe voghet af was/
Die ſcoenſte/ daermen oint (u) af las.
Voer hare ghingen met tween (v) dwalen
Si twee/ eñ ſi begonſten dalen
In dat (w) geſelſcap/ op dat velt/
Daermen oeſte met ghewelt.
Hi ſiet/ waer die vrouwe goet.
Dat broderſcap/ aldaer ſoe (x) ſtoet/
Eñ ſonderlinghe ter ſeluer ſtont
Elken cuſt (y) an ſinen mont
Eñ helſedſe altemale.
Daer naer dat ſoe nam die dwale
Eñ droghedem af ghereet
Van den aenſichte zant eñ zweet
Eñ trooſtelike wort (z) toe ſeide
Die waren in meeſten aerbeide.
Die kerel/ diet ſach/ errede (a) hem das/
Hine wiſte niet wie het was;
Maer hi ſprac daer (b) in ſijn gedochte/
Hoe qualijc men gelouen mochte
Ter werelt/ dat dit (c) religioen/
Dat ſo ſwaer heet in ſijn doen/

Dat

s en †. t hier ledich. u ye. v twee. w Int.
x aldaert. y cuſtte. z woorde. a erde. b dus. c die.

Dat het wijf ſoude an hem tien
Niet alleene in ſpreken/ in ſien;
Maer in elſene/ in cuſſene mede.
Doe ſprac an hem daer ter ſtede
Een van den witten (d) eñ ſeide:
Man! wat peinſtu dorperheide?
Die du hier (e) ſies in deſe paertie/
Dat es die moeder Gods/ Marie/
Die hare ſniders (f) coemt beſien;
Want en mochte niet geſeien/
Dat ſoes hare onthouden mochte
Hare nontfaermde (g) eñ af (h) dochte
Die hare lijf dor hare (i) niet en ſparen/
Eñ (k) ſalich ſijnſi (l) te waren
Die hier doghen pine groot
Omme (m) Ih'c · xpc · ende om hare doot
Omme ghinder (o) te ſine emmermere
In (p) ruſten eñ in (q) groter eere
Dit viſioen dit quam wt
Onder die moenken ouer luut
Eñ dede die broedere eñ menech man
Ghewillichlike (r) pinen vort an.

Van eenen moenc van Cleervaus. LXXIX.

Te Clervaus mede ghevel/
Dattem een begaf/ alſo wel/
Eñ belouede (a) moenc te ſine;
Maer hi viel andie medicine
Eñ ſcuwede der ordine ſpiſe.
Eens gheviel/ in derre wiſe/

Dat

d broutwen. e hier †. f ſnider. g Hem ontſarmde. h af †. i pinen. k En †. l zo zijn zi. m Daer. n broet. o Om met Gode. p Met. q met. r Ghewillike. a ghelouede.

Dat die broeders van etene quamen
Eñ gingen ſingen (b) te ſamen
Hare gratie / ter kerken waert /
Mede was hi andie vaert /
Die met viſiken omme ghinc /
Eñ ſach eene vremde dinc:
Voer die kerk dore (c) ſach hi ſtaen
Eene vrouwe / wel ghedaen /
Die eene buſſe hilt in die hant /
Daer ſoe latuwarie wt prant
Eñ gaefs elken een deel (d) in den mont /
Hi gapede (e) mede / ter ſeluer ſtont /
Eñ waende proeuen van der ſpiſe (f);
Maer onſe Vrouwe ſprac die wiſe
Ghenes di ſeluen met dire viſike /
Omme niet dorſtu hare warts ſtrike (g).
Ic ſegdi / dat ic bem mede
Die moeder der ontfaermechede.
Hier comic (h) trooſten die mine;
Volch ſelue dire medicine.
Doe ſwoer die ghene onſer Vrouwen
Met dieren (i) eeden eñ met (k) trouwen /
Dat hi ſtonde ſiſiken (l) aue
Op dat ſoet hem nv verghaue.
Der ontfaermechede moeder
Vergaeſt ghinder gheenen broeder /
Eñ ſoe gaf hem mildelike
Der latuwarien van hemelrike /
Eñ van diere (m) tijt meer (n) vort /
Hilt hi vaſte gheent (o) ſelue (p) wort.

b zegghende. c dore †. d een deel †. e gaepte.
f *deze regel is in het IIde HS. dus veranderd:* Dune eets niet van deſer ſpize / *en is daar ook niet de 19. maar de 20 ſtaande met de volgende in eene omgekeerde order.* g kiken. h quam.
i duren. k vt. l viſikens. m gheenre. n meer †.
o ghene. p ſelue †.

Van enen anderen graeuwen moenc. LXXX.

In dordine van Chiſtiaus (a) was
Oec een moenc/ alſict las/
Die ſiere ordinen gebot dede
Eñ diende onſer Vrouwen mede.
Nu was een der (b) broeder binnen (c)
Jegen hem altoes in omminne/
Daer toe haddi noch eene plaghe/
Donderet (d) bi nachte/ oft bi daghe/
So haddi dan (e) weedom ſo groot/
Dat hire wel naer (f) omme bleef doot.
Die rode guchte (g) haddi mede/
Die hem ſo vele vernoys dede/
Dat hire omme menegen dach
In die fermerie lach.
Deſe drie (h) plaghen laghen (i) hem an:
Eens ſo lach die (k) goede man
In ſijn ghebet/ (l) alſe wijt horen/
Eñ cortelike te voren/
Was die abt (m) doot bleuen eñ (n) mede
vi · broeders vandier ſtede/
Doe (o) ſach hi dor die fermerie
Van moenken gaen eene partie/
Eñ ſinen abt mede in der ſcaren/
Eñ andre / die nichtinge (p) doot waren.

So

a Syſteus. b der f. c daer binnen. d Donret. e den. f bina. g grote gate. h twee. i hinghen. k deſe. l bedde. m dabt. n ende oec. o Doch. p nieweling.

Vs. 11. Guchte.] VINC. *guſta roſea.* by ons *roze drup.* Men moet hier guchte lezen en niet niet gate met het II*de* HS. en zoo ook vs. 65.

Vs. 14. Fermerie.] Zie KIL *in app. pereg. voc.*

So dat een van dien (q) totem gaet/
Eñ voer (r) ſijn bedde ſtaet/
Eñ ſeide: broeder! wi (s)/ die hier liden/
Doe wi leueden/ te dien (t) tiden/
Waren wi moenken hier binnen.
Wi ſijn in hopen eñ int beghinne
Te comene metten Gods kindren;
Maer dat ons een deel ſaken jndren;
Want ſome der (u) moenken roekeloeſede/
Die ons ſouden hare (v) gebede
Vergelden/ eñ diet (w) achter laten/
Some gheldent ſo (x) tommaten/
Dat het en hout ne (y) genen ganc.
Dit (z) maect ons den woch ſo (a) lanc;
Ganc henen! ſech (b) van onſen weghen
Dinen (c) abt/ die des (d) pleghen/
Dat hijt hem betren doe/
Eñ ander (e) dat behort hier (f) toe
Mettien hem die moenc ontfaert/
Hi gaet henen ter kerken waert/
Eñ gaet ſaen vor eenen outaer
In ſijn ghebede liggen daer.
Daer hem te hant quam te voren
Onſe Vrouwe wt vercoren.
Hi ſach eene vrouwe ſcone volmaket/
Vor die (g) veinſtre them (h) geraket/
Die bi hem ſtont/ eñ ſeide te hem:
Sech/ oftu weets/ wie ic bem?
Neen ic vrouwe/ ſprac die broeder.
Ic bem/ ſeidſoe (i)/ Ih'c moeder/
Maria/ eñ ben comen hare
Omme te trooſtene dine meſbare.

Die

q van dien †. r Ende daer vor. s wi broedre. t tien. u Want zulker. v met horen. w niet. x zi. y ne †. z Ende dat. a ſo †. b ende ſech. c Uwen. d ende die dit. e anders. f daer. g een. h them †. i ſprac ſi.

Die moenc / die di was ſo ſwaer /
Die eſ doot / wet (k) vorwaer /
Eñ hi (l) ontghelt die pine mede /
Dat hi di onruſte dede /
Eñ omme dattet (m) oec openbaer
Sal weſen (n) / dat ic di ſegge waer /
Wes voert meer na deſe ſake
Geſont van dinen ongemake /
Van gichte (o) / eñ van donder (p) mede /
Mettien drogede ſoe tier (p) ſtedr
Sijn anſcijn / met haerre mouwen /
Eñ hi was quite alles (q) rouwen.
Des maerghens (s) heefti int covent
Alſo ghedaen / datment bekent
Deſe ſake al (t) ouer waer /
Alſemen ſach ſijn anſcijn claer.

Van hem die Marien beelde verſprac. LXXXI.

Buiten caſtele Nadoel (a) ſtaet
Eene abdie / dat verſtaet /
Die Dolus heet in Latijn
Daer ſtaet eene ymage fijn
Op een pylaer / binder (b) kerke /
Die eſ van gevoegen gewerke (c)
Ghemaect / in onſer Vrouwen ere /
Daer quam een wiuekijn aerm ſere /
Eñ dede eens aldaer ter ſtede /
Voer dat ghebeelde (d) / hare gebede.

Vo

k dat weet. l hi †. m omdat. n zijn. o gaten. p donre. q daer ter. r van alle. s Tſmorgens. t al †. a Nadael. b in die. c werke. d beelde.

Vs. 1. Nadoel.] Voor Nadoel gelooven wy, dat men leſen moet Radoel / dewijl VINC. heeft *caſtrum Radulphi.*

Vs. 3. Dolus.] VINC *dolis.*

Nv (e) waren daer ·ij· quade man/
Die dat wijf verſpraken dan/
Eñ ſpraken grote lelijchede
Ghenen gebeelde (f) daer toe mede; (g)
Maer (h) alleene den beelde niet/
Maer hare die dat beelde bediet.
Van dien tween ſo warp deen (i)
Op dat beelde eenen ſteen/
Eñ gheraecte dat ſteine kint
So/ dat den aerm af (k) brac tghint/
Eñ beede aerm eñ hant
Neder viel in dat (l) ſant/
Eñ daer vte liep dat bloet/
Alſet vten menſche doet.
Ter ſeluer ſtont (m)/ die den ſteen waerp/
Viel neder (n) van der gadoot ſcaerp.
Dander diene vpheffen (o) wille/
Alſe hijt beſtont/ daer lach hi (p) ſtille/
Eñ (q) hem voer die duuel int (r) lijf/
Sanders daghes ſtaerf die keytijf.
Hier toe quamen liede geronnen;
Want ſi gherne hadden gewonnen
Dat bloet/ dat (s) lach vpten (t) ſteene
Eñ (u)/ daer ſijt ſaghen (v) ghemeene/
Scorde gheent beelde/ gemaect van ſtene/
Ghene marbrine cledren reene/
Die hem an gehouwen waren/
Eñ brac ſine brache (w) te waren.
So verre neder (x) liep dat breken/
Dattem naer die (y) borſten bleken
Van dien (z) lachtre/ diemen dede
Gode eñ ſiere moeder mede.

Dit

e Doe. f beelde. g daerter ſtede. h Ende. i een. k af †. l aldaer int. m ſtat. n Bleef doet. o die hem helpe. p Als hine ophief daer hi lach. q En †. r in zijn. s datter. t optie. u En †. v ane ſaghen. w aerme. x nederwaert. y zine. z den.

Dit gheſciede / alſi (a) ons leren /
Int carnation ons Heren /
M · c · en ſeven (b) en tachtich /
Doe tuſſcen die · ij · Coningen machtich /
Phillippe van Vranckerike /
Eñ van Inglant Heinrike /
Dat grote ſwaer (c) orloghe ſtoet.
Hi ſcreeſt / die (d) ſelue ſach dat bloet.

Van enen Juede, dien ſoe verloſte. LXXXII.

Tote Lonnen / in Inglant /
Was een Juede / Jacob genant /
Die te Wincheeſtre varen ſoude /
Eñ wart gevaen in enen woude
Van roueren eñ ſere gewont /
Eñ gheleet ter ſeluer ſtont
In een huus / dat vallen woude /
Daer dogedi vreeſe eñ groet coude /
Magerlike gaf men hem broot /
Dat hi van hongre (a) niet bleue doot;
Want ſi waenden ebben gehat
Van ſire reimeringen (b) groeten ſcat.
Ter derder nacht quam hem te voren
Eene vrouwe / ſcone wt vercoren /

Soe.

a alſ. b acht. c ſwaer †. d diet.
a van hongre †. b vane.

Vs. 45. Seven.] Dus moet men lezen volgends het Latijn van VINC. en niet met het II*de* HS. *acht*.

Vs. 12. Reimeringen.] d. i. *vrylating* en geen *gevangenis* zoo als in het II*de* HS. gelezen wordt. VINC. heeft hier voor *redemptio*.

Scone gecleet eñ claer/
Dies dochtem in drome daer/
Die hem alle die bande ondede/
Daer hi was ghebonden mede.
Van bliſcepen wart hi in wake
Eñ proeuede oft hi met eniger ſake
Die (c) perſone mochte ſcouwen/
Diene loeſte van die rouwen.
Nerenſtelike ſach hi (d) harentare/
Oft hire jeweren (e) worde geware.
So dat hi vleeſcelike (f) ane (g) ſach
Marien/ claerre dan die dach/
Die alt huus binnen maecte claer.
Op hare ſach hi eñ hadde vaer.
Wie beſtu/ ſprac hi goedertiere/
Die mi helpen wildſ dus (h) ſciere?
So ſprac: jc bent ſelue/ Marie/
Daer du op eñ dine paertie/
Te uwen lede/ weder (i) ſtrijt/
Eñ weder ſegget talre tijt/
Dat ic den Godſ ſone niet en drouch.
Hier quamic/ omme dijn ghevouch/
Omme goet vor quaetheit (k) di te betaelne/
Eñ vter hellen di te haelne/
Nv gaen (l) wi vte eñ volch mi naer/
Dattu hier bi (m) bekennes twaer/
Dje Jeude ginc wt/ Maria mede/
Doe leedde ſoene teere ſtede/
Op eenen ſteenroche (n) an die (o) vaert/
Eñ hietene ſien achterwaert/
Daer ſach hi een gat in daerde/
Dattene einſelike vervaerde.
Daer vte vlieghen onghier (p)/
Sulpher/ vlamme eñ groot (q) vier/

Vuuſ

c Den. d Hi zach al omme. e hi erghen. f vleeſcelike †. g daer. h wille zo. i teghen. k quaet. l ga. m bi †. n ſteen roetſe. o in die. p onghehier. q groot †.

Vuul ſtanc eñ groot torment.
Eñ meneghe (r) ziele/ al omtrent/
Ghedogheden (s) torment ſo groot/
Dat hi naer was van vreeſen doot.
Onſe vrouwe ſeide (t): deſe pine onſachte
Beit naer di eñ na dijn (u) geſlachte/
Ghine laet die Jeudſce zede
Eñ hout v ant (v) kerſtijnhede.
Nv volch mi jc ſaldi toghen/
Wat di (w) bliſcepen eſ (x) ontvloghen/
Omme dongeloue (y)/ daer ghi in ſijt:
Op eenen berch ginc (z) ſi tier tijt/
Hooch eñ ſcone eſ hi (a) die ghone/
Van verren ſiet (b) hi ene wone/
Vtermaten ſcone eñ claer/
So ſoete roke quam van (c) daer/
Dat hi nie (d) vant dies gelike.
Daer ſach hi menegen blidelike
Hem gelaten/ eñ ſoete ſingen/
Bouen ſoetheit van allen dinghen.
Doe ſprac hem an (e) die maget Marie:
Merct (f) deſe edele ſtede vrie
Deſe (g) erve beſitten die goede/
Ghecocht met ·Jh'c·/ mijns ſoens/ bloede/
Eñ deſe ſultu (h) beſitten mede/
Houtſtu di ant (i) kerſtijnhede.
Nv vare worch! ghedinc (k) van dien/
Dattu heues ane (l) gheſien/
Eñ peins wattu heues te doene!
Hj ginc henen/ eñ/ eert was noene/
Eſ hi in eenen cloeſter comen/
Daer menne (m) doepte/ eñ dede noemen Jan/

r velk. s Ghedoghen. t ſprac. u en tinen. v van. w di †. x v es y Omt gheloue. z ghinghen. a hi †. b zach. c ghevoelde hi. d niene. e hem an. f Merc. g Dit. h zaudſtu. i an. k ende ghedinc. l ghehoort heefs ende. m men doepte.

Jan, die teerſten (n) Jacob hiet:
Aldus hem vordeel eſ (o) gheſciet.

(*) *Van eenen chaertereuſen.* LXXXIII.

Wilen ſat in ſiere (a) cellen,
Een Charterius, horen (b) wi tellen,
Dat beſlotene ordine es,
Die (c) onderwant hem ſere des,
Te penſene omme hemelrike.
Duuele quamen in ſwine gelike,
Verwoet, die omme die celle liepen
Eñ guerreden (d) eñ riepen,
Met langhen tanden, ſwart van hare (e),
Alſe oft ſine ſliten ſoude dare.
Daer toe quam daer een nochtan,
Een vtermaten groet ſwart man,
Die teerſten (f) dus ſprac an die ſwine:
Twine haddi in ſtiekelkine (g)
Gheſcuert deſen, wat wildi ſtaen?
Si ſeiden: wi addent (h) gerne gedaen,
Hadden wijt (i) moghen doen (k) iet:
Laet mi doen, ſprac hi, eñ ſiet.
Mettien quam hi met enen hake,
Alſe te vulbringhene deſe (l) ſake,
So dat dien (m) man quam vreſe (n) groet,
Dat hi naer was bleuen doot.
Maer daer quam ter ſeluer ſtont
Maria, daer ſijn hope vp (o) ſtont,

Met

n eerſt. o eſ †. * *Van enen Sartereus die becoort wart vanden duvel.* a eenre. b Een man van ordine hoer. c hi. d gherreden. e met ſwarten hare. f nerſten. g nu ſtillekine. h hadden. i wi. k ghedaen. l die. m dattie. n in vreſen. o aen.

Met eere roeden in hare hant/
Eñ ſeide quaet/ onhoueſch viant (p)/
Dattu comen ſout (q) te deſen/
Deſe en mach niet uwe weſen.
Mettien jaghet (r) ſoene dane/
Eñ ſprac dien (s) broeder ane/
Die nochtoe van vreſen beuet/
Trooſtelike (t) wort ſoe hem gevet,
Dijn leuen es/ alſict bevinde/
Ghenougelijc mi eñ minen kinde/
Ganſ voert inder rechter (u) ſtraten/
Eñ emmer ſet dijn dinc ter (v) baten.
Mettien voer ſij vander ſteden
Eñ lieten (w) ghenen man in vreden.
Deſe exemplen altemale
Staen in dien groten Mariale (x)
Nv ſuldi andere horen vort
Diemen el waer beſcreuen hort.

Van den pape die ſalue conde (*). LXXXIIII.

Een pape was wilen tere ſtonde/
Die niet vele lettren en conde/
Hine conſte (a) meſſe anders ghene (b)/
Dan eene ſimpele meſſe allene/
Dat was Salue van onſer Vrouwen/
Entie ſanc hi met goeder trouwe/

So

p Ende zeide gane wech quaet viant. q zouts. r jaghede. s doe den. t Trooſtende. u in die rechte. v te. w liet. x Marciale. * *die niet dan ſalue en conde.* a zanc. b en ghene.

Vs. 40. Mariale.] Zoo moet men lezen, VINC. lib. VII. Cap. 113. heeft *marialis magnus* d. i. het groote werk dat van de miraculen van Maria handelt.

So dat hi gewroeget was
Van derre (c) dinc/ eñ lyede das/
Dies wiſtem die biſſcop ondanc/
En verboot hem ſinen zanc.
Hi keerde droeue in groten toren/
Alſe (d) hi ſinen ſanc hadde verloren.
Nachtſ (e) daer na (f) heeſt hare vermaert (g)
Onſe vrouwe/ eñ ghebaert (h)
Den biſſcop/ eñ ſprac aldus ſaen:
Twi heueſtu minen capelaen
Dus verboden ſinen ſanc?
Metter haeſt kere eñ ganc/
Eñ ſie (i) dattu hem den ſanc geues.
Ne doeſtus niet/ dune leues
Altoes (k) nemmeer (l) dan ·xxx· daghe.
Die biſſcop lach in ſwaerre waghe/
Eñ van herten ſere veruaert/
Eñ teerſten/ dat hi ontwake (m) waert/
Dedi omden pape gaen/
Eñ viel hem te voeten ſaen/
Eñ bat/ dat hijt hem vergaue.
Den zanc/ daer hine dede aue/
Gaf hi hem met grotere ere/
Eñ hiet hem dat hi nemmermere
Ne ſonghe meſſe el ne ghene/
Dan recht Salue alleene.
Voert dedi hem eere ghereide/
Eñ voeddene eñ cledene (n) beide.

Van den abt Hughen van Clungi. (*) LXXXV.

Conſtume ſo (a) eſ te Clungi/
Wel (b) tijt dat kerſauont ſi

Dat

c deſer. d Dat. e Tſnachts. f daer na † g ver-baert. h heeſt veruaert. i En ſie †. k Altoes †. l niet mee. m in wake. n cleedden. * *Van Heer Hughen van Clongi.* a ſo †. b Welc.

Dat ſi die hoge tijt wel vieren
Met ſonderlingen (c) ſconen (d) manieren.
Tien tiden leuede eñ (e) was out
Een abt Hughe (f) / die met gewout
Die moenken ter regle dwanc /
Hi dede al (g) doe ſinen ganc
Int capitteel (h) / eñ brochte vort
Int ghemeene deſe wort:
Wet vorwaer / ghi broederen mijn!
Dat God ſelue hier ſal ſijn /
Met ons allen ter hoogher tijt.
Nv eſ hier jeghen des duuels nijt /
Die hem hier toe pine ſal /
Hoe hi dit verdonkert al;
Want mi dede verſtaen een broeder /
Dat hi te nacht ſach die (i) Gods moeder /
Xpc. / haren ſone / draghen /
Dien ſoe wan in haren (k) daghen /
Eñ grote bliſcap met hem maken /
Mettien ingelen / met deſen (l) ſaken /
Eñ ſeide: moeder lief eñ waert!
Die nacht / doe ic geboren waert /
Sieſtu (m)! hemel eñ erde mede
Al (n) daer omme ſijn in vrohede /
Waers (o) nv des viantſ groote (p) macht /
Daer (q) hi plach voer deſen nacht
Mede te werkene ſine mort.
Doe quam doude ſathan vort /
Eñ eſchede / met groten meſbare (r) /
Dattem doch (s) ghetorlouet ware /
Dat hi ons doch (t) moeſte pinen
In een van onſen offiſinen.

Doe

c Zonderlingher. d ſcenen †. e een. f Het Hughe.
g al †. h Capitoel. i die †. k dien. l teſen.
m Zagheſtu. n Al †. o Waer es. p groote.
q Die. r bare. s doch †. t doch †.

Doe ſeide (u) der mageden ſone:
Ganc onſaleghe (v)! en hebbet (w) gout/
Omme dattu niet clagen ſout/ (x)
Dat ic di doe eenech (y) ghewout (z).
Alſe hi dus ontbonden waert/
Ten capittelen dat hi vaert/
Ten doremtre enten reeftre mede;
Maer (a) het was om niet/ dat hi dede;
Want al gader onſe ſteden/
Waren met omoedicheden/
So wel bewaert in allen zinne/
Daerne mochte ghene houerdicheit (b) inne.
Dus wart (c) hi te ſiere pinen
Vt onſen (d) allen (e) onſen offiſinen
Gheworpen/ met groter onwerde/
Eñ moeſte woch ſiere verde.
Nv! lieue broeder! nv hi met rouwen
Van Godſ anſcine/ eñ onſer Vrouwen/
Verdreuen eſ eñ verſteken/
Laet ons lof eñ eere ſpreken
Marien/ der moeder enter maget/
Die ons heuet dat beiaghet/
Dat tonſer feeſten ſal ſijn die gone/
Ihc'. Xpc/ haer lieue (f) ſone.

u ſprac. v onſaleghe †. w hebbe dat. x en ʒout.
y eenech †. z onghedout. a Maer †. b houaerde.
c voer. d onſen †. e al. f lieue †.

Vs. 46. Doremtre.] d. i. *ſlaapzaal*, *dormitorium*. reefſtre beteekent *eetzaal*, *refectorum*. twee woorden by de Kloosterbroeders nog in gebruik.

Vs. 48. Onſen.] Volgt hier de Lezing van het II*de* HS. daar dit woord niet gevonden wordt, en hier ook niet behoort.

Vanden kinde, dat de (*) *moeder den duuel vp gaf.* LXXXVI.

Een edel man was eñ rike/
Eñ hadde eene vrouwe des gelike/
Want elc van hen beden wilde
Jeghen (a) daerme weſen milde.
Kindere hadden ſi een deel te ſamen/
So (b) dat ſi tharen daghen quamen
Eñ ſtonden haers huwelijcſ of
Eñ daden der ſuverheit belof.
Dies (c) hadde die viant nijt/
So dat hi (d) teere paſchen tijt/
Optie heilige nacht (e)/ verwan
Met temptatien (f) den goeden man/
Dat hi te ſinen wiue quam/
Die (g) hem verboot eñ wart gram
Eñ vermaent (h) hem (i) der goeder nacht,
Datſ (k) daer die man niet op en acht.
Deſ caſtijens was ghenouch/
Hi wilde doen alſijn ghevouch.
Soe was gram eñ gedoget node (l)
Eñ ſeide (m) vermalendijt van Gode
Eñ des duvels eighijn ſi
Wat ſoere coemt van v (n) eñ mi,
Des nachtſ wonnen ſi eenen ſone.
Alſe hi geboren wart (o) die ghone/
Ne machtmen niet ſcoenres vinden,
Hi wies vp met anderen kinden
In doghden/ in allen wijſheden/
Eñ (p) in geraectede oec van zeden.

Die

* *dattie.* a Elc teghen. b So †. c Des. d hi †. e tnt. f coringhe. g Diet. h vermaende. i hem †. k Dats †. l Zi ghehenghens harde node. m ſprac. n Di. o gheboren was. p En †.

Die vader die (q) en achte niet
Wat (r) dinghe/ dattem (s) was geſciet;
Maer die moeder die ghedochte
Haerre vlouke ſere onſochte.
Alſt tkint was van (t) . xij . jaren/
Quam die viant te hare gevaren/
Eñ ſeide gereet den (u) derden jare
Sijn ghelof (v) te bringhene hare.
Dies was die moeder alle daghe
In heeten tranen/ in ſwaerre clage.
Die jongelinc hadde dies wonder/
Alt volc was ſijns vro (w) beſonder;
Maer ſoe (x) was/ die (y) was allene/
Alſe ſoene ſach altoes (z) in wene/
So dat hijt (a) hare te voren leget.
Eñ ſoe hem al die waerheit ſeget
Dat ſoene in ſijn ontfaen
Den viant beual alſo ſaen.
Nachtſ (b) eſ die jongelinc (c) ontſlopen
Eñ verre eñ wide ghelopen (d)
In vele wiſe/ al (e) omme raet
Te vindene (f) naer (g) ſinen ſtaet.
Ne ghenen raet hi vernam/
Alſo dat hi te Rome quam
Eñ ſeide den Paues (h) hoet ſtaet met hem.
Hi ſendene te Iheruſalem
Met eenen brieve ten Patriaerke/
Die te ſamen dede (i) ſine claerke
Eñ proeſt (k)/ oft hi raet vinden mochte;
Maer al omme niet hi ſochte.
Nv was tien tiden een heremite
Heilech ſere/ ſeghet (l) die vite/

In

q die †. r Wan. s die hem. t van †. u ten. v beloſ. w vro zijns. x Maer als zi. y was/ die †. z wart ſi. a hi. b Tſnachts. c is dat kint. d Ende zire verde ghelopen. e al †. f zoeken. g na. h pauwel. i dede †. k Dede of. l zeit.

In eene woſtine verre dane.
Gheen menſche en (m) quam hem ane;
Dinghel brochtem (n) alle daghe
Te ſiere meſſen/ ſonder ſaghe/
Sine bedorſte (o)/ hoſtie (p) eñ wijn
Enter (q) lijſneren ſijn
Brocht ſoe hem (r) een ſnewit broot
Te middaghe/ in ſijn (s) hant albloot.
Die biſſcop (t) in der herten vint/
Dat hi hem ſenden wilde (u) dat kint;
Want hi kendene mogende ſere
Voer Marien eñ onſen Here.
Met eenen lijctekene hine ſent
An ghenen man/ dien hi (v) wel kent.
Dje jongelinc die ginc alleene
Dien langen woch met groeten wene/
Maer die ingel (w) tkint (x) vor tan
Eñ brochte (y) den heileghen man
Te ſiere prouenden twee broot
Des hi Gode ghenaden groot (z)
In ſiere bedinghen ſprac ane (a);
Want hi was eens gaſts in wane.
Lieuelike ontfaet (b) hi dat kint.
Sere wondert hem dat hi vint
An hem ſcoenheit wel (c) vulmaect/
Eñ van zinne ſo gheraect.
Dat kint ſijn lijctekijn bringet
Eñ wat ſaken/ dat hem dwinget.
Den raet Gods/ ſprac hi/ lieue broeder!
Entie hulpe van ſiere moeder
Sullen wi bidden; want Marie
Heuet macht eñ voghedie

Ouer

m en †. n bracht hem. o zyn behoef. p hoſtien. q Entie. r Bracht hi hem. s in dit. t Patrierke* u zeinde wille. v diet. w dinghel. x den kinde. y brachte. z boet. a ſprachine ane. b ontfinc. c zo.

Ouer dier (d) vianden rote/
Eñ vermach die jnderſte (e) ſlote
Vander hellen te ſticken breken.
Laet ons onſe gebede ſpreken/
Dat ſoe di helpe/ alſoe mach.
Nv eſ comen die paſche dach/
Daer hem die duuel vp vermat/
Dat hi tkint ſoude hebben gehat.
Die hermite ſprac die meſſe/
Om des jongelincſ (f) behoudeneſſe/
Eñ (g) want dat kint hadde vaer
Van den viant ſettins daer
Tuſſcen hem enten outaer mede/
Daer hi ſine meſſe dede.
Die duuel (h) quam vorden paes (i) een deel
Eñ drouch dat kint (k) woch al geheel.
Des was droeue die hermite
Eñ riep ane (l) met groten vlite
Marien/ der (m) moeder van behoude/
Dat ſoe den kinden helpen ſoude.
Eñ ſoe die laten (n) niet en can/
Alſemenſe vlitelike (o) roept an/
Heuet verlooſt den jongelinc
Van den viant/ diene vinc.
Ter ſtede dede ſoene weder comen/
Daerne die viant hadde genomen/
Omme te gheldene een hermite/
Die (p) wenende vor hem (q) bat met vlite.
Alſe die hemiter pax · Dñi · ſeide/
Dje jongelinc antworde gereide:
Et cum ſpiritu tuo mede
Quite van ſathans mogenthede.

Dje

d Der. e dinderſte. f kints. g En †. h viant. i vordie pace. k tkint. l ane †. m der †. n Ende zit ghelaten. o met herten. p Die herr. q vor hem †.

Die hermite (r) was blide ſere
Eñ gaf den jongelinc onſen Here/
Die hem tellede (s) ſine auenture/
Hoe (t) hi hadde gheſien tiere hure
Ongetellet volc in torment
Eñ hoene weder heuet gheſent
Onſe vrouwe/ dor ſine bede.
Orlof nam hi daer ter ſtede
Eñ quam te Jheruſalem/
Toten biſſcop (u)/ eñ tellet hem̃
Eñ voer ten (v) Paues/ eñ es thuus comen
Den ſinen te bliſcepen ende vromen.

Van den dief, die onſer Vrouwen diende.
LXXXVII.

Het was een man/ die Ebbo (a) hiet/
Die gherne ſtal eñ en lietſ niet.
Hine voedde met ſiere (b) pine
Beede (c) hem ſeluen ende ſine;
Doch met herten eñ met zinne
Eerde hi den (d) heilighe Coninginne.
Daer hi ter dieſten ginc/ datſ mee/
Groete hiſe eñ ſprac: Aue!
Eens wart hi met dieſten geuaen
Eñ ſonder ontfaermeneſſe verdaen.
Daer hebſine (e) an die galge gelaten;
Onſe Vrouwe quam hem te maten (f)/
Alſe hem dochte diene vphelt
Twee daghe/ al omme met gewelt.
Alſe die gheene/ diene hinghen/
Vernamen van ſulken (g) dinghen/

Wie

r man. s ſtelde. t Eñde dat. u Ten Patriarke.
v voort den. a Ebbe. b zulker. c Beede †. d die.
e hebben zine. f baten. g deſer.

Wilden ſi hem tormentſ doen mee
Eñ hem ſteken die kele (h) ontwee;
Maer onſe Vrouwe heeſſe gewert (i)/
Waer bi (k) dat hem geen en dert.
Ghewaere ſo worden ſi das/
Dattem onſe Vrouwe hout was/
Eñ dadene af eñ lietene gaen.
Daer naer wart hi moenc ſaen
En diende Gode eñ (l) onſer Vrouwen
Al ſijn leuen/ met goeder trouwen.

Van den moenc van ſente Bertijns. LXXXVIII.

Tote ſente Bertijns was
Tſente Thomaers (a)/ alſict (b) las/
Een moenc/ die Jeſcoen hiet/
Die altoos achter niet en liet/
Hine ſeide naer mattine tide
Onſer Vrouwen teeren vro eñ blide
V. ſalmekine (c)/ hoe ſoet gha/
In deere der name Maria.
Magnificat dat meent die · M ·
Ad · Dmn dat (d) coemt na hem
Eñ datſ ouer die eerſte (e) · A ·
Retribue datſ dan daer na
Eñ eſ ouer die. · R ·/ diere in ſtaet.
In conuertendo daer na ghaet/
Entie ſalm eſ ouer die · I ·
Ad te leuaui eſ daer bi/
Eñ eſ ouer die achterſte · A ·
Dit ſeidi in dien name (f) Maria.
Op eenen nacht ghevielen dinghen/
Dat die moenken te mattinen gingen

Eñ

h lede. i beruert. k Waerbi †. l Gode en †.
a Te rente Omers. b als ic. c Vijf zalmen. d dat †.
e deerſte. f die ere.

Eñ broeder Jeſcoen en waſer niet.
Donder prioor gaet eñ beſiet (g)
Met eere abſconſen (h) eñ ſochten ghinder /
Maer hine vantſ niet onder die kinder.
Te ſinen bedde dat hi ghinc
Eñ vant doot den jongelinc.
Die Moenken quamen (i) toe getreet
Eñ ſijn (k) anſcijn ontdect
Eñ ſaghen vijf roſe bloemen
Wt ſinen houede comen.
Wt ſinen tongen eene eñ nemmee
Eñ wt ſinen ogen twee
Eñ twee mede wt ſinen oren·
Daer mochtmen wonder ſien eñ horen.
Maria / die roſe (l) ſtont
An die roſe in dien mont.
·vij· daghe hilde ſine tſamen /
Tote dat daer vijf (m) biſſcoppe quamen
Eñ daer toe (n) menech leec eñ clerc /
Die ane ſaghen ons Heren were.

Van der vrouwen (*), *die hare bijechte verhal* (†). LXXXIX.

Int biſſcopdoem van Lengers was
In Borgoengen / alſict las /
Eene die Marien eñ haren kinde
Gherne diende eñ ſere minde.

Die

g ziet. h kerſen. i quamee. k Ende hebben ziin. l name. m drie. n daer toe. * *Van hier.* † *verbael.*

Vs. 23. Abſconſeen.] Vinc. heeft *cum* lucerna.

Vs. 35. Roſe.] Lees met het II*de* HS. name. Het Latijn van VINCENT. heeft: *in roſa, quae de ore exibat, invenerunt ſcriptum: MARIA.*

Die in hare jeuget dede
Eene ſondelike (a) dorperhede.
Scaemte lietſe niet verbreken/
Dat ſoe mochte bijechte ſpreken/
Anders was ſoe wijs eñ vroet
Eñ in hare bijechte goet.
So ſeidſe dan int ende mede
Van deſen: eñ oft ic el iet dede/
Des ic hier niet en hebbe geſeit/
So biddic Gods ontfaermecheit
Eñ v Here/ dat ghi bit voer (b) mi/
Dat God mijns ontfarmech (c) ſi.
Met deſen mantele decte ſoe hare.
So ginc ſoe danne weenen ſware
Voer onſer Vrouwen eñe ſtonde
Eñ belijede (d) daer die ſonde/
Hier toe was ghene vendichede (e)/
Dat ſoe els enege (f) bijechte dede
In deſen gheviel den wiue/
Dat ſoe ſciet van deſen liue
Eñ eſ ter ſentencien (g) comen
Daermene in ſoude verdomen;
Maer (h) Maria/ diet wel doen deurſtẽ/
Die (i) veiaghede hare eene (k) veurſte/
Dat die ziele keerde int vat
Eñ jn bijechten lijede dat/
Datter lange was verholen
Eñ dan (l) ſterf eñ com (m) ter ſcolen/
Daer die zaleghe toe behoren (n).
Dit (o) wijf lach doot int huuſ voren/
Eñ omtrent ſaten die gheburen.
Dat wijf ſtont vp ter ſeluer vren/

Daer

a zonderlikẽ. b ouer. c ghenadich. d bekẽnde e behendichede. f enege †. g te vonniſſen. h Maer †. i Die †. k Voe- l dan †. m quam. n horen. o Dat.

Daer vlo deen achter/ dander vorent;
Maer dieſe meeſt adde vercoren
Bleuen blodelike hare (p) bi.
Alte hant ſo (q) horen (r) ſi/
Dat ſoe onſer Vrouwen louet
Eñ (s) vp rechte dat houet
Eñ dede den pape halen naer.
Bijechte ſo (t) ſprac ſoe daer (u)
Van ghere bedecter zonde (v).
Soe ſeidem allen metten monde/
Hoeſe onſe Vrouwe verbat/
Eñ ſtaerf cortelike na dat.

Vanden Clerc, die den duuel ſcriuen ſach. XC.

Tote Coletten/ in waren ſaken/
Was een clerc/ een ſubdiaken/
Die van kinde diende met trouwen
Onſen Here eñ onſer Vrouwen;
Maer onſer Vrouwen ſonderlinghe.
Tere hogher tijt (a) gevielen dinghe/
Datmen den dienſt ons Heren dede/
Dat (b) hi diende daer ter ſtede
Den erdſchen biſſcop/ eñ in deſen
Soudemen die ewangelie (c) leſen/
Nadie maniere eñ nadie zede/
Alſt (d) pleghet in eere (e) hogér ſtede/
Eñ hi was den dyaken bi.
Indeſen recht ſo wart hi
Begrepen in een (f) viſioen
Eñ ſach (g) een ſere (h) wonderlijc doen.

In

p daer. q ſo †. r hoorden. s Ende ʒi. t ſo †. u aldaer. v *Deze en de volgende regel worden in het IIde HS. niet gevonden.* a hoechtijt. b Ende. c dewangelie. d Als men. e eere †. f een †. g ſach †. h ſere †.

In die kercveinſtre hi (i) ſach
Eenen duuel/ vpdien dach/
Rechtſ (k) alſe ene ſimme gedaen.
An ſinen hals hinc/ ſonder waen/
Eenen jncthoren (l): die (m) quade dief
Hilt in ſijn (n) hant eenen brief.
Nv ſaten jndie kerke ·ij· vrouwen/
Dje (o) vele idelhede eñ ontrouwen.
Onderlinghe te ſamen ſpraken/
Eñ hi ſat eñ ſcreef die ſaken;
So dat die (p) brief in beeden ſiden
Vul geſcreuen was/ tien tiden/
Eñ dat clappen noch niet en ent.
Nv wille hi reken perkement (q)/
Entie brief ontgleet hem vten tanden (r)
Eñ viel (s) neder te handen.
Eñ gaf (t) eenen groten ſlach/
Dat die (u) ſubdiaken alleene ſach/
Eñ gaf eenen lach tier ſteden
Eñ ſlouch naer (v) hem metten leden.
Die bi hem daer waren mede
Wonderden ſiere ongeſtadicheden.
So dat hi them ſeluen quam
Eñ alſe hi ſijn meſdoen vernam/
Scaemdi (w) hem vor hem allen/
Dat hem die dinc was geuallen/
Eñ ginc heenen/ hine wiſte waer/
Alſe die hadde van ſcanden (x) vaer.
Eñ alſe die dinc (y) al (z) was gedaen/
Doe wart hem verboden ſaen
Sinen ſanc eñ ſijn ambacht mede
Vanden biſſcop vander ſtede.

Hi

i daer hi. k Recht. l inthoren. m ende die. n die. o Van. p dattie. q Wil hi trecken tparkement. r Ende het geleet hem uter handen. s Ende hi viel. t Ende hi gaf. u dattie. v na. w Schaemde hi. x ſcaemten. y dienſt. z al t.

X 2

Hi ſelue die trac hem achter (a)/
Alſe die ontſach ſulken (b) lachter/
So dat in ſinen woch ſtoet
Eene kerke/ in ſijn gemoet/
Daer onſe Vrouwe beelde in ſtont/
Daer lach hi eene lange ſtont
In ſijn gebede vor onſer Vrouwen/
In verſuchten eñ in rouwen/
So dat hi (c) dochte eñ (d) hi vernam/
Dat onſe Vrouwe te (e) hem quam/
In groter claerheit/ in groter vroude/
Eñ hiet (f)/ dat hi (g) hem troeſten ſoude
Eñ verſochte daer ter ſtede
Siere herten ſerechhede
Eñ gaf hem daer den ſeluen brief/
Dien hi ſcreef die helſche dief.
Dje ſubdyaken waert in wake
Eñ dancte ſere deſer ſake
Gode eñ onſer Vrouwen mede.
Ten biſſcop keerdi (h) indie ſtede/
Eñ ſeidem (i) die waerhede/
Hoet was/ eñ ſonder ydelhede/
Eñ waer af dat ſijn (k) lachen quame.
Ghenen brief hi mede name/
Daer in ſtonden die ydele wort/
Die de wiue (l) brochten vort/
Eñ daer ſathan was ſcriuere af/
Entie (m) hem onſe Vrouwe gaf.
Dis wijf waren ontboden (n) daer.
Sie moeſten ghinder lijen waer.
Eñ alſe dis biſſcop dat verſtoet/
Hilt hi den man (o) ouer goet/

Eñ

a Ende trac hem zeluen achter. b den. c hem. d dat. e vor. f hiet hem. g hi †. h keerde hi. i zeide hem. k ſijn †. l wijf m Ende dien. n ontbaden. o clerc/ *doch op de kant ſtaat*: man.

Eñ gaf hem al dat ſine weder /
Eñ dedem eere vp eñ neder /
So waer dat hine verſach
Tote an ſinen ſterue dach.

Hoe (*) *onſer Vrouwen geborte* (†) *vort quam.* XCI.

Onſer Vrouwen Marien ghebort /
Diemen / weder eñ vort /
Viert ouer al in Kerſtijnhede /
Naer den oeſt / in elke ſtede /
Men wiſtſ (a) niet in doude vite /
Alſo dat een hermite
Deſ nachtſ (b) horde in elken jare (c)
Inden hemel ſinghen clare /
Eñ altoos vp el ghenen (d) nacht.
Alſe hi dicke dit heuet gewacht /
So bidt hi deſ onſen Here /
Dat hi hem die redene lere.
Doe quam dingel / die (e) hem gewaget /
Eñ ſeide (f): die moeder entie maget /
Die Gode drouch / eñ als heeft macht /
Was gheboren vpdeſen nacht /
Al en weetſ die werelt niet /
Hetſ recht / dat (g) die hemel pliet.
Dit viſioen dit (h) quam dus wt
Indie werelt ouer luut /
Eñ alſt die heileghe kerke verheeſte (i) /
Hief ſoe vp al deſe feeſte.

* *Van.* † *gheboerniſſe hoe zi.* a wiſte. b dien nacht. c elc jaer. d el en ghenen. e dies. f ſprac. g dats. h dit t. i vereeſte.

Hoe ſoe enen Sarraſijn bekeerde. XCII.

Een Sarraſijn hadde gehat
Geſcreuen in een houtijn blat
Die ymagie van onſer Vrouwen.
Dicken ginc hijt ane scouwen /
Eñ deder voren ſine bede;
Maer ſo peinſdi ſere mede /
Hoe dat ſoude weſen moghen
Maget / kint hebben eñ ſoghen.
Soe / diene niet en wilde begeven /
Heuet ſinen twifel verdreuen;
Want an gheent gebeelde wies
Twee borſtekine / ſijt ſeker dies /
Eñ daer olie oec vte ran.
Alſe gheent ſach die heidijn man /
Wart hi ghelouech eñ oec mede
Ontfinc hi dat kerſtijnhede.

Van enen Juede, die hare ymage ontrein-de. XCIII.

In Conſtantinoble was ·i· Juede /
Een quaet / valſch / onwardich ruede /
Die in een herdt ſach geſcreuen
Onſer Vrouwen / scone / verheuen /
Eñ ghenaghelt an eene want.
Hi vraghet daer althant /
Wies ſulc ghebeelde ware /
So vulmaect eñ ſo clare?
Men ſeide: der moeder Godſ Marien.
Doe wart hi al in freneſien
Van torne / eñ liep met genen varde
Ten naeſten huſe / met groter onwarde /

Daer die ghemeente in ginc ter noot/
Eñ vul onrenecheden groot/
Eñ warp gheent beelde in dat drec
Eñ hem ſeluen in ſviantſ ſtrec;
Want hi bleef doot vptie ſtede.
Noch waer hi voer en wiſtmen mede;
Maer die duuel openbare
Droeghene wech met velle/ met hare.
Een kerſtijn heuet dit geſocht
Eñ gevonden eñ gebrocht/
Eñ ginct waſſchen eñ vaghen
Eñ in ſijn eerlike gedraghen.
Vt dien ghebeelde vlopde olie ſaen/
Eñ noch heden doet/ ſonder waen.

Van Hildcfonſus biſſcop van Tolctten. XCIIII.

Sente Hildeſonſus/ ſijt ſeker daſ;
Die biſſcop van Toletten waſ/
Hadde Marien wt vercoren
Voer menegen/ die leuen te voren/
Eñ maecte van hare/ alſe clerc/
Een edel ſonderlinghe werc/
So dat onſe Vrouwe omme dat/
Daer hi metten boeke ſat/
Hare verbaerde eñ danctem mede
Alſo groter houeſchede.
Doe hi dit ſach/ pijndi hem mere
Te doene/ na ſine macht/ h' eere
Eñ hiet ·viij· dage vor kerſtdach/
Aldaer ſine macht lach/
Eene feeſte houden vor hare;
Want hem dochte/ dat rechr ware/
Dat men hare vierde voren/
Daer God eñ menſce af wert geboren.
Doe verbaerde hare die clare/
In eenen zetel/ biden outare/

Eñ brochte daer een cleet/
Datmen noch ene Alue heet/
Eñ ſprac: dit cleet van deſer wiſe
Bringic wt mijns ſoens paradiſe.
Dit neemt an eñ dit drach
Op mijns ſoens eñ op minen dach.
Eñ ouer waerheit ſo hout dit/
Dat niemen in deſen zetel ſit/
No dit cleet oec mede ſal dragen
Sonder du/ jc en ſalne plaghen.
Met deſen eſ ſoe wech gevaren.
Naer ſine doot ſo quam te waren
Een biſſcop/ die Sergius hiet/
Diet hier omme niet en liet/
Hine eſ jnden zetel gheſeten
Eñ hine heuet hem vermeten/
Dat hi die alue oec an dede
Eñ ſeide: jane bem ic menſce mede/
Alſo alſe mijn voerſate was.
Onlanghe was hi blide das;
Hine bleef doot daer vptie ſtat.
Die daer waren eñ ſagen dat
Worden harde ſere veruaert/
Eñ namen tcleet/ diere eñ waert/
Eñ leident in haren treſore/
Daert noch leghet/ alſict hore.
Dit hebben wi/ als teſen ſtonden/
Van onſer Vrouwen miraclen vonden/
Eñ rade wel wiſen eñ ſotten/
Dat ſiere mede niet en ſpotten/
Noch ouer truffe niet en houden
Van hare bliuir onbeſcouden/
Van Marien hopic genouch/
Dat ickere boerde nie toe ſlouch.
Nv hort die yſtorie vort/
Alſe ter materien behort.

Hoe Pauluſ quam te Iheruſalem. XCV.

Saulus/ alſemen hier voren las/
Doe hi kerſtijn worden was
·iij· jaer daer na geviel hem/
Dat hi quam te Iheruſalem.
Hem hadde harde wel genoeghet/
Dat hi hem hadde ghevoeghet
Metten Apoſtelen jn dien daghen;
Maer ſie ſcuwedene en ontſaghen/
Dat hi gheen recht kerſtijn was.
Doe quam van Cypre Barnabas
Eñ leeddene thant met hem
Ten biſſcop van Iheruſalem/
Jacobpe den mindre eñ Pieter mede/
Die noch doe was jn die ſtede/
Eñ hem allen daer gheleert/
Hoe dane wijs hi was bekeert.
·xv· daghen ſo was hi daer
Met Pietre/ met Jacobpe; daer naer
Voer hi predeken harentare/
Eñ verwan die Jueden ſware.
Doe wilden ſine ſlaen te doot;
Maer dat hi in Tharſim ontſcoot;
Want hi danen was geboren.
Pieter ghinc/ alſe wijt horen/
Al omme domme in menege ſtede
Eñ ghenas juchtege eñ andere mede.
Te Raef/ leſen wi jnder viten/
Werti vander doot Tabiten/
Eene heileghe vrouwe eñ ene goede/
Milde eñ van grotere omoede.
Daer naer hi in Ceſarien quam/
Alſe hi tgebot van Gode nam/
Eñ doepte eenen heidine ridder daer/
Hiet Cornelis/ wet vorwaer.

Eñ dit was deerſte heidijn man/
Die ten kerſtijnhede ran.
Maer dandere/ die geſparſet waren/
Tien tiden/ dat ſonder ſparen
Gheſteent was die goede Stevene/
Die ghingen predeken/ hẽ benevene/
Achter Surien harentare/
Alleene den Jueden; want ommare
Dochtem/ datmen dwort Gods/ ons Heren/
An die heidine ſoude bekeren:
Eñ dat ſi tAntiochen quamen
Eñ begonſten predeken tſamen
Den heidinen enten Jueden mede/
So datter vele in die ſtede
Gheloueden an ons Heren wort.
Eñ was gheſent daer inde port
tAntyochen Barnabas/
Die wart wel gheware das/
Dat daer vele te doene ware/
Eñ voer in tAercheu daer nare/
Omme Sauluſe/ dat hi hen ſtonde in ſtaden;
Want hi met predeken was verladen.
Daer waren ſi te ſamen een jaer
Eñ bekeerde menegen daer;
Alſo dat die kerſtine name/
Dat ſoete wort eñ dat bequame
Van kerſte/ daer verheuen waert/
Eñ men hiet kerſtijn onſen aert;
Te voren hieten ſi ouer een
Jonghers eñ Galyleen.

Pylatus orconde van onſe Here. XCVI.

In Tyberius ·xxj· ſte jaer/
So ſcreef Pylatus ouer waer
An Tyberius/ ſinen Here/
Eene lettre te merkene ſere/

Daer hi in prijſde / al was hi ſoot
Ih'm · Xpm · / onſen God.
Dus ſprac die lettre deſe wort /
Die te Rome quam indie port:
Tote Tyberius Claudius
Scriuet Pontius Pylatus
Saluut / alſe tote ſinen Here /
Dinc die te wonderne eſ ſere /
Wat dat onder die Jueden ghevel /
Dat ic ſelue proeuede wel /
Daer ſi hem mede hebben verdoemt
Eñ oec mede / dat wt hem coemt;
Want haren vorders was beheten /
Dat hare God noch ſoude beeten
Indie maghet ſonder man
Eñ ſoude hare Coninc heten dan.
Deſe eſ comen / in minen ſtonden /
In Judea eſ bevonden
Dat hi alle evele ghenas;
Blinde ſiende / die laſers was /
Of van anderen evele ſwaer /
Maecti gheſont eñ claer.
Ja die dode / ſonder waen /
Dedi al gheſont vp ſtaen.
Die duuel dreef hi haerre verde,
Vpt water ginc hi alſe vp derde,
Eñ ander menech wonder mede /
So datmen wiſte in meneger ſtede /
Dat hi die Godſ ſone ware;
Maer dat paepſcap hat ōmare /
Eñ brochtene tote mi ghevaen /
Eñ hebbene met loghene beſtaen /
Eñ ſeiden datſ een touerare;
Eñ ic waende / dat alſo ware /
Eñ dedene gheſelen / eñ daer naer
Andie cruce naghelen daer.
Eñ doe hi was int graf geleit /
Hebſi hem daer toe bereit /

Dat

Dat ſi mine ridderen daden
Wachten tgraf / want ſi hē ſcaden
Ontſaghen / dat men hem ſtelen ſoude,
Ten derden daghe / alſe hi woude /
Stont hi vp van dode te liue.
Doe quamen die Juedſche keytiue
Eñ ghauen minen ridderen ghelt /
Alſi ſelue hebben ghetelt /
Opdat die dinc bleue verholen /
Eñ ſi ſeiden hi es ons beſtolen
Nachtſ bider Apoſtelen laghen /
Alſo alſe ſi ſlapends plaghen.
Si namen tgelt; doch ſeidſi wel.
Alſo / alſe die dinc ghevel /
Eñ dat ſi dinglen comen ſaghen /
Aldaer ſi ten graue laghen.
Dit ſcriuic bidi andi Here
Dat di ne gheen Juede verkere
Met loghene / dat die dinc ghevel
Anders / dan dus / dat wet wel.

Hoe Tiberius Ih'm over God wilde houde. XCVII.

Tyberius met groter bede
Den ſenaturen van der ſtede
Deſe mare brochte vort
Eñ wille / datmen indie port
Tote Rome / hoe ſoet gha /
Met anderen goden Jh'm ontfa.
Die ſenaturen en wildens niet /
Om dat die dinc ſo eſ geſciet /
Datmen hem niet teerſt en gaf
Den brief te leſens daer af.
Hier bi wart Tyberius gram
Eñ alſo / alſict vernam /
Wart hi vort van diere huren
Niet hout naer dit den ſenaturen /

Eñ oec ſo was ghecuert na dat
Die kerſtine te rumene die ſtat;
Maer Tyberius verboot
Den Romeinen vpdie doot.
  Pylatus/ die felle baillin/
Wart ghewroeget/ dat ſeriuie v/
Vanden Iueden omme gewelt/
Dat hi hem dede eñ nam haer gelt/
So dat die claghe te Rome quam
Voer Tyberiuſe eñ hijt vernam.
So dat hine dede vaen
Eñ brin ghen tote Rome ſaen.
Doe ſende hine vort tote Lyons/
Danen hi was/ ſeget men ons/
Te meſpriſe al ſiere maghe/
Dat hi daer gevangen laghe.
  In Euſebius bouc ic vant/
Dat hi hem dode metter hant.
  In Tyberius tiden mede
Quam te Rome/ indie ſtede/
Herodes Agrippa ghevaren/
Ariſtobolus ſone te waren.
(Herodes was ſijn ouder vader/
Die de kindere ontliuede algader.
Herodias/ Herodes wijf/
Die Baptiſten dede nemen tlijf/
Dat was oec ſijn zuſter mede.
  Herodes/ diene onthoueden dede/
Die Coninc van Galylee/
Was ſijn oem min no mee.)
  Den Keyſer Tyberius hi ſochte/
Oft hi iet beiaghen mochte
Vanden lande van Iheruſalem/
Dat douder vader al hadde an hem.
  Alſe Tyberius verſtoet/
Dat hi was een ridder goet/
Dede hine metten ſone weſen/
Die hiet Druſus; want hi deſen

Ach-

Achtinghe hadde ſekerlike
Te latene dat Roemſche rike.
Nu was Herodes Agrippa
Wel te ghemake; maer daer na
Staerf Druſus / Tyberius ſone /
So droeue was die Vader om tgone /
Dat hiere ne gheenen wilde ſien /
Die heimelijc adde geweſen dien;
Want hi daer bi ſijns ſoens gedachte.
Dus ſciet Herodes danen onſachte
Eñ moeſte jn Judea keeren /
Aerm als goeds eñ alre eeren /
Eñ ware van hongre bleuen doot /
Ne maer dat hem vter noot
Sijn zuſter halp Herodias /
En Herodes / die ſijn oem was /
Die gaf hem in Taberie
Optie leueue rente avie;
Maer ſidert dat hem die oem verweet /
Waeſt Agrippen alſo leet /
Dat hi liet die rente ſtaen
Eñ voer weder te Rome ſaen
Op auenture / of des Keyſers zin
Iet des ſoens ghedachte min.

Hoe Agrippa te Rome quam ende Tyberius doot. XCVIII.

Nu eſ Agrippa te Rome echt comen
Eñ wel ontfaen te ſire vromen
Vanden Keyſer eñ dedene ſaen
Met ſinen neven riden eñ gaen.
Deen neve hiet Tyberius /
Sijn vader hadde gheſijn Druſus.
Dander was Gayus / Germanicus ſone /
Des Keyſers broeder kint was de gone.

Tyberius hadde ſijns ſoens kint
Bouen den broeder ſone ghemint
Eñ hadde achtinghe ſekerlike
Hem te ervene dat keyſerrike;
Maer Herodes Agrippa
Volgede meeſt Gayuſe na.
Hier omme / alſt die keyſer verſtoet /
Haddi ſinen evelen moet.
Eens hi vp eenen waghene ſat
Bi Gayuſe eñ ſprac dat:
Owi! oft die keyſer doot ware /
Eñ ic Gayus openbare
Here vander werelt ſaghe!
Dit wroughen eñ deſe claghe
Wart den keyſer gheſeit
Eñ was in priſoene gheleit
Eñ daer hi ſat ghevaen bi Rome /
Int hof / bi eenen bome /
Een ſcuvuut ſat vpten boem /
Des nam een wikelare goem /
Dje mede daer in ſat ghevaen /
Eñ quam te hem eñ ſeide ſaen:
Ic ſeggedi vander gode weghen /
Die mi niet te lieghene pleghen /
Du ſalt ſijn ontbonden ſaen.
Eñ ſo groot eere ontfaen /
Dat dine maghen ſullen beniden /
Eñ tote dinen ſterf tiden
Sultu ſijn in derre baten
Eñ dijn goet dinen kinderen laten /
Alſe du echt deſen voghel ſies
Bouen di ſitten / wes ſeker dies /
Dattu ſalt / alſonder ſaghe /
Steruen jnden derden daghe.
Seſſe maent was Agrippa gevaen
Hier binnen wart Tyberius bevaen
Met evele ſwaer eñ verſtoet /
Dat hi emmer ſteruen moet.

Si

Sinen tween neven entie Heren
Ontboot hi. eñ hietſe keren
Ten naeſten daghe; want ſonder letten
Wildi hem eenen Keyſer ſetten.
Sinen goden bat hi int leſte/
Dat hi geraken moeſte dbeſte
Eñ ſette aldus in ſinen zinne;
Wie ſo deſ maergens totem inne
Eerſt quame van ſinen ·ij· neven/
Dien wildi dat rike geven;
Nochtanne dedijt Tyberiuſe weten/
Die niet wilde comen onghe eten;
Aldus quam Gayus voren ten Here
Eñ Tyberius weende ſere.
Doe ſprac Tyberius te deſen:
Sone! du moetſ Keyſer weſen;
Nochtanne waert rechter Tyberius/
Alſe mijns ſoens ſone; maer aldus
Willent die gode. Eñ daer na ſaen
Heuet die Keyſer ſinen ende gedaen.

Hoc Gayus Keyſer wart eñ ſine manieren. XCVIIII.

Gayus die de vierde was
Keyſer van Rome/ alſict las/
Ontfinc die Keyſer crone met eren
Int carnation ons Heren/
Alſemen ·xxxix· ſcreef.
Eñ ·iiij· jaer hi Here bleef.
Tyberiuſe dedi hi ter erden/
Sinen oem/ met groter werden.
Herodes Agrippen mede
Hi oec vter vancneſſen dede/
Eñ gaf hem in ſine hant
Die heelſt vander Iueden lant/

Eñ

Vs. 58. Onghe eten.] d. i. *zonder gegeten te hebben.* VINCENT. heeft: *Qui mane noluit venire niſi pranſus.*

Eñ croendene Coninc daer na
Eñ ſendenne jn Judea.
Deſe Gayus hadde twee namen
Gayus Caligula te ſamen.
Germanicus/ Tyberius broeder/
Was ſijn vader / eñ ſijn moeder
Ghelach in een here van deſen/
Daer moeſti gewonden weſen
In ridders coucen alte ſamen/
Dies hiet hi couſken bi toe namen.
Alſe hi Keyſer was ontfaen/
Die vten lande waren gegaen
Som euwelike/ ſom te termine/
Riep hi weder elken int ſine.
Den groten Heren daer toe mede
Meerdi hare vrihede.
Vrougers ſtac hi van hem al.
Entie van goede waren ſmal
Verbernet/ ofte dies gelike/
Di ſo maecti weder rike.
Gayus was lanc eñ bleec
Van gedanen/ die fel gheleec.
Ongheſcepen ouer een.
Lanc eñ magher hals eñ been.
Ogen hol eñ vorhoeſt breet.
Van vpſiene fel eñ wreet.
Op dat houet was hi cale;
Eñ anders ru naer altemale.
In ſlape was hi ſere ſwaer;
Want hem te voren quam menich vaer/
Sone was ſijn ſlaep nemmeer geacht/
Dan ·iij· wilen indien nacht/
So ſat hi vort int bedde ſware/
Oft hi ginc wandelen harentare.
Ghelettert ſo was hi wale
Eñ gheraect in ſine tale.
In danſen/ in ſange eñ in ſpele
Was hi gherne eñ te vele

Eñ ſo was hi indier gebare/
Oft een meneſtreel recht ware.
Deſe Gayus/ alſic eerſt ſprac/
Was die Agrippen vp ſtac
Int rike van Jheruſalem;
Want hi ſere wel was met hem.
Herodes/ die Agrippen oem was/
Eñ ſijn zuſter Herodias
Hadden deſ ſo groten nijt/
Dat ſi te Rome ſijn ghetijt
An Gayus/ den Keyſer mede/
Omme te winne meerre hoochede.
Herodes Agrippa naer/
Alſe die ſorghe hadde eñ vaer/
Dat ſine verraden mochten.
Sijn wille eſ hẽ niet ontſochten/
Hine dede een deel/ dattem voeget;
Den oem heeſti ſo gewroeget/
Datti daer wart verhellent
Eñ tote Lyons gheſent/
Daer hi jammerlike ſijn lijf
Endde eñ Herodias ſijn wijf.
Dus becochten ſi met rechte groet
Deſ heilechs Baptiſten doot.
Gayus gaf tlantſcap van Galylee
Agrippen/ dus haddi lantſ mee.

Hoe Gayus int aerchſte keerde. C.

Alſe Gayus adde geſijn ·ij· jaer
Tote Rome/ wet vorwaer/
Keyſer/ ſo wart hi ſo ſod/.
Dat hi wilde weſen god/
Eñ hi ſeide openbare:
Dat hi Jupiters broeder ware.
Hi dede in ſine eere mede
Eenen tempel maken inde ſtede.

So

So quaet was hi / dat hi dat coren
Verboot dicke te bringene voren /
Om dat hi tfolc verhongren woude.
Sere hopedi wel tijt / dat ſoude
Plaghe jndie werelt geſcien;
Want dat ſoudi gherne ſien.
Welken tijt ſo hi ſijns wijfs hals /
Of ſiere amien als eñ als
Cuſte / ſo ſeidi mede:
Welken tijt ſalmen deſe ſcone lede
Vor minen ogen ontwee caruen?
Alſe hi gemoete menech waruen
Liede / die ſcone waren gehaer
Dedi maken die nolle blaer.
Sine luxurie te ſwaer liep;
Want hi bi ſinen zuſtren ſliep.
Met roue eñ met niewen tribute
Trac hi der lieder ſcat al vte.
Siere quaetheit was ſo vele /
Men conſt getellen in biſpele.
Sine ymagine heefti geſent
Sijn Roemſche rike al omtrent;
Want hi hiet eñ woude /
Datmen vor god anebeden ſoude,
Eñ al Europen eñ Affrike
Eñ Aſien dies gelike
Hebben ſine ymagene ontfaen
Eñ jn haren tempel gedaen /
Eñ anebedenſe groot eñ clene;
Sonder die Jueden alleene /
Waer ſo ſi woenden / in wat ſtedeñ /
Sine wildens niet anebeden.

Vs. 22. Nolle blaer.] VINCENTIUS heeſt in het Latijn dus: *Pulchros et comatos quotiens ſibi occurrerent occipitio raſo deturpabat.*

Gayus quaetheit eñ ſine doot. CI.

Gayus wart erre eñ gram
Alſe hi horde eñ vernam/
Datten die Iueden niet en wouden
Anebeden/ noch ouer god houden.
Pompeiuſe heeſti geſcreuen/
Dien hi hadde theerſcap gegeven
Vander baelgien van Surien
Dat hi voere met ſiere partijen/
Eñ hi niet en liete/ dat
Hine ſette ſijn ghebeelde daer
Inden tempel al openbaer.
Wildens die Iueden niet gedoghen/
Dat hi nederen/ no hoghen/
No man ne liete/ kint/ no wijf/
Hine name hem alien tlijf.
  Alſe die Iueden dit vernamen
Quamen ſi voer hem te ſamen
Eñ baden/ dat hi niet en dade
Haerre wet alſulke ſcade.
Elkerlijc die boot die kele
Eñ riep hi ſtorue lieuer vele/
Eñ ſeidẽ/ dat ſi tlant gereide
Laten wilden woeſte eñ heide.
Doe Pompeius ſach die ſcade/
Wart hi derre dinc te rade/
Dat hi deſe ſake cont
Den Keyſer maecte te diere ſtont.
Eñ Agrippa Herodes
Te Rome was/ baedſi hem des/
Dat hi voer hem ſprake al dare;
Want hi Gayus heimelijc ware.
Agrippa badene mettem eten
Eñ hine heuet ſijns niet vergeten.
Hine bat hem/ alſe hine ſach vro/
Dat hi die dinc beſette alſo/

Waer

Waer bi dat hijt dade vor hem/
Dat hi in Jheruſalem
Sijn beelde ſetten niet en liete.
Doe hiet Gayus/ datment hiete
Petroniuſe/ den bailiu/
Datmens ſoude ontberen nv.
Deſe ouerdaet eñ anderen mede/
Die Gayus inden rike dede/
Beiaghedem meneghen viant/
So dat hi ſo ſwaren pant
Den Heren dede/ den ſenaturen/
So dat ſijt willen auenturen
Eene paertije eñ ſlaenne doot.
Daer was een out/ een Here groet/
Die Caſſus Ceras hiet/
Dien dicke Gayus dede verdriet
En ſloughene achter inden hals
Met eenen ſwerde als eñ als.
Doe quam Cornelijs Sabijn
Eñ doer liep die lanken ſijn;
Mettien viel hi eñ riep.
Alt ander geſelſcap toe liep
Eñ gauen hem ·xxx· wonden.
Daer ſtaerf oec ten ſeluen ſtonden
Sijn wijf eñ ſijn dochter mede.
Thuus/ daer hi ſtaerf/ entie ſtede/
Daermenne grouf/ wart duuelſ ſpel
So vul/ dat was alte fel/
So dat men verbernde altemale/
Daer hi ſtaerf/ die ſelue zale.
Die ſevende boue ent hier dan
Entie achtende gaet hier an.

SPIEGEL HISTORIAEL.

EERSTE PAERTIE.

ACHSTE BOEK.

Hoe Claudius Keyſer wart. I.

Alſe Gayus waſ bleuen doot/
Wert in Rome werringhe groet;
Want die ſenaturen entie raet
Die ſaghen/ dat menech quaet
Biden quaden Keyſer geſciede/
Wilden dat men daer toe riede/
Datmen vort die Keyſers af dade
Eñ men af eñ an bi rade
Heren core biden ſenaturen/
Eñ die en ſoude niet langer gedueren/
Dan ſi voer Juliyſe daden.
Maer hier iegen ebben geraden
Die ridderen entie ghemeene liede/
Eñ ſeiden/ dat te gherne miede
Die ſenaturen te nemene plagen
Eñ ment met gelde ſoude beiagen.
Daer was vort brocht die ſware mort
Die Tyberius indie port
Eñ Gayus hadden gedaen
Vanden ſenaturen ſaen.
Men ghinc in Gayus heimelichede/
Daer vant men brieue in meneger ſtede/
Daer groet volc in ſtont geſcreuen/
Dien hi hadde genomen tleuen;
Haddi gheleuet eene ſtonde/
Dat jammer hadde geſijn eñ ſonde.

Oec

Oec was daer vonden eene ſcrine /
Vul van menegen venine.
Die was geworpen indie zee /
Daer af ſtoruen viſſcen mee /
Dan jemen gelouen mochte /
Die de wint te lande brachte.
Maer dit toghen en diet niet;
Die ridderen ent gemeene diet
Namen teenen Keyſer ghoem
Eñ coren Claudius / Gayus oem:
Eenen goedertieren man.
Agrippa Herodes quam daer an /
Die Gayus ſere hadde vercoren
Eñ brocht den ſenaturen voren
Eñ ſprac ſo vele an beden ziden /
Dat Claudius bleef indien tiden
Keyſer / alſe hi vercoren was.
Oec ſprac hi ſo vele naer das /
Dat al ontliuet was clene en groet /
Dat ſchuldich was an Gayus doet.
Dus wart Claudius geweldelike
Here vanden Keyſerike
Int jaer ons Heren ·xl· eñ drie.
·xiiij· jaer regneerde hie
Bi naer eñ al wt oec niet.
Sine zeden die beſiet
Die Suetonius beſcreef /
Vanden welken dat ons bleef.

Sine wonderlike zeden. II.

Alſe hi gheveſt was int rike /
Vergaf hi hem allen gemeenlike /
Die jegen hem ſpraken of daden /
Dattem comen mochte te ſcade /
Een man waeſt van fellen zeden /
Die lettel achte condicheden.

In rechtene tekene te beſtedene
Was hi wandel eñ te verledene
Nu behendich / eñ nv vroet /
Nv dul / haeſtech eñ verwoet.
So vergetel vp die ſtede
Eene dinc / die hi nv doen dede /
Eñ men ſeide / Here hetſ gedaen.
Die verghat hi alſo ſaen:
Dit was van mannen eñ van wiuen /
Dier hi vele dede ontliuen /
So hiet hiſe roupen daer naer.
Ja ſijn ſelues wijf / datſ waer /
Die dedi ontliuen ſaen /
Eñ alſe hi was te bedde gedaen /
So ſeidi: waers die keyſerinne ?
Waer merret ſoe ? twine coemtſoe inne ?
Alſe hi lieden ontliuen dede /
In hare ogen wildij mede /
In haer anſcijn albloet /
Hoe ſi gebaerden in die doot.
Die wantrouweſte waeſt die leefde ;
Want hi altoes van ſorgen beefde.
Hine was met ſwerden telker ſtat
Ommeringet / aldaer hi ſat.
So waer hi in een huus ghinc /
Dedi te voren vor ſpien die dinc.
Alſo ſere ontſach hi tleuen /
Dat hi trike vp wilde gheuen ;
Want hi emmer wanen woude /
Dat menne daer omme mordren ſoude.
Wat verraneſſe men hem ſeide /
Deſ gheloude hi ghereide:
Sonder tale eñ meer ſpreken
Dedi altehant dat wreken.
Vele at hi eñ dranc.
Werſcepe maecti gerne lanc.
Lettel ſliep hi deſe Here.
Maer een ſcone man waeſt ſere /

Beede ſittende eñ ſtaende;
Qualijc op die been al gaende.
Scone hals eñ ſcone kele.
Snee wit haers eñ vele.
In lachene was hi tongemate.
Eñ alſe hi balch/ ſtont hem onſate
Open neſe gaten/ ſcumenden mont/
Eñ ſo ſach hi alſe een jach hont.
Al was hi in ſiere outheden
Van aldus ongetemperden zeden/
Hi hadde gheſijn in ſiere joghet
Goet ridder eñ van groter doget
Want grote Bartaengen/ dat eerſt wan
Julius/ die ſtoute man/
Dat liet ſine ſekerheit liden
In des Keyſers Tyberius tiden/
En hi voer metten Roemſcen here
Eñ dwancſe met groter were
Weder onder die Roemſce roede
Eñ maectere eene ſtede goede/
Dat Claudioceſtria inwaert hiet/
Dat Claudius ſtat bediet.
Cloceſtre heetment nu hi ſtont/
Dat es noch den menegen cont.

Van Herodes Agrippa eñ S' Jacobs doot. III.

Die Cō. Herodes Agrippa
Nam orlof cortelike daer na
An Claudiuſe. Doe meerſdi hem
Dat lant van Jheruſalem.
Eñ alſe in Judea quam
Lieuelike ontfingene eñ nam
Dat Juedſche volc; want hi hem dede
Vordeel eñ groot eere mede
Voer Gayuſe/ den quaden ſot/
Die emmer wilde weſen god.

Deſe Herodes Agrippa/
Want het was der feeſten na
Van Paſchen/ ſo ſette hi hem
Te comene in Iheruſalem/
Eñ want hi wilde toghen ſaen
Vriendſcap den Iueden/ dedi vaen
Iacobpe den meerre eñ dedene mede
Onthoueden daer buten der ſtede.
Daer af aldus/ alſic verheeſte/
Gheſcreuen eſ in ſine jeeſte.
 Deſe Iacob was ſente Ians broeder,
Zebedeus wijf was ſijn moeder.
Deſe dor predecte verre eñ na
Iudea eñ Samaria
Eñ ginc in allen ſynagoghen
Hem proeuende ſcone eñ toghen/
Dat al dat vanden Propheten
Voer ſproken was eñ beheten
Vervulde al openbare
An onſen Here Iheſus tware.
 Nu was Hermogines een touerare/
Die omme ginc met ſduuels ſcare
Eñ was vander Fariſeuſcher zide
Die ſende jeghen hem in ſtride
Philetus metten Phariſeen/
Omme tontproeuene ouer een/
Dat ·Xpc· Gods ſone niet en ware.
Ne maer niet van eenen hare
Ne conſti iegen Iacobpe geſtaen;
Want hi keerde tſinen meeſter ſaen
Eñ ſeide: meeſter Hermogines!
Ic ſegdi wel die waerheit des/
Men mach den Apoſtel Gods/ ons Heren/
Niet verwinnen/ noch verkeren.
Ic ſachhem vianden verdriuen.
Laſerſe gheſont doen bliuen.
Blende ſiende maken aldus/
Eñ al indien name Iheſus.

Hi can alle die ſcrifturen
Eñ daer wt proeuet hi ter curen /
Dat ſelue es die Gods ſone /
Die ghecruuſt was die ſelue de gone.
Com te hem / datſ mijn raet /
Eñ bit an hem omme aflaet.
Ne doeſtus niet / ic kere weder /
Eñ legge alle ander dingen neder /
Eñ bidde hem vp ſine voete /
Dat ic ſijn jonger weſen moete.
Hermogines die balch te hant.
Fyletus hi met touerien bant /
Dat hi en mochte gaen / no vlien /
Eñ hi ſeide: nu ſullen wi ſien?
Of di dijn Jacob ſal te handen
Ontbinden van dinen banden.
Filetus die ſent ſinen knecht
An Jacobpe eñ dedem cont echt.
Eñ ſente Jacob ſendem gereet
Daer metten knecht ·i· ſijn cleet /
Eñ hiet hem / dat hi name tgint
Eñ ſeide: ·Ihc· ·Xpc· ontbint
Die ghene / die gebonden ſijn.
Eerſt dattem quam dat cledekijn
Was hi alder bande quite /
Eñ liep te Jacobpe met vlite /
Eñ ginc vloecken eñ vermaledien
Alrehande duuelien.
Hier omme was Hermogines ſerre
Eñ maende duuelen na eñ verre
En hiet hem / dat ſij ginge ſaen
Eñ brochten hē Jacobpe geuaen
Eñ Philetus / het moet weſen /
Laet mi wreken ſo an deſen /
Dat mine diſciplen hier achter
Nj nemmermeer doen ſulken lachter.

Van

Van Filetus Hermogines diſcipele eñ van Hermogines. IIII.

Nv quamen die duuelen te waren
Boven indie lucht gevaren /
Daer Iacob lach in ſire bede /
Eñ riepen met groter ſererhede:
Apoſtel Gods! hebbe ons genaden;
Want wi ſijn met brande gelade
Eñ verbernen al voer tijt.
Hi ſprac: twi eiſt / dat ghi comen ſijt?
Si ſeiden: ons heuet Hermogeneſ
Hier gheſent eñ geboet ons deſ /
Dat wi Filetuſe eñ di mede
Gevaen brochten in ſire ſtede.
Nv ſijn wi alſo gebonden
Met ·iiij· ketenen nv ten ſtonden
Vanden inghel / die ons bant.
  Sente Iacob ſprac te hant:
Inden name der drievoudichede
Ontbinde v dinghel hier ter ſtede /
Op dat ghi keert nv weder ſaen
Eñ brinct Hermogineſe gevaen /
Ghebonden eñ ghequetſt niet.
Si daden dat dApoſtel hiet /
Eñ brochtene gevaen tien ſtonde
Die hande vpten rugge gebonden.
  Dul man / ſprac dApoſtel ſaen /
Waromme en wiltu niet verſtaen /
Wien dattu houtſ ouer Here?
Die duuele riepen alle ſere
Laet ons deſen te rechte pinen /
Onſen lachter wreken enten dinen.
Iacob ſeide: laet dit weſen.
Hier eſ Filetus / twi houdi deſen?

Si

Si ſeiden in ghere manieren/
Dan du ſelue wils viſieren.
Si diere quamen horden toe.
Hi ſprac an Filetus doe/
Omme dat die liede ſullen leren
Naer die ſcole Jh'c/ ons Heren/
Goet te loenne ouer quaet.
Hi bant di/ aldaer du ſtaet.
Ganc ontbintene eñ latene gaen.
Filetus die dede dat ſaen.
Doe bleef ſtaende Hermogines
Vri eñ ſcaemdem ſere des.
Jacob ſeide: daer du wils/ here!
Hen behort niet tonſer lere
Tontfangens die ongewillech es.
Neen! antworde Hermogines/
Jc kenne deſ duuels felheit wel;
Dune leenes mi iet/ ſi ſijn ſo fel/
Daer ic mi mede mach beſchermen/
Sine laten mi niet gehermen/
Sine tormenten eñ doden mi.
Nem/ ſeiti/ minen ſtoc met di
Eñ wes ſeker/ ſonder waen.
Den ſtoc nam hi eñ eſ gegaen
Tote ſinen jongers eñ nam
Sine bouke/ erre eñ gram/
Eñ heeſſe ſaen alle verbrant.
Tote Jacobpe quam hi te hant/
Biden voeten hine helt
Eñ bat hem met gewelt/
Dat hi ſijns ontfaermen ſoude
Eñ hine kerſtijn maken woude.
Doe ſprac dApoſtel/ heueſtu claer
Dine berouweneſſe ouer waer.
Du ſult dan van Gode ontfaen
Vul aflaet/ ſonder waen.
Ganc henen/ daer du heues verkeert/
Dat volc eñ ſie dat worde geleert

Eñ

Eñ brec den afgod / daer du mede
Voren daetſ dine ghebede /
Eñ dat ghelt / dattu met quade
Wonneſ / verdoe in goeden rade.
Al louede dit Hermogines
Eñ gheloude te doene des
Eñ wart ſo goet / dat God mede
Vor hem grote miracle dede.
Abyathar die biſſcop ſach
Daer naer ouer menegen dach /
Dat vele volc an onſen Here
Hem hilt / eñ al bi Jacobs lere /
So dat hi met ghelde gewan
Somegen pijnliken man /
So dat een vander Juedſcher wet /
Een voerbare / hem heuet geſet
Jegen Jacobpe als eñ als /
Eñ warp hem enen reep omden hals
Eñ brochtene ten gedinge daer na
Voer Herodeſe Agrippa.
Daer hiet Herodes alſo ſaen
Djen Jacob dat houet afſlaen.
Inden wech / daer hi wech ginc /
Daer hi ſinen ende ontſinc /
Eenen ſieken hi ghenas /
Die juchtech vanden leden was.
Alſe dat die ghene wart geware /
Dienen metten bande hilt dare /
Die Jodias was genamt /
Viel hi hem te voeten te hant
Eñ ſeide: van minen meſdaden /
Jacob! ſo hebbe mijns genaden.
Mac mi geſelle eñ deelſame
Vander gebenedider name;
Want ic wel geloue deſ /
Dat ·Ih'c· die Gods ſone eſ.
Abyathar die biſſcop ſaen
Dede ſinen mont met vuuſten ſlaen.

An Herodes ſent hi / eñ vraghet /
Eñ heuet oec an hem beiaghet /
Datmen dien aldaer ter ſtede
Metten Apoſtel ſal ontliuen mede.
Jacob heuet bin deſen ſtonden
Dien gedoept voer ſine ſonden.
Eñ dus worden ſi beede met eeren
Maertelaren Gods / ons Heren.
Deerſte Apoſtel ſo was deſe /
Die dor Gode / alſict leſe /
Sijn bloet ſtuerte eñ was int jaer /
Alſemen ſcreef ·xlv· / datſ waer /
Dincarnation van onſen Here /
Lettel min oft lettel mere.

Van ſente Jacobs yſtorien. V.

Kaliſtus ſcrijft / die Paues was /
Van deſen Jacob die waerheit das /
Dat hi ·xij· jongers coos /
Voer alle dandere lief altoos /
Int lant van Jheruſalem /
So trac hire drie an hem:
Hermogines / den touerare /
Die ſidert was een biſſcop mare /
Eñ Filetus / dien hi mede
Choerbiſſcop oec weſen dede.
Deſe waren naer ſine doot
In Antyochen Heren groot /
Met miraclen bekent /
Eñ heilechlike hebben gehent.
Dje derde jongre ſo was
Sijn gheſelle Joſias /
Die mettem ſtaerf ander ſtrate /
Eñ was Agrippen druſſate.
Hy hadde gepredect / alſe wijt horen /
In Galiſſien te voren

Deſe

Deſe Jacob/ eer hi quam
Te Iheruſalem/ daer hi ende nam.
Daer hi ·ix· jongers coeſ/
Die bi hem waren meeſt altoes.
·vij· quamer ouer met hem
Int lant van Iheruſalem.
Twee ſijnre af in Sagen bleuen/
Lerende dewelike leuen.
Hoerſe hier bi namen noemen
Gode teeren eñ ons te vromen:
Tiriquatus. Indaletius.
Tyleſons eñ Secundus.
Cetilius. Euſraſius mede
Eñ Eſithius. Titſ die waerhede/
Dat deſe ·vij· maertelaren
Vor Gode in Spaengen gemaect waren.
Van hem ſpreect ſente Ieronimus
In ſine ſcriſture aldus:
Dat ſi nadien dat ſi begrauen
In Sagen hadden met haerre hauen
Sente Jacobpe/ alſemen hier naer
V daeraf ſal ſcriuen waer/
Dat ſi tote Rome quamen/
Daer ſi vonden beede tſamen
Pietre eñ Pauluſe/ dieſe wyen
Te biſſcoppen eñ benedien
Eñ ſentdetſe in Spaengen weder
Heidijnſcap te velne neder.
Haer dach eſ/ alſemen leſen mach/
In meye vpten ·xv· den dach
Eñ daer noch tote an deſen daghe
Miracle gheſciet/ alſonder ſaghe.
In eene ſtat/ die in Latijn
Accinclina wille gheheten ſijn/
Daer Torquatus leget/ bider kerke/
Sietmen alle jare Gods gewerke;
Want vpten auont van haren dage/
Bi ſinen graue/ dans gene ſaghe/

Bloyet eñ draget / bider Godſ cracht /
Een oliue boem eñ bloyt dien nacht.
Van diere oliuen lichtmen mede
Sine lampte aldaer ter ſtede.
Dandere twee jongers / die bleuen
In Spaengen / alſe wi teerſten ſcreven /
Waren gheheten aldus
Athanaſius eñ Theodorus.
Die groufmen in haren leſten tiden
Tier rechter eñ ter ſlinker ziden /
Aldaer ſente Jacob leghet /
Alſe ons Leo die Paues ſeghet.
Hort! hoe ic horde eñ vernam /
Hoe hi te Conpoſtelle quam.

Hoe S^t. Jacob in Conpoſtelle quam. VI.

Alſe dApoſtelen Gods / ons heren /
Hem elc ſoude te lande keren /
Daerne God te predeken ſende /
Jacob die grote quam met genende
In Spaengen eñ ſprac / alſonder vaer /
Dat wort ·Ih'c· ·Xpc· aldaer /
Daer hi ·ix· jongers gewan
Eñ bekeerde menegen man.
Hier naer hi te Jheruſalem keert
Mettem ·vij·/ alſe ons leert /
Die yſtorie hier te voren /
Eñ wart maertelare vercoren /
Eñ ſine jongers quamen bi nachte /
Want ſi die Jueden vruchten onſachte /
Eñ namen den lachame ſijn
Eñ voerdene in een ſcepelkijn /
Dat ſi vonden andie marine.
Si bevalen Gode te ſine
Stierman / eñ menne delue /
Aldaer hi wille gebieden ſelue.

Dus brochtſine ouer altehant
Tote Galiſſien an dat lant.
Vten ſcepe ſijn ſi gegaen
Die ·vij· jongers eñ leiden ſaen
Sinen lachame in eene ſtede/
Omme een graf te biddene mede.
Nv was daer eene vrouwe int lant/
Die wuluinne was ghenant:
·j· weduwe eñ dat lant was hare.
Kerſtijn volc hadſoe ommare.
Si ſeiden: God ſent hier te dî
Jacobpe ſinen Apoſtel vri/
Om dattine doot ontfangen ſoudſ/
Dien du leuende niet en wouds.
Eñ telden die waerheit hare/
Hoe ſi ſonder hulpe dare
Van menſcen handen quamen añ tlant
Eñ badene te grauene te hant/
Daer hi laghe eñ nieweren el.
Dat wijf was van herten fel
Eñ ſeide/ ſoene hadt niet ommare/
Vp dat biden Coninc ware
Van Spaengen/ den ouer Here.
Si gaen te hem eñ badens ſere.
Hi ſprac/ dat hijt gherne dade;
Maer daer naer/ bi ſellen rade/
So beran hem die weldaet
Eñ heet/ dat menſe alle verſlaet.
Die jongers waren die bruege leden/
Si naer/ dieſe wilden ontleden/
Eñ alſi vpdie bruege quamen/
Brac die brucge alle te ſamen
Eñ ſi verdronken indie gracht.
Die Coninc ſent met groter macht/
Alſe die was ſere veruaert/
Na hem boden met groter vaert.
Eñ baden hem/ dat ſi weder quamen/
Hi ſoudem gheven alte ſamen/

Dat hi hem teerſten behiet.
Si keerden eñ en lietens niet
Eñ bekeerden daer ter ſtede
Den Coninc eñ ſijn volc oec mede.

Hoe hi begrauen wart. VII.

Die vrouwe / die wuluinne hiet /
Heuet verhort / dat dit verdriet
Eſ comen vp deſ Coninx liede:
Droeue was ſoe dat gheſciede
Eñ ontfinc lieſlike te ſamen
Die jongers eñ die thare quamen
Eñ orlof brochten vanden Here /
Eñ ſeide vernoye v niet te ſere;
Op ghenen berch ſtaen mine ſtiere
·ij· / die ſere ſijn goedertiere /
Slaet die ·ij· in enen waghen /
Si ſullen den doden draghen
Daer ghi wilt eñ graeſtene daer.
Dit ſeide ſoe / want ſoe wiſte vor waer /
Dat die beeſten ſere wilt waren /
Eñ meter niet mochte varen
Eñ menſe daer toe niet en brochte /
Dat menſe in waghene binden mochte.
Eñ al waert / dat menſe daer in bonde /
Dat menſe ghemennen niet en conde.
Maer hier jeghen en was geen raet;
Want jegen Gode niet en ſtaet.
Die jongers en conſten gheſien
In haren worden en geen meſſcien
Eñ ghinghen ten berghe ſaen /
Aldaer ghene ſtiere ſtaen.
Alſe tijden toter ſake /
Quam jeghen hem daer een drake /
Die vte warp vlamme eñ vier
Eñ was hem ſtaerc eñ onghier.

Daer maecten ſi dat cruce voren
Eñ dadene midden ontwee ſchoren.
So datſi comen begonden/
Daer die wilde ſtieren ſtonden/
Die hem/ in goeder manieren/
Ghelieten ghelijc ſachten dieren/
Alſo alſt God ſelue geboot.
Sente Jacobpe/ die was doot/
Leiden ſi op eenen waghen
Eñ lieten hem henen draghen
Daer ſi wilden henen gaen/
Alſo dat ſi quamen ſaen/
Aldaer ſoe woende die Coninghinne/
Ghinghen ſi bi haren zinne
Onghetemmet eñ ongeleert.
Die vrouwe heuet hare bekeert/
Die te voren hiet wuluinne/
Eñ quam ter kerſtijnre minne.
Dus hadden die jongers/ met genaden/
Aldat ſi te voren baden.

Van ſente Jacobs tranſlatien. VIII.

In dien pallayſe midſ der wuluinne/
Aldaer ſoe was Coninghinne/
Wart ſente Jacob begrauen.
Soe dede met groter hauen
Sident van ſconen gewerke
Pander zalen maken ene kerke
Opten Apoſtel/ aldaer hi lach.
Die ·vij· jongers op ghenen dach/
Die alle comen waren met hem
Oten landen van Jheruſalem
Eñ ſinen lachame brochten daer/
Ghinghen te Rome eñ daer naer
Predeken in Spaengen openbare/
Eñ elc die wart maertelare/

Alſe hier voren eſ beſcreuen.
Twee ſijnre biden graue bleuen
Die en wilden in haer leuen
Den heileghen Jacob niet begeuen
Eñ hilden daer haer ghetiden
Eñ waren neuen ſiere ziden
Begrauen / alſi bleuen doot /
Daer ſi liggen met eeren groot.
Nv ſuldi verſtaen dus die dinc
Dat S' Jacob die doot ontfinc
Op ·viij·de kalende vor aprel /
Opten ſeluen dach / wet wel /
Dat die kerke viert hoge eñ ſere
Die boodſcap van onſen Here.
Eñ vp die achtende kallende
Voer peſt maent naer ſinen ende /
Was hi te Conpoſtelle brocht
Eñ te grauene oec beſocht;
Maer voer jaers dach ·ij· daghe
Was hi begrauen / ſonder ſaghe.
Dus laet die kerke / bi redenen groet /
Van ſinen grauene / van ſire doot /
Die ·ij· daghe henen liden /
Eñ hout ſine feeſte indien tiden /
Dat hi te Conpoſtelle quam.
Eñ hier omme eiſt / alſict vernam /
Dattem van rechte die ſcrifture
Vigelie ontſeit die werelt dure.
Nv gheviel / enneſ niet lanc /
Dat een clerc om ſinen danc
Deſen minde / eñ wart mede
Een pelegrijm eñ voer ter ſtede
Te Conpoſtelle / dor ſine eere /
Daer vant hi / dieſ hi vro waſ ſere /
Dje jeeſte in Latijn geſcreuen:
Hoe / nadien dat hi doot was bleuen /
Sijn lachame / alſ ghi leſen mocht /
In Galiſſien was brocht.

Eñ deet wt ſcriuen eñ daer af
Hi te lone ·xx· d' gaf/
In eenen houc gaet hi eñ ſit
Omme ouer te leſene dit;
Want hire toe hadde wille groet/
Daer vant hi in ſinen ſcoot
·xx· d' liggende ſaen/
Dieſ wildi weten/ ſonder waen/
Dat ſi daer alteſamen
Van ſente Jacob ſelue quamen.
Menege miracle ſuldi hier naer
Van hem horen eñ waer.
Hier keren wi/ eñ leggen dit neder/
Ter apoſtele jeeſten weder.

Hoe ſente Pietre was gevaen. IX.

Alſe Agrippa Herodes/
Alſt hier voren beſcreuen eſ/
S' Jacobpe hadde doot
Sach/ dattem wiſte danc deſ groet/
Die Jueden/ eñ wildem doen mere/
Hi vinc der Apoſtelen Here
Pietren mede/ dor hare lieue;
Maer ghelijc datmen hout dieue/
Dede hine houden in vaſter hoede/
Om die hoghe tijt die goede/
Dien paſchen/ diet doe al verboden/
Datmen doe niemen en moeſte doden.
Na dien paſchen wildine ontliuen/
Dat hi vrient te bet ſoude bliuen.
Herodes leidene in vaſter hoede/
Eñ alſe hi peinſde in ſinen moede/
Dat hine ten naeſten daghen ſoude
Den volke leueren; want hi woude/
Datmen tijede ſine doot
Den volke eñ hē niet albloot/

Deſ

Deſ nachtſ quam dingel dare/
Die daer quijtte vanden vare
Pietren/ eñ quam gegaen ontladen/
Al daer dApoſtelen vor hem baden/
Eñ tellede daer ſinen geſellen/
Hoe hi van/ diene wilden quellen/
Uten kaerker ware ontgaen
Bi dien ingle/ ſonder waen/
Eñ want hi Herodeſe ontſach
Entie Jueden updien dach/
Ginc hi bi nachte in ere ſteden/
Daer hi was in ſekerheden.
Herodes vragede eñ beſochte/
Waer hem ontfloen weſen mochte
Pieter? eñ hiet hem ginder ſaen
Die wachters alle bringen gevaen/
Om dat hi dat wreken ſoude;
Maer onſe Here die en woude/
Dat enech man ſoude becopen
Sijns Apoſtels Pieters ontlopen.

Herodes Agrippen doot. X.

Nu lach up eene beſichede
Herodes/ dat hi uter ſtede
Van Iheruſalem moeſte varen
Te Ceſarien waert te waren/
Omme dat hi met orlogen lette
Die van Suurs eñ van Sayette
Eñ ſine conſten hẽ niet verweren;
Want dat ſi ſouden verteren
Dat quam meeſt uut ſinen lande:
Spiſe wel menegerande/
Eñ beiageden ſine houde
Beede met boden eñ met goude.
Deſ naeſts dageſ quam Herodeſ vort
Toghen hem die vander port/

Eñ ſpreken ieghen ſine liede.
Nv quam hi/ alſic v bediede/
In ſijn Coninclijc abijt.
So chierlike ſat hi tier tijt/
Dattem ane riepen die liede ſot
Met worden/ alſe hi ware god/
Eñ prijſdene boven de menſcelichede.
Hi verhief hem ſeluen mede.
Met deſen in dat gheluut
Sach hi bouen hem den ſcuvuut/
Eñ hi peinſde omden wikelare/
Die hem eerſt brochte die niemare/
Dat hi Coninc weſen ſoude;
Want hijt verkende alſo houde
Viden ſcuvute/ die bouen hẽ ſat/
Tote Rome/ indie ſtat/
Daerne Tyberius hadde gevaen.
Entie ſeidem alſo ſaen/
Alſe hine ander waeruen ſaghe/
Dat hi inden vijften daghe
Sonder twifel ſterven ſoude.
Eñ doe ſprac hi met ongedoude:
Ic v god moet ſteruen hier!
Doe quam hem an een evel fier;
Want het ſloughene Godſ plaghe.
Hi hadde torſioen ·v· daghe
Entie wormen cropen mede
Vt ſinen daermen daer ter ſtede/
Eñ bleef met tormente doot.
Eenen ſone liet hi/ niet wel groot/
Die alleene Agrippa hiet/
Eñ was te Rome/ alſe dit geſciet;
Wantene Claudius/ die Keyſer helt,
Die ſindent hadde in ghewelt
Dat lantſcap ouer die Jordane;
Aldes vaders quam hem niet ane.

Van Pauluſe eñ Barnabaſe. XI.

Paulus / die noch Saulus hiet /
Alſo alſe die heilege Geeſt riet /
Eñ Barnabas gingen te ſamen /
Bekerende in Iheſus namen
Dat volc: Iueden eñ heidene mede /
So dat ſi quamen teere ſtede /
Daer ſi ſcepeden eñ voeren thant
Te Cypers / in dat goede lant.
Daer vonden ſi enen quaden Iuede /
Eenen vulen prophete / enen ruede /
Hiet Barien / eñ die was mede
Metten Here daer ter ſtede.
Die Here was in al dat lant
Sergius Paulus was hi genant.
Den Iuede maecte Saulus blent.
Sergius Pauwels heeftem bekent
Eñ genas van ſierre meſquame /
Eñ wart kerſtijn / in Gods name.
Van danen wilmen wanen das /
Dat Saulus Paulus geheten was.
Want het was doe eñ ſidert ſede /
Alſe een enen anderen onder dede /
Waeſt met wapenen of met zinne /
Sijn name heruedem te ghewinne.
Van Cypren voeren / alſe dit was /
Paulus eñ Barnabas /
Eñ quamen te Grieken ant lant.
Daer worden ſi predekende thant
Den Ioden in hare ſynagoghe
Van ·Ih'c· ·Xpc· / den Gods ſone hoghe;
Maer het was den Ioden ōmare.
Doe ſprac Pauwels openbare /
Het ware recht / waert v gename /
Dat twort Gods eerſt tot v quame;

Maer ſijnt dat ghijt ſteect van v/
So keren wi ten heidinen nv.
Deſ waren die heidine vro
Eñ vele worder kerſtijn do.
Des hadden die Jueden nijt
Eñ daden ſo vele tier tijt/
Dat ſi danen worden verdreuen;
Maer ſi die gherne haer leuen/
Tormenteerden indie Gods ere/
Ghinghen ſpaerſen ons Heren lere
Achter Grieken harentare
Eñ maecten kerſtijn dare
Tote Ycomien indie ſtede
Jueden eñ heidine mede.
Die quade Jueden addens nijt
Entie heidinen tier tijt/
Eñ jagedenſe met ſtenen dane
Eñ dwongenſe els waer te gane.

Hoemen Pauluſe eñ Barnabaſe wilde anebeden. XII.

Hier na gingen ſi/ alſt God riet/
Tere ſtat/ die Liſtris hiet.
Ghinder ſo was/ alſe wijt horen/
Een man/ was cropel geboren/
Die en mochte gaen no ſtaen.
Paulus die ſprac an hem ſaen:
Stant vp in · Ih'c · · Xpc · name!
Hi ſtont ghesont vp/ ſonder meſquame/
Eñ ginc vrilike harentare.
Alſe dat volc deſ wart geware/
Wilden ſi die waerheit weten das.
Dat Paulus eñ Barnabas
Waren · ij · gode/ in haren wane/
Comen neer menſcen gedane/

Eñ droughen ouer een aldus/
Dits Jupiter eñ Mercurius.
Doer hem quam ginder haer pape
Eñ mettem menech knape.
Eñ wilden hem ſacrificie maken
Hogelike na Heren ſaken.
Maer Paulus die weder boot
Eñ ſcorde ſijn cleet dorde noot/
Eñ riep/ wat doedi nv ter tijt/
Wie ſijn ſteruelijc/ alſe ghi ſijt!
Sodat ſijt hem cume benamen.
Mettien aldaer vp hem quamen
Joden/ die quaet van hẽ ſpraken/
Eñ begaedden ſo die ſaken/
Dat ſi hem hebben verheent.
Al daer wart Paulus geſteent
Eñ geworpen vter ſtede/
Alſe ene onreine croenge mede/
Eñ oec ouer doot gelaten.
Maer hi quam ſaen ter baten;
Want ſine jongers droegen dane.
Des maergens maecti hẽ te gane/
Eñ ginc predeken eñ leeren
Eñ tfolc an Gode bekeren.
Eñ want ſi wilden vten lande/
Lietſi dat kerſtijn volc in hande
Biſſcoppen/ die ſi hem gauen/
Niet geprouent met groter hauen;
Maer in Gode gheſundeert/
Of haer ne gheen weder en keert/
Dat dat kerſtijn volc hẽ vort
Houden ſal an hare wort.
Dus ſijn ſi tAntyochen gevaren/
Daer vele haerre geſellen waren.

Hoe die oude wet entie niewe ſciet. XIII.

Binnen deſen ſo wart werringe mede
Een deel onder dat kerſtijnhede;
Want die vanden Iueden waren
Kerſtijn worden / wilden verclaren /
Eñ dat ſeggen ouer waer /
Datmen ſoude vort daer naer
Doude wet houden eñ hẽ beſniden /
Die vander heidijnſcap wilden tiden
Eñ kerſtijn wilden weſen.
So datmen ſendde van deſen
Van Anthyochen om verclaren das
Paulus eñ Barnabas
Eñ Tytus te Iheruſalem
An Pietre / an Jacobpe om an hem
Te vraghene / wat orbare
Eñ recht van ſulker ſaken ware.
Eñ met deſen ouer een
Voeren vanden Phariſeen /
Die tkerſtijnhede adden ontfaen /
Want ſi tware wilden verſtaen.
Als gingen die Apoſtelen tſamen /
Om die dingen daer ſi om quamen
Daer Pieter eñ Jacob mede /
Die voerbaerſte waren tiere ſtede.
Dat was Jacob die minder /
Die biſſcop was gemaect ghinder
Indie ſtat te Iheruſalem.
Ouer een droeghen ſi onder hem
Metten ouden vander ſtede /
Die behorden ten kerſtijnhede /
Dattem niemene ſoude beſniden /
Die ten kerſtijnheit wilden tiden
Eñ vanden heidijnſcap quamen /
Noch daer die wet niet ane namen /

Maer dat ſi hem ſouden hoeden
Van afgoden / die ghevroeden /
Eñ ſi hem van ouer ſpele /
Van wiuen wachten / dieſmen vele
Tien tiden onder die heidine plach.
Dit vonneſſe gaf wt op ghenen dach
Jacob die mindere / daerment hort;
Want hi was biſſcop indie port.
  Hier in deſen parlemente
Der ouder wet ſacramente
Beſnideneſſe nader jeeſten
Eñ ſacrificien van beeſten.
Deſe wet eñ dit gebot quam
Elken wiſen / diet vernam /
En men ſendde lettren das
Met Paulus eñ met Bernabes
Tote Antyochen / indie ſtede.
Eñ men deedſe leſen mede
Openbare voer dat diet /
Wat Jacob die biſſcop ontbiet.
Dies waren vro die kerſtine ſere /
Die vanden heidinen ten kere
Hadden kerſtijnheit ontfaen;
Beſniden es ſwaer ane vaen.

Hoe ſente Pieter biſſcop wart tAnthyochen. XIIII.

Nv ſuldi merken eñ verſtaen /
Dat Symoen / daer af heeft ontfaen
Symonie hare name /
Die touerare was onbequame /
Eñ voer onſen Here onwaert /
Ghinc omme alſe een fel liebaert /
Omme te verduwene tkerſtijnhede
Eñ quam tAntyochen mede

Eñ

Eñ dede verſtaen dat ghone/
Dat hi ware die Gods ſone.
Pieter ſelue volgedem naer
Eñ verdreuene vandaer
Met gherechter predicade.
Doe wart die touerare te rade/
Dat hi voer te Rome waert.
Eñ Pieter wart metter vaert
In Antyochen onthaelt met eeren/
Eñ daer maecten hem die Heren
Eenen ſtoel/ alſt eſ beſcreuen/
Eñ hebbene biſſcop verheuen.
Aldaer ſat hi ouer waer
Kerſtijn biſſcop ·vij· jaer.
 Al was hi biſſcop ſonderlinghe
Ouer die kerſtine dinghe
Nochtan voer hi predeken mede
Dicke wile buten der ſtede/
Eñ bekeerde heidine vele
Eñ Joden met menegen biſpele/
Eñ dede miraclen groet eñ ſcone/
Daer iegen en was ghene hone/
Eñ keerde weder eñ vele met hem
Sidert in Jheruſalem.
 Daer naer onſe Here hiet
Dat hijt altoes en liete niet.
Hine ſoude te Rome varen
Eñ twort Gods daer openbaren/
Eñ neder werpen eñ caſtien
Deſ valſchs Symoens touerien.
Dus heuet hi met ſiere partien
Begeuen tlantſcap van Surien/
Eñ alſo hi leet ſine vaert
Quam hi tAntyochen waert/
Eñ heuet den kerſtinen troeſt gegeuen/
Dat ſi int geloue bleuen.
Sijn biſſcopdoem heefti gelaten
Eenen goeden man vtermaten/

Die

Die Euodius hiet bi namen.
Dien beval hi alte ſamen
Antyochien/ dat hi beware
Dat lant/ alſe vray predicare.
Dus in Claudius vierde jaer
Quam hi te Rome/ wet vorwaer/
Eñ teerſten dat hi te Rome quam/
Eñ men ſijn wort daer vernam/
Die claerheit van ſiere waerhede
Braken Symoens deemſterhede/
So dattene elc goet man daere
Hilt voer enen droghenare/
Eñ men horde daer ſo gerne ſijn wort/
Dat die lieden vander port/
Dies niet en mochten weſen ſat/
En verbaden Marchuſe dat/
Die Pieters diſcipel was/
Dat hi hem wilde bewinden das
Hem te ſcrivene die wort/
Die ſi van Pietren adden gehort/
Daer ſi Pieters niet eñ horden/
Dat ſi leſen mochten die worden
Eñ daer in oec beſien/
Wat ſi doen ſouden eñ vlien.

Van Marcus ewangelien. XV.

Dus heuet Marchus die dinc beſtaen/
Screef hem/ ſonder waen/
Die ewangelie van Pieters monde/
Die hi van hem leerde eñ conde.
Dus was Pieters die meneſtrie/
Maer alſic die waerheit lije/
Om dat ſoe bi Marchus eſ beſcreuen/
So eſ ſijn die name bleuen.
Eer dit geſciede/ datſ bekant/
So hadde inder Jueden lant

Sine-

Sine ewangelie beſcreuen Matheus
Sinen vrienden in Ebreus.
Daerna ſcreef Marchus in Ytale
Sine ewangelie in Griexer tale.
Pieter die heuet dit verheeſt
Eñ verſtaen biden heilegen Geeſt/
Dat hi gerouet was ſonder nijt/
Eñ hilt geſtade ſonder ſtrijt;
Der lieder wille eñ Marchus daet
Eñ heet dat euwelike ſtaet
Eñ men dewangelie deſe
Indie kerke houde eñ leſe.
Marchus heuet dewangelie genomen/
Die bi hem eſ dus vte comen/
Eñ voer in Egypten daer mede/
Eñ was deerſte/ die jnde ſtede
TAlexandrien openbare
·Xp̄c· predecte/ tellet dat ware/
Eñ deerſte/ diere oec kerke ſtichte/
In onſe geloue/ ſeget tgedichte.
Al daer was een Juede wijs
Die Filo hiet/ diemen geeft prijs/
Die enen bouc goet eñ diere
Maecte vander kerſtijnre manieren/
Die tAlexandrien wart vp heuen
Eñ priſet ſere haer leuen.
Hier laten wi van Marchuſe ſtaen;
Want hier na ſalmen/ ſonder waen/
Sine martelie eñ ſine doot
Beſcriuen/ die ſcone eſ eñ groet.
Maer nv van Pietre eſ geſeit/
Twi eñ omme wat ſalicheit/
Dat hi eſ te Rome comen:
So wilde Vincent hier noemen
Alle die Pauese eñ haer jaer/
Die te Rome waren hier naer/
Sijnt dat hi den ſtoel beſat.
Nv hordſe hier int eerſte omdat.

Alle die Paueſen tote Silueſter. XVI.

Pieter/ d'Apoſtel Gods vercoren/
Van Galylee wtgeboren/
Jans ſone van Bethſayda/
Bleef der kerken Prence hier na/
Dat onſe Here gepaſſijt was/
Eñ waeſt ·iiij· jaer/ alſict las/
Int lant van Iheruſalem.
Daer na coes men te biſſcop hem
Tote Anthyochen eñ was daer
Biſſcop wel ·vij· jaer.
Doe voer hi te Rome mede/
Alſt God wilde/ diet doen dede.
Int carnation ons Heren
Wart hire Paues gemaect met eren/
Alſemen ·xlv· ſcreef.
·xxv· jaer hi Paues bleef.
Lycius wart Paues daer naer
Eñ waeſt/ leſen wi/ ·xij· jaer.
Cletus die was ·xij· jaer mede
Paues te Rome/ in die ſtede.
·ix· jaer ſo was Clement
Paues te Rome/ dits bekent.
Anacletus die was mede
·ix· jaer Paues in die ſtede.
Evariſtus die beſat
·ix· jaer die Roemſche ſtat.
Alexander/ alſemen hort/
Was ·x· jaer Paues in de port.
Doe Sixtus/ alſict bevoele/
Sat ·x· jaer Paues jnden ſtoele.
Teleſſorus waeſt ·xi· jaer.
Eñ Yginus ·iiij· daer naer.
Pyus/ alſemen ons telt/
Hat ·xi· jaer in ghewelt.

Anicetus die was mede
Paues ·xi· jaer indie ſtede.
Cocher die was / leeſtmen nie /
Paues der jare ·iij· waerf drie.
Elenterius die was in ſinen liue
Paues ·x· jaer eñ viue.
Victor die was ·x· jaer here
Van Rome met gretere ere.
Zeferinus was met machte
Paues mede der jaere achte.
Calixtus / ſeget die leſſe /
Was Paues der jare ſeſſe.
Vrbanus die goedertiere
Was Paues der jare viere.
·vi· jaer waeſt oec Pontiaen.
Antheres ·xij· ſonder waen.
Fabianus ·xiiij· jaer.
Eñ Cornelius ·ij· daer naer.
Lucius drie in ſijn leuen.
·vij· jaer was Paues Steuen.
Noch een Sixtus der jare twee.
Dyaniſius ·vj· eñ nemmee.
Felix ·iij· jaer Paues ſat.
Leuicianus hilt ·i· jaer na dat.
Gayus was Paues ·xj· jaer.
Eñ Maercellinus ·viij· daer naer.
In deſen tiden hadden ontfaen
Dyocletiaen eñ Maxiaen
Dat edel mogende Roemſche rike
Eñ ſetten hem ghemeenlike
Jeghen Jheſus ·Xpc· wet /
Alſe v hier naer wert gheſet:
Eñ doden den Paues Maercelline /
Eñ daden allen kerſtinen pine;
So dat die kerke ſtont daer naer
Sonder Paues ·vij· jaer.
Maercellius die wart Paues; doch
Eñ waeſt ·v· jaer al noch.

Euſe-

Euſebius ·vij· jaer na des.
Doe ·iiij· jaer Melchiades.
Doe ſat Silueſter daer naer
Paues ·xxiij· jaer.
In ſinen tiden ſo wart vrede
Ghegheuen den kerſtijnhede;
Want hi doepte Conſtantine
Eñ ganſtene van laſers pine.
Alle die Paueſen/ die vor hem waren/
Bleuen alle meeſt maertelaren.

Alle die Paueſen voert tote nv. XVII.

Daer Silueſter Marchus ſat
·ij· jaer Paues in die ſtat.
Julius hilt die werdichede
Daer naer ·xv· jaer indie ſtede.
Liberius beſaet ·vi· jaer.
Eñ Felix een daer naer.
Damaſſus was teſen liue
·xviij· jaer Paues. Doe drie waerf viue
Siricus/ dat leſen wie.
Anaſtaſius der jare drie.
Innocentius ·xij· jaer.
Zoſimus waer een daer naer.
Drie jaer Boneſacius.
·viij· jaer waeſt Celeſtinus.
Sixtus ·ix· jaer alſo.
·xxi· jaer waeſt Leo.
Hylarius ·vi· jaer beſat.
Simplicius ·xv· jaer na dat.
Felix ·viij· jaer. Eñ naer deſen
Moeſt Gelatius ·iiij· jaer weſen.
Anaſtaſius een jaer alleene.
Doe Symachus ·xv· jaer gemeene.
Hormiſda waeſt ·xviij· jaer.
Eñ Johannes ·ij· daer naer.

Felix ·iiij· jaer eñ nemmee.
Bonefacius daer naer twee.
Johannes ·ij· jaer/ alſemen waende.
Doe Agapitus ·xi· maende
Siluerius doe maende viue.
Virgilius ·vi· teſen liue.
·iiij· jaer Pelagius.
Eñ ·iiij· jaer Benedictus.
Eeñ ander Pelagius daer naer
Was Paues na die ·x· jaer.
Doe was Paues Gregorius die goede/
Dis heileghe/ die wiſe entie vroede/
Die die ſcriſture maecte claer/
Was Paues ·xxiij· jaer.
Naer hem was Paues Seruiaen.
Omtrent een jaer/ ſonder waen.
·viij· maende was doe mede
Bonefacius Paues daer ter ſtede
Een ander Bonefacius daer naer
Was Paues te Rome ·vi· jaer.
Seuerius der jare twee.
Bonefacius ·v· eñ nemmee.
·iij· jaer daer naer Deuſdedit.
Daer naer ·vi· jaer beſit
Een Bonefacis den ſtoel daer.
Doe Honorius ·xij· jaer.
Johannes ·ij· jaer daer na aldus.
·vj· jaer een Theodorus.
Daer na Martijn ·vj· jaer mede.
Euginus ·iij· jaer hilt de ſtede
Vitalianus ·xij· jaer.
Adrotatus ·iiij· jaer daer naer.
Dominus Aghatus twee.
Leo ·x· maende eñ nemmee.
Benedictus ·x· maende mede
Johan een jaer hilt de ſtede.
Cono was Paues ·xi· maent.
Sergius daer na/ alſemen waent/.

Was

Was Paues ·xiij· jaer.
Een Johan drie daer naer,
Echt ·i· Johan ·iij· jaer/ ſonder ſaghe.
Siſimus waer ·xv· daghe/
Conſtantinus ·vii· jaer.
Gregorius ·xv· daghe daer naer.
Echt een ander Gregorius mede
Was ·x· jaer Paues in die ſtede.
·x· jaer waeſt een Zakarias.
Doe ·v· jaer een Stephanus was.
Paulus was Paues daer naer
Te Rome inden ſtoel ·x· jaer.
Doe ·iij· jaer een Stephanus.
·xxj· jaer Adrianus.
Leo ·xx· jaer/ eñ daer na
Adrianus ·j·/ hoe ſoet gha,
Martinus ·i· jaer. Doedaer naer
Na hem ſo was/ ouer waer/
·xxiiij· jaer Paues Steuene
Formoſus ·iiij· jaer in ſinen leuene,
Bonefacius ·xij· jaer ſat.
Daer naer Steuen een inder ſtat.
Romanus ·iiij· maent ſonder ſage.
Doe Theodorus ·xx· daghe.
Een Johannes doe ·ij· jaer.
Benedictus ·iiij· daer naer,
Leo eene maent alleene.
Xponſorus ·vj· maende clene.
·vij· jaer ſat een Sergius.
·ij· jaer Anaſtaſius,
Landee ·iiij· maende daer naer.
Johannes ·xiiij· jaer.
Leo ·vj· maende beſat.
Stephanus ·ij· jaer die ſtat.
Johannes was Paues d' mede
·iiij· jaer te Rome indie ſtede.
Leo ·iij· jaer/ eñ Steuen drie,
Martijn ·iij· jaer / dus leſen wie,

Agapitus was ·ix· jaer
Paues eñ Johannes ·viij· daer naer.
Benedictus der jare twee.
Leo een jaer eñ nemmee.
Benedictus drie jaer ſat.
Eñ Bonus een jaer na dat.
Bonefacius eene maent/ datſ waer.
Doe Benedictus ·viij· jaer.
Daer naer ·viij· maende ·i· Johan,
Een ander Johan ·iiij· maende dan,
Daer naer een Johan echt ·x· jaer.
Gregorius ·i· jaer daer naer.
Daer naer een Johan ·x· maent.
Silueſter ·iiij· jaer/ alſemen waent,
Daer naer Johan maende viue.
Doe een Johan in deſen liue
Sat te Rome Paues een jaer.
Eñ doe Sergius ·iij· daer naer.
Doe Benedictus der jare ellevene.
Johan/ ſijn broeder/ ·ij· na ſinen leuene,
Doe Benedictus daer na ·x· jaer.
Silueſter die quam daer naer
Eñ was Paues ·lv· daghe.
Gregorius/ dans ghene ſaghe/
Die was ·ij· jaer Paues na deſen.
·ix· maent Clement/ alſe wi leſen,
·xxiij· daghen Damaſus.
Leo/ wi vindent aldus/
Was naer hem Paues ·v· jaer.
Victor twee jaer daer naer.
·vij· maent ſo waeſt een Stevene,
Doe bleeſt ·ix· maent in levene
Benedictus. Eñ daer naer
Was Nycholaus Paues een jaer.
·xi· jaer waeſt Alexander.
Eñ Gregorius een ander
Waeſt ·xij· jaer. Doe quam na dat
Victor/ diet ·iiij· maende beſat.

Vic

Vrbanus waeſt ·xj· jaer
Eñ Phaſchalis quam daer naer/
Eñ hi waeſt ·xj· jaer mede.
Doe wart Paues in ſine ſtede
Gelaſius eñ waeſt ·ij· jaer.
Eñ Calixtus ·v· daer naer.
Honorius ·v· jaer daer an.
Innocentius ·iij· jaer nochtan.
Celeſtinus ·v· maende mede.
Lucius ·x· maent hilt die ſtede.
Eugenius waeſt ·vij· jaer.
Anaſtaſius een daer naer.
Adriaen ·vij· maende eñ nemmee
Alexander ·xx· eñ twee.
Lucius was ·iiij· jaer Here.
Vrbanus een jaer eñ nemmere
Gregorius waeſt ·ij· maent.
Clement ·ij· jaer/ alſemen waent.
Ceſtius ·vij· jaer daer naer.
Innocentius ·xj· daer naer.
Honorius ·xj· jaer mede
Eñ Gregorius moghenthede
Gheduurde ·xv· jaer.
Doe ſtoet in werringen daer naer
Bi Keyſer Vrederix moghenthede
Eñ bleef ydel des Paues ſtede
·ij· jaer / dannes ghene ſaghe.
Doe waeſt Celeſtius ·xvij· daghe.
Daer naer waeſt die vierde Innocent
Die Keyſer Vrederic heuet verſent/
In wies tiden altemale
Deſe Spiegle Hyſtoriale
Broeder Vincent maecte vorwaer/
Eñ was aldoe Paues ·ij· jaer.
Nu ſuldi horen naer deſen/
Wie ſijnt Paueſen hebben geweſen.
Alexander. Clemens. Vrbanus
Gregorius. Adrianus.

Innocentius. Johannes. Nycholaus
Martinus. Nycholaus. Benedictus.
Eñ nv eiſt Bonefacius.
Hier laten wi dit ſtaen aldus.

Van Agrippen, Herodes ſon. XVIII.

Alſe wi die Pauſen ebben genoemt
So eiſt recht / datmen weder coemt
Ter jeeſten / daer wijt lieten ſtaen /
Van ſente Pietren: eñ ane vaen /
Hoe die tijt daer na ghinc vort.
Pieter quam te Rome / in die port /
In Keyſer Claudius vierde jaer /
Eñ wederſtont Symoene daer /
Den onrenen touenare
Entie Jueden / die harentare
Van Jheruſalem hadden verdreuen
Die kerſtinen / die ghingen ſneven;
Want bailliuwen van Rome waren
Gheſet over die Juedſche ſcaren /
Daden haer biſſcoppe af eñ an /
Alſe hem goet dochte in haren ban,
So dat die Jueden te Rome ſenden:
Want deſen twiſt ſo wildſi enden.:
Den Keyſer Claudius ſi baden:
Want ſi hier bi waren verladen /
Dat hi die bailiuwe vorbode die dinc,
Indien dat tgedinghe hinc /
So vernam Agrippa tghone /
Coninc Herodes Agrippen ſone /
Dat ſijn volc dinghet int hof /
Eñ halp hem haren wille daer-of;
Want ſijn vader haddem ghelaten /
Alſe hi danen ſciet ſiere ſtraten /
In Keyſer Claudius hant.
Claudius gaf hem ſom des vaders lant /

Eñ

Eñ ſtierdene ouer in Surien/
Eñ ſette in ſiere vogedien/
Dat al die macht ſtont an hem
Te doene in Iheruſalem/
Eñ als te doene ſal weſen dan
Den hoeſt biſſcop af eñ an.
Deſe Agrippa die beſat
Dat lantſcap van Ghalaat/
Dat ouer die Jordane leghet.
Daer vloen die kerſtine/ alſmen ſeget/
Doe men Iheruſalem deſtruwerde
Eñ men dat Iuedſche volc verteerde/
Alſe ghi ſult horen ouer liden
In des keyſers Tytus tiden.

Hoe Paulus in Grieken caſtijede. XIX.

Paulus eñ Barnabas/
Want vele kerſtijns volcs was/
In Anthyochen waren daer/
Ouer een droeghen ſi ouer waer/
Dat ſi henen wilden ſceeden
Eñ viſenteren onder hen beeden
Die landen eñ oec die ſteden/
Daer ſi ten kerſtinen zeden
Die lieden hadden gheſet/
Omme te troeſtene te bet/
Dat ſi int gheloue bleuen.
Dus hebben ſi hem vp gegeuen/
Eñ Barnabas die eſ geuaren
Int lant van Cypre te waren.
Paulus voer in Grieken mede/
Omme te ſterkene tkerſtijnhede/
Eñ heuet den lieden ane geſet/
Dat ſi ſouden houden die wet/
Die dApoſtelen ſetten hem
Eñ dOude van Iheruſalem;

Niet die wet die de Jueden geuen/
Die van Moyſes es beſcreuen.
Eens nachts quam een viſioen
Paulus ane/ een Gods ſermoen/
Want dinghel hietene te waren
Int lant van Macedone varen
Eñ dat doen met ſulker lere/
Datmen dat volc daer bekere.
Daer ontboot hi enen Lucas mede
Tote Phillippen/ indie ſtede/
Die alſo hiet alte gader
Na Phillippe/ Alexanders vader.
Teenen tiden ginc vter ſtede
Phillips/ om doen ſine gebede/
Eene joncvrouwe quam in ſijn gemoet/
Die van waerſagene was vroet;
Want ſoe adde eenen quaden geeſt
Met hare/ daer ſoet bi wiſte meeſt.
(Sulke gheeſte heetmen fantoene,)
Deſe die was van ſulken doene/
Dat ſoe haren Here dede
Waſdoem eñ voerdeel mede
In waerſaghene hier eñ daer:
Deſe volgede Pauluſe naer
Eñ ſoe riep lude: dit ſijn boden/
Deſ Gods bouen allen goden!
Si wiſen v die ſtrate mede
Ter euwelikere ſalichede!
Dit riep ſoe alle dage meeſt.
Bi auenturen/ die heilige Geeſt
Dwanc den quaden geeſt aldaer/
Dat ſoe moeſte ſeggen waer.
Paulus heeft ſijn gebod wtgegeuen.
Eñ heuet den quaden gheeſt verdreuen
Vter joncvrouwen alteſamen.
Doe hare maghe dat vernamen
Vingen ſi Paulus eñ Lucas/
Die ſijn recht geſelle was/

Eñ brochtenſe vort gerechte/
Eñ ſeiden deſe knechte/
Die Jueden/ ſi maken ons mede
Grote roeringhe indeſe ſtede/
Eñ predeken ons een nieuwe doen/
Een verboden religyoen/
Dat ons verboden es van den Heren/
Omme dat wi ſijn Romeren.
Want die Romeine hadden gheſet
Tien tiden eene nieuwe wet/
Dat men niemen heeten ſoude
God van nieuwes. Het en woude
Ghemeenlike die ſenature
Eñ ſins ghauen wt die cure.
Dat gherechte wart hem wreet
Eñ men ſchorde hem hare cleet
Eñ gheſelſe: eñ daer na ſaen
Waren ſi indien kaerker gedaen/
Daerſe God heeft gequijt.
Eñ aldaer ter ſeluer tijt
Hebben ſi hem/ die den karker helt/
Kerſtijn ghelove ghetelt/
Eñ bekeerden daer ter ſtede
Hem eñ ſijn gheſinde mede.

Van Paulus, wat hi tAthenen dede. XX.

Si ghingen danen ten ſeluen tiden
En leden dor tlant van Liden/
Eñ quamen tote Teſſalone/
Daer caſtijeden ſi ſo ſcone/
Dat ſi bekeerden daer ter ſtede
Vele Jueden eñ heidine mede.
Dit benijdden die quade Jueden
Eñ ſom vanden heidine rueden/
Eñ verroerden vp hem die port,
Nachts ſijn ſi getrect vort

In

In eene ſtat/ hiet Beroee/
Daer bekeerden ſi liede mee.
Daer volgeden hem die van Teſſalone
Eñ verdreuenſe danen onſcone:
So dat Pauwelus ontran te waren
Eñ eſ tAthenen ghevaren.
Alſe Paulus tAthenen quam/
Horde hi mare eñ vernam/
Dat onder der philoſophen ſcaren
Twierhande liede waren.
Die eene hieten Epykure:
Die ſeiden in hare ſcriſture/
Dat els en ware ghene ſalecheit
Dan deſ lachamen weldicheit,
Stoici die andere hieten:
Die deſen waen al achter lieten/
Eñ ſeiden/ die vpperſte zalichede
Ware in onverwaender zede.
Dat men ware ſo groot van moede/
Dat hem een man niet en loede
Met geranden meſauenturen/
Die hem mochten gheſtoren/
An Gods geloue/ an ander wet
Was Athenen doe gheſet.
Paulus eſ tAthenen comen
Eñ heuet diſpution genomen
Jeghen die philoſophiene/
Diet ieghen hem hadden onſiene.
Want hiſe met redenen verwan
Sine hildere hem niet an;
Maer dies droughen ſi ouer een tſamen
Dat ſine vinghen eñ namen

Eñ

Vs. 31. **Geranden.**] Dit woord is te zaam getrokken uit gerehanden d. i. *geenerhande*. Dikwils vindt men dus te zamengetrokken woorden by onzen Dichter, waarover wy op eene andere plaats breeder zullen handelen.

Eñ leidine in Ariopagus /
(Datſ eene ſtrate / die heet aldus /
Daer Maers / die god vanden orloghe /
Gheweldich was eñ hoghe.)
Daer was die ſcole van aerten mede
Eñ alt meeſterſcap vander ſtede.
Paulus ſtont onder hem ghemeene
Eñ ſprac: ghi / Heren van Athene!
Ic ſegge v / dat ghi ſijt in dole
Eñ in ſeere verwerder ſchole;
Want daer ic leet vp deſen dach
Eñ ic v gheveelde ſach /
Daer ſagh ic onder dandere daer
Mede ghemaect eenen outaer /
Daer in gheſcreuen openbare /
Dat in des onbekentſ Godſ ere ware.
Deſen onbekenden willic nv
Bekent maken onder hv.
Dit iſ die God / die emmer leuet /
Die van nieute ghemaect heuet
Die werelt eñ al dat es.
In hem leuen wi / des ſijt ghewes;
In hem ſijn wi altemale.
Van deſen outare vindmen tale /
Van dat men ſeide hier te voren /
Hoe dat die dach wart verloren /
Alſe ·Ih'c· andien cruce hinc
Eñ Denijs omme deſe dinc
Tote Athenen eñ oec mede
Die vroetſte van alder ſtede /
Ne conſten gheweten niet
Bi wat dinghe het was geſciet.
Doe ſeide Denijs / God der naturen
Doghet pine te derre huren.
Doe droughen ſi ouer een daer /
Dat ſi hem ſetten eenen outaer
Vorden onbekenden God.
Eñ ſcreuent dus alſe liede ſiet.

Die

Die philoſophen verboden mede/
Datmen hem geene offrande dede
Met beeſten/ no met ghere ſake/
Want ſi ſeiden in hare ſprake/
Hine heuet ons goeds ghenen noot;
Maer knie gebeden doet al bloot
Voer hem eñ bit met zinne/
Hine wille niet dander zielen minne.
Op deſen outaer/ vp dit doen
Begonſte Paulus ſijn ſermoen:
Eñ ſeide al openbare/
Dat de onbekende God dit ware
Die Godſ ſone/ die indie maghet
Menſcelijcheit ontfinc/ eñ vuldraghet
In haren lachame was bi naturen/
Eñ vte hare/ beſlotene duren/
Vt haren lachame ter werelt quam/
Eñ menſcelike doot ane nam/
Eñ verrees ten derden daghe
Van dode te liue/ ſonder ſaghe/
Eñ voer te hemele eñ ſal noch comen
Deſe werelt met rechte doemen.

Hoe Paulus Deniſe bekeerde. XXI.

Alſe die philoſophen vernamen
Paulus tale alte ſamen
Eñ hi ſprac vordie keptiue
Verreſen van dode te liue/
Omme dat ſi heidijn waren eñ ſot
Maecten ſi met hem ſpot;
Want ſi noint horden beſcreuen
Naer dit lijf euwelike leuen.
Some ſeiden/ omme hare bederue/
Wi ſullen di horen ander werue.
Some volgeden hem oec naer/
Omme te horne meer eñ waer.

Om

Onder deſe/ ſeget die vite/
Was Denijs die Ariopagite/
(Die ſelue die al ſekerlike
Leghet hier in Vrankerike.)
Die volgede Pauluſe vaſte naer:
Want hi hordem predeken waer/
Eñ mercte/ wat bedieden mochte
Die redene/ die hi vort brochte.
Paulus ſeidem niet/ alſe ſot/
Vanden ombekenden God/
Daer die outaer bi ſinen rade
Af was gemaect/ bi goeder ſtade/
Tote Athenen/ indie ſtat/
Wat dinghe bediedde dat/
Eñ vraghede/ wat hem dochte/
Weder hi God weſen mochte/
Ofte warachtech menſce bekent
Die God/ die daer heet onbekent?
  Denijs antworde al openbare/
Dat hi vray God eñ menſce ware.
Deſen ſprac Paulus menic mede/
Dat ſ. hi die de miraclen dede:
Creupele gaen eñ blende ſien/
Doue horen eñ naer dien
Die dode vpſtaen vten graue.
Dyoniſius wondert hier aue/
Eñ in dit diſpucioen
Wilde God ſine cracht oec doen.
Eñ het gheviel ten ſeluen tiden/
Dat bi hem een blende ſoude liden
Eñ Denijs die ſprac dus an
Paulus: mogeſtu ſeggen dan
Deſen blenden/ wat ſoes geſcie/
Dat hi indie Gods name ſie:
Eñ eiſt dat hem dijn God geeſt tlecht/
So willic gelouen/ hetſ recht.
Maer omme dat ic niet en wille/
Dattu pleghes lude of ſtille

Vort

Hoe die oude wet entie niewe ſciet. XIII.

Binnen deſen ſo wart werringe mede
Een deel onder dat kerſtijnhede;
Want die vanden Jueden waren
Kerſtijn worden / wilden verclaren/
Eñ dat ſeggen ouer waer /
Datmen ſoude vort daer naer
Doude wet houden eñ hẽ beſniden/
Die vander heidijnſcap wilden tiden
Eñ kerſtijn wilden weſen.
So datmen ſendde van deſen
Van Anthyochen om verclaren das
Paulus eñ Barnabas
Eñ Tytus te Jheruſalem
An Pietre / an Jacobpe om an hem
Te vraghene/ wat orbare
Eñ recht van ſulker ſaken ware.
Eñ met deſen ouer een
Voeren vanden Phariſeen /
Die tkerſtijnhede adden ontfaen /
Want ſi tware wilden verſtaen.
Ns gingen die Apoſtelen tſamen /
Om die dingen daer ſi om quamen
Daer Pieter eñ Jacob mede/
Die voerbaerſte waren tiere ſtede.
Dat was Jacob die minder /
Die biſſcop was gemaect ghinder
Indie ſtat te Jheruſalem.
Ouer een droeghen ſi onder hem
Metten ouden vander ſtede /
Die behorden ten kerſtijnhede /
Dattem niemene ſoude beſniden /
Die ten kerſtijnheit wilden tiden
Eñ vanden heidijnſcap quamen/
Noch daer die wet niet ane namen /

So

Dje ſijns te Traden ontbiden /
So dat hi daer quam tien tiden.
·iij· daghen ſo was hi daer
Eñ diſputeerde eñ predecte waer /
So dat hi vpten leſten dach
Toter minnacht predekens plach /
Eñ een jongelinc daer ſat /
Een deel hoghe teerre ſtat /
Dje jnt ſermoen ſlapende waert. (*)

Van danen ſo ěſ hi gegaen
Te Miletan eñ ontboot ſaen
Die papen enten biſſcop mede
Tote Epheſum vter ſtede /
Eñ beval hem / hoe ſi ſouden
Hare volc leeren eñ houden.
Eñ ſeidem alle / dat ſi ſaghen /
Hoe hi hadde in ſinen daghen
Mettem gewandelt eñ geweſen.
Dat ſi hem hilden in deſen
Te alſulkere omoedichede
Eñ in alſulker nerenſtechede
Te beſtierne haere onderſaten.
 Oec ſeidi / ic ghae miere ſtraten
Te Iheruſalem ter ſtat.
Mijn gheeſt dwinct mi te doene dat /
Seker en bem ic niet vandien /
Wat mi daer ſal gheſcien;

Son-

(*) In het HS. is hier een regel tuſſchen beide opengelaten, op dezelfde wyze, als wy dit hebben doen drukken, welken de afſchryver in zijn HS. zeker niet zal hebben kunnen lezen. VINCENT. heeft: *et oblatus est paulo mortuus: et ſuſcitatus est ab eo.* Zodanige gapingen vindt men meer in HSS. of door onoplettenheid der afſchryveren, of door onduidlijkheid van vorige HSS. veroorzaakt.

Eñ dede verſtaen dat ghone/
Dat hi ware die Gods ſone.
Pieter ſelue volgedem naer
Eñ verdreuene vandaer
Met gherechter predicade.
Doe wart die touerare te rade/
Dat hi voer te Rome waert.
Eñ Pieter wart metter vaert
In Antyochen onthaelt met eeren/
Eñ daer maecten hem die Heren
Eenen ſtoel/ alſt eſ beſcreuen/
Eñ hebbene biſſcop verheuen.
Aldaer ſat hi ouer waer
Kerſtijn biſſcop ·vij· jaer.
Al was hi biſſcop ſonderlinghe
Ouer die kerſtine dinghe
Nochtan voer hi predeken mede
Dicke wile buten der ſtede/
Eñ bekeerde heidine vele
Eñ Joden met menegen biſpele/
Eñ dede miraclen groet eñ ſcone/
Daer iegen en was ghene hone/
Eñ keerde weder eñ vele met hem
Sidert in Iheruſalem.
Daer naer onſe Here hiet
Dat hijt altoes en liete niet.
Hine ſoude te Rome varen
Eñ twort Gods daer openbaren/
Eñ neder werpen eñ caſtien
Deſ valſchs Symoens touerien.
Dus heuet hi met ſiere partien
Begeuen tlantſcap van Surien/
Eñ alſo hi leet ſine vaert
Quam hi tAntyochen waert/
Eñ heuet den kerſtinen troeſt gegeuen/
Dat ſi int geloue bleuen.
Sijn biſſcopdoem heefti gelaten
Eenen goeden man vtermaten/

Die Euodius hiet bi namen.
Dien beval hi alte ſamen
Antyochien / dat hi beware
Dat lant / alſe vray predicare.
Dus in Claudius vierde jaer
Quam hi te Rome / wet vorwaer /
Eñ teerſten dat hi te Rome quam /
Eñ men ſijn wort daer vernam /
Die claerheit van ſiere waerhede
Braken Symoens deemſterhede /
So dattene elc goet man daere
Hilt voer enen droghenare /
Eñ men horde daer ſo gerne ſijn wort /
Dat die lieden vander port /
Dies niet en mochten weſen ſat /
En verbaden Marchuſe dat /
Die Pieters diſcipel was /
Dat hi hem wilde bewinden das
Hem te ſcrivene die wort /
Die ſi van Pietren adden gehort /
Daer ſi Pieters niet eñ horden /
Dat ſi leſen mochten die worden
Eñ daer in oec beſien /
Wat ſi doen ſouden eñ vlien.

Van Marcus ewangelien. XV.

Dus hevet Marchus die dinc beſtaen /
Screef hem / ſonder waen /
Die ewangelie van Pieters monde /
Die hi van hem leerde eñ conde.
Dus was Pieters die meneſtrie /
Maer alſic die waerheit lije /
Om dat ſoe bi Marchus eſ beſcreven /
So eſ ſijn die name bleven.
Eer dit geſciede / datſ bekant /
So hadde inder Juden lant

Sine-

Sine ewangelie beſcreuen Matheus
Sinen vrienden in Ebreus.
Daerna ſcreef Marchus in Ytale
Sine ewangelie in Griexer tale.
Pieter die heuet dit verheeſt
Eñ verſtaen biden heilegen Geeſt/
Dat hi gerouet was ſonder nijt/
Eñ hilt geſtade ſonder ſtrijt;
Der liuder wille eñ Marchus daet
Eñ heet dat euwelike ſtaet
Eñ men dewangelie deſe
Indie kerke houde eñ leſe.
Marchus heuet dewangelie genomen/
Die bi hem eſ dus vte comen/
Eñ voer in Egypten daer mede/
Eñ was deerſte/ die jnde ſtede
TAlexandrien openbare
·Xpc· predecte/ tellet dat ware/
Eñ deerſte/ diere oec kerke ſtichte/
In onſe geloue/ ſeget tgedichte.
Al daer was een Juede wijs
Die Filo hiet/ diemen geeſt prijs/
Die enen bouc goet eñ diere
Maecte vander kerſtijnre manieren/
Die tAlexandrien wart vp heuen
Eñ priſet ſere haer leuen.
Hier laten wi van Marchuſe ſtaen;
Want hier na ſalmen/ ſonder waen/
Sine martelie eñ ſine doot
Beſcriuen/ die ſcone eſ eñ groet.
Maer nv van Pietre eſ geſeit/
Twi eñ omme wat ſalicheit/
Dat hi eſ te Rome comen?
So wilde Vincent hier noemen
Alle die Pauſe eñ haer jaer/
Die te Rome waren hier naer/
Sijnt dat hi den ſtoel beſat.
Nv hordſe hier int eerſte omdat.

Dat ſi ontfangen kerſtijnhede
Souden laten gebruken mede
Der pointen vander ouder wet/
Op dat men ſo dat herte ſet/
Dat men daer an niene hope/
Datter eenech vte lope.

Vanden iiij zeden (*) *ende Paulus priſoen.* XXV.

Dus mogen merken wel de clerke/
Dat int begin vander kerke
·iiij· zeenden gehouden waren
Die eerſte zent was te waren/
Doemen Machiaſe vercoes
Indie ſtat/ die Judas verloes.
Dander was doe S' Steuene
Eñ ·vi· dyaken hem beneuene
Ghecoren waren/ om draghen mede
Der Apoſtelen grote onlede.
Die derde was dye Barnabas
Met Pauluſe geſent oec was
Van Athenen te Jheruſalem
Tote Pietre eñ Jacobpe/ om van hem
Te bringhene daer die mare/
Dat niet nuttelijc en ware
Wie hem trocke ant kerſtijnhede
Der Jeuden wet te houdene mede/
Eñ men drouch wel ouer een das/
Dat het niet gehouden en was.
Die vierde ſeent dat was van deſen/
Daer wi hier ter ſtat af leſen/
Daer men ouer een deſ drouch/
Omme Pauluſe eñ omme gevouch/
Dat men den Jueden laten ſoude
Ghebruken hem/ die ſo doen woude/

(*) *Zeden.*] L. *zeenden.* of *zenden. ſynodi.*

Metter niewer der ouder wet /
Tote dat ſi waren gewone bet
Die te latene altemale:
Want het ware te ſorgene wale /
Wildemen hem al hare couſtumen
Eerſten af breken eñ ontſcumen /
Die te voren hieten goet /
Dat ſi groten ouermoet
Souden dandere daer omme togen /
Eñ niet lichte en ſouden gedoghen.
Hier omme waeſt aldus verleit;
Maer die hope was hem ontſeit
Dat hem ter zielen dat iet dochte /
Ofte oec iet ghehelpen mochte.
Aldus bi redenen eñ bi ſticke
Minderende eñ verlichtende dicke
Was doude wet achter geleit.
Paulus / alſt eer was geſeit /
Die eſ dus in Iheruſalem comen.
Deſ anders dages heeſti vernomen
Sine gheſellen daer waerre viere /
Eñ ginc nader Iueden maniere
Inden tempel aldaer te hande
Eñ offerde daer ſine offrande.
So daden ſine geſellen mede.
.v. daghe ſo was hi in die ſtede.
Doe ſo quamen daer na
Iueden vele wt Azia /
Eñ hebben Pauluſe geſien
Inden tempel eñ mettien
Sloughen ſi die hande an hem
Eñ riepen: ghi van Iheruſalem!
Helpt ons houden deſen man /
Want wi hebbeure redene an!
Hi gaet prediken den lieden
Achter lande eñ bedieden /
Dat onſe wort bederuen ſal.
Doe wart dat volc vp hem al

Eñ gauen hem menegen ſwaen ſlach.
Doot ware hi bleuen opdien dach
En hadde een ridder gedaen/
Een Romein/ die daer quam ſaen/
Die Claudius Liſias hiet.
Sijn ridderſcap dat hi ontbiet/
Daer hi die ſtat met berechte/
Eñ quam daer ten ghevechte/
Eñ namene hem met crachte
Ghevaen/ dat hine mettem bꝛachte
Met eere ketenen gebonden ſere
Tote Felixſe/ ſinen Here/
Die bailliu/ bider Roemſcher wet/
Opdie Jueden was gheſet.

Hoe Paulus ſijn pleit te Rome beriep. XXVI.

Felix hilt Pauluſe gevaen.
Eñ daer men geſelen ſoude eñ ſlaen
Sonder wet al openbare/
Vragedi/ oft ghcoꝛlovet ware/
Datmen van Rome der ſtat/
Eenen poꝛtre moeſte doen dat?
Omme dit woꝛt bleef hi tien ſtonden/
Aldaer hi ſtont vaſte gebonden/
Onghegeſelt eñ gheſont.
Felix vꝛagedem tier ſtont/
Ofte hi wilde te wette ſtaen
Te Jheruſalem eñ ontfaen
Selke ſentencie/ alſe hem geven
Die Jueden ſouden/ ſine neven/
Op aventure oft ſo liepe?
Paulus ſeide/ dat hijt beriepe
Voerden Keyſer te Rome ſaen/
Aldaer wildi te rechte ſtaen.
Doe ſpꝛac Felix: vꝛient! nu ghome
Voꝛden Keyſer tote Rome

Heueſtuut beroepen/ datſ waer/
Eñ du moetſt oec emmer daer.
Dus hilt hine gevaen vaſte/
Dat hi deſen eñ andꝛe gaſte/
Alſe hijt ghereden mach/ ſenden ſal
Tote Rome gebonden al.
Oec liet hi Paulus vꝛiende mede
Totem comen eñ houeſchede
Hem doen/ ſo wie ſoet doen wilde;
Op dat menne altoes vaſte hilde.
Dus eſ Paulus den Joden ontgaen
Eñ onder die Romeine gevaen;
Doch daden ſi nv eñ daer te voren
Menegen pooꝛ om ſinen toren/
Hoe dat ſine mochten doden;
Maer God halp hem wt allen noden.
Nu ſien ſi wel/ dat niet en dooch
Gaet hem an neder ofte hooch/
Dat ſijs niet en cōnen ghewinnen
Hier namaels ſuldi bekinnen
Int ander ſtic/ dat hier na coemt/
Int ſtic/ datmen den neghenden noemt/
Die ſine vaert eñ ſine doot
In ſal hebben cleene eñ groot,

Van onſer Vrouwen moeder. XXVII.

Nv hebben die Jueden verdꝛeuen/
Waren ſi nichten/ waer ſi neven/
Al meeſt alle die te ſamen
Die waren van kerſtijnre namen.
Eñ bi ſo waeſt trecht/
Dattem ouer quam tgevecht/
Die ſo doꝛpre ſonden wraken
Eñ ſo ouerdadeghe ſaken.
Pieter eñ Paulus mede
Waren verdꝛeuen vter ſtede

Eñ

Eñ meeſt alle die Apoſtelen tſamen /
Sonder Jacob / die men bi namen
Minderen heet van den tween.
Nu ſullen wi beſceet ſeggen een /
Wie deſe twee Jacobpe waren /
Apoſtelen van ons Heren ſcaren.
Anna / die moeder Marien /
Die wie alle benedien /
Hadde Joachim / haren man /
Daer ſoe Marien ane wan:
Die ·Jh'm· / onſen troeſtre drouch /
Dies ghi hier voren horet genouch.
Doe Joachim doot was /
Doe nam Anna Cleophas
Te mannen / alſe die hare bi wette
Kinderen te winne ſette:
Want en geen en was bet
Gheprijſt indie oude wet.
Bi deſen Cleophas ſo wan Anne
Eene Marie eñ nochtanne /
Die onſer Vrouwen zuſter was:
Die nam te manne / ſijt ſeker das /
Alpheuſe haren rechten man /
Daer ſoe ·iiij· ſone ane wan:
Jacobpe den mindren / die biſſcop waſ
Te Jheruſalem / alſict las /
Deerſte kerſtijn biſſcop vander ſtede /
Judaſe eñ Symoene mede /
T̃ te alle drie Apoſtelen waren
Eñ behorden tonſ Heren ſcaren.
Die vierde was Joſeph Bernabaſ /
Die met Mathien gheſet waſ /
Welken God in Judas ſtede
Setten wilde dor hare bede.
Echt doe Cleophas was doot
Anna / want die wet geboot
Eñ wilde dat ſoe huwelijc dade /
Nam eenen derden man bi rade /

Die bi namen hiet Salomee.
Die derde Maria na deſe twee
Gaf hare onſe Here van deſen.
Die Maria/ alſo wijt leſen/
Nam Zebedeuſe haren man/
Daer ſoe twee ſonen ane wan;
Deen was Jhan ewangeliſte/
Die den raet ons Heren wiſte.
Die ander was Jacob die meeſte
Die te Jheruſalem voꝛdie feeſte
Van paeſchen onthouet was/
Alſemen hier te voren las/
Eñ die te Conpoſtelle leghet/
In Spaengen/ alſe dyſtorie ſeghet,
Hier bi moghedi weten dbeſceet
Vandien tween Jacobpen gereet.
Die mindere die en trac hem
Noint wt Jheruſalem
Doꝛ gheen vernoy/ doꝛ ghene mare/
Eñ wart daer in maertelare/
Alſe v die yſtorie al
In dandere paertie ſeggen ſal.

Hoe die Jueden begonſten te ricſene. XXVIII.

Tjen tiden noch dat dit geſciede/
Datmen verdꝛeef vele heileger liede/
Was Claudius te Rome Here
Eñ Keyſer met groter ere/
Alſe v dbeghin van deſen boeke
Beſceet inden onderſoeke.
Doe beghonden die plagen ons Heren
Hare toten Jueden keren:
Want vp eenen paſche dach/
Doe hare hogheſte feeſte gelach/
In welken tiden ſi te voꝛen
Onſen Here daden die doot coꝛen/

Dat

Dat die Jueden bydien hogen tijt
Worden makende groten ſtrijt /
Eñ dat volc wart al in roere.
Met deſer perſſen / met deſer voere /
So bleef menech menſce doot;
Nochtan dat wonder was te groot /
Alſonder diere waren verſleghen /
Alſo alſe deen den andren jeghen
Inden tempel te perſſen quamen /
Eñ deene vte wilden ent hẽ benamen /
Dandere dieren in wilden weſen
Eñ niet en conſten vul comen in deſen /
Bleuen daer indie drõminge doot
Jueden onder cleine eñ groot
·xxx· duſentich bi ghetale.
Dit vint men indie waerheit wale.
Dus wart hare hoghe paſcedagh
Verkeert in weene / in hant geſlach,
Dit was / alſemen merct de ſake /
Deerſte dach / die togede wrake
Van onſ Heren ·Ih'c· bloede.
Dit mercten wel alle die vroede;
Maer die quade Phariſeen
Eñ merctens niet ouer een;
Maer bleuen indie ziele ſwart
Eñ indie quaetheit verhart.

Echt vander Jueden plaghe. XXIX.

Het wart daer na / alſt wel ſceen /
Dat paepſcap qualijc ouer een
Entie voerbaerſte vander ſtede
Worden onderlinghe ſtridende mede:
So dat elc huurde eñ nam.
Jonc volc eñ dom / wanen ſoet quam /

Eñ

Innocentius. Johannes. Nycholaus
Martinus. Nycholaus. Benedictus.
Eñ nu eiſt Bonefacius.
Hier laten wi dit ſtaen aldus.

Van Agrippen, Herodes ſon. XVIII.

Alſe wi die Paueſen ebben genoemt
So eiſt recht / datmen weder coemt
Ter jeeſten / daer wijt lieten ſtaen /
Van ſente Pietren: eñ ane vaen /
Hoe die tijt daer na ghinc vort.
Pieter quam te Rome / in die port /
In keyſer Claudius vierde jaer /
Eñ wederſtont Symoene daer /
Den onrenen touenare
Entie Jueden / die harentare
Van Jheruſalem hadden verdreuen
Die kerſtinen / die ghingen ſneuen;
Want bailliuwen van Rome waren
Gheſet over die Juedſche ſcaren /
Daden haer biſſcoppe af eñ an /
Alſe hem goet dochte in haren ban,
So dat die Jueden te Rome ſenden:
Want deſen twiſt ſo wildſi enden.;
Den keyſer Claudius ſi baden:
Want ſi hier bi waren verladen /
Dat hi die bailiuwe verbode die dinc,
Indien dat tgedinghe hinc /
So vernam Agrippa tghone /
Coninc Herodes Agrippen ſone /
Dat ſijn volc dinghet int hof /
Eñ halp hem haren wille daer-of;
Want ſijn vader haddem ghelaten /
Alſe hi danen ſciet ſiere ſtraten /
In keyſer Claudius hant.
Claudius gaf hem ſom des vaders lant /

Eñ ſtierdene ouer in Surien/
Eñ ſette in ſiere vogedien/
Dat al die macht ſtont an hem
Te doene in Iheruſalem/
Eñ als te doene ſal weſen dan
Den hoeft biſſcop af eñ an.
Deſe Agrippa die beſat
Dat lantſcap van Ghalaat/
Dat ouer die Iordane leghet.
Daer vloen die kerſtine/ alſmen ſeget/
Doe men Iheruſalem deſtruwerde
Eñ men dat Iuedſche volc verteerde/
Alſe ghi ſult horen ouer liden
In des keyſers Tytus tiden.

Hoe Paulus in Grieken caſtijede. XIX.

Paulus eñ Barnabas/
Want vele kerſtijns volcs was/
In Anthyochen waren daer/
Ouer een droeghen ſi ouer waer/
Dat ſi henen wilden ſceeden
Eñ viſenteren onder hen beeden
Die landen eñ oec die ſteden/
Daer ſi ten kerſtinen zeden
Die lieden hadden gheſet/
Omme te troeſtene te bet/
Dat ſi int gheloue bleuen.
Dus hebben ſi hem vp gegeuen/
Eñ Barnabas die es gevaren
Int lant van Cypre te waren.
Paulus voer in Grieken mede/
Omme te ſterkene tkerſtijnhede/
Eñ heuet den lieden ane geſet/
Dat ſi ſouden houden die wet/
Die dApoſtelen ſetten hem
Eñ dOude van Iheruſalem;

Niet die wet die de Jueden geven/
Die van Moyſes es beſcreuen.
Eens nachts quam een viſioen
Paulus ane/ een Gods ſermoen/
Want dinghel hietene te waren
Int lant van Macedone varen
Eñ dat doen met ſulker lere/
Datmen dat volc daer bekere.
Daer ontboot hi enen Lucas mede
Tote Phillippen/ indie ſtede/
Die alſo hiet alte gader
Na Phillippe/ Alexanders vader.
Teenen tiden ginc vter ſtede
Phillips/ om doen ſine gebede/
Eene joncvrouwe quam in ſijn gemoet/
Die van waerſagene was vroet;
Want ſoe adde eenen quaden geeſt
Met hare/ daer ſoet bi wiſte meeſt.
(Sulke gheeſte heetmen fantoene,)
Deſe die was van ſulken doene/
Dat ſoe haren Here dede
Waſdoem eñ voerdeel mede
In waerſaghene hier eñ daer:
Deſe volgede Pauluſe naer
Eñ ſoe riep lude: dit ſijn boden/
Des Gods bouen allen goden!
Si wiſen v die ſtrate mede
Ter euwelikere ſalichede!
Dit riep ſoe alle dage meeſt.
Bi auenturen/ die heilige Geeſt
Dwanc den quaden geeſt aldaer/
Dat ſoe moeſte ſeggen waer.
Paulus heeft ſijn gebod vtgegeven.
Eñ heuet den quaden gheeſt verdreuen
Vter joncvrouwen alteſamen.
Doe hare maghe dat vernamen
Vingen ſi Paulus eñ Lucas/
Die ſijn recht geſelle was/

Eñ

Eñ brochtenſe vort gerechte/
Eñ ſeiden deſe knechte/
Die Jueden/ ſi maken ons mede
Grote roeringhe indeſe ſtede/
Eñ predeken ons een nieuwe doen/
Een verboden religyoen/
Dat ons verboden es van den Heren/
Omme dat wi ſijn Romeren.
Want die Romeine hadden gheſet
Tien tiden eene nieuwe wet/
Dat men niemen heeten ſoude
God van nieuwes. Het en woude
Ghemeenlike die ſenature
Eñ ſins ghauen wt die cure.
Dat gherechte wart hem wreet
Eñ men ſchorde hem hare cleet
Eñ gheſelſe: eñ daer na ſaen
Waren ſi indien kaerker gedaen/
Daerſe God heeft gequijt.
Eñ aldaer ter ſeluer tijt
Hebben ſi hem/ die den karker helt/
Kerſtijn gheloue ghetelt/
Eñ bekeerden daer ter ſtede
Hem eñ ſijn gheſinde mede.

Van Paulus, wat hi tAthenen dede. XX.

Si ghingen danen ten ſeluen tiden
En leden dor tlant van Liden/
Eñ quamen tote Teſſalone/
Daer caſtijeden ſi ſo ſcone/
Dat ſi bekeerden daer ter ſtede
Vele Jueden eñ heidine mede.
Dit benijdden die quade Jueden
Eñ ſom vanden heidine rueden/
Eñ verroerden vp hem die port,
Nochtſ ſijn ſi getrect vort

In

In eene ſtat/ hiet Beroee/
Daer bekeerden ſi liede mee.
Daer volgeden hem die van Teſſalone
Eñ verdreuenſe danen onſcone:
So dat Pauwelus ontran te waren
Eñ eſ tAthenen ghevaren.
  Alſe Paulus tAthenen quam/
Horde hi mare eñ vernam/
Dat onder der philoſophen ſcaren
Twierhande liede waren.
  Die eene hieten Epykure:
Die ſeiden in hare ſcrifture/
Dat els en ware ghene ſalecheit
Dan deſ lachamen weldicheit.
  Stoici die andere hieten:
Die deſen waen al achter lieten/
Eñ ſeiden/ die opperſte zalichede
Ware in onverwaender zede.
Dat men ware ſo groot van moede/
Dat hem een man niet en ſoede
Met geranden meſauenturen/
Die hem mochten gheſtoren/
  An Gods geloue/ an ander wet
Was Athenen doe gheſet.
  Paulus eſ tAthenen comen
Eñ heuet diſpution genomen
Jeghen die philoſophiene/
Diet ieghen hem hadden onſiene.
Want hiſe met redenen verwan
Sine hildere hem niet an;
Maer dies droughen ſi ouer een tſamen
Dat ſine vinghen eñ namen

Eñ

Vs. 31. **Geranden.**] Dit woord is te zaam getrokken uit gerehanden d. i. *geenerbande*. Dikwils vindt men dus te zamengetrokken woorden by onzen Dichter, waarover wy op eene andere plaats breeder zullen handelen.

Eñ leidine in Ariopagus /
(Datſ eene ſtrate / die heet aldus /
Daer Maers / die god vanden orloghe /
Gheweldich was eñ hoghe.)
Daer was die ſcole van aerten mede
Eñ alt meeſterſcap vander ſtede.
Paulus ſtont onder hem ghemeene
Eñ ſprac: ghi / Heren van Athene!
Ic ſegge v / dat ghi ſijt in dole
Eñ in ſeere verwerder ſchole;
Want daer ic leet op deſen dach
Eñ ic v gheveelde ſach /
Daer ſagh ic onder dandere daer
Mede ghemaect eenen outaer /
Daer in gheſcreuen openbare /
Dat in des onbekentſ Godſ ere ware.
Deſen onbekenden willic nv
Bekent maken onder hv.
Dit iſ die God / die emmer leuet /
Die van nieute ghemaect heuet
Die werelt eñ al dat es.
In hem leuen wi / des ſijt ghewes;
In hem ſijn wi altemale.
Van deſen outare vindmen tale /
Van dat men ſeide hier te voren /
Hoe dat die dach wart verloren /
Alſe ·Ih'c· andien cruce hinc
Eñ Denijs omme deſe dinc
Tote Athenen eñ oec mede
Die vroetſte van alder ſtede /
Ne conſten gheweten niet
Bi wat dinghe het was geſciet.
Doe ſeide Denijs / God der naturen
Doghet pine te verre huren.
Doe droughen ſi ouer een daer /
Dat ſi hem ſetten eenen outaer
Vorden onbekenden God.
Eñ ſcreuent dus alſe liede ſot.

Die

Die philoſophen verboden mede/
Datmen hem geene offrande dede
Met beeſten/ no met ghere ſake/
Want ſi ſeiden in hare ſprake/
Hine heuet ons goeds ghenen noot;
Maer knie gebeden doet al bloot
Voer hem eñ bit met zinne/
Hine wille niet dander zielen minne.
Op deſen outaer/ vp dit doen
Begonſte Paulus ſijn ſermoen:
Eñ ſeide al openbare/
Dat de onbekende God dit ware
Die Godſ ſone/ die indie maghet
Menſcelijcheit ontfinc/ eñ vuldraghet
In haren lachame was bi naturen/
Eñ vte hare/ beſlotene duren/
Vt haren lachame ter werelt quam/
Eñ menſcelike doot ane nam/
Eñ verrees ten derden daghe
Van dode te liue/ ſonder ſaghe/
Eñ voer te hemele eñ ſal noch comen
Deſe werelt met rechte doemen.

Hoe Paulus Deniſe bekeerde. XXI.

Alſe die philoſophen vernamen
Paulus tale alte ſamen
Eñ hi ſprac vordie keptiue
Verreſen van dode te liue/
Omme dat ſi heidijn waren eñ ſot
Maecten ſi met hem ſpot;
Want ſi noint horden beſcreuen
Naer dit lijf euwelike leuen.
Some ſeiden/ omme hare bederue/
Wi ſullen di horen ander werue.
Some volgeden hem oec naer/
Omme te horne meer eñ waer.

Om

Onder deſe / ſeget die vite /
Was Denijs die Ariopagite /
(Die ſelue die al ſekerlike
Leghet hier in Vrankerike.)
Die volgede Pauluſe vaſte naer:
Want hi hordem predeken waer /
Eñ mercte / wat bedieden mochte
Die redene / die hi vort brochte.
Paulus ſeidem niet / alſe ſot /
Vanden ombekenden God /
Daer die outaer bi ſinen rade
Af was gemaect / bi goeder ſtade /
Tote Athenen / indie ſtat /
Wat dinghe bediedde dat /
Eñ vraghede / wat hem dochte /
Weder hi God weſen mochte /
Ofte warachtech menſce bekent
Die God / die daer heet onbekent ?
Denijs antworde al openbare /
Dat hi vray God eñ menſce ware.
Deſen ſprac Paulus menic mede /
Datſ. hi die de miraclen dede:
Creupele gaen eñ blende ſien /
Doue horen eñ naer dien
Die dode vpſtaen vten graue.
Dyoniſius wondert hier aue /
Eñ in dit diſpucioen
Wilde God ſine cracht oec doen.
Eñ het gheviel ten ſeluen tiden /
Dat bi hem een blende ſoude liden
Eñ Denijs die ſprac dus an
Paulus: mogeſtu ſeggen dan
Deſen blenden / wat ſoes geſcie /
Dat hi indie Gods name ſie:
Eñ eiſt dat hem dijn God geeft tlecht /
So willic gelouen / herſ recht.
Maer omme dat ic niet en wille /
Dattu pleghes lude of ſtille

Vort

Wort van eneghere touerien/
Sech dus in ſinen name/ die Marien
Die maget drouch/ ·Ih'c· Kerſt/
Die andie cruce dogede derſt/
Eñ daer ſtaerf/ eñ in corter ſtont
Van dode te liue vp ſtont/
Eñ te hemele voer mede/
So ſie al hier nv ter ſtede.
Paulus ſprac nv laet henen gaen
Allen twiſelen eñ allen waen
Van touerien groot of ſmale/
So ſprec ſelue deſe tale.
Eñ Dyoniſius die ſeide
Die tale/ die hi ſelue voren leide/
Entie blende die ontfinc
Sine ziene bi derre dinc.
Eñ Dyoniſius ontfinc te hant
Kerſtijndoem van Paulus hant/
Eñ wart biſſcop van Athens
Eñ was predicare niet clene/
Eñ ſint geſent alſo bode
Van Rome te predekene van Gode
Te Parijs/ aldaer hi wort
Om tgeloue Godſ vermort.

Hoc Paulus enen doden ghenas. XXII.

Alſe Paulus tote Athenen waſ
·iij· maent tſamen/ alſict laſ/
So ſtont hem ſijn willen twaren/
Dat hi wille in Jheruſalem varen/
Eñ omme dat hi belaghet was/
So wart hi te rade das/
Dat hi wille varen omme:
Want hem ſekerſt was dat crõme
Eñ heeft ſijn geſelſcap gelaten
Heenen varen ſiere ſtraten/

Die

Die ſijns te Traden ontbiden /
So dat hi daer quam tien tiden.
·iij· daghen ſo was hi daer
Eñ diſputeerde eñ predecte waer /
So dat hi vpten leſten dach
Toter minnacht predekens plach /
Eñ een jongelinc daer ſat /
Een deel hoghe teerre ſtat /
Die int ſermoen ſlapende waert. (*)

Van danen ſo eſ hi gegaen
Te Miletan eñ ontboot ſaen
Die papen enten biſſcop mede
Tote Epheſum vter ſtede /
Eñ beval hem / hoe ſi ſouden
Hare volc leeren eñ houden.
Eñ ſeidem alle / dat ſi ſaghen /
Hoe hi hadde in ſinen daghen
Mettem gewandelt eñ geweſen.
Dat ſi hem hilden in deſen
Te alſulkere omoedichede
Eñ in alſulker nerenſtechede
Te beſtierne haere onderſaten.
Oec ſeidi / ic ghae miere ſtraten
Te Iheruſalem ter ſtat.
Mijn gheeſt dwinct mi te doene dat /
Seker en bem ic niet vandien /
Wat mi daer ſal gheſcien ;

Son-

(*) In het HS. is hier een regel tusſchen beide opengelaten, op dezelfde wyze, als wy dit hebben doen drukken, welken de afſchryver in zijn HS. zeker niet zal hebben kunnen lezen. VINCENT. heeft: *et oblatus est paulo mortuus : et ſuſcitatus est ab eo.* Zodanige gapingen vindt men meer in HSS. of door onoplettenheid der afſchryveren, of door onduidlijkheid van voorige HSS. veroorzaakt.

Sonder dat men mi doet verſtaen/
Dat men mi al daer ſal vaen.
Eñ weeſt ſeker oec van dien/
Dat ghi mi meer en ſult ſien.

Hoe Paulus te Iheruſalem waert ginc. XXIII.

Omme deſe dinc was ſere ōdro
Dat paepſcap van Epheſo.
Groten rouwe dat ſi dreuen.
Paulus heeftem heten begeden/
Eñ ſeide/ hout vaſte indie lere/
Die ic v wijſde van onſen Here.
Ic weet wel naer mijn woch varen/
Dat hier comen ſullen te waren
Quade wuluen met valſcher leren/
Die dat volc ſullen verkeeren/
Eñ ſullen ongheloue caſtijen :
Eñ ſelke van uwer paertijen
Sullen hem verkeren mede;
Blijft ſtaende in v gelouichede.
Ic beuele v onſen Here.
Doe ſcieden ſi met groten ſere.
Paulus ouer leet meneghe ſtat.
Doe quam hi te Suurs na dat/
Daer hem die kerſtine ontriedt/
Die philoſophen/ die wiſe lieden/
Dat hi ſoude ontrecken hem
Te comene te Iheruſalem/
Eñ ſeiden ouer een daer alle/
Quame hire et quame hē temeſſalle.
Om dat ne wille hijs niet af ſtaen;
Van Suurs voer hi tAkers ſaen/
Die doe Tholamays hiet.
Cortelike hi danen ſciet/
Eñ es te Ceſarien comen/
Daer hi herberghe heeft genomen

Met Philippe den dyaken/
Daer wi hier te voren af ſpraken/
Die een was vanden ſevene
Ghecoren met ſente Stevene/
Doe die Apoſtelen hier voren
·vij· Apoſtelen wt vercoren.
Deſe Phillip hadde dochtren viere/
Heilech eñ van goeder maniere/
Eñ waren pꝛopheteſſen alle/
Eñ voerſeiden vandien meſſalle/
Pauluſe/ dat naekende was hem
Indie ſtat van Ihrl'm;
Maer daer omme en wille hi niet
Laten/ dattem ſijn geeſt riet.
Alſe die dinghen ſtonden dus/
Quam daer een hiet Agabus/
Een pꝛophete/ eñ verſach/
Waer dat Pauwelus gordel lach.
Mettien goꝛdele heefti gebonden
Hem ſeluen eñ ſpꝛac tien ſtonden/
Dien man/ dien dit goꝛdel toe hoꝛt/
Sal te Iheruſalem in die poꝛt
Dus ghevaen ſijn eñ gebonden.
Doe baden ſi hem ten ſeluen ſtonden
Pauluſe alle ſere ghemeene/
Dat hi bleue groot eñ clene.

Hoe Paulus te Iheruſalem quam. XXIIII.

Paulus ſeide tſinen vꝛiendekinen/
Twi ſo wildi mi dus pinen?
In ben niet allene gereet
Te miere baten/ want God weet/
Van Ih'c; maer mi laten ontliuen.
Wat helpt weenen? hiers geen bliuen.
Dus eſ hi met ſine geſellen
Henen geſtreken/ alſe wi tellen/

Eñ ſine vrienden ebbene gebrocht.
Dus heuet hie die ſtat beſocht
Van Jheruſalem eñ ginc ghinder
Daer Jacob woende/ die hiet minder/
Die biſſcop van Jheruſalem/
Eñ hadde die kerſtine onder hem.
Alſe die mare quam openbare/
Dat Paulus ſelue comen ware/
Quamen omme hem te ſiene mede
Die outſte van kerſtijnhede
Eñ hietene willecome weſen/
Eñ hi groetedſe naer deſen
Eñ tellede hem/ ſo hi beſt mochte/
Wat miraclen God bi hem wrochte/
Eñ wat hi liede hadde bekeert
In meneger ſtede eñ geleert.
Dieſ waren ſi alle blide ſere
Eñ benedijeden onſen Here.
Doe ſeiden ſi te Paulus mettien:
Lieue broeder! du moges ſien/
Hoe menech duſent Jueden mede
Hem houden ant kerſtijnhede;
Nochtan en ſceden ſi niet af
Der wet/ die hẽ Moyſes gaf/
Eñ willen/ datmen houde eñ ſet
Te ſame niewe eñ oude wet.
Nv hebben ſi mare vernomen/
Van di eſ hem te voren comen/
Dattu predekes ouer al/
Datmen die wet verbieden ſal/
Eñ omme dat ſo raden wi/
Dattu die ghereetſ bidi
Teſere hogere tijt na de wet/
Datmen ſien moghe te bet/
Dat ſi die di hebben beloghen/
Die waarheit ebben bedrogen.
Aldaer ſeidemen inden raet/
Datmen den Jueden/ dient ſo ſtaet/

Dat ſi ontfangen kerſtijnhede
Souden laten gebruken mede
Der pointen vander ouder wet/
Op dat men ſo dat herte ſet/
Dat men daer an niene hope/
Datter eenech vte lope.

Vanden iiij zeden (*) *ende Paulus priſoen.* XXV.

Dus mogen merken wel de clerke/
Dat int begin vander kerke
.iiij. zeenden gehouden waren
Die eerſte zent was te waren/
Doemen Machiaſe vercoes
Indie ſtat/ die Iudas verloes.
Dander was doe S' Steuene
Eñ .vi. dyaken hem beneuene
Ghecoren waren/ om draghen mede
Der Apoſtelen grote onlede.
Die derde was doe Barnabas
Met Pauluſe geſent oec was
Van Athenen te Iheruſalem
Tote Pietre eñ Iacobpe/ om van hem
Te bringhene daer die mare/
Dat niet nuttelijc en ware
Wie hem trocke ant kerſtijnhede
Der Ieuden wet te houdene mede/
Eñ men drouch wel ouer een das/
Dat het niet gehouden en was.
Die vierde ſeent dat was van deſen/
Daer wi hier ter ſtat af leſen/
Daer men ouer een deſ drouch/
Omme Pauluſe eñ omme gevouch/
Dat men den Iueden laten ſoude
Ghebruken hem/ die ſo doen woude/

(*) *Zeden.*] L. *zeenden.* of *zenden. ſynodi.*

Metter niewer der ouder wet /
Tote dat ſi waren gewone bet
Die te latene altemale:
Want het ware te ſorgene wale /
Wildemen hem al hare couſtumen
Teerſten af breken eñ ontſcumen /
Die te voren hieten goet /
Dat ſi groten overmoet
Souden dandere daer omme togen /
Eñ niet lichte en ſouden gedoghen.
Hier omme waeſt aldus verleit;
Maer die hope was hem ontſeit
Dat hem ter zielen dat iet dochte /
Ofte oec jet ghehelpen mochte.
Aldus bi redenen eñ bi ſticke
Minderende eñ verlichtende dicke
Was doude wet achter geleit.
  Paulus / alſt eer was geſeit /
Die eſ dus in Jheruſalem comen.
Deſ anders dages heeſti vernomen
Sine gheſellen daer waerre viere /
Eñ ginc nader Jueden maniere
Inden tempel aldaer te hande
Eñ offerde daer ſine offrande.
So daden ſine geſellen mede.
.v. daghe ſo was hi in die ſtede.
  Doe ſo quamen daer na
Jueden vele wt Azia /
Eñ hebben Pauluſe geſien
Inden tempel eñ mettien
Sloughen ſi die hande an hem
Eñ riepen: ghi van Jheruſalem!
Helpt ons houden deſen man /
Want wi hebbenre redene an!
Hi gaet predeken den lieden
Achter lande eñ bedieden /
Dat onſe wort bederven ſal.
Doe wart dat volc op hem al

Eñ gauen hem menegent ſwaen ſlach.
Doot ware hi bleuen opdien dach
En hadde een ridder gedaen/
Een Romein/ die daer quam ſaen/
Die Claudius Liſibs hiet.
Sijn ridderſcap dat hi ontbiet/
Daer hi die ſtat met berechte/
Eñ quam daer ten gheuechte/
Eñ namene hem met crachte
Ghevaen/ dat hine mettem brachte
Met eere ketenen gebonden ſere
Tote Felixſe/ ſinen Here/
Die baillju/ bider Roemſcher wet/
Opdie Iueden was gheſet.

Hoe Paulus ſijn pleit te Rome beriep. XXVI.

Felix hilt Pauluſe gevaen.
Eñ daer men geſelen ſoude eñ ſlaen
Sonder wet al openbare/
Vragedi/ oft gheorlouet ware/
Datmen van Rome der ſtat
Eenen portre moeſte doen dat?
Omme dit wort bleef hi tien ſtonden/
Aldaer hi ſtont vaſte gebonden/
Onghegeſelt eñ gheſont.
Felix vragedem tier ſtont/
Ofte hi wilde te wette ſtaen
Te Iheruſalem eñ ontfaen
Selke ſentencie/ alſe hem geven
Die Iueden ſouden/ ſine neven/
Op auenture oft ſo liepe?
Paulus ſeide/ dat hijt beriepe
Voerden Keyſer te Rome ſaen/
Aldaer wildi te rechte ſtaen.
Doe ſprac Felix: vrient! nv ghome
Vorden Keyſer tote Rome

Heueſtuut beroepen/ datſ waer/
Eñ du moetſt oec emmer daer.
Dus hilt hine gevaen vaſte/
Dat hi deſen eñ andre gaſte/
Alſe hijt ghereden mach/ ſenden ſal
Tote Rome gebonden al.
Oec liet hi Paulus vriende mede
Totem comen eñ houeſchede
Hem doen/ ſo wie ſoet doen wilde;
Op dat menne altoes vaſte hilde.
Dus eſ Paulus den Joden ontgaen
Eñ onder die Romeine gevaen;
Doch daden ſi nv eñ daer te voren
Menegen poor om ſinen toren/
Hoe dat ſine mochten doden;
Maer God halp hem wt allen noden.
Nu ſien ſi wel/ dat niet en dooch
Gaet hem an neder ofte hooch/
Dat ſijs niet en cõnen ghewinnen
Hier namaels ſuldi bekinnen
Int ander ſtic/ dat hier na coemt/
Int ſtic/ datmen den neghenden noemt/
Die ſine vaert eñ ſine doot
In ſal hebben cleene eñ groot.

Van onſer Vrouwen moeder. XXVII.

Nv hebben die Jueden verdreuen/
Waren ſi nichten/ waer ſi neven/
Al meeſt alſe die te ſamen
Die waren van kerſtijnre namen.
Eñ bi ſo waeſt trecht/
Dattem ouer quam tgevecht/
Die ſo dorpre ſonden wraken
Eñ ſo ouerdadeghe ſaken.
Pieter eñ Paulus mede
Waren verdreuen vter ſtede

Eñ

Eñ meeſt alle die Apoſtelen tſamen /
Sonder Jacob / die men bi namen
Minderen heet van den tween.
Nu ſullen wi beſceet ſeggen een /
Wie deſe twee Jacobpe waren /
Apoſtelen van ons Heren ſcaren.
Anna / die moeder Marien /
Die wie alle benedien /
Hadde Joachim / haren man /
Daer ſoe Marien ane wan:
Die ·Ih'm· / onſen troeſtre drouch /
Dies ghi hier voren horet genouch.
Doe Joachim doot was /
Doe nam Anna Cleophas
Te mannen / alſe die hare bi wette
Kinderen te winne ſette:
Want en geen en was bet
Gheprijſt indie oude wet.
Bi deſen Cleophas ſo wan Anne
Eene Marie eñ nochtanne /
Die onſer Vrouwen zuſter was:
Die nam te manne / ſijt ſeker das /
Alpheuſe haren rechten man /
Daer ſoe ·iiij· ſone ane wan:
Jacobpe den mindren / die biſſcop waſ
Te Iheruſalem / alſict las /
Deerſte kerſtijn biſſcop vander ſtede /
Judaſe eñ Symoene mede /
Die alle drie Apoſtelen waren
Eñ behorden tonſ Heren ſcaren.
Die vierde was Joſeph Bernabaſ /
Die met Mathien gheſet waſ /
Welken God in Judas ſtede
Setten wilde dor hare bede.
Echt doe Cleophas was doot
Anna / want die wet geboot
Eñ wilde dat ſoe huwelijc dade /
Nam eenen derden man bi rade /

Die bi namen hiet Salomee.
Die derde Maria na deſe twee
Gaf hare onſe Here van deſen.
Die Maria/ alſo wijt leſen/
Nam Zebedeuſe haren man/
Daer ſoe twee ſonen ane wan;
Deen was Jhan ewangeliſte/
Die den raet ons Heren wiſte.
Die ander was Jacob die meeſte
Die te Jheruſalem vordie feeſte
Van paeſchen onthouet was/
Alſemen hier te voren las/
Eñ die te Conpoſtelle leghet/
In Spaengen/ alſe dyſtorie ſeghet,
Hier bi moghedi weten dbeſceet
Vandien tween Jacobpen gereet.
Die mindere die en trac hem
Noint wt Jheruſalem
Dor gheen vernoy/ dor ghene mare/
Eñ wart daer in maertelare/
Alſe u die yſtorie al
In dandere paertie ſeggen ſal.

Hoe die Jueden begonſten te rieſene. XXVIII.

Tjen tiden noch dat dit geſciede/
Datmen verdreef vele heileger liede/
Was Claudius te Rome Here
Eñ Keyſer met groter ere/
Alſe u dbeghin van deſen boeke
Beſceet inden onderſoeke.
Doe beghonden die plagen ons Heren
Hare toten Jueden keren:
Want up eenen paſche dach/
Doe hare hogheſte feeſte gelach/
In welken tiden ſi te voren
Onſen Here daden die doot coren/

Dat

Dat die Jueden vpdien hogen tijt
Worden makende groten ſtrijt/
Eñ dat volc wart al in roere.
Met deſer perſſen/ met deſer voere/
So bleef menegh menſce doot;
Nochtan dat wonder was te groot/
Alſonder diere waren verſleghen/
Alſo alſe deen den andren jeghen
Inden tempel te perſſen quamen/
Eñ deene vte wilden ent hē benamen/
Dandere dieren in wilden weſen
Eñ niet en conſten vul comen in deſen/
Bleuen daer indie drōminge doot
Jueden onder cleine eñ groot
·xxx· duſentich bi ghetale.
Dit vint men indie waerheit wale.
Dus wart hare hoghe paſcedagh
Verkeert in weene/ in hant geſlach,
Dit was/ alſemen merct de ſake/
Deerſte dach/ die togede wrake
Van onſ Heren ·Ih'c· bloede.
Dit mercten wel alle die vroede;
Maer die quade Phariſeen
Eñ merctens niet ouer een;
Maer bleuen indie ziele ſwart
Eñ indie quaetheit verhart.

Echt vander Jueden plaghe. XXIX.

Het wart daer na/ alſt wel ſceen/
Dat paepſcap qualijc ouer een
Entie voerbaerſte vander ſtede
Worden onderlinghe ſtridende mede:
So dat elc huurde eñ nam,
Jonc volc eñ dom/ wanen ſoet quam/

Eñ

Eñ maectere af hare hauraſiſe
Eñ daden/ in derre wiſe/
Deen vpten anderen indie poꝛt
Meneghe ſcade eñ grote moꝛt.
Eerſt eerſt begonſten moꝛden;
Scolden ſi met quaden woꝛden:
Daer na woꝛpen ſi ghemeene
Elc vp andere grote ſteene.
Noch niemene en was in aldie ſtat
Die beneemen wilde dat;
Maer ſo an roere wart die poꝛt/
Alſe offer gheen Here toe eñ hoꝛt,
Alſo qualijc ſo ghinct ſtaen/
Aldaer die biſſcop ſoude ontfaen
Die tiende eñ mede die papen/
Datmenſe nam al haren knapen/
Sodat ſulc pape mate rike/
Omme dat verdaerf jammerlike:
Want men hem niet toe en bꝛochte/
Daer hi bi gheleuen mochte.
Dus hadde die werringhe die ſtede
Verdoꝛuen eñ al tlant oec mede.
Somwile mede gheviel dat/
Datſi quamen midſ indie ſtat
Eñ vochten grote ſtaerke wighe.
Somwile ſo wan deen met pꝛighe
Vpden anderen dat velt;
Dan quam dander met ghewelt
Eñ want hem danne weder af,
So ontfinemen eñ gaf

Die

Vs. 7. Hauraſiſe.] Lees hautaſiſe. Zo als in het 45. *vs.* van dit *Cap.* en op verſcheide andere plaatſen, als mede by L. VAN VELTHEM B. I. C. XIX. *vs.* 39. B. II. C. XXXVII. *vs.* 5. Wat men door hautaſiſen verſtaan moet zie hier achter.

Vs. 35. Eñ want.] d. i. *Ende won het.*

Diepe wonden/ meneghen doden;
Nochtan waeſt tfolc in meerren noden:
Want welken tijt/ ſoet tijt was/
So plaghen die Jueden das/
Dat ſi toter feeſten quamen
Van verren landen eñ vele te ſamen/
So quamen dan die mordenaren/
Die hautaſiſen mids der ſcaren
Drommende/ nu hier/ nu daer/
Eñ daden den volke groten vaer:
Want ſi ſtifelden nu deſen/ nu deſen/
So dat tfolc doot waende weſen.
Eñ niemen en mercte noch vernam/
Wanen deſe mordaet quam:
Want wie ſoet dede/ alſt geſciede/
Mingdem doe onder die liede
Eñ ginc dan biden doden ſtaen/
Alſe oft hijs niet en hadde gedaen.
Dus en conſte men geweten/
Wanen dat quam/ eñ bleef vergheten
Die mort dan eñ onrecht;
Dus gedaen was haer gevecht.
Deerſte die met deſer mort
Was verraden/ alſemen hort/
Eñ verſleghen/ alſict las/
Dat was die biſſcop Jonathas.
Eñ bleef verſwegen eñ verholen/
Wie hem tlijf hadde beſtolen.
Daer naer bleuer menech een
Vermort: eñ men vant al in een
Liggende indie ſtrate doot/
Nu hier einen here groot/
Nu eenen anderen vroeden man/
So dat dat ſo waſſen began/
Dattem niemene getroeſten conde
Te leuene ſelfs eene ſtonde/
Was hi aerm/ was hi rike/
Si ontſaghen hē gemeenlike/

Ja die vreeſe vander doot/
Die was emmer dan ſo groot/
Dat dat volc waende altehant
Nedervallen doot in tſant.

Noch van haerre plaghen. XXX.

Hier naer ſo gheviel daermede
Den Jueden meerre pijnlichede:
·j· valſch prophete quam in Surien
Vte Egypten met ſiere paertien/
Een touerare/ een Gods viant/
Eñ quam inder Jueden lant:
Die met ſine quader aert
Vergaderde liede tehem waert
·xxxm· man/ ofte mere/
Eñ belouedem groot eere
Eñ grote rijcheit eñ ghewin.
Die ghemeente hadden den zin
So verdullet indien daghen/
Datſi hẽ volgeden alſine ſaghen/
Eñ hilden al ouer waer/
Dat die man hem ſeide daer:
Die touerare leedde die ſine
Heimelike dordie woſtine
Te Jheruſalem ter port/
Om te doene ſine mort.
Sijn volc dedi te ſamen beteñ
Daer bi te Montoliueten.
Maer onvorſien/ ſo waent hi dat/
Dat hi belopen ſal die ſtat
Entie Romeinen met gewout
Onderlopen haer behout/
Dat ſi aldus al die ſtede
Eñ dat Juedſche volc oec mede
Dwinghen ſullen eñ alt lant/
Niet alſe Here; maer alſe viant.

Maer Felix / die al noch bailliu
In Surien was / heuet nv
Deſe dinc voer waer verſtaen /
Eñ heuet den ghylare beſtaen /
Eer hi ſine dinc vulquam /
Met ridderen die hi mettem nam;
Eene menechte niet groot:
Want die gemeente was bloot /
Die metten ghylare comen was.
Met cleenre pijnen vulquam hi das
Felix / dat hiſe alle ondede:
Selke bleuen daer ter ſtede
Liggende vp ten velde doot;
Sulke / die waren bloot /
Die vloen / oſt waren gevaen.
Dus was die ghylare ondaen.
Dus dane plaghe / duſdane dinc
Den Iuedſcen volke ouerghinc /
Eñ dit en was maer een begin
Van dat hem quam ſijnt in /
Alſe die andere partijen ſal
Vertrekken eñ ontbinden al /
Hoe datſe die Romeinen verdreuen /
Vercochten eñ namen tleuen:
Tytus eñ Vaſpaſiaan /
Die keyſers waren / ſonder waen /
Entie Iheruſalem entie Iueden
Begaedden alſe quade rueden.

Keyſer Claudius doot eñ van Seneca. XXXI.

Alſe ons beſceet die coronike /
Claudius was int keyſerike
Te Rome keyſer ·xiiij· jaer.
Sinen ende dedi daer /
Alſe hi ·lxiiij· jaer was out /
Eñ ſtaerf in ſiere ghewout /

Mache

Machtech vanden Roemſcen rike/
Weeldich eñ ſonder ghelike.
Hi moeſte ſinen ende doen
In ons Heren incarnation
·lvij· jaer/ leſen wi.
Van herten ſo was hi ſo vri/
Dat hi ſtaendè ſteruen woude/
Nochtan was hi van riper oude:
Want hi ſeide het ware ſcende/
Dat een Keyſer liggende ende.
Hier end hyſtorie altemale
Vanden Spiegle Hyſtoriale/
Alſe vander eerſter paertie/
Alle hoghe Singerie/
Die voer die coemſt ons Heren ſtoet/
Dieſ cortelike metter ſpoet
Daer in geſcreuen eñ gheſet;
Hier naer ſuldi verhoren bet
Die Keyſers alle/ die ſint ſiden
Hebben gheweeſt tote onſen tide.
Hoe die heileghe kerke dijede
Onder tſwert eñ wieſe vrijede
Van menegen heilegen martelare
Eñ van menegen ſante mare.
Meneghe ſcone aventure/
Meneghe ſoete/ menege ſure.
Hoe menech Conincrike up quam
Eñ hoe menech ende nam.
Hier laten wi die jeeſte bliueñ
Eñ ſullen van Senica ſcriuen/
Die ſprac menege prouerbie goet/
Dat nuttelijc te horne doet.

Van Seneca. XXXII.

Senica/ alſe wijt verhoren/
Was vte Spaengen geboren

Van Cordes vter goeder port.
Te Rome quam hi/ d' hi gehort
Gherne was van allen wiſen/
Diene niet en conſten vulpriſen.
Meeſter was hi van Nerone/
Dje ſijnt quam ter Keyſers crone
Naer Claudiuſe/ alſe heeft jn
Dander paertie jn haer beghin/
Die hem qualike heuet gedanct
Sinen dienſt/ alſe hi was vercranct.
Deſe Seneca was bekent
Met ſente Pauwelſe eñ heeft geſent
Hem een bouc/ dat men prijſt wale.
Vanden ·iiij· dogeden cardinale
Die ic v cortelike ſal
In Dietſche wort ontbinden al.
Andere bouken maecti vele/
Daer die bloemen entie biſpele
Vte ſijn gheleſen mede
Eñ gedicht alhier ter ſtede.
Nu ſullen wi ten beghinne noemen
Sine leringhe eñ ſine bloemen.
Wie ſo eſ van zinne vroet/
Ic ſegge v/ dat hi ſitten moet
Alden dach iñ dieren ghebare/
Alſe of dat ſijn leſte ware:
Want menech waent leuen langhe;
Maer die doot neemt hem die ganghe.
Die hetic van rade vroet/
Die hem ſeluen eerſt raet goet.
Oude vrecheit ſekerlike
Heuet een wonders ghelike.
Watſ meerre dompheit dañ die ganc
Sekerlike ſal ſijn onlanc
Scoen te lappene met ſtale
Eñ vele broeds draghen alſo wale.
Metten lieden wes in vreden;
Vecht altoes jegen die dorperheden.

Sulſtu quaet doen eñ zonde/
Sone ontſich in ghere ſtonde
Niemene ſo ſere/ dat hijt verſta
Dan di ſeluen/ hoe ſoet gha:
Want andere lieden mogeſtu ontſlien
Eñ dat en candi niet geſcien/
Slaepſtu/ waerſtu ofte ſtaes/
Dattu dire conſientien ontgaes.
Sie dat die vrienden het weten/
Hoe groot du beſt eñ hoe vermeten
In allen dogedeliken ſaken
Van dine vianden bi wraken.
Lichter mach den aermen geſcien/
Dat hi der ontwerden mach ontſlien/
Dan het mach den riken
Dat hi den nyde mach ontwiken.

Van Seneca tot Pauſuſe (*). XXXIII.

Nv gaen hier an dogeden viere/
Die Seneca die goedertiere
Tote ſente Pauluſe ſcreef/
Daer hi vriendſcap mede dreef:
Dieſ willemen ſijn in wane das/
Dat hi lichte kerſtijn was.
Nv hort eñ merct hier na/
Tote Pauluſe ſcreef Senica/
Dat van dogeden ſijn ·iiij· manieren/
Die deſ menſchen zin verchieren
Eñ ordineren/ alſe hi vererret/
Rechtſ/ alſe een haer/ dat waſ verwerret/
Sodat die zin ter eren coemt.
Prodentia eſ deerſte genoemt/
Datſ Wijſheit in Dietſch/ alſict las.
Dander heet Magnanimitas/

Datſ

(*) *Pauſuſe.*] L. *Pauluſe.*

Datſ in Dietſch Grootmoedichede;
Deſe heet men in ſomegen ſtede
Cracht van ſinne in ſomegen boeken.
Die derde name willic u ſoeken
Datſ Temperantia in Latijn/
Dat mach in Dietſch Mate ſijn.
  Juſticia heet die vierde mede/
Datſ in Dietſch Gherechtechede.
Elker van al deſen vieren
Dienen van ſelken manieren/
Alſe hier onder ſtaet geſcreuen.
Die ſinen ſin van wille gheven
Alſo dat daer ane leere/
Si bringene te groter eere.

Seneca van groter Wijſheden. XXXIIII.

Wie ſo der Wijſheit wille volgen/
Wiltu bliuen onverbolgen
Eñ met rechter redene leuen/
Du moetſter toe dijn herte geven
Te vorpeinſene eñ te vorwegene
Al dat di mach comen te jegene
Eñ alle dinghen hebben waert
Nader rechter naturen aert;
Niet nader liede tale/
Die gerne ſpreken recht eñ wale:
Want dat eſ dattu weten ſout/
Men heet dat goet en heuetſ ſcout
Eñ ſulke dinc dat niet en dooch/
Dat wert eſ van priſe hooch.
Wat du hebs van erdſcen goede/
Dat liuende eſ met graten ſpoede/
Hebt niet te wert/ mint niet te ſere/
Want het lijt met lichten kere
Ne hebt oec niet alſo mare/
Alſe oft di bevolen ware

Van enen vremden; maer doe dit wort
Nutte ſelue eñ gef vort/
Dat men weten moge daer bi/
Dat het toch dijn eygijn ſi.
Hets di wijſheit altoes mede/
Waer ſo du beſt in elke ſtede
Sultu eens ſijn van ſinne
Eñ naer dat recht merc eñ kinne/
Dat die tijt eeſcht entie dinghe/
Die altoes ſijn in wiſſelinghe
Sultu leuen indine zinne
De tijt daer du beſt inne
Verkeerdi niet in enegen ſaken/
Du ſout di ghevoughe maken.
Rechtſ alſe die hant luuct eñ ōdoe
Soe eſ/ dat ſoe was ſpade eñ vroe
Proper ſo eſ deſ vroeden
Raet tonderſcedene in hoeden
Eñ niet lichtelike ſo liden.
Dat ſi gelouen der valſcher ſiden.
Van dinghen die jn twiſele ſtaen
Ne ghef dijn vonneſſe niet te ſaen;
Maer hout die ſententia ſuſpenſ
In dienen zin/ jndijn gepens.
Ne ſterc ghene dinc te ſere int ware
Sulc ſcijnt vray int openbare/
Dat nochtan niet eñ eſ waer:
Eñ ſulc ſcijnt liegende claer/
Dat men daer naer altehant
In vrayer waerheit ondervant.
Dicken ſietmen tware vor ogen
Hem ghelijc der logenen toghen/
Entie loghene eſ oec mede
Dicken gedect metter waerhede:
Want alſe die vrient mach lichte
Die toghet een droeue aenſichte
Entie ſmeekere blide ogen/
Dus can hare die ſake toghen

Eñ

Eñ verwan naer dat ware/
Die el niet en pinet hare
Dan bedriegen eñ honen
Eñ decken metten ſconen.
Eiſt dat du begers vroet tſine/
Set daer toe die herte dine
In toe commende dinc te ſiene
Eñ dat mogenlijc eſ te geſciene
Si het evel/ ofte goet/
Hout altoes in dinen moet/
Dat niet ghalike moge geſcien
Maer dat al weſe vorſien
Want die vroede en ſpreect niet/
Hine waent ſoude ſijn geſciet.
Hine waent niet; mer beit eñ acht
Hine waent niet; maer hi wacht.
Van allen fayten/ die gheſcien/
Soutſtu omme die ſake ſien/
Eñ alſe du heves vonden dbegin
So bepeins dende daer in.
Voer waer wet in ſomegen ſaken
Soutu gheduren eñ waken/
Datſ omme dattu daetſ begin
Someghe/ daer verlies was jn/
Eñ ſcade eñ verdriet
Ne ſoutſtu ſelfs beginnen niet.
Die vroede wille niemen bedriegen/
Noch niemene maghen ſcampen int liegen.
Sie dat al dijn wanen ſi
Gherecht vonneſſe vrap eñ vri.
Van onſtadegen gepeinſe ghome/
Die ghelijc ſijn valſcen drome/
Dattuſe altoes/ ſo waer du gaeſ/
In dine herte niet nontfaes.
Salueſture mede dinen zin/
Dune winſtere ane meer no min.
Viſiere daer in al dine behoeve
Dune blives waer ſerech eñ droeve;

Maer dijn gepeins dat ſi geſtade
Eñ altoes van ſekeren rade
Oec en ſaltu te ghenen male
Te ydel ſijn in dine tale
So rade/ mane dine liede/
Of gheue troeſt/ of gebiede.
Dune ſoutſ niemen gerne priſen
Eñ node lachtren in alre wiſen
Begripelijc mede in alre wijs
So eſ ongemate prijs/
Alſe wel alſe lachter ōgemate:
Want een ſmeect omme bate/
Eñ anden anderen machmen verſtaen/
Dat hi met quade eſ bevaen.
Ghef oec dijn orconſceep mede
Niet dor vriendſcap; maer dor waerhede:
Belof met grotre voerſienechede
Eñ du bat dan du beheetſt mede.
Eiſt dattu beſt van zinne vroet
In drien tiden beſet dinen moet
Ordinere die jegenwordichede
Die commende dinc verſie oec mede
Eñ ghedinc in dinen zeden
Omme dinc die ſijn verleden:
Want dient verledene niet en coemt voren/
Hi heuet deſ leuens regle verloren.
Entie toecomende niet en verſien/
In allen dinc vallen ſi onverſien.
Voer wacht/ vor pens in dinen moet/
Wat di geſcien ſal quaet of goet:
Eñ dattu moges tquade gedoghen
Eñ mate int wel varen toghen.
Laet ruſten ſomwile dine ſinne/
Weſ niet altoes beſich daer inne/
Entie ruſte van diere vrede
Si vul van ſtuderen der wijſhede
En oec van gepenſe goet:
Hi nes nemmer ledich/ wie ſo eſ vroet/

Al

Al eſ hi lidende in ſomen ſtonden/
Sijn zin nes nemmer ongebonden.
Hi haeſt/ dat traghe eſ eñ lat/
Dat hart eſ/ hi maect ſachte dat/
Dat verwerrede recht hi echt.
Eñ hoghe dinghe maecti ſlecht:
Want hi weet die ſaken al/
Elc welc ſins het gangen ſal.
Wat ſo hi ſiet dat heuet hi ſaen
Beſcedenlike eñ wel verſtaen.
Verneemt hi wiſer liden raet
Eñ hi hare woꝛt verſtaet/
Datſi bloot ſijn/ alſemenſe vertreet/
Hi houtſe al ouer bedect.
Sijn ſi cleene/ hi maecſe groot.
Spꝛeect ſi van bi hi dinct albloot
Dat al van verren bediet.
Spꝛeect ſi van enen dele eñ el niet/
Dat teere redenen beſtaet/
Hi acht dat tallen ſaken gaet.
  Sie dat di de ſin niet en bꝛeect/
Die werdichede van diere ſpꝛeect
Niet wire ſeget; maer dat men ſeget
Daertoe ſi dijn ſin ghewoeghe
  Peins niet wien du ghevoughes;
Maer wien dattu genoeghes.
Dat ſouc dattu moges vinden ſaen.
Lere dattu moges verſtaen.
  Sie dattu gheene dinc an dꝛagheſ/
Die du gheleeſten niet en magheſ/
Daer du met ſoꝛgen in ſoutſ ſtaen
Eñ met groter hoeden afgaen
Beghere dat men voꝛdie goede
Begheren mach met houeſchen moede

Dan

Vs. 137. Lat.] Zie over dit woord onze aanteckening hier achter.

Dan roep toti ganſen raet/
Alſe dauenſture met di ghaet/
So ſoutſtu dijn recht/ alſe int gliden/
Vaſte houden tallen tiden.

Seneca van Groetmoedecheit. XXXV.

Groetmoedich/ die men heet cracht/
Ghemeene met liues macht;
Maer ic meene van ſterken ſinne/
Eiſt dat duſe heues jnne
In grotere ſtaerkere ſekerhede
Du moges dijn lijf leden daer mede
Vri onuervaert van zinne ſnel
Eñ dat ſal ic di proeuen wel.
Hetſ den zinne een groot goet
So onuervaert te ebbene den moet/
Dat een hem ſeluen getroeſten mach
Alſe hi ſinen achterſten dach.
Ontbeiden dar in ſinen ende
Sonder vaer eñ met ghenende.
Beſtu van ſinne ſtaerc eñ ſtout
Al dedemen di enech ghewout
Dune ſoutſ di niet te lachter leggen;
Vandinen viant ſoutu ſeggen:
Deſe en dede mi geen quaet
Al hadire toe wille eñ raet.
Sieſtu oec dinen viant
In dine macht/ in dine hant/
Het ſaldi dinken genouch gewroken/
Dattus macht heefs wiltune ſtoken.
Voerwaer verſtant wel deſe ſake/
Het eſ daſte crachtechſte wrake
Entie meeſte oec te voren
Te vergheuene eenen toren
Scuwe altoes orſcalc quaet
Eñ niemene en verraet

Vor

Vordine dinghe openbare.
Niemene en quetſ/ hoe ſoet vare/
Noch en ſtoke ane met twiſte
Hen ware of hijt te voren wiſte:
Want laghen/ booſheit eñ mort
Armen cranken zin te ſtort.
Dan veſtu van zinne groot
Kontſieſtu niet vreeſe na doot
Alſe een ries/ die verſcubt ſijn lijf/
Ne dooch niet; mer alſ ·i· bloet keytijf
Alte ſere niet en ontſies
Dine ſmerte eñ dijn verlies:
Want els niet maect bloden zin/
Dan alſe die herte heuet in
Eenegerande quade dinghe
Die begripen die meninghe.

Seneca van Ghematen. XXXVI.

MAte/ eiſt datter dijn zin an ſtaet/
Soe beſnijt alle ouerdaet.
Dinen ſin ſoutſtu bedwingen
Vaſte in nauwen dinghen.
Merc oec indi ſeluen echt/
Wat nature eſchet vor recht
Eñ hoe vele bedaerf oec mede
Der ongemater ghierechede.
Eiſt ſo dattu beſt ghemate/
Du coms wel te ſulkere bate/
Dattu du ſuls alſo gevoughen/
Dattu di ſeluen ſout ghenoeghen.
Hi eſ gheboren in rike gevouch
Die hem ſeluen eſ ghenouch.
Breidelle dine golterine:
Werp van die di leckerine
Min dan zat et/ radic di mede.
Drinc min/ dan dronken in elke ſtede.

In werſcepen wacht in alrewijs/
Oft in wat geſelſcepe du ſijs/
Dattu den ghenen niene doems/
Dien du volghes en̄ mede coems.
Die weelde/ die du vordi heues/
Sie datture ghenen zin toe geues/
En̄ du oec niet begheres mede
Weelde/ die niet eſ daer ter ſtede.
  Laet du dine lijftocht lichte genoegen/
Alſtu di ſout ter ſpiſen voeghen.
Ganc niet ter weelden; mer ten etene
Dit radic di wel te wetene.
Dine tonge dijn roeſt willic dat maken:
Die honger luſtende metti ſmaken.
  Dine luſtſcap met ſaken cleene/
Want dattu roekes alleene
Dinen noot gheſtoppet ſi/
En̄ alſtu heues gheſet dus di
Leet dine redene ter zielen waert/
So du meeſt macht in alle vaert
  Eiſt dattu mate houden begaers/
Sie datture alſo toe vaers/
Dattu hare volgeſ met ſalicheden;
Niet met wtlikere ſcoenheden.
Dune ſoutſ niet willen in dinen ſinne/
Datmen den wert biden huſen kinne;
Maer thuus bekennen biden Here
Dat eſ eene vulmaecte eere.
  Ne veins di ſeluen te werden niet/
Dan datti nemmermeer gheſciet;
Noch meerre te ſine dan du ſijs/
Voer wachte di ſeluen in al re wijs.
  Dine aermoede ſi zuuerhede:
Dijn ſparen ſonder ledichede.
  Simpel; en̄ niet licht van rade:
Licht; en̄ van zinne geſtade.
En̄ al eſ dinne dijn goet
En weſ niet nauwe in dinen moet.

Be-

Bewaert dijn goedekijn min no mere/
No ander goet prijs niet te ſere.
Eiſt dattu wilt der maten plien
Die dorpers dade/ eerſt geſcien.
Ne ontſie niemene alſo ſere/
Alſe di ſeluen/ datſ dine eere/
Hout alle dinc ouer clene/
Sonder ghierecheit alleene.
Wachti van dorpren worden mede
Waer ſo du beſt in elke ſtede:
Want diere pleghet in ſire zeden/
Si voedenne in onſcamelheden.
Nutte wort minnen in alre ſaken
Meer/ dan ſcone houeſce ſpraken/
Eñ minnen meer den rechten man
Dan eenen/ dieſ al volget an.
Du ſout ſomwile in groten dingen
Een deel ſpellicheden minghen;
Maer ghetempert eñ ſonder lachter/
Datſ hem niemene en ſcame d' achter.
Men begrijpt lachter/ alſemen ſpreect/
Dat kintſcelijc eſ/ oft cort af breect/
Oft naer wiuelijc ghelaet.
Dat lachghen heet men mede quaet/
Dat ſi verwaent/ oft te luut/
Of daermen quaet mach merken wt.
Al ſulc eſ die lachghens pliet/
Alſe eenen vremden meſſciet.
Eiſt dan alſo dat die tijt wel
Lachghen eſchet eñ ſpel/
Doe dat met ſulkere wijſhede/
Dattu di niet verſwaers daer mede/
Eñ men di niet begripen can
Alſe eenen quaden onwerdigen man.
Dijn hebben ſal niet tonbandelic weſen;
Maer van houeſceit wtgeleſen.
Dijn wiſe wort ſi ſonder fel:
Eñ ſonder tijt verlies dijn ſpel.

Dijn lachen ſonder ſcachgen al/
Eñ dijn luut ſonder geſcal.
Dijn wandelen ſi ſonder fierhede.
Dijn ruſten ſonder ledichede.
Eñ alſe andere hebben ſpot eñ ſpel/
So peins omme doget eñ niet el.
Giſt ſo dattu mate ſijs/
Smekinge ſcuwe in alre wijs.
  Peins datti eſ alſo groot verlies/
Dat di ſmeket een quaet ries/
Alſe oſmen di van quaden daden
Pꝛijs eñ eere wilde beraden.
  Wes blide dune ſouſtet niet an verlieſen/
Alſtu niet genoeges den rieſen/
Eñ alſe die quade om dijn onteren
Dijn weldoen ten quaetſten keren/
En weſ niet tongemake daer of;
Hout ouer vulmaecten lof.
  Tſwaerſte point dat eſ van maten/
Datſ ſmekers ſcuwen eñ haten/
Eñ pꝛijs van hem te ſtekene:
Hare boerden pine te bꝛekene/
Eñ tontbindene deſ menſcen zin
Eñ algader om haer ghewin.
  Niemens vꝛiendſcap ſoudſtu beiagen/
Te volgene dinc/ die hem behaghen.
Laet niemen jn vꝛiendſcap di genaken/
Omme te volgene dine ſaken.
Ne wes te ſtout noch te fier mede.
Ne werp tijn woch in ghere ſtede;
Maer emmer omoedich eñ mate
Behouden der eeren van dinen ſtate.
Gherne caſtije elken man
Eñ houeſcelike begripene dan.
Begrijpt di jemene van dire meſdaet/
Pine doet daer an geen quaet/
Eñ ſcelt di jemen buten dire ſcout/
Hi wille di goet doen met gewout.

Ontſie

Ontſie ne ghene ſcaerpe wort;
Maer ant ſmeken leget die mort.
Scuwe ſelue emmer quaet;
Maer om ander liede meſdaet
Ne wes geen vragere te groet
Noch begripere te bloot;
Maer betert ſonder ouer tale/
Alſo datmen mach merken wale
Andijn doen/ andijn gelaet/
Dat dijn begrijpes ſonder quaet.
Wes genadich indinen moet
Hem die onwetende andi meſdoet.
Neprijs oec niemene te ſere/
No veronwert min no mere.
Den ſprekenden hore/ ſwijch eñ gedooch.
Den vragere te berechtene pooch.
Die niet en wille dire leren/
Lichtelike ſoudſtu van hem keren
In gramſcap; noch inquader tale
Ne ſpreect van hẽ te ghenen male.
Eiſt dattu mate houden wilt/
Altoeſ houde dinen ſcerem ſcilt
Voer dijns vleeſch nature ſere/
Dat di te ſcanden niet en kere.
Eñ al eiſt dattu kenneſ andi
Smette/ die te bedect ſi/
Laetſe bidi ongewacht niet/
Datſ iemene anders en ſiet.
Wes gevouch niet lichte van dade/
Niet ongewillich; maer geſtade.
Ne laet niet bliuen onbekint/
Dat men wijſheit andi vint/
Eñ laet di niet weſen leet/
Dat men tſeget eñ weet.
Mac di elken menſche gelike/
Eſ hi aerm/ eſ hi rike.
Ne ſmaec niet gherne onwerde
Dire onderſaten bi houerden.

Wes

Wes ſo gherecht/ dattu indien
Dijn hereſcap niet en dorres ontſien/
En omme te dankene weldaet/
Diemen van vrienden ontfaet/
Sone weſ roukeloeſ; no ſulc mede
Dattu begers meerre hoveſcede.
Allen lieden wes goedertiere;
Niemen van ſmekender maniere.
Wes lettel lieden heimelijc;
Maer al in den rechte gelijc.
Wes emmer ſcaerper in alrewijs
In vonneſſen/ dan du in talen ſijs.
Van liue ſcaerper en gerechter/
Dan du beſt van gedanen echter
Goedertierheit ſoutſtu antieren;
Vrecheit ſcuwe in alre manieren.
Goede mare ſoutſtu vort bringen;
Maer niet van dinen dinghen;
Noch ander liede doghet mede
Decken met ghere nidechede
  Niemare/ quactheit/ valſce wane
Ne laet di niet gangen ane;
Maer die quade/ die viſieren
Vider ſimpelheit manieren/
Hoe ſi jemen mogen vaen/
Soudſtu ſtoutelike weder ſtaen.
Ter gramſcepen ſo weſ traech mede
Eñ verdech ter ghenadichede.
  In ongevalle hout vaſten moet;
In gelucke omoedich eñ vroet.
Verdine doghet alſo ſere/
Alſe ſulc ſine ſonden doet of mere.
Idele glorie ſo laet gaen
Eñ dueghet/ die du heves ontfaen/
Diemen andi niet en weet
Daer af en weſ pijnlijc no wreet.
Ne antwoorde niemens ſothede.
Wes van lettel talen mede;

Maer

Maer alſe andere liede ſpreken/
Ne ſalſtu hare tale niet breken.
Selden wes van harden zeden:
Blide eñ ſonder onwerdicheden
Ghierech omme wijſheit van zinne:
Ghewillich te leerne daer inne
Dattu wets/ dat ſoutſtu leren
Gherne hen/ dieſ andi keren/
Eñ dattu niet en cons/ datſ ere/
Soudſtu bidden dat men di lere.

Seneca van groter gerechtecheden. XXXVII.

Na wijſheit/ na cracht/ na mate
Behort gerechtecheit ter bate.
Watſ els gerechtecheit der ſcriſturen?
Dan geſelſecheit der naturen
Ghebonden menech te baten/
Die hem gheneren met maten.
Eñ watſ gerechtechede bet?
Dan onſe euere eñ onſe wet.
Nv eſ hier Gods wet eñ bant
Der menſceliker geſelſcap ouer al tlant
Van hare ſone eſ deſe waerf
Onſe ſeggen niet wat hare bedarf:
Want al dat ſoe maect eñ doet/
Datſ al nuttelijc eñ goet.
Wie ſo du beſt in elke ſtede/
Die volgen wils gerechtechede/
Ontſie eñ minne onſen Here/
So ſal hi di minnen mere.
In deſen ſoudſtu minnen Gode/
Volgeſtu ſinen ghebode/

Dattu

Vs. 4. Geſelſcheit.] Dit is denkelijk een misſlag van den afſchrijver. L. geſellecheit.

Dattu alden lieden wils vromen/
Eñ niemene te ſcaden comen.
En 't folc ſaldi heeten dan
Eenen goeden gerechten man/
Eñ ſaldi volghen eñ minnen
Eñ eeren in allen ſinnen.
Beſtu met rechte geladen/
Dan ſoudſtu meer doen dan met ſcaden:
Want du ſout den ghenen verbieden/
Die oec ſcaden willen dien lieden.
Mer aebſtinentie heetent de vroede/
Datſ omberinghe van vrẽden goede/
An deſen begome dine pine
Niemene te nemene dat ſine
Dattu te meerre dinc mogeſ comen/
Eñ anderen lieden alſo vromen/
Dattu hem does keren echt/
Dat men hem nam iegen recht.
Dje rouers caſtie oec van dien/
Datmenſe niet en daerf ontſien
Eñ bidt hem oec daer naer/
Dat ſi niemene en ſijn te zwaer.
Wat ſo men di claget hare of dare/
Daer du niet af wetſ dat ware/
Daertoe en doe om gheen vermerren
Dinc/ daer du omme moges verwerren.
Merc maniere eñ moet
Van elken menſche/ dat eſ di goet.
Hout even wel eñ niet wers/
Dattu ſegeſ eñ dattu ſwers:
Want waer ſo men vander waerhede
Tale heuet in eneghe ſtede/
Daer handelt ſoe geloue eñ trouwe/
Dat elc man geloue eñ ſcouwe.
Want al roept men niet an
Gode met heede; wattan
Nochtanne eſ hi orconde
Alles dies men ſpreect met monde.

Du

Du en moges niet ſcuwen die werhede/
No die wet der gherechtechede.
Eiſt oec datmen te ſomeger wile
Liegen moet eñ ſpreken ghile/
Dat en doe niet in valſcher gebare;
Maer omme te deckens dat ware.
Eñ al eiſt/ dat wi ſomwile moghen
Trouweloſen metter loghen/
Die loghene die en eſ niet fel
Men machſe ontſculdighen wel:
Want daermen eere mach buten kinnen/
Daer ſietmen/ wat meende binnen.
Bidi daermen ſchuldich eſ
Te ſwigene of ſwijchtmen des
Eñ ſpreect/ dat nuttelijc eſ geſproken
Hier nes geen vrede bi te broken;
Maer in grotere ſekerhede
Sijn daer alle die ſinne mede.
Wilſtu di houden hier naer
Blide eñ al ſonder vaer/
So ſoudſtu dijns leuens ende
Vore ontbeiden alſonder ſcende.
Die ſekerhede van erderike
Soudſtu anſien blidelike.
In ruſten haerre pijnlichede
Eñ dende in grotre ſerechede.
Met deſer leringhen/ die viſieren
Deſe viertute onder hem vieren/
Soutſtu ſijn een vulmaect man.
Houtſtu di mate der gerechtecheit dan
Die ſi wiſen eñ gheuen
Tote dien dat endt dijn leuen.

Van beſchedene wijſheit. XXXVIIII.

Merc wel in dat herte dine
Gaet wijſheit ouer hare termijns

Dat ſoe ſcalcheit oft bloetheit doe
Eñ onderſouken wille daer toe
Anderliede heimelichede:
Men ſal di eten teiker ſtede
Wrougers / die tvolc verraet /
Om wt te bringene hare meſdaet.
Men ſal di heeten van trouwen wel bloot
Nv cleene bruchtende eñ nv groot /
So dat men ſal openbare ſien
Sine valſche ſubtijlheit indien.
Men ſaldi toghen mettē vingre
Siet! tgeene der valſceit bringere /
Loeſ eñ viant der ſimpelhede
Eñ begripere der liede mede.
Int ende ſaldi al tfolc dan
Heten eenen quaden man.
In aldus onreinre ſtrate
Leet di wijſheit ſonder mate.
Wie ſo hem hout recht eñ wale
Indie middelt wagheſcale /
Wachtem niet te ſine te blonc /
Noch te ſcaerp in ghenen ſprone.

Van beſcedenre ſtoutheit. XXXIX.

Grootmoedich / diemen heet cracht /
Eiſt / dat menſe niet en wacht
Eñ ſoe hare verheffet dan /
Soe maect een dreghenden man
Pijnlijc / moylijc eñ verwaent /
Lopende in weghe onghemaent ;
Niet haeſtech eñ ſcuwende deere /
Diemen prijſt in wiſere lere /
Wintbraeuwen ſittende en ſo fier /
Oft ware een ongetemmet dier:
Deſe die dit doen dus jaghet /
Al eiſt / dat hi ſtouthede draghet /

Deſe hine heuet niet tgeval /
Dat hijt mach gedraghen al /
Oft hine coemt te ſwaren ende /
Oft name van ſo groter ſcende
Bliuet van hẽ / dat te ſwaer eſ mede.
Mate der grote omoedichede
Eſ elken nutte in ſinen doene /
Noch te ſine bloot / noch te coene.

Van beſcedenre maten. XL.

Mate ſi ſo in dijn ſtree /
Dattu niet en ſijs vrec :
Dine hant en ſi wantrouwel / no bloet :
Cleine dinc mac niet te groet ;
Dus nauwe mate eñ dus beſneden
Scijnt voer al die werelt heden
In deſen middelen compas
Hout mate. Nv merc wel das /
Dattu ſcuweſ onverduldichede
Eñ ongemate weeldichede /
Eñ vuſe nauwe vrecheit mede
Niet en come in dine zede.
Gerechtecheit ſoutu leden
Alſo wel tuſſcen tween beden /
Dattu met ghere luſticheden
Ne laetſ dine gheſtade zeden
In ghere roekeloeſheden gliden /
So dattu in ghenen tiden
No van groten / no van cleenen
Ne ſoutſ willen berechten ghenen ;
Maer ſmekers eñ ſpotters mede
Met doghene hen alſo beſneden /
Datſi daden dorpre daden
Eñ ſijt leden ſonder ſcaden.
Noch ſo hart / noch ſo wreet
Dat men andſ / God weet /

Ghene goedertierheit en vonde:
Dat mens vonde vrap orconde/
Dattu den lieden waers te ſel.
Maer ditſ die regle/ merc dat wel/
Die hort ter ghereehtechede/
Datmen die onſienlichede
Were van haren bedwange
Dat ſoe te roekeloos niet en ganghe
Eñ menſe onwert int ghemeene
Omme dat menſe ontſiet te clene;
Eñ ſoe oec niet en ſi ſo wreet/
Noch ſo haeſtech/ noch ſo heet/
Dat ſoe verheffe jemens oude/
Die gerechtecheit minnen ſoude.

Van .viij. dogheden den ſlotel. XLI.

Die dan wille ſijn leuen
Nuttelike eñ ſonder ſneuen
Bringen teenen goeden ende
Eñ menegen/ die hem es gehende/
Wille ter rechter ſtraten wiſen
Deſe viere duegeden/ die wi priſen/
Eñ daertoe hare pointe mede/
Antieren te tide eñ te ſtede:
Nadien dat die pointe genaken
Den perſonen entien ſaken/
So mach hi liden ongeſcaet
Dordie werelt ongepaet/
Oft beſcuwen/ oft beweren
Aldat di mach comen te deren.
Doeſtu eenen quaet oft goet/
Bidt datti ſelue een ander doet.
Du ſoudſ dat verwinnen met rade/
Dan met grammen ouerdade.
Alſe eenen vremden ſcade geſciet
Hi eſ vroet/ die daer bi ontvliet;

Werren eſ grote ſekerhede
Daermen viſiert omme nuttelichede.
Hi was gherecht ſinen viant
Daermen in rade trouwe an vant.
Datmen onvorſien verheeſt
Dat ſcaet dicken alre meeſt.
Die in ſijn gheluc houeſceit pliet/
In ſijn meſſal hi helpe ſiet.
Hijs vroet / die ſinen viant ducht/
Al ſchijnt hi weſen ſonder vrucht;
Wie ſo caritate heuet binnen/
Men magheſe niet verwinnen.
 Doet eere den onwerden man/
Hi keert hem te lachtre an.
Die auenture eſ buten tijt/
Die van niemene eſ benijt.
 Weldaet geleert eñ niet gedaen
Ne mach niet in ſtaden ſtaen.
 Vinne ſijn ſi / die conſientien ontſien;
Eñ vele die quade name vlien.
Dinen vrient ſoudſtu heimelijc wiſen;
Eñ niet openbare priſen.
 Ne wes niet dorper indinen luut/
Al eenkine worde gaet ſcaemte wt;
Sie oftu beſt quaet al noch/
Vermijt dine gelike doch.
Dat ic ſprac berouwet mie/
Dat en dide mi ſwigende nie.
Du mogheſti houden ouer vroet/
Coenſti di ſeluen geraden goet.

Senecaes prouerbien. XLII.

Niemen en can hẽ ſo gedecken/
Dat hi dat jet can gemecken
Hen moet werden openbaer
Saen/ wat hi meent truffe/ of waer:

Want varinge keert hẽ die zin
Daerdie waerheit niet eſ in
Eñ wat ſoe eſ in waerheit vaſt
Dijet in dogeden eñ waſt.
  Alſe wel machmen vrecheit bedieden:
Vergheven allen quaden lieden/
Alſe men mach felheit heeten quaet:
Niemene te vergevene meſdaet.
Maer tuſſcen tween eſ beſt de mate/
Eñ omme dat nauwe eſ die ſtrate
Vander rechter middewaerde/
Waer ſo die waen hẽ keert ten ſwerde
Sal die wagheſcale mede
Vallen ter genadechede.
Gheenen menſche/ noch ghenen diere
Ne betaemt bet tſine goedertiere/
Dan het doet hoghen Lantſheren/
Die den zin daer toe willen keren/
Dat ſi therte enten mont
Ghebreidelt hebben talre ſtont
Jeghen vaer eñ ieghen ſcelden/
Daer wijf elc anderen mede ghelden.
Eene exemple hier vpzie:
Niet en eſ wreeder/ dan die bie/
Noch dat meer in alre tijt
Omme ſijn lijf vecht eñ ſtrijt/
Eñ ſi laten hare ſtrale
In die wonden meeſt altemale;
Maer die coninc vander ſcare
Eſ ſonder ſtrael al openbare.
Nature heuet hẽ ſijn ſtrael genomen/
Al laet ſoe gramſceep in hem comen/
Nochtanne doet ſoe hem gebreken/
Daer hi hem met ſoude wreken.
Siet hier een reene biſpel/
Dat Lantſheren betamet wel.
Scande eiſt datmen leren moet
An ſo cleinen dieren goet:

Want

Want alſo vele mater ſal
Des menſchen zin ſijn ouer al/
Alſe hi hoghere es vercoren
Eñ alſe meer ſcaden mach ſijn toren.

Seneca jn ſine leringhe. XLIII.

Die Lantſhere/ die doelt an deſen/
Dat hi daer waent ſeker weſen/
Daer niemen van hē ſeker eſ:
Want ſekerhede pleghet deſ;
Dat niemen ſonder vreeſe en ſi/
Sonder die ſelue ſoe eſ vri.
Wat doghen borghen eñ torne
Mure/ grachte wt vercorne?
Goedertierheit maect den Here
Opt velt ſekerer emmermere.
Eiſt dat di dine lieden minnen/
Die veſte en machmen niet gewinnen.
Watſ eerlikere/ dan leuen ſo
Datſ aldie werelt es vro.
Eſ eenen Lantſhere meſdaen/
Sie dat hi cone ſinen moet vaen/
Eñ eſ men hem meſdadich ſere/
Weſe ghenaderh te mere.
Mach hijt doen behouden vare
Dan oft eenen anderen meſdaen ware,
Want gelike alſe die ghone/
Die te gheuene eſ ghewone
Vremde goet/ eñ hi tſijn hilde/
Niet en eſ houeſch/ noch te milde;
Want dat ſine niet en mindert:
Gheliker wijs ſeggic/ dat hindert
Eenen Here te hebbene name
Sachte te hetene eñ bequame
Die ſcaerp eſ/ alſemen hē meſdoet/
Eñ alſine ander volc meſgroet

Roekeloeſlike hijt liden laet,
Hen eſ ghene ſo hoghe daet /
Alſe dat een Here laet liden
Meſdadicheit in ſinen tiden.

Vanden ſeluen dingen. XLIIII.

Lantsheren goedertiere dade
Doen elken ſcamen van ſinen quade
Eñ alſe ·i· ſoete man iemen pijnt
Van ſiere meſdaet / die pine ſcijnt
Te rechter vele: wantmen weet verre
Dat die Here node wert erre
  Alſo qualike ſittet den Here /
Dat hi die ſine dicke quetſt ſere /
Alſe den erſatre die tallen ſtonden
An ſinen gewonden maect vele wonden.
Men eſ den goedertieren Here
Gherne onderdanech ſere:
Want die menſcelike zin
Heuet eene fierheit in
Eñ wilmenne onder te doene pogen /
So wille hi vpwaert dan ten hoghen;
Eñ men lietene bet met minnen /
Dan menne met pine moet verwinnen.
  Hetſ haeſtecheit eñ verwoetheit groet
Ghenouchte te ebbene in ſmenſcen doet /
In lieder wonden / in lieder bloet;
Dies pleghen die diere verwoet.
Mi ſtaet bet mijn ſin daer toe
Dat ic met ware enen belghen doe /
Dan ic ſmekede eñ dan ic loghe
Eñ ic vrient ware alſicken bedroge.
  Goedertierheit ſeit die vroede /
Dat eſ temperinge van moede.
Dat een / alſe hijs heuet macht /
Hem van wrekene wiſelike wacht.

Sc

Seneca van ordanke. (*) XLV.

Onder menegerande blecke
Die de harde zin / de brecke /
In hem heeft van dorperheden
Vint meeſt in allen ſteden
Over vlopen dien ondanc:
Want dit hout / ditſ cort / ditſ lanc /
Elkerlijc doe wel over al /
Niet dat mens hem danken zal;
Maer omme dat hijt ſculdich eſ /
Wie ſo wille ghedinke des.
Wie eſ nu van herten ſo milde?
Die ongebeden vint geven wilde
Oft met eere lichtere bede
Lichtelike gaf oft dede.
Wie eſ hi? die hem verwaent
Van gebeden te ſine vermaent,
Hine keert te vullen te deſen
Eñ ſijn vorhovet toget .j. leſen
Eñ vaert / oft hi gheladen ware
Met menegen dinghen harentare /
Eñ maect dan een lanc ſermoen
Nu dit / nu dat / ic ſal dat doen /
Omme dat hi met behendicheden
Ontleggen wille / dat eſ gebeden /
Eñ ontgaen wille teeneger ſtat
Den ghenen / die hem te voren bat.
Alſe hijt dan ſiet ſo nauwe ſtaen /
Dat hi nieweren en mach ontgaen /
So ontſeget hi alſe de blode /
Oft hi verſtet een deel node /
Eñ ſeghet hi ſal / ſo hi eerſt can.
Sine wintbrauwen vertrect hi dan
Eñ breect ſine worde ontwee
So eſ van biddene een ſo wee

(*) *Ordanke.*] L. *ondanke.*

Hem/ dies bat eñ ſo onſochte.
Inne weet/ hoemens hē danken mochte;
Want wie ſo doet wel doen te ſpade
Het ſcijnt oft hijt node dade.
Nature heuet hare alſo gheſet/
Dat ſoe nauwer merct eñ bet
Opt recht/ datmen hare doet/
Dan vp houeſcheit eñ goet.
Weldoen heuet ſoe ſaen vergheten
Meſdoen wilſoe euwelijc weten.
Weldaet was nie verloren mede
Vernoyes hem niet/ dieſe dede.
Maer die immer doet weldaet
Eñ deen weldoen vpt dander laet
Alwaert eene doꝛpꝛe herte onlanc/
Soudire noch wttrecken danc.
Die gherne nemen eere mede/
Gherne te dankene houeſchede
Eñ ſetten daertoe haren moet/
Datſi in ghichten eñ in goet
Den ghenen niet alleene gelíken;
Maer verwinne eñ doene wiken.
Wat men gheuet ſalmen niet ſien
Maerſi vp dien wille vandien/
Die houeſcelike gaf clene dinc/
Mi dinke/ dat hi die maniere vinc;
Want hi ſine aermoede vergat
Eñ gaf mildelike dat.
Eñ al ghevet een rike man goet
Dat hem beduanc of noet doet/
Dat en heuet en ghenen ganc
Te ontfane vulmaecten danc;
Bequameliker eſ clene geven/
Dan alſe grote gichten cleven
Andie hant den riken man/
Het ſcijnt oft hire niemen en an.

Se-

Seneca van weldaden. XLVI.

Die weldaet eſ bequame ſere/
Alſe een edelman/ een Here
Sonder merringe eñ bede
Gheuet te tijt eñ te ſtede:
Entie ontfangere/ die daer bi ſtaet/
Node eñ met ſcaemten ontfaet.
Het eſ te waren een dreue wort
Dat ment brinct met ſcaemten vort/
Eſ die biddere van enegere ere/
Eñ hi ſeghet: ic bidde Here!
Someghen lieden dat mi weghet/
Dat men hem allen hope ontſeghet
Danmen hem om hare bede
Te langhe dade volgen mede/
Ghelikerwijs alſe keytiue
Verloren hebben den troeſt van liue/
Eñ men hem vuerſt die pine mede.
Het dinct hem ſijn ontfaermechede/
Wiltmenſe dan onthoueden ſaen:
Want dan ent die pine/ eſ haer waen;
Aldus dinct den biddere ſmaken
Bet ontſeggen/ dan claghen haken.
Die gherne ghevet/ datſ ſijn aert/
Dat hi ghevet metter vaert.
Tuſſcen nemen eñ geven ſal
Deſe werelt vaſt ſijn over al.
Dat die ghevere van dat hi gaf
Niet en gedinke altoeſ daer af
Eñ hi/ die dat heuet ontfaen/
Vte ſiere herten niet en late gaen.
Die weldoet ſwighe ſaen;
Laet hem ſeggen/ diet heuet ontfaen.
Swighe die ghevere/ datſ mijn raet/
Die ghichte ſpreect entie weldaet.

Somech eſ die gherne name
Dinc/ die hem te ſtaden quame/
Datſ miltheit dat men dien ontleget
Eñ men die bede wederſeghet.
Dieſ ſalmen merken die nuttelijchede
Meer dan der lieder bede:
Want wi dicken in onſen rade
Begeren onſe grote ſcade/
Datſ al der ghierecheit ghewin/
Alſe die wille verblint den zin.
Si ſijn van miltheden onbehoet/
Die den onwerden gheuen haer goet.
Nu ſo vinden wi ſomege liede/
Waeſt dattem houeſceit geſciede
Van jemene/ ſi dankens alſe de dore/
Sijt in winkele/ ſijt indie ore/
Alſe oft hem hadde ſcamelhede;
Dit eſ ſcaempte ſonder ſtede.
Hetſ meerre lachter/ dat ment ontfinc/
Daent eſ/ dat men danct der dinc.
Men vint ghene weldaet ſo groot/
Die quaet es/ hine vint redene bloot/
Daer hijt mede beſmetten can
Eñ men doet den goeden man
So clenen dienſt ghenen/ Gode weet/
Hine ſpredet wide eñ breet.

Seneca vander ſeluer ſaken. XLVII.

So wie ſo houeſcelike geuet niet node/
Hi volget der miltheit van Gode/
Die den goeden en ten quaden
Indie lijfnere heuet beraden.
Alſe vele volx meſdoet te ſamen
So comen ſi alle uter ſcamen:
Want wat ſo die meente doet/
Dinct hem/ dat men vergheuen moet.

Datſ

Datſ een Here die deſ pleghet/
Die Here mach ſijn eñ dat onſeget.
Hets eene dorpelike ſcade/
Datmen geuet eñ niet bi rade/
Eñ hetſ meerre dorperhede/
Datmen geuet goet tonſtede/
Dan datmen van enegen dinghe
Van goede houeſceit ontfinghe.
Beter eſ/ datmen den quaden
Vorden goeden ſtae in ſtaden/
Dan men den goeden geen goet en dade/
Omme te quetſene die quade.
Hennes ghene lichtheit van zinne/
Dattem een voeghet hier inne/
Alſemen hem ſine dolinge leert/
Dat hi hem daer af bekeert.
Hi mach wel ſeggen eñ toghen:
Ic waende een ander: ic bē bedrogen.
Oftic eens dinc vermete mi
Hoedanech oec dat ſoe ſi
Sal dat vort gaen/ eiſt goet/ eiſt quaet/
Hens geen meſprijs keren den raet.
Vrageſtu omme alſulke ſaken
Heueſtu goet/ du ſoudeſt maken
Di nutte eñ gevent vort alſe Here:
Want die tſine in ſalegher ere
Vertert eñ deelt in houeſcheden/
Hi leget ſijn goet in ſekerre ſteden
Noint en was alſe groot Here
Teſer werelt in ſulkere ere
Hem en gebrac eer goed omme lanc
Eer dede die vriendelike danc.
Hine was nie van groten moede/
Die gevere was van ſine goe.e.
Hine dorſt gheuen op ſulken dach/
Daer hi tſine verlozen ſach.
Ghenouchte die eſ ſere cranc
Eñ ōghedurende omme lanc

Eñ

Eñ ſo mer giergeliker an vaet
So die ſake eer vergaet.
Daer na gevallet hem/ diet dede/
Dat hijs hē ſcaemt eñ berouwet mede.

Seneca jegen wantroeſt. XLVIII.

Dompheit eiſt/ dat een ontſiet/
Dat hi en can geſcuwen niet.
Onwert te ſine met quaden lieden/
Willic over prijs bedieden.
In pinen wes gedoghic man
Eſ hi cleene/ wet legheter an/
Eſ hi groot/ gedooch te mere/
So meer gedogen/ ſo meerre ere.
Den riken volgetmen om de rijchede.
Die vliegen volgen den honege mede:
Der croengen volgen oec die diere:
Den corne volget oec die miere:
Die dus den riken volgen an/
Meenen den roof eñ niet den man.
Ne getroeſt niet int goet;
Peins dattu beſt/ diet laten moet/
Eñ eiſt dattu heves verloren
Te ſekere gaeſtu den dieven voren.
Men mach niet die rijcheit minnen
Entie vroetſcap ghewinnen.
Menech claget/ hi eſ bleint/
En ware hijs niet/ hi ware geſcent.
Want die ogen ſien dicke ſake
Van verlieſe/ van ongemake:
Want menegen die ogen leden
Daer hi tlijf laet met hem beden.
Hijs domp/ die maect rouwe groot
Om der liede ghemeene doot:
Want ennes no niewe/ no wonder
In ne ghene dinc beſonder.

Na

Hoghe herte was noint in deſen/
Dat haer wonder dochte weſen/
Dat lieden ſtoruen eñ borghe vellen/
Wat nieuwer dinghen machmen dies tellen.
Soeke eenen vrient in dire noot/
Eiſt dat hi di doet helpe groot
Omme dinen wille eñ om dijn recht/
Niet omme onrecht ghevecht:
Omme doghet; niet omme mieden/
Dien willic ouer getrouwe bedieden.
Daermen werſcaept eñ hout feeſt
Eſ ſelden ſulc vrient gevreeſt.
Lachſtu/ met di lachghenre vele;
Maer weenſtu/ het gaet vten ſpele.

Seneca in ſinen rade. XLIX.

Die geſont eſ hi mach ſaen
Sinen dorſt weren eñ verſlaen.
Alſo mach een geſont man
Sinen moet lichten bi deſen dan.
Dicken ſletmen nature tumen
Eñ breken die couſtumen.
Hier omme coemt in vele ſteden/
Dat tfolc omme gaet met zeden
Eñ elc dinct ſine couſtume beſt/
Daer hi langhe in eſ gheveſt.
Alle dinghen ſijn bi naturen
Goet eñ vulmaect ter curen.
Nutte/ wiſe eñ redenlike
Bi naturen eñ houeſcelike/
Broot/ water eñ wijn:
Ghene ·iij· dinghen moghen beter ſijn;
Nochtan ſijn ſi den ghenen quaet/
Diere in doet ſine ouerdaet.
Hens niet ſo nutte men mager mede
Doen ouerdaet eñ vorperhede.

Nature heuet een ſtaerc recht
Ghegheuen den Here enten knecht:
Datſ dat elc man/ alſe hi ſteruet/
Effene verre eſ geheruet.
Heffene ſachte eñ effene ſaen
Siet menſe den goeden outfaen.
Hoe ic ſterue es mi al een;
Weder mi doot werpt een ſteen/
So dat mi ene borch altemale
Bevalle neder in eenen dale.

Vanden ſelven. L.

Hier omme antworde aldus
Edelike Pagellius/
Die was een ſtout man/ ſonder waen/
Eñ in eenen eenwijch ghevaen.
Men gaf hem te cuere van ·ij· dinghen:
Hi moeſte van eere roetſen ſpringhen/
Ofte beneden bliuen doot/
Dat hi in alſulkere noot
Kieſe dat hoge/ of dat nedere.
Hi antworde aldus wedere/
Hi ſprac: nu wildic openbare/
Dattie ſpronc vanden hemele ware.
Dit was een man/ die jn ſinen ende
Herte hadde van ghenende.
Van goeder leringen coemt den man
Dicken moet eñ ſtoutheit an
Eñ van merkene wel ter cure
Den rechten ganc vander nature.
Wat leghet mi daer an/ dat ic duchte/
Oft man/ oft dier/ oft ſpere vruchte/
Alwerdic dies al verborgen
Mi naken noch tavont andere ſorghen:
Oft bleyeme/ oft donderſlach/
Oft cavel/ die niet vallen en mach.

Eene aerme dinc es onſe leuen;
Maer datſ eene edele dinc verheven/
Dat therte ſi van ſulker cracht/
Dat ſoe der doot niet en acht:
Want wie ſo diede doot heeſt onwaert
Hi mach ontſien onvervaert
Die zee verſtormen/ diemen vrucht/
Eñ donder/ blixeme eñ die lucht.
Dat eſ alleens alſe men ſteruet/
Weder ons clene dinc of groet verderuet.
Die dan ſalich wille weſen/
Houde ſinen zin an deſen/
Dat hi ghene dinc en dochte
Alſe hi siere zielen alſo vrochte/
Dat ſoe altoeſ ſi ghereet
Te vaerne henen / alſe God dat heet.

Troeſt voer die doot. LI.

Alſo vaert henen die tijt
Eñ vliet vaſte eñ lijt
Eñ dieſe gherne hebben ſouden
Die en coenre niet behouden.
Die doot eſ der naturen met
Een cheins vptie menſceit geſet/
Eñ ſoe es dende/ alſict beſcouwe/
Van alre menſceliken rouwe.
Dies en ſal men ſe niet ontſien:
Want daer en eſ en gheen ontflien;
Maer daer jegen ſijn ſo gewar/
Coemt ſoe/ datmenſe ontmoeten dar.

Ne-

Vs. 11. Gewar.] Voor dit gewar van onzen Dichter heeft 't Latijn van VINCENTIUS Lib. X. C. 110. *Mortis nomen ne formides.* effice illam cogitatione multa tibi familiarem: *vt ſi ita tulerit poſſis ei et obuiam exire.*

Negeen ſtorem mach langhe ſtaen:
So die zeebaren hoger gaen
Eñ vreſelikere ſchuren/
So ſi onlanghere gheduren.
Were dine herts/ zin eñ moet
Jeghen al dat daventure doet:
Eiſt wijch/ eiſt vreſe vander zee/
Wat mogen ſi di ſcaden mee/
Dan ziele eñ lijf verſcheden
Die ſcheden moeten onder hem beden.
Eñ hier iegen ennes geen zin/
Diet veneeme meer no min/
Noch neghene zalichede/
Noch dies cracht/ no mogenthede.
Wel dinct hi mi vergeten ſere
Die cranke menſcelt in allen kere/
Die ten eerſten den vaer ane vaet/
Alſe deen ſlach den anderen ſlaet:
Ontfliet hi daer/ ſo waent hi leuen.
Twine peinſt hi/ dattem ſijn beneven
Die knijf/ die ghadcor eñ dat ſwert?
Men ſal ſteruen onveruaert
Eñ altoes daer toe ſijn gereet.
So corter doot ſo ſachter geſceet.
Een edel dinc eiſt heffen den zin
Bouen naturen ghewin/
Eñ haers ſmekens en achten niet/
Eñ ſo wat dinghen ſo geſciet/
Ontfaen in ſulkere gebare/
Alſe oft hem lief comen ware:
Want wiſtu in wat manieren
God die saken can viſieren/
Eñ hoe hi die dinc heuet geſet/
Du hads beghert al ongelet.
Wat eiſt/ datmen mach ſeerre priſen
Dan den man/ die hē alſo can gewiſen/
Dat hi can gedoghen al
Aerbeit eñ ongheval/

Eñ

Eñ hi deſ vleeſch ouerdaet
Niet alleene en houde ouer quaet;
Maer dat hijt ebbe onwaert
So wat dat ſmaect na den aert;
Noch niet te gherne ane va
Sware ſaken / nã beſta;
Noch oec niet te ſere en vlie /
Of hijt alſo geſcepen zie.
Eñ die danne goet geval
Niets te lange ontbeiden en ſal;
Maer alſo ſette die ſaken /
Dat hijt ſouken conne eñ maken:
Want ſliepe die wulf talre ſtont /
Hem en liepe geen ſcaep inden mont /
Eñ bi meſſalle connen gedogen /
Eñ mate in ghelucke toghen.
Onnoſele hande eñ onverbaert
Heffene duten te Gode waert
Eñ bidden Gode omme ſulc goet /
Daer niemene geen verlieſ an doet;
Datſ goede ziele eñ reinen zin:
Dit eſ al ſmenſchen gewin.

Van bedwanghe. LII.

Niet lichte en machmen die joget
Onbedwongen bringen ter dõget;
Maer hetſ nuttelijc eñ ere /
Dat menſe dwinghe eñ lere:
Maer ſonder meeſter eñ ongebonden
Keert die joget al tien ſonden.
Des lachamen ouerdaet
Viſiert alle daghe nieuwe quaet
Eñ veronwert eñ ontſeget
Diere dinc / diermen dicke pleget:
Maer dat die liede alle ghemeine
Nu ſijn niet ghuls alleene

Metten monde eñ metter kele;|
Maer oec mettien ogen vele.
Onſen ongeloueghen zin
Doen wi nv gapen omme tgewin/
Nv verheffen met ouerden
Dus en conen wi niet gheherden.
Gheſelledi mettien ſmekers niet:
Hetſ volc dat bedriegens pliet.
Selc plegets openbare vele
Alſe deſe ſmekende meneſtrele.
Selc ſmeect oec inder gebare
Alſe oft een ſimpel dorper ware.
Nochtan al ſijn ſimpel ſine wort/
Hine meent el niet dane mort.
Ghene dinc ennes den zinne ſo quaet/
Alſe eſ deſ vleeſchs ouerdaet.
Alſe die jeughet eſ ontladen
Soe leget eñ ſlaept inder ſcaden:
Want ſoe niet ter eeren en waect
Des bliuet ſoe al ongemaect.
Danſen/ ſpelen/ vrouwen geſpan
Beneemt den man te weſene man.
Deſ pleghen ſo vele jongre liede
Dat ic hem manſ daet verbiede.
Sj ontſuueren jndie jonchede
Hem ſeluen eñ andere oec mede.
Onſcamel anſcijn/ vliegende ogen/
Sijn ſi ſuuer/ jc wilt gedoghen:
Hare reinecheit ware ongeſtade
Vonden ſi ſtede eñ diet hem dade.
Houeſch jongelinc doet zonde/
Waer dat hi ſijn lijf ontbonde;
Maer een out man die dat doet
Machmen tellen ouer verwoet.
Een wijf can bi engiene
Keren ſcietende hare zienne
Eñ gelaet ter werelt togen
Sonderlinge vorden ogen

Al

Al heetmenſe reine / men mach ſtille
Proeuen / merken / wat ſoe wille?
Wijfs ongheſtadichede
Eſ geſundeert vp vrechede /
Op ghierecheit eñ vp ouaerde /
Die deſ plien ſijn van wandelen aerde.
  Noot eſ eene ſware wet
Die de tijt heuet geſet.
Door noot werptmen dat diere goet
Menech waeruen jndie vloet.
Ghene getrouwer orconde men vint /
Dan die men hort an dat kint /
Alſet eſ ſo verre comen /
Dat verſtanneſſe heuet genomen
Eñ het en can geveinſen niet
Anders dan het hort eñ ſiet.
Wij ſijn ghereder tallen ſtonden
Tontſculdegen onſe quade zonden
Dan te beterne onſe meſdaet /
Eñ ditſ onrecht eñ quaet.

Seneca van leringhen. LIII.

Het betaemt beſt den jongelinge
Dat hi met haeſticheit voortſpringe;
Inden ouden eiſt onbequame.
So du beſt van meerre name
So du meer ſoutſ ghedoghen.
Noint en ſach man Cõ. ſo hoghen /
Die met ongematere vrechede
Langhe ſtont in mogenthede.
Die meſdaet niet en wederſtaet /
Het ſcijnt / oft hi minde quaet.
Ghi hoghe giereghe Lantſheren
Die hoghe wilt ſtaen inder eeren
Ghine verſtaet niet ſekerlike /
Waer men vint dat Conincrike.

Scat / no diere ghewaghen /
Waghene met goud geladen /
Hoghe borgen / vergoude zalen
Deſe en moghen geen rike betalen /
Al eiſt / dat hi crone draghet /
Wie ſo hem niet en verſaghet
Eñ felheit van herten ontſeghet /
Eñ ghene ghierecheit anleghet /
Eñ niet en achtet in gere wiſen /
Dattene die domme lieden priſen
Alſe hi in hem ſeluen vint
Wijſheit die aldie werelt mint.
Welken tijt ſo du beſt ongeſont
Waenſtu vallen inden gront
Eñ beſt in vare / alſe oft een knijf
Altoeſ ſtake omme dijn lijf.
O wi! wat dogeden leghetere ane
Niemene altoos te beſtane
Eñ tetene ſeker broot
Liggende op die erde al bloot.
In clenen coten / in clenen ſteden
Weetmen lettel van quaetheden.
Hetſ grote vreeſe groet Here ſijn:
Uten goude drinct men venijn.
Alte lief heuet hi ſijn lijf /
Die ſo ſot eſ eñ ſo keytijf /
Dat hi ſere ontſiet dat ſteruen
Eñ hi die werelt ſiet verderuen.
Sonder pine nemmermere
Ne ghewint men prijs / no eere.
Alſtu eenen onſaleghen ſies /
Dat hi menſce eſ / bedinc di dies.
Lantshere die wille ſijn gemint
Ne wes te ſwaer niet een twint.
Doe dat die niemare ſi ommare:
Selden houden ſi hare an tware:
Selden vint die waerhede
In Heren camere hare ſtede /

Eñ

Eñ ſulleuſe nv hebben die liede
Si moetenſe copen metter miede.
Wat ſoeter meſdadegher keytiue
Eſ die minne van deſen liue.
Die genaden heuet noot/
Si genadech/ dats recht groet.

Seneca vander tijt. LIIII.

Wien ſal men mogen togen
Die nv ſal connen gedogen/
Dat hi nv goet geue rike
Dat den tide iet gelike
Entien dach pꝛiſen naer ſine werde
Eñ dat meret/ dat wi hier vp der erde
Alle daghe tſteruen gedoghen.
In eene dinc ſijn wi alle bedꝛogen
Dat wi alle die doot ſien:
Want deſe tide ons ontvlien.
Die tide/ die wi hebben leden/
Die eſ metter doot beſcreden
Eñ die en keert nemmermere/
Ghelijc dat die doot niet en keere.
So men dat leuen langer reet/
So men meer ter ouden treet.
Die tijt eſ onſe eñ anders niet
Nv ennes niemene diere vpſiet.
In deſe ongeſtade erdſche wet
So heuet ons die nature geſet.
Hens niemene aerm ſonder alleene
Dien tſijn dinct weſen cleene.
Wat diet? dat een menſche houde
Scrinen/ ghevullet met goude/
Oft hi hem daer met niet bedꝛaghet
Eñ hi voꝛt omme waſdoem jaget.
Wat eſ rijcheit? die mate geuet
Eiſt dat een ſine noddoꝛſte heuet/

Dat hi hem daer na ghenoeghe/
Dat hi hem mettien ſinen gevoege.;

Seneca van vriendſcepen. LV.

Hi dinct mi dolen menechfout
Die iemene ouer vrient hout/
Dien hi wers in ſinen moet
Ghetrouwet/ dan hi hem ſeluen doet.
Beraet di ſeluen teerſt met di
Eñ dan ganc van herten vri
Eñ met allen dinen ſaken
Hout met dinen vrienden ſpraken.
Iegen dinen vrient wes alſo coene/
Alſe iegen di ſeluen in allen doene.
Eñ ſet dijn leuen in ſulker wage
Dat dijn herte enen man drage.
Dijn vrient geproeuet in allen weldaden
Sal dine ghelike metti ſijn geladen:
In beeden machmen dompheit bedieden
Niemen getrouwe: eñ alden lieden.
Deen eſ die meeſte ſekerhede.
Dander die meeſte houeſchede.
Dies ghelijc eiſt alſe ſulc man
Die nemmer geruſten en can.
Eñ een ander eſ die pleghet/
Dat hi nemmer ſtille en leghet.
Dontaſte machmen meer no min
Niet bedieden ouer zin:
Want hetſ ongeſtadichede.
Eñ daer toe die ledichede
Eñ machmen niet priſen wale:
Want hetſ ghelijc eere quale.
Dus ſalmen deſe twee geſellen/
Dat men ruſten ſal na tquellen
Eñ nadie ruſte pinen mede:
Ditſ orbare deſ lijfs enter zielen vrede.

Die

Die deſe dinghe niet en verſtaet
Neme andie nature raet.
Soe eſ diet hem leren mach.
Soe maecte nacht eñ dach:
Die dach omme datmen pinen ſal
Entien nacht omme ruſten al.
Sulc waent ſijn vroet eñ hẽ dinct daſ/
Dat hi wilen een kint was
Eñ hi eſ nu worden man
Eñ hi comen eſ vort an
Ter eeren enter groter ſaken;
Mer hine peinſt niet/ dattem ſmaken
Noch in ſinen ſinnen ſo wel
Kintſche wort eñ kinderſpel/
Eñ hi noint quam indien ſtaet
Daer vroeden man te comene ſtaet.
Al eſ vergaen die kintſce tijt
Noch bliuet hem der kinder delijt.
Eñ ditſ domphe it tallen ſtonden
Out van jaren/ kintſch van zonden.
Sulke ſijn/ die de doot ontſien/
Noch ſteruen conen/ no leuens plien.
Sinen connen ſteruen/ nochte leuen;
Maer tuſſcen tween hangſi eñ cleuen.
Hier omme radic elken man/
Die leuen wille eñ leuen can/
Dat hi doe wt ſinen ſinne
Wantroeſt eñ domme minne/
Bidi geen goet ſtaet in ſtaden/
Hem dieren mede eſ verladen/
Eñ hine ſi van zinne coene
Des af te ghane/ als eſ te doene.
Elc getroeſtem vp elken dach
Jegen al dat geuallen mach.
Noint man en quam alſo ter vre
So hoghe bider auenture/
Soene hadde wel macht/ dat ſine werp
Neder jn die meſſalle ſcaerp.

Die hare getrouwet / ſie wat hi doe/
Die es te hant ongeroe.
Jegen hongher eñ jegen darſt
Eñ jegen ongetemperden varſt
Wille nature dat wi ons hoeden.
Conen wi ſo vele gedroeden
Wine doruen omme dit te waren
Ghene hoghe zee ouer varen:
Want hets ons al bi ghereet/
So wat ſo nature heet.

Seneca van Heren doene. LVI.

Die Here wille ſijn beſeeden/
Hi ſal beter leuen leden/
Dan die meente ſelue ſal/
Oft hi verderuet ſelue al
Dat onder hem was/ om datſi wel
An hem nemen haer biſpel/
Eñ ontſchulden oec daer mede
Ander lieden dorperhede.
Hoghere lieden zeden mede,
Sullen ſijn getempert telker ſtede;
Niet in ſo ſonderlingen ſaken
Dat ſi hem jet te fierre maken/
Noch oec niet ſo laten ſachten/
Dat ſi den dorpere te vele ſlachten;
Sodat die gheene / die ſi halen
Eñ ontfaen jn haerre zalen
Meer wonderen in allen deele
Hare manieren/ dan hare juwele.
Die eſ van moede een groot Here/
Hi gebaert no min no meere
In aermoeden dies gelike/
Oft hi ware alles rike/
Eñ oec es ſeerre te priſene dat/
Alſe een man vloyt inden ſcat/

Dat hi gebere eñ wachte;
Alſe diere niet vp en achte.
Cranc eſ die zin eñ vul plaghen/
Die ghene rijcheit can gedꝛaghen.
Hier bi pꝛoeſtmen eñ weet/
Alſe hi vanden zonden ſceet/
Es hem ſijn eerſte leuen leet/
Dat hijs met herten auegeet/
Eñ hi dat hout ouer quaet/
Dat hi eerſt pꝛijſde in ſinen raet.
Ghene ghenouchte van ghenen goede
Eñ eſ ghenougelijc in minen moede
Al waert doꝛ grote weeldichede
Ic en hebbere gheſelle mede/
Die de dinc met mi quite ſo
Eñ met mi daer in weſe vꝛo.
Het eſ vꝛeeſe in menegen dinghen
Onder menegen gheſellen mingen/
Eñ ſore meer es ouer hoop/
So ontſienlikere eſ de loep:
Want men onder vele gheſellen
Dicken ſiet eñ hoꝛt vertellen
Luxurie eñ ouerdaet/
Die de zinne maket quaet.
Pꝛay gheſelſcap/ merct in deſen/
Moet met cleenre menechte weſen.
Scuwe den quaden geliken:
Want diere eſ vele diere gewiken,
Gheſelle mettem die dogen
Eñ die di beter maken moghen.
An oec den ghenen/ die di genaken/
Dat ſi andi leren goede ſaken:
Want alſe een enen andren leert/
Hi wijſt hem ſeluen eñ eert.

So-

Seneca van ghematen. LVII.

Ic radi ſcuwen in alre wiſen
Vele dinc / die lieden pꝛiſen:
Eñ ſijt vꝛoet / wacht v eñ hoet
Jegen der auenturen goet.
Want die viſſce entie diere /
Alſe hem genoeget enege maniere
Af tetene eñ daer bi gaen /
Si werdere dicken bi ghevaen.
Der auenturen gichten lere /
Datſ derdſche goet eñ werelt ere;
Ditſ al verraetneſſe eñ laghe
Eñ coꝛt dicken ſmenſchen daghe.
Die dan ſeker wille leuen
Sijn zin en ſi niet hoghe verheuen.
Laet hem genoegen eñ genaken
Ghevoughe dinc / gemene ſaken /
Eñ ſcuwe den hoghen raet:
Want hi al ten vꝛeſen ſtaet
Van deſer groter hoocheit al /
So eſ int ende een ſwaer val.
Hens niet dijn / wat helpt õſaect /
Dat dauenture dijn heeſt gemaect.
Alſe wi jemene verminnen /
Om dat wi an hẽ moghen winnen /
Onſen willen eñ onſe gevouch
Alſe langhe minnen wine ghenouch /
Om dinc / die onſ eſ oꝛbare /
Hier bi ſietmen harentare /
Dat die vꝛient volgen den Heren
Die ſijn indie ſtat van eeren;
Maer alſe een coemt inden valle
So vlien ſi van hem alle /
Eñ en willen niet datmenſe kinne /
Oft ſi waren van getrouwer minne;

Want die aermoede pꝛoeuet /
Wie vꝛient eſ / alſet behoeuet /
Dits comenſchap eñ vꝛieſcap niet
Die dus volget eñ vliet
Wat leget / daer men ſeghet mede /
Dattu beſt in goeder ſtede
Eñ di ſeluen dinket dat /
Dattu beſt in quader ſtat.
Niemens en genoeget ſijn goet /
Hine ſi van herten vꝛoet.
Wandelen onteert volc alle dage
Indien doene alſe oft laghe /
Om dattu den Here onuerſaghet
Vorres antwoꝛden / alſ hi vꝛaget.
Eñ ſcamelheit eſ ene dinc
Te pꝛiſene inden jongelinc.
Wi ſoſe heuet in ſine zinne /
Hi ſcuwetet menege zonde jnne.
Salich eſ hi en twifele niet
Die jemene tontſiene pliet.
Dat hi hem doꝛ ſine minne
Oꝛdinere alſo daer jnne /
Dat hi meſdaet achter late:
Want hier af coemt groete bate.

Echt van wijſheden. LVIII.

Salech eſ hi / ſijt ſeker des /
Die ſijns ſelues ſo meeſter eſ /
Dat hi dar den dach van moꝛgen
Wel ontbeiden ſonder ſoꝛghen.
Die kempe heuet ſelden ſpoet
Noch te ſtridene en eſ hi niet goet /
Die doer pine wille vlien;
Maer die ſijn bloet heuet geſien
Eñ ontfangen ſulken ſlach /
Dat hi vptie erde lach /

Eñ

Eñ hoe dicken ſo hi vel /
Dat hi vp ſtont alſo wel /
En met meerren moede ſtreet /
Dien pꝛiſe elc man / diene weet.
Dus ſullen wi in allen ſtonden /
Al vallen wi onder die zonden /
Daer omme en ſullen wi niet wanhopen ;
Maer te beteringen lopen /
Eñ ons betren alſo /
Datſ onſe viande werden onvꝛo :
Want vele dogeden legheter an /
Dat eenen duchtegen man
Meſſal an coemt eñ laſt /
Hi werter bi wijſ en vaſt.
Niemene en wanhope indien /
Alſemen ſeghet wonder ſal geſcien
Want waerſagers / alſt bedaerf /
Die faelgieren menech waerf
Eñ wat helpt oft comen ſal /
Datmen te ſere onſiet / meſſal.
Hope niet / vele vꝛucht niet te ſere
Oftu wilt bliuen in dine ere.
Wi ſullen houden onſen ſtaet /
Dat wi minnen / datſ mijn raet /
Onſen lachame alſo te maten /
Ten ghevoughe eñ tonſer baten /
Dat wi niet alle dinc gemene
Ne doen doꝛ ſijn gemac alleene ;
Maer ſine bedoꝛſte ſullen wi hem geven :
Want ſonder hem en mach niet leuen
Die ſijn vleeſch te ſere ſpaert
Dicke heuet hi die redene onwaert.
Elc neme ſijns lachamen ſo ware
Eer hi die redene hadde ōmare
Oft eer hi ontrouwe hiete /
Dat hi hem eer verbernen liete.
Houerdicheit / valſceit eñ moꝛt
En coemt nemmermeer alſo voꝛt

Noch

Noch ſo weeldich in hare paertie;
Men ſal wijſheit eñ clergie
Prijſen / eñ hebben waert /
Hoe ſoet els ter werelt vaert.
Niemen heeft bate van ſinen goede /
Die vp altoes eſ indie hoede /
Eñ diet emmer te hoghe leghet:
Want die waſdoem / dies hi pleget /
Neemt hem die bederue ſere;
Knecht eſ hi / al heet hi Here.

Van wiſen rade. LVIIII.

Wat ſo du does indeſe voughte /
Dattu vandes vleeſch ghenoechte
Saen verkeers dine zinne /
Daer al dat vordeel eſ inne.
Orbare dien nacht eñ dach /
Alſe diet al gegronden mach.
Hetſ recht / datmen dat gout wel houde /
Want het betert inde oude
Wat edelre pointe ſo es dit /
So wie ſo niemene en bit
Omme raet van enegen ſaken;
Want alle liede raet connen maken.
Ditſ niet der auenturen goet
Daer noit an was ſeker voet.
Recht dieſ noit man was verbullet;
Maer dat die liede ſo verdullet
So ſijs meer in conen gheghieten /
So ſijs meer mogen genieten.
Houeſch van edelen gepeinſe
Eñ wes van ghenen hogen geveinſe.
Begers du oec enege ſaken /
Dier du gherne ſoutſ genaken /
Eñ du wuls weten dan bidi /
Weder die dine naturlijc ſi /

So verblende ghierechede
Merc jndi ſeluen daer ter ſtede/
Ofture verre jn waers gegaen/
Oftu dende jet vondſ ſaen.
Eiſt dat meer geen ende an ziet/
Lone eſ die dinc naturlijc niet.
Dus ſulſtu omme dingen ſien/
Die wiſelijc ſijn eñ mogen geſcien.
Vele waerre hier te voren/
Die hare wijſheit verloren
Met weelden eñ met groten moede.
Wilſtu leuen alſe die vroede/
Du moets aerm weſen dan/
Ofte leuen/ alſe een aerm man;
Weelde eñ groot ouerdaet
Ne vant noit wiſen raet.
Hen mach niemen ter wijſheit trecken/
Die omme ouerdaet wille mecken.
Onwerde van ouerdade/
Datſ aermoede van wiſen rade/
Die te minne eſ ghemeenlike
Onder die aerme eñ onder die rike.
Vele lieden jn meneger ſtat
Hebben verſament groten ſcat/
Niet dat ſi dan met dien goede
Endden hare aermoede;
Maer ſi verlichten haer verdriet.
Eñ dit en eſ te wonderne niet:
Jnt erdſche goet eſ niet de ſmette;
Maer jn den zin leget aldie lette.
Want daer die zin bliuet te boven/
Daer machmen die rijcheit louen.
Men ſeit ongeleerde ſinne
Al verloren jn ghewinne
Entie bliuen ſonder hoede
Verloren oec indie aermoede:
Want ſotte en conens niet gedragen
En ouer dander hort men clagen.

Siet

Siet hier af een gelike:
Een man eſ ſiec ſere ſwaerlike/
Wat helpt hem meer dat hi leget
In een bedde met goude beleghet/
Oft in een ander houtijn bet/
Noch te wers noch te bet?
Sone doet hem dit no dat.
Aldus varet alſe die ſcat/
Ofte aermoede/ die ons God an/
Coemt jn eenen onwiſen man
Noch mettien eenen/ noch mettien andren
Sone can hi ſijn/ nochte wanderen.

Vanden ſeluen. LX.

Alſemen jn feeſten weſen moet/
Elc wiſe ſette ſo ſinen moet/
Dat hi van hē indien daghe
Ouerdaet eñ weelde jaghe.
Eñ alſe al tfolc groot eñ clene
Daer an hem leggen gemene/
Eñ du dan jnt ſcherſte ſijs/
So ſette dinen zin jn alre wijs
Of di dauenture ſende
Verlieſ oft enech meſwende/
Dattu cons weren den tornop
Vander werelt int vernop.
Laet ons hebben indie hoede
Ghemate eñ reine aermoede/
Dat ons der auenturen meſſal
Onbewiſt niet en vinde al.
Seker dinc eñ ſonder vaer/
Datſ willike aermoede claer/
Eñ datmen dan en ſouke niet
Els dan die auenture gebiet/
Eñ dattem niemen niet en mach
Dauenture vp ghenen dach.

Rijchede eñ erderſch goet
Nontſeggic niet / want hetſ goet /
Ja den goeden / alſe hijt beſit /
Eñ hi met eere nutte dit
Eñ hijt behout dan ſonder vaer /
Alſe oft daventure ſwaer
Hem die rijcheit wilde ontjagen /
Dat hi dat conſte verdragen /
Eñ oft hem daventure liete /
Dat hi Here daer af hiete.
Deſe werelt min no mee
Enneſ anders niet dandie ſee.
Nu hebben wi jndie zee geleeſt /
Daermen niet ſekers in en heeft.
Laet ons ſo die dinc verwerven /
Dat wi binnen der havene ſterven.
Datſ een tekijn der wijſheden /
Dat een ſi van ſulken ſeden /
Dat die ghewerke entie worde
Altoes ſijn van enen acorde.
Der lieder zin / der lieder wort
Gaet alle daghe weder eñ vort.
Nu priſen ſi nu dit / nu dat /
Eñ ſcijnt weſen in meneger ſtat
Des menſcen weſen ſpot eñ ſpel;
Maer daermoede ſal di wel
Doen verſtaen die waerheit das /
Wie dijn getrouwe vrient was:
Die vandi ſceet / hijs ongetelt /
Hine volgedi niet; met omdijn ghelt.
Al waert datmen ſcuwen ſoude
Aermoede eñ mentt niet en woude /
Men ſoudſe omme eene redene minnen:
Want ſoe leert die vriende kinnen.
Saldie dach comen nemmermere /
Dat niemene lieghen ſal om dere?
Peins hier omme eñ merke dit /
Alſe die ſmeekere bidi ſit /

Dat

Dat elc ſpreect omme dine honde
Hetſ al omme wederloen van goude.
An maten ſo hout di al:
Want daer af ennes gheen val.
Inne wilke niet datmen tgoet
Omme verre henen werpen moet;
Maer ic heete groot van moede/
Die vervullet eſ met goede
Eñ dan houden can die mate/
Dat hiſe noch eñ minne/ no hate:
Mint hiſe hi houtſe te vaſte;
Haet hiſe ſo comen quade gaſte/
Dien hiſe gheuet ſonder beſceet.
Priſen machmenne ghereet/
Die onbeſmet van ſinen ſeden
Dordie rijcheit es verleden.

Noch vander ſeluer dinc. LXI.

Niemene eñ eſ van herte ſo bloot/
Eer hi hinge altoeſ in de doot/
Hine ſouts eer af comen al
Eñ in enen auentuerlike val.
Dus eſ beter ene auenture/
Dan leuen altoes indat ſure.
Hine was noit van zinnen vaſt/
Die ontſeide eerliken laſt;
Want elken man van herten goet
Dien waſt eñ rijſt ſijn moet/
Alſe hi ene dinc beſtaet/
Die zwaer eſ eñ tſine eren gaet.
Onſe gheborneſſe es cranc/
Leuen wi nochtan omme lanc/
Wi ſijn aerger indie doot/
Dan int leuen/ datſ meſdaet groot;
Dats niet der auenturen gewout;
Maer hetſ ons ſelues ſcout.

Dat fondement van goeden ſinne/
Datſ dat een man den zin gewinne/
Dat hi altoes in ghenen tide
Hem omme ydelheit verblide.
Wel tijt ſo die bliſcap eſ waer/
So toget die wiſe tanſchijn ſwaer.
Lachgen coemt van dulre vrouden/
Die den breidel up can houden/
Alſe hi indie weelde ſit/
Eñ peinſen/ nv coemt naerdit
Pine/ rouwe eñ arbeit/
Voerſiedi/ dattu beſt ghereit/
Alſtu valles in ſelken laghen/
Dattu cones dat gedraghen/
Die dit heuet in ſinen moede/
Hine eſ in bliſcap niet ſonder hoede.
Ander vroylike ſaken/
Daer di meente af bliſcap maken
Die hebben/ alſo ict kinne/
Corte ghenouchte eñ dinne.
Bliſcap die coemt van dommen rade
Die es cranc eñ ongeſtade.
Weelde die ouer mate loept/
Datſ dinc die ſware vercoept;
Maer nv eiſt al te hoge ·i· ſtrate
In weelden te houdene mate.
Cleene menechte/ dacſ groete ſcade/
Vint men berecht ſijn met rade;
Maer volc eſ jndier maniere/
Alſe dat ſwemmet indie riviere/
Sulke ſwemmen van oeuer toevere
Waer elc ſinen wille vercoeuere/
Eñ ſelc eſ die henen jaghet/
Waer ſone die ſtroem gedraget.

Ven

Vander ſeluer dinc noch. LXII.

Wie ſo ſere die dinc ontſiet
Die hi vrucht/ alſ menech pliet/
Contſiene dat noch coemen ſal
Aerbeit eñ ſwaer meſſal/
Hijs dom: want hi tarechſte kieſet
Eñ al ſinen tijt verlieſet/
Daer hi in mochte weſen vro
Eer die dinghe comen alſo.
Ghetroeſt dz ſeluen ouer al
Ouer alrehande meſſal.
Wie eſ die ſo ſekere leuet/
Oft hi redene in hem heuet/
Hine mach proeuen eñ verſtaen/
Dat alle weelde mach te gaen
Eñ alle genouchten met ſcenden
Eñ ſwaerlike moeten enden/
Omme dit dat emmer weſen moet
Eñ ſo ſnel en eſ gheen voet/
Die deſer dinc ontlopen can.
Legge elc ſinen zin daer an/
Dat hi hem troeſte jn allen vaer;
Want es devel groet eñ ſwaer/
Sone maget niet lange geduren
Die doot en ſcedet bi natueren.
Eiſt ſochte wat ſalmen dan clagen;
Alte lichter machment verdraghen.
Weelde/ die hem wel bekent/
Wert int ende al torment:
Want grote ſpiſen evel maken/
Die onſ dinken ſoete ſmaken.
Grote wine maken ſwaerhede
Eñ bevinghe jndie lede.
Spel met vrouwen dat verſlijt
Den lachame voerdien tijt.

Hier toe en es geen meerre bate/
Dan aerm weſen indie mate/
Enter doot heiden met ghenende:
Want ſoe eſ alles evels ende.
Alle daghe proevic/ dat wi ſterven:
Want wi in ſomegen dingen verderven;
Ja alſe wi ſijn kindere mede
Eñ wi waſſen indie lede
Onſe daghe corten metter vaert
Eñ wij tijdden ter doot waert.
Men vint lieden alſo gheſinnet/
Eiſt dat men an hem rekinnet
Eneghe ſmette of meſdaet
Eñ men hem lachtert dat quaet/
Si ſtaens af eñ betren hem dan.
Oec ſo vint men ſomeghen man
Waert dat menne wilde caſtijen/
Men ſoudene aergeren eñ ontvrijen.
Elken moetmen onverbolgen
Naer ſiere manieren volgen;
Maer eer ic minen vrient verlieſe
Lievere hebbe ic/ datic kieſe
Hem te lachtere ſine meſdaet/
Eñ hi ſo vten zonden gaet
Eñ ic an hem verlore indien
Sijn ſpreken eñ ſijn vpſien/
Dan hi in zonden hem verſmore
Eñ ickene alſo verlore.
Eer onverdic vriendelike ſprake/
Eer ic mine trouwe brake.
Scameneſſe die eſ ſere goet/
Want ſo wie dieſe behoet/
Al ware hi een meſdadich man/
Nochtan ſo waerre hope an
Nature eeſcht te haerre noot
Ter lijfnere water eñ broot.
Die hem genoeghet met deſen
Hi en mach niet aerme weſen.

Recht

Recht waert / dat hi zalich hiete /
Diere hem met genoegen liete
Al dattu does bi nachte bi daghe /
Doet alſo oft niemen en ſaghe;
So ſout du di ſcamen dan
Te doene daer begrijp es an.

Prijs vander dinc. LXIII.

Twi ſalmen ſcelden die oude /
Watſ daer dat niet weſen ſoude?
Watſ beter dan ten ende tiden?
Alſe men ghevoelt nature gliden
Eñ hare bande ontbinden /
Die die jonge domme minden.
Der lieder prijs / der lieder waen
Die laet voren henen gaen /
Hetſ al dolinghe eñ el niet:
Sine weten / wat die dinc bediet.
Eñ ne peins in ghere wijs
Dattu beſt werdich enechſ prijs.
Die doot eſ diet al openbaert /
Wie dat enechs prijs eſ waert.
Elc ſal weten dat gereet /
Alſe die ſiele henen ſcheet /
Wat dat hi heuet gedaen.
Ne ſet niet in dinen waen /
Dattu jonc ſijt eñ bidi
None es di die doot niet bi.
Dune weetſ cleene no groot /
Waer dat dijns ontbeit de doot.
Waer ſo du beſt in elke ſtede /
Eſ ſoe di bi eñ mede.
Niemene en canſe wt gheſluten.
Soe eſ binnen eñ buten.
Vertelle in dine herte clare
Dine tide eñ dine jare.

Hetſ ſcameneſſe / alſe elc bevint /
Wat hi wilde / alſe hi was kint.
Doe ene dinc / die ic rade di /
Alſtu peins dje doot es bi /
Doe doch dat die zonden ſteruen
Eer du laetſ dijn lijf bederuen.
Waer ſo du vaers emmermee /
Eiſt bi lande / eiſt bi zee /
Dine zonden volghen mede
Ouer al in elke ſtede /
Eñ ſi dattuſe ut dinen zinne
Verdriues / daer ſi wonen jnne.
Wat leghet ane die werelt ere
Niemene es vri eñ niemene Here /
Hine wachtem in allen ſtonden /
Dat hi niet en diene den zonden.
Beghin van alre zalichede
Kenneſſe vañ zonden / gelouetſ mede;
Want die bekennen niet en can
Sine meſdaet / datſ die man /
Dje ſijn meſdoen niet en wille
Betren / noch lude / noch ſtille.
Hieromme ſal elc hē ſeluen ſcelden
Hem ſeluen wroughen eñ melden
Eñ beſouken ſine ſinne
Eñ driuen hute / datter was jnne;
So mach hi dan den rechtre laden
Eñ bidden omme ghenaden.
Hetſ di orborlikere / dattu weets /
Waer in dattu di vermeetſ /
Dan aldie lieden wanen ſouden /
Dattu goet waers eñ weten wouden;
Want du moges weten hier bi
Du waers meer bedroghen dan ſi

Van

Vander doot. LXIIII.

Sulc heuet gheſijn erre eñ gram/
Alſe hi wiſte/ dat de doot quam.
Niemene ontfincſe noit vroilike/
Hine hadde geleuet redenlike.
Die niemene en doet die ſcade/
Hine wilde/ dat menſe hem ſeluen dade;
Twi ſal hi die doot ontſien?
Hens gheen man die wille vlien
Alle pine eñ allen ſlach/
Hijs cranc/ die niet zweeten mach.
Een ſcone dinc eiſt in ſinen zinne/
Dat elc peinſe ten beghinne
Dat een doghet wille ane vaen/
Hi heuet wel nadat ſwerſte beſtaen.
Dine wort eñ dine daet
Sie dat beede ouer een gaet/
Eñ elc anderen antworde
Wat ſijn ſi twee in diſorde
Sone es noch meer no min
Niet berecht dan wel dijn zin.
In eene vorme hout van deſen
Moeten ſi beede bezeghelt weſen.
Die ghene eſ wijs eñ wel geſeedt/
Die ſinen zin alſo bevreet/
Dat hi hem hout in eenen ſtaet
So wat ſo hem ouergaet.
Datſ wiue doen eñ manne verre
Nu bliden weſen eñ nu erre:
Want alle dinc ſijn ongeſtade.
Hier omme eſ hi vroet van rade
Die de werelt werren laet
Eñ emmer bliuet in enen ſtaet.

Wiſ-

Vs. 18. Wat.] L. Waut.

Wildſtu di onderdanech maken
Allen dinghen eñ allen ſaken/
So ſette di in alre wijs/
Dattu onder die redene ſijs.
Eiſt dat di redene berecht/
So ſultu hebben menegen knecht;
Soe ſaldi leeren in alre maten/
Wat du open ſoutſ eñ laten.
Hetſ ſcande/ alſt ſo moet geſcien/
Dat een coemt onvorſien
In eene dinc/ jc waent hẽ dert/
Alſe hi ſtaet alte barenteert
Eñ ſeghet dus al onverdocht:
Wie heuet mi indit ſtrec brocht?
Wje ſo redene verſtaet/
Hine es nimmer ſonder raet.
Vele talen ſal niemene behagen
Maer lettel wort entie laſt draghen.
Een edel moet/ een edel zin
Heuet grote doghet jn:
Want hi emmer te hogen dinghen
Eñ ten crachteghen wille dringen.
Onſe moet es vander maniere/
Datmen ziet die nature van viere/
Die men altoes in porre ſiet
Eñ ſo men meer te nopene pliet/
So hi meer vp effet mede;
Maer ſalech es hi dieden zede
Vanden moede keret ter baten/
Alſe hi heffet vtermaten.
Die can temperen ſijn gheval
Eñ ſinen ramp verwinnen al.
Eñ achtes cleene/ ja niet enen haer/
Dat menegen anderen dinct te ſwaer/
Datſ een moet van groter macht/
Die grote ſaken lettel acht/
Alſo dat hi hem niet verſaghet;
Wat ſo dauenture jaghet/

Eñ

Eñ nochtanne liever ware:
Ghemate pine danne ſware.
Alſemen ſal vertrecken tware
So ſullen ſimple eñ openbare
Die worde ſijn eñ ommedect
Eñ cortelike vertrect:
Langhe tale weder eñ vort
Eñ daer in gevaruwede wort/
Die ſouct alder lieder hulde
Eñ doet waers wanen die verdulde.
Wiſe lieden ſpreken ouer lanc
Eñ ſijn gerne traech in haren ganc;
Dies radic elken eñ in biſpele
Tragelike ſpreken eñ niet vele.

Van te ſine in hoeden. LXV.

Met ons wandelt een heilech geeſt/
Diet al ziet eñ al verheeſt/
Dat wi doen/ eiſt quaet/ eiſt goet.
Sulke eere/ alſemen hem doet/
Hier in dit lijf/ alſonder waen/
Sulke eere ſullen wi van hẽ ontfaen.
Die minne van erdſchen goede
Neemt ons die vriheit van moede.
Nedade die minne alleene van deſen
So ſouden wi ons ſelues weſen.
Mer omme die lieve van ghewinne/
Die ons werpt al vten zinne/
Met wat rouwen wijt verlieſen/
Hoe ſere wi daeromme riſen.
Wi claghen dat ons niet beſtaet
Eñ dat onſe zin vergaet/
Dan claghen wi no meer no min
Nv nes niet ſo edel alſe die zin:
Niemene gevoelets in ſijn bloet/
Al verlieſt hi taerdſce goet

Elc

Elc houde hem ſeluen in ſinen zin /
Datſ dupperſte eñ dmeeſte gewin.
Cume ſalmen iemen vinden /
Die hem deſ daer onderwinden /
Dat hi wilde dat openbare
Sine herte alder werelt ware.
Die weldoet hine achtes niet /
Dat dat aldie werelt ſiet;
Entie quaet doet in ene woſtine /
Hi heuetſ int herte pine /
Eñ ontſiet / dat ment zien mach.
Doe wel / ſiet nacht eñ dach /
Eñ ne rocke / wiet verſtaet /
Al en ſiet niemen dine meſdaet.
Hetſ ghenouch / dattu tſelue weetſ
Eñ ghedinke eñ niene vergeets.
Gherne vindic eñ ſouke
Indie oꝛbaerlike bouke;
Want leringhe en doet niet min /
Dan ſoe wecket den ſlapende zin.
Dicken ſien wi quaetheit bedect
Met dogeden name eñ vertrect.
Een man / die eſ van ſtouten moede
Eñ verblenden wille dat goede /
Men ſeghet hijs fies eñ al verwoet;
Heuet oec ghematen moet
Men ſeghet hi es trage eñ bloot /
Omme dat hi hem hoet voꝛ de noot.
In deſen dinghen eñ in mere
Doolt die werelt dicke eñ ſere.
Wanen Heren / want men hẽ nyghet
Eñ men mede voer hem ſwiget /
Datmenſe niet int openbare
En begripet / alſi ſware
Meſdoen / alſo weſen quite /
Achter hem leeſtmen hare vite.
Elc man weſe alſo gemate
Jeghen ſine onderſate /

Alſe

Alſe hi wilde / dat hi gebare
Jegen hem die bouen ware /
Eñ peinſe God / diet al berecht /
Maecte beede Here eñ knecht.
Je wanemen dom heeten ſoude /
Die een ors copen woude /
Eñ nieweren ane merc en leide
Dan an breidel eñ an gereide;
Aldus eſ hi ſere ontwiſet /
Die anders ghenen man en priſet /
Dan biden clederen eñ biden geſlachte;
Hetſ menech ſot geboren in machte.

Echt van rade. LXVI.

Vriendſcap recht eñ vrede.
Die maken die erdſce rijchede,
Ghemeene van lande te lande;
Dus ſijn ſi der doget viande /
Die werringe in eneger tijt
In die werelt ſayen eñ ſtrijt.
Nature heuet den menſche gemaect
Van leden gheel eñ ongeraect
Inder claerheit vanden zinne;
Doch ſcietet ſiere materie inne /
Waert dat men nuttelic ſaet in brochte /
Datter wel in waſſen mochte;
Dus gebreect meeſt leerret eñ wiſers
Al vintmen genouch ſtaels en yſers.
Wat orbore waert dat ment vonde?
Men vonde ſinet / die tſmeden conde.
Waren meeſters goet eñ ghe recht
Eñ ſi de worden volgeden echt /
Die ſi leeren int openbare /
Hem volgeden die meerre ſcare.

Alſt

Vs. 13. Leerret.] L. leerers.

Alſic wille niet eenen ſotte
Merghen mi in ſpele / in ſpotte /
Waer ſoudickene ſoeken el
Ic vindene iñ mi ſeluen wel.
Dinct mi / dat ic te vroet ben /
Ic beſpotte mi meer dan hem.
Die blende die ſouken al
Leders / dieſe leden ſal.
Wi ſijn indie blende ſcole
Eñ bi deſere dinc in dole;
Maer het eſ ons onbekent /
Dat wie ziec ſijn eñ blent /
Eñ hieromme dat ons eſ oncont /
Worden wi te ſpader gheſont:
Want wie ſo kent ſijn ſelfs cracht
Te nauwere ſpiet hi eñ wacht /
Omme dinc / die hem orbare ſijn
Eñ omme getrouwen meeſter ſijn.
Beghin in dogheden te ghane
Dinct hem ſomen inden beſtane /
Dattet hooch eñ pijnlijc ſi
Eñ dat en coemt el nieweren bi /
Dan die crancke zieke zin
Vervaert eſ in ſijn beghin
Te procuene eñ te beſtane
Dinc / daer hi noint quam ane.
Hier omme willic / dat hem elc dwinge
Te beghinne hoghe dinghe:
Want wille hi hem daertoe gevoegen /
Het ſal hem te bet ghenoeghen.
Bidi ſchijnt die medicine
Eerſt bitter ſijn eñ weſen pine;
Alſemen ghevoelt / dat ſoe den mont
Entien lachame maect gheſont
Vele te ghewilliker vaet mer an /
Omme dat men els niet geneſen can.

Wi

Vs. 22. Merghen.] Lees Menghen.

Wi ſullen ſo onſe leven ſetten/
Dat wi die dingen die ons letten
Eñ ons jndie zonden draghen/
Van ons ſteken eñ verjaghen.
Elc man die ſal ſinen moet
Hart maken vaſt eñ goet/
Omme te vechtene daer mede
Jegen die felle weeldichede/
Die ons en nemen meer no min
Anders dan al onſen zin.
Euwelike eñ tallen ſtonden
Jach van di emmer die zonden:
Want ſi altoes eñ ſonder ende
Altoos pogen omdie ſcende.
Want ſi dine herte onſet
Werp van di eñ dat di let.
  Eñ eiſt dat zonden ſo vaſte ſteken
In dine herte/ eer ſoudſtu ſe breken
En van di werpen/ al eiſt ſmerte/
Beede zonden eñ herte.
  Niet en leert ſo menech quaet
Alſe weelde eñ overdaet.
Si hebben der mordenaren zede:
Want met haerre behendichede
Bedrieghen ſi in haer ſmeken
Des menſcen zin en ſtreken
Eñ veringhene ſo verre vort/
Dat hi altemale verſmort.
Si maken beide al keytijf
Die zinne eñ des menſcen lijf.

Seneca jeghen prijs. LXVII.

Sj twee beſtaen twirande ſaken
Die een wille van maerdere maken

J.

Vs. 71. Want ſi.] L. Wat. Dit is eene verzinning van den afſchryver, zekerlijk door het voorgaande want ſi veroorzaakt.

·j· chierlijc beelde eñ metter liden:
Dander wilt van houte ſniden.
Nv ſijn die beelden beede vulmaect
Eñ eens geſoꝛmeert eñ geraect;
Welc haerre ſuldi gheuen den pꝛijs?
Ic wille wanen / ſidi wijs /
Dat ghi hem meer pꝛijs oec gevet /
Diet van maerbere gemaect heuet /
Omme dat meeſt was ſine pine.
Aldus eiſt wel anſcine /
Dat hi meeſt oꝛboren doet /
Die den quaden maket goet
Eñ hem doet ſine zonden vergeben /
Dan liede / goet in haer leuen /
Leert eñ wijſt eñ treet voꝛt:
Want ſine ſijn in ghene moꝛt.
Wonder eiſt vanden Heren
Dat ſi hem daertoe keren
Eñ hem ghenoughet dat ſi di pꝛiſen /
Die altoes jn ghere wiſen
Gheens pꝛijs werdich moeten weſen
Eñ gaven ſi ſelue pꝛijs oec deſen /
Hem ſoudſ dinken eñ andere mede /
Dat ſi daden doꝛperhede.
Jonc ſijn ſi eñ domp van zinne /
Die ghenouchte ebben hier jnne.
So welken tijt ſo onſe memorie
In weelden ſmoꝛt / in ydele glorie /
So valt die ſin in letargien /
Hine acht leren noch caſtyen /
Eñ ſo hi min ghevoelt des /
So dat evel vꝛeſeliker es.
Dien pꝛiſic van zinne vꝛoet /
Stout eñ ſtaerc eñ wel ghemoet /
Die niet en vernoyet / dat hi leuet /
Eñ eiſt dat daventure ghevet /
Eñ hem die doot comet an /
Dat hi ſteruen dar eñ can.

Met

Met ſcanden moet men die borch rumen/
Daer men moet met cracht af tumen.
Die wiſe en gaet ghene ganc
Onwillike an ſinen danc/
Noch ghene ruſte ennes goet/
Sine ſi met redenen behoet.
Alle meſdade licht eñ ſware/
So ſi meer ſijn int openbare/
So ſi met mindere medicine
Ghebetert werden eñ met minder pine;
Dan ſijn ſi alre ſwaerts ghemect/
Alſe ſi met heimelicheit ſijn bedect.
Niemene ennes/ ſijt ſeker das/
Heden dat hi giſteren was.
Al datmen ſiet/ dat moet al liden
Eñ varen metten tiden/
Eñ alle dinc ſijn ongeſtade/
Eñ nochtan/ eiſt vrome/ eiſt ſcade/
Wi willen/ eñ ons langhter na/
Dat die tijt come eñ gha.

Van leringhen echt. LXVIII.

Ene dinc es an meneghen wiſen/
Datmen ſere mach meſprijſen/
Datten elc in hem ſeluen genoeget
Eñ het menegen dinct/ dat wel voeget/
Datmen hem prijs ane leghet
Eñ het waer es/ alſemen wel ſeghet.
So eiſt ghevougelijc in den moet/
Alſemenſe heet goet eñ vroet
Eñ alſe hem coemt die waen in deſen/
Dat ſi werdich willen weſen/
Sone conen ſi tien ſtonden
In hem gevinden ſmette/ no zonden/
Eñ bliuen verloren eñ ontſet/
Om die houerde die hem let.

Alle lieden pinen alſo/
Omme te ſine dicken vro;
Maer cume es jemen die kint/
Waer men geſtade bliſcap vint.
Die wiſe ennes nemmermere
Int herte ſonder bliſcap eñ eere;
Al eiſt dat mens niet en verſtaet
Buten dit an ſijn ghelaet/
Dat doet dat hi ſijn herte bint:
Hine eſ niet gheſeedt alſt tkint.
Sulke bliſcap/ ſulke vroude
Coemt niet van ſeluere/ no van goude/
Sonder dat hi hem ſeluen weet
Talretijt int herte ghereet.
Deſe bliſcap/ deſe vroude
Ne breect/ noch en ent in doude/
Eñ dauenture en mach niet breken:
Want ſine coemt niet van hare geſtreken.
Beeſten vele laten hem genoeghen
Op ſmale weyde eñ hẽ gevoeghen
Erde water eñ lucht (*)

Nochtan mach eene clene ſake
Den buke genoeghen tſinen gemake;
Ne maer die ghulſe gierechede
Ne weet ende noch mate mede.
Doe jc jonc was pijndic eñ dochte/
Hoe dat ic wel leuen mochte;
Nu/ alſic out ben/ peinſic al/
Hoe dat ic wel leuen zal.
Elc man zie eñ poghere toe/
Dat hi alle dinc gherne doe:

Want

(*) Hier is wederom eene gaping, als P. I. B. VIII. C. XXII. vs. 19. Zie aldaar onze aanteekening. De woorden van VINCENT. L. VIII. C. CXXIX. hier uitgelaten zijn deze: *vna ſylua elephantibus pluribus ſufficit.*

Want hines niet keytijf / godweet /
Die gherne doet / dat men hē heet;
Maer hijs keytijf eñ onvroet /
Die node doet / dat hi doen moet.
Nv ſullen wi onſen zin ſo maken /
Dat wi dan in allen ſaken /
Alſo alſe die tijt ghebiet /
Gherne ontfaen eñ claghen niet.
Die hem wille daer toe verbreken
Mach alle dinc wel van hē ſteken;
Maer niemene en ſiet den dach
Dat hi alle dinc hebben mach.
Ter rechtecheit dan de corſte vaert /
Datſ / dat men hebbe tgoet onwaert.
Verlieſtu dinen vrient / ghedoghe /
Ne weene niet; maer traen oge
Eñ met genouchten / ſonder veinſen /
Sullen wi omme onſe vrienden peinſen.
Hier minnen wiſe eñ verkieſen /
Alſe dieſe emmer moeten verlieſen /
Eñ ghinder hebwiſe indier maniere /
Alſe die volgen ſullen ſciere.
Ic ben te meerre dinc geboren /
Dan ic mi liete alſo verdoren /
Dan ic ſoude ieghen recht
Weſen willen mijns vleeſchſ knecht.
Ouer wat houdic minen lachame?
Twi ghevic hem enen anderen name?
Daenet een erdijn vant ſi
Ghebonden omme mine ziele vri;
Eñ want hi eſ aergre echt /
Dan die ziele / zo eiſt recht /
Dat dat dulſte diene den beſten
Eñ wi onſe zinne veſten
Te gheduurene alle daghe
Weder der naturen waghe.

Vanden ſeluen wonden. (*) LXIX.

In aermen liue meer no min
Mach wel weſen ſcone zin:
Want die crancheit vanden lachame
Ne doet den zinne ghene blame.
Hier omme veronwerde ghenen man/
Dune weeſt teerſten wat hi can.
Sin/ die hem can ter wijſheit keren/
Doet den lachame vele eeren.
Die zin die waerheit merken can
Eñ beſceden ſere eſ dan/
Hoe hi volghen ſal eñ vlien.
Eñ alle dingen ſo can beſien/
Dat hi elke dinc priſe wale
Naer recht/ niet nader lieder tale/
Entie damne niet en valle
Met ghelucke/ noch met meſſalle;
Maer jn alle dinc geſtade:
Ditſ een zin van hoghen rade
Mijn zin eſ niet ſo ongheſinnet/
Dat hi ſiecheit oft pine minnet;
Maer vallic in enech van deſen/
Ic en wille niet wiuelijc weſen.
Hetſ ſcande/ datmen om arbeit jaghet
Eñ eere datmenſe verdraghet.
Ghenouchte hebben in ledechede/
Datſ onreenre ſueghen zede;
Mer int ruſten na die pine
Moet elc wel minnen tſine.
Hetſ eue maniere van ouermoeden/
Dat hem een doet ſo nauwe hoeden/
Dat hi wille den lieden ontflien
Eñ hi hem laet ſelden ſien.

Eñ

(*) *Wonden.*] L. *worden.*

Eñ oec en betaemt Heren niet/
Dat menſe alte dicken ſiet.
Tuſſcen tween houdende de mate/
Datſ altoeſ die meeſte bate.
Daer an leghet di niet an/
Dat di priſen wijf eñ man.
Ganc te di ſeluen in dinen zin/
Merc wat dogeden vinſture jn
Eñ di ſeluen jugeeren dan
Alſtu ſoutſ eenen anderen man
Eñ altoeſ hout in dinen gheeſt
Dine faeuten alre meeſt.
Die dicken treet van ſteden te ſteden/
Dinct ſijn deſ zins ongeſtadicheden.
Leere dan eerſt naer deſen
Dinen lachame gheſtade weſen;
Dattu te bet moet eñ zin
Moghes ghebinden nadijn ghewin.
Neghene zonden ſo en ſijn/
Si en hebben ſoete venijn,
Vrecheit beheet di groot ghelt
Te ghevene in diere ghewelt.
Luxurie belouet di/ keptiue!
Ghenoucht van dinen liue.
Begherte vander werelt eere
Beheet di te makene Here.
Dus eñ met dusdaenre miede
Veninen ſi die ſimpele liede;
So datſe cume eenech man
Verdriuen oft verwinnen can.
Wiltu danne van deſen ſaken
Dine zinne quite maken/
Wandere jn deſe werelt al/
Alſe dieſe cumen ſal.
Selden peinſt omme ſine doot/
Di/ ſoudet afſtaen/ minne groot/
Leghet an dit erdſche goet
Eñ/ comet oec in deſen moet/

Hi ſteket al te hant daer of
Eñ blaſet henen alſe ſtof.

Jeghen vrechede. LXX.

Redene eiſt van ons allen/
Wat ons doet in zonden vallen:
Want wi alle onſe zinne geven/
Hoe dat wi dit corte leuen
Gheneren moghen in dit dal;
Dat langhe lijf vergeten wi al.
Wat wondere eiſt/ datmen vint
Hem die hem ontſiet niet en twint
Alſemen in groten vreden leeft;
Maer eene dinc mi wonder geeft/
Daer alt volc vallet/ dat gevel/
Datter een was/ die niet en vel.
Teer noot eñ niet in weeldicheden
Machmen proeuen ſtoute zeden.
Laet ons alſulc leuen leden/
Dat wij die tijt ſo niet verſceden
Dat wijs verlieſen ene ſtonde
Eñ niemen eſ/ die dit doen conde.
Sijn gepeins eñ ſine herte ſi
Sijns ſelues eñ ſijn eygijn vri.
Merc eene exemple anden hont/
Werpt hem ſijn Here inden mont
Vleeſch/ oft broot/ hi hout te hant
Egheent onder voet oft inden tant
Eñ ſiet/ eer hijs nyt/ omme mere
Te hebbene van ſinen Here.
Dit dinke mi/ dat ons an cleuet
Alſe ons dauenture goet gevet/
Dat leggen wi ghehouden dan
Eñ ghapen omme meer nochtan/
Noch wine nuttent/ noch en ſmaken;
Mer omme meer liggen wi eñ haken.

Deſe dinc en mach gevallen
Niet den wiſen al met allen/
Die heuet ghenouch eñ coemt hē mee/
Dat deelt hi voꝛt ſonder wee.
Wie ſo gapet omme miede
Altoes tonſane onder die liede/
Die verghetet harde ſaen
Dat hi die miede heuet ontfaen:
Want dat leden es/ eſ verloꝛen/
Om nieuwe miede willen wi hoꝛen.
Aergher eſ niet dan gierechede/
Dat ſoe vergheet die houeſchede.
Ghiereghe vꝛecheit eſ ſere quaet:
Want ſoe om el niet en ſtaet/
Dan omme al te ebbene alleene/
Dat jndie werelt eſ ghemene.
Wat goede int ghemeene gaet/
Dinct dat hare niet en beſtaet;
Maer die houeſche wiſe milde
Decket hem met enen andꝛen ſcilde.
Gheen goet en dinct hē weſen bet
Dan dat hi ſiet gheſet
Ter nutſcap enter ſalichede/
Ter ghemeenre menſcelechede.
Houeſche wijſheit leert ons dat
Gherne deelen goet eñ ſcat
Gherne dancken eñ louen mede/
Alſe men heuet ontfaen houeſchede/
Eñ gherne lijen voer die liede/
Alſe of men ontfaet gichte/ of miede.
God heuet dier houeſchedet hoede

God die wandelt onder die goede liede
Hem mach niet ſijn/ noch noit geſciede/
Dat goet ghedichte/ of goet zin
Oint was/ God en waſer jn.
Hoof al eſ hi ſomeghen man
Te ſinen wille comen an/

Eñ al docht hem ſijn gheval
Hen was noint / noch weſen ſal /
Dat ghedureghe bliſcap lach
Ane roue / noch an quaet beiach.
Dit erdſce goet / datmen goet noemt /
Hen eſ niet goet / hoe ſoet els coemt.
Ic wane hem gaf die name ·i· ſot
Die menſce ware zalegher dan God,
Waert van rechter name goet /
Al eiſt dat ons voordeel doet /
God en heuetſ en ghenen noot
Te nuttene clene no groot;
Dus en ware hi niet al rike
Want hem gebreket ſekerlike
Dje ghenouchte van dien moede /
Alſe int nutten van dien goede.
Hier mach hi merken / die eſ vroet /
Dat met onrechte hetet goet.
Elc menſce / willic / dat hē voeget /
So dat hem int herte ghenoget
Aldat God doet eñ beſet
Eñ laet hem genoeghen te bet /
Omme dat ſi die wille Godſ
Sijn onderdanech ſijns gheboedſ.
Die wiſe ne pijnt hem clene no groot
Te weenne omme ſire kinder doot /
Noch omme ſiere vrienden goet;
Altoes eſ hem ſo vaſt ſijn moet /
Dat hi verdraget in ſelken zinne
Alſe di ſine herte leget daer jnne /
Daer hi emmer moet volghen
Eñ verdraget onverbolghen.

Van Edelen moede. LXXI.

Alſo lange alſe du leues /
Sie dattu dine zinne gheues

Te

Te leerne/ hoe du leuen ſout
Om te comene in dijn behout.
Die menſce en heuet niet beters in
Van redene eñ zin,
In deſen doene/ in derre maniere
Heuet hi vordeel voer die diere:
Want ſine hebber niet een haer
In deſen volget hi Gode naer.
Minne/ gramſcap eñ gierechede
Hebben dicken in meneghen ſtede
Hem in hoghen moede verheuen
Eñ vreſelike dinghe verdreuen
Oft dan eene onbeſceedenheit
Daer doet ſo grote vromicheit/
So eiſt te verſtane goet/
Dat een hoghe edel moet/
Vul van dogeden/ meer vermach
Die niet en ſlaept nacht/ no dach.
Cracht van zinne eſ ene doghet/
Die haer ſeluen ſo verhoget/
Dat ſi tuſſcen tween auenturen/
Tuſſcen den ſoeten enten ſuren/
Fierlike lijt met groter cracht
Eñ omme haer en geen en acht.
Goet man/ die ghedoghet al
Coenlike groot eñ ſmal/
Wedert es ſo licht/ ſo ſwaer;
Want hi weet wel ouerwaer.
Dat God dus in ſine wet
Ordineert eñ beſet/
Die alle dinghe alſo doet gaen/
Alſi in ſinen wille ſtaen.
Niemen eſ zalech man van deſen/
Dien du ſies in deere weſen
Met puerpere/ eñ met goude gecleet:
Want alſemenſe te bedde leet/
Men trecket hem al te gader af
So wat men hē teerſte an gaf:

Naect quamen ſi in deſe ouerde
Eñ naect ſullen ſi ter erde.
Niemene oec van deſen Heren/
Die met rijcheit cleemt ter eeren/
Eſ men ſculdich te noemene groot.
Twi dat eſ? dat merct al bloot/
Wi dolen allegader indien/
Dat wi niet en merken/ wat ſi ſien;
Maer ſine paruren hebwi te mare/
Alſe of hire mede geboren ware.
Ware dan iemene die begerde
Man te priſene naer ſine werde/
Doe wech erve/ eere eñ parure/
Ghichte der valſcer auenture/
Laet liden des lachamen hone
Weder ſi lelijc ſi/ oft ſcone/
Beſie ſine ſeden eñ ſinen ſin/
Oft hi ſulke wijſheit heuet in/
Dat menne groot heten mach
Wederet es vremde beiach/
Dat hi heuet/ oft ſijn goet/
Dat emmer met hem bliuen moet.
Eerlijc leuen eñ duegedachtich
Eſ in ſine doene ſo machtich/
Dattet altoos niet verloren
Ne mach ſijn achter noch voren:
Want waer ſoot die doot begaet
Het ent emmer in weldaet.
Niemen en eſ ſo dul/ noch ſo onvroet/
Hine weet wel dat hi ſteruen moet;
Maer alſe hem die doot gaet an/
Dan eerſt gaet hi beuen/ dan/
Alſe die vruchtet/ dat hi ſal
Vallen in enen ſwaren val.
En dit eſ tontijt eñ te ſpade:
Want hi failgiert inden rade.
Soude men niet ſeggen openbare/
Dat hi onwijs eñ dul ware

Wir ſo dreue groot meſbaer/
Dat hi ouer duſent jaer
Niet en leuede hier te voren.
Oec ſoudi v dinken doren/
Die daer omme dreue rouwe groot/
Dat hi liggen ſal al doot
Ouer · M · jaer hier naer.
Ditſ openbare eñ claer/
Dune waers niet/ du ſuls niet weſen:
Nature heuet ons brocht jn deſen
Men maget nieuwe heten niet/
Dat allen lieden altoes geſciet:
Sterue eñ oude/ want weſen moet/
Alleene mar dinen ende goet.

Noch van rade. LXXII.

Drie dinghen vindic ouer waer
In allen evele weſen ſwaer:
Eeen datſ die porringhe vander doot.
Dander eſ die ſiecheit groot.
Eñ dat derde eſ/ ſonder waen/
Datmen der weelden moet afſtaen.
Vander doot eñ vander ſtoken
Eſ hier bouen genouch geſproken.
Van groter ziecheit eñ ſwaer
Eñ leghet niemene lange/ datſ waer.
Want onſe moeder die nature
Die minnet hare creature/
Dat ſoe tevel geheuet ſo mate/
Dat ment gedoget in hope der bate
Oft eiſt ſwaer eñ al te groot/
Soe cortet danne metter doot.
Al euel dinct te lichter hem/
Die peinſt/ alſic van deſen bem/
So ſalic emmermeer na deſen
In vrier geſonden weſen.

Die

Die ghene die al hare zinne
Ter werelt ſetten enter erdſcher minne/
Die latic al ongetrooſt:
Want alſe de weelde iet geloeſt
Siere genoechten/ ſine redene ſeget/
Dattem ghinder eſ al ontweghet.
Want wondere eiſt/ al dinct deſen
Dit erdſche leuen ſere cort weſen/
Wers eſ hem die van weeldecheden
Vallet in ere aermer ſteden/
Dan den aermen/ die noit en las/
Noch en horde/ wat weelde was.
  Hens gene doget; maer meſdaet
Den quaden te vergevene ſijn quaet;
Hine ware in ſulken ſtate/
Dat men hopen mochte der bate.
Noch ſal en dach lichten ſo clare/
Datmen ſal al openbare
Aldie quaetheit entie zonde
Der werelt ſien van gronde te gronde.
  Maer ſo men beſiet dat ware
Eñ mach vinden al openbare/
Dat alleens eſ in eene ſtede/
Achter eñ voren meede/
Men mach merken/ dat liede vele
Lopen te feeſten eñ te ſpele/
Eñ daermen oude wijſheit ſpreect/
Dat daer volx vele gebreect/
Entie wi ſien ſtaerc van liue/
Vinde wi van zinne cranke keytiue.
Maer die aerme entie rike/
Wie ſo dinct leuen ſalechlike/
Du ſies den aermen in meneger ſtonden
Opdat hi heuet ſine geſonde
Eñ hi ſine lijfnere heuet/
Dat hi blidelikere leuet:
Hi lacht meer eñ bet met herten.
Die rike leuet/ alſe of met ſmerten

Eñ

Eñ met rouwen ware gemanc/
Eñ datſ al omdat hi ſinen ganc
So hoghe miet ant erdſce goet/
Dattem nemmer wel en doet.
Die aerme hout hem an de mate/
Dus eſ hi verre der bate.
Niemen en eſ die rike leuet
Hem en genouget/ dat hi heuet.
Alle die erdſche heerſcapije
Die du ſies met haerre paertije
Bouen die lieden ſijn verheuen/
Datmen heet een zalich leuen/
Datſ wandel eñ ongeſtade/
Verdrijf dat wt dinen rade/
Ne beghere niet/ noch en ſouc;
Maer omme rijcheit van binnen rouc.

Van miltheden. LXXIII.

Eiſt dat du di beclageſ dies
Eñ dattu rekens ouer verlies/
Dattu houeſceit heues gedaen
Hem dies niet en wille verſtaen/
Noch danken; wiltu di beraden
Meer tontgane ſulker ſcaden/
Soudſtu hier af ſeker leuen/
Du moetſ houeſceit begeuen.
Lichte du gaues tdine daer nare/
Daer het echt verloren ware.
Hetſ beter gheuen eñ verlieſen/
Dan vaſte te houdene kieſen.
Men mach bi ne ghenen wette
Beſcuwen alrehande lette.
Op een lant daer coren bedaerf/
Heeft men geſayt ander waerf:
Men moet geuen/ men moet ſayen:
Lichte men ſaelt an jemen mayen;

Lich-

Lichte men vint enen goeden/
Die danken ſal noch gelijc den vroeden.
Want niemene gedinct der houeſcede/
Hine ghelt met woekere mede.
Die onhoueſche/ alſe hi hẽ ontſiet/
Dattem ſijn dane ſal coſten iet/
So haet hi hem/ diet hem gaf/
Eñ peinſt/ hoe hijs mach comen af/
Eñ maect belghen eñ overmoet/
Om dat hi ſonder coſt dat doet.
Wie eſ aerger eñ wers geleert/
Dan die doget in quade keert
Enter houeſcheit verghet
Eñ ſinen zin alſo ſet/
Dat hi cleene meſdaghe ſaken
Groot eñ hooch wille maken.
Die wiſe houeſce heeft inden moet
Altoeſ die dor hem doet
Eñ priſẽt hogher dan het dooch/
Eñ eſ van herten alſo hooch/
Eiſt dat op hem eſ meſdaen
Dat hijt lichte latet gaen;
Alle dinc keert hi ten beſten;
Nñ hem mach geene quaetheit veſten:
Want die houeſce menſcelichede/
Daer ſoe niet af weet ſekerhede/
Dat keert ſoe jnde beſte voude.
Die quade verkeert alſo houde
Ghierecheit omme meer tontfane
Bringet ons die dorpernie ane/
Dat wijs vergheten altemale/
Om dat men ons daer dede wale
Rijcheit/ eere eñ moghenthede
Verkeren meer der lieder zede/
Alſemer toecoemt/ dan aermoede.
Bidi ſone achten niet die vroede
Op deſe dinc in ghere vren;
Maer op die doget der naturen

Van

Van wijſheden. LXXIIII.

Hedicheit ſonder leringhe /
Dat ſijn al verloꝛne dinghe
Eñ ene doot daert al gaet af
Eñ eens leuens menſchen graf.
Steruen en pꝛiſic niet ſere /
Hen ware doꝛ recht eñ doꝛ eere.
Hetſ dulheit / dat een wille vlien /
Daert hem niet en mach geſcien.
Ghedochte dat ſi ongheveinſet
Eñ wie ſo omme dinghen peinſet
Merke / peinſe eñ vaſte wane /
Dat die werelt al ſiet ane /
Dus ſal hem elc ſcamen dan
Peinſen / daer meſpꝛijs leecht an.
Wat helpt cleene eñ groot
Eñ alle dinc ſijn voer Gode bloot.
Dꝛonkenſcap eſ anders niet /
Dan dat men menſce ſiet
Sijns dancſ eñ bi ſijn ſelues kieſen
Sine vꝛije zinne verlieſen.
Wijn ontſteket des menſcen zin /
Eñ waerre iet heimelicheden in /
Met ſcamelheden ouerdect /
Die wijn doet / dat ment vertrect.
Meer liede vintmen die doꝛ ſcame
Sonden ſcuwen vanden lachame /
Dan om die minne vander doghet.
Maer wien ſo dꝛonkenſcap verhoget /

Die

Vs. 1. Hedicheit.] Lees Ledicheit. Door het naderhand invoegen van voorletters in de opengelaten plaatſen der HSS. hebben diergelyke verzinningen, als deze, dikwils plaats gehad.

Die verlieſet zin eñ zede
Eñ alle ſine ſcamelhede:
Hier toe wie ſo dronken es
Hi verlieſt al / ſyns ghewes /
Sinne / vroetſcap eñ raet.
Daer toe nochtan die wijn dor gaet
Sijn houet eñ doet hem verlieſen
Sine memorie eñ ſere rieſen /
Noch oge / noch tonge en can
Gheſeggen wat hem leghet an.
Weelde mach bet ſijn te waren;
Hier bi pine dan wel varen.
Wi ſullen ſlachten na die bien /
Die wi moghen vliegen ſien
Achter velde harentare /
Eñ ſouken hare orbare
Ande bloemen na haer beſte /
Alſijt bringhen dan te neſte /
Sceden ſi honech eñ was.
Aldus ſullen wi volghen das:
Wi ſullen horen van menegen man /
Wat hi weet eñ wat hi can
Eñ dat ſcriuen eñ behouden
Eñ dan / eer die zinne vercouden /
Sullen wi proeuen harentare /
Waer toe elc eſ orbare?
Dus daen willic eñ dus goet /
Dat wi ſijn jn onſen moet /
Dat wi connen van vele dinghen
Vroede wort te ſamen bringhen:
Vele prouerbijen / vele ſproken
Togen connen hẽ / die ons ſtoken /
Eñ wi oec connen biſpele
Van yſtorien toghen vele /
Daermen meds cort den tijt
Eñ leere exempele iegen ſtrijt.
Hoe hier voren die wiſe daden /
Alſi ſwaerlijc waren verladen.

Scu-

Scuwe rijchede/ ſoe enſi goet:
Want ſoe met vꝛeeſen laet den moet.
Scuwe weelde: blijſt ſoe di in/
Soe ontempert dinen zin.
Scuwe heerſcapie mede:
Hetſ wint eñ houerdichede.

Vanden ſeluen. LXXV.

Vens gene wijſheit meer van ſinne
Dan alſe tevel comet jnne/
Oft eert geweldelike in dadꝛen
Die nature laet vergaderen/
Ghevellet ſi eñ gheweert:
Want eiſt alſo dattem bekeert
Indie aderen eñ int bloet/
So eiſt te dꝛagene noch alſo goet
Alſet te verdꝛiuene ſi.
Redene pꝛouſt men hier bi:
Men en dwinge die domme joghet
Int begin jegen ondoget
Eer ſoe daer ghecoſtumere:
Verloꝛen ſo eſ aldie were/
Vallet die jonghe jndie onmate;
Hetſ beter/ datmen lopen late/
Danmen wederſtonde ſware;
Lichte hi wert moede/ eñ dan vare
An hem met rade eñ pine
Om ſire zinne medicine.
Wat helpt dat die phiſiſien?
Omme medicine wille zien/
Eerdat evel eſ int dalen
Eñ eermen oec mach verhalen
Met ſoccoerſe die nature:
Hetſ verloren auenture.
Die wile oec no min no mee/
Dat die ſtoꝛm ſtaet indie zee/

Ne can men tſcip beſtieren niet;
Maer alſemen den ſtorm wiken ſiet/
So eiſt tijt/ datmen ſla de hant
Andien roedere eñ ant gewant.
Die wiſe can int aermoede
Eñ indie weelde van goede
Altoes ſiere doghet pleghen:
Eſ hi met goede verweghen/
Hi gheuet mildelike ter noot
Eñ al met beſceede groot:
Eſ hi aerm hi geeſt te min/
Eñ altoes heuet hi bliden zin.
Vrede heuet hi die niet nontſiet/
Dat die werelt te duchtene pliet.
Rike eſ hi die niet en rouct/
Dat algader die werelt ſouct.
Hoe mochte dat iet heten goet/
Dat beede winnet en ebben moet
Mordere eñ ribaut mede.
Men weet wel dat die rijchede
Deſen beede dicke an comen/
Hoe mocht men dan rijcheit goet nomen?
Dat eſ goet/ dien niemen heuet
Dan dien God reinen zin geuet.
Gheloue es dat heilechſte beiach/
Dat erderſch menſce ebben mach:
Men caent bedriegen dor ghene noot:
Men caent gebreken metter doot.
Mate datſ een bandekijn mede
Ouer die erdſce weeldichede/
Soe deeltſe ſom daert hare beaget/
Som verdrijft ſoeſe eñ veriaget;
Soene nut nemmeer daer af/
Dan hare die nature gaf.
Die deſe twee treet te hem waert
Sonder hogher clergien aert
Mach hi wel te wijſheit comen/
Diene bringen ſal ter vromen.

Van

Van Percius prouerbe. LXXVI.

Senica ent hier ter ſtede
Sine wort eñ ſine ſproken mede/
Daermen bi wel mach verſtaen/
Dat hi met wijſheden was bevaen/
Eñ oec willemen wanen das/
Dat hi van Pauluſe gedoept was.
Sine worde dinken luden openbare
Som/ ofte hi kerſtijn ware.
Hier naer inden eerſten bouc/
Diere omme wille doen onderſouc/
Salmen ſijns noch meer gewagen/
Hoe dat hi in ſinen daghen
Vrilike ſcreef iegen die afgode
Niet ter maten/ alſe die blode.
Eñ ſinen ende ſalmen ſcriuen
Hoe dattene Nero ontliuen/
Die quade Keyzer/ alſe wi leſen/
Want hi ſija meeſter adde geweſen.
Vort ſuldi horen ouer liden
Van poeten/ die jndien tiden
Leueden/ dat Senica was/
In Claudius tiden/ daer men af laſ/
Hier voren jn ſijn keyſerrike/
Dje bouke maecte meeſterlike
Eñ begreepen in haren ſtonden
Dorpernien eñ zonden.
Eñ omme dat ſi begripers waren
Eñ ſi niemen en wilden ſparen/
Sine ghinghene met worden ſtoken
In haren ghemeenen ſproken/
Dieſ heetmenſe Satyriene/
Die int wort pleghen nauwe te ſiene
Dat heet begripers in onſe tale/
Datſ Percins met Iuuenale.

Percius ſproken eñ ſine bloemen
Die ſuldi nu horen nomen.
Dijn connen enneſ nieuwer toe goet
Een ander en wete/ dattu ſijs vroet.
Owi! hoe crom/ hoe ongherecht
Sijn die zielen in Heren/ in knecht
Hier in deſen erderike.
Lettel achtſi om hemeirike
Heren/ rouers/ knechten/ dieuen/
Dus ſcrijft men al in euen brieuen.
Twi maectmen die goden inden temple
Houerdich na onſe exemple?
Segt biſſcoppe eñ papen mede
Mach gout maken heilechede?
Twine geven wijt den goden dan:
Want haerre negheen en eſ/ die can/
Alſe mi dinct/ hem heilech maken
Het en ſi bi onſen ſaken.
Van hoghen lieden/ horic callen/
Siet men geſlachten te vallen/
Die hare edelheit verlieſen
Eñ bi cranken zinne rieſen.
Alſe menech hooſt eñ menege gedanc
Alſo menech zin/ ic wane/
Eñ elc heuet ſinen onwille/
Dus leghemen harde ſelden ſtille.
Al eſ tſoerhouet gepoliert/
Coude vel nes niet verchiert.
Buten ſijn ſcone die wort;
Binnen die voſ/ die peinſet mort.
Vrecheit en laet niemen ruſten/
Al ſoude eenen ſlapens luſten/
Soe roept int ore: ſtant vp! hetſ dach!
Du ſuls verlieſen dijn beiach!
Nv leue vrecke in pinen groot/
Verget dijns ſeluen/ verget die doot.
Dje tijt gaet met ſnellen voete
Di wert noch langer ruſten moete.

Die

Die vpt lant eñ vpter heide
Leuet met ſijns ſelues aerbeide/
Die leuet harde ſalechlike.
Getrooſti/ dorpre! trooſt maecti rike:
Al mindert dijn coren inden tas/
Dijn ander coren leget jnden was.

Van Juvenale. LXXVII.

Percius endt hier ſine tale.
Hort hier vort van Juuenale.
Nu gehaer ouer die lede
Toget moet van groter wreethede.
Niemen mach met cleenre pine
Ter hoocheit clemmen. Here te ſine
Van goeden zeden/ ſeggic v/
Datſ daermen mindſt om vraget nv.
Alſe vele penningen/ alſemen wiſte/
Dattu hads in dine kiſte/
Alſo vele ſoudemen di gelouen/
Eren eñ trecken bouen.
Aermoede en hruet in hare
Niet dat meer verweghet ſware/
Dan ſoe ter werelt ſpotte gaet/
Entie lieden die ſijn quaet.
Dit eſ eene ghemeene zede/
Sijn wi aerm/ al onſe bede
Eſ omme vordeel omme ghewin/
Hier toe ſette elc ſinen zin.
Ic wane men niet ſo ſtoutſ en hort/
Dan alſemen vaet in ſine mort
Den mordenare; want ſijn moet
Maect wanhope ſtout eñ verwoet.
Rijcheit was deerſte quaethede/
Die ontreinde deſ menſchen zede
Elc man heuet hem alſo gheſet/
Sijn wille dinct hē redene eñ wet.

tWijf weet al eñ bediet
Wat in aldie werelt geſciet /
Soe es / die deerſte niemare weet
Eñ wachtſe ter poꝛten ghereet.
Niet enneſ te verdꝛeghene ſo quaet
Alſe ſrijcs pijnlicſ wijfs gelaet.
Hetſ ſere meſdaen in allen kere
Datmen tlijf mint voꝛdie ere.
Alle meſdaet / ſo mere perſone
Daer an ſlaet / ſo meer onſcone.
Hennes geen aerger gerechte /
Dan die tonge vanden quaden knechte.
Hoe meneghen heeft ghevelt
Eñ vermoꝛt ſijn grote ghelt.
Die niet en heuet mach openbare
Singen voꝛden moꝛdenare.
Die doot maect cont allene das
Wies de menſce werdich was.
Scone voꝛme eñ zuuer leuen
Selden ſijn ſi gevꝛiende bleuen.
Niet nes ſo diere / vondemens vele /
Men ſout copen omme niet te ſpele.
Men weent langere omme goet /
Dan men omme vꝛiende doet.
Omme vꝛient weentmen loſe trane;
Mer om ghelt rechte vꝛaye / ic wane.
Alſe vele alſe waſt dijn ghelt /
Alſo vele waſt met ghewelt
Die wille van voꝛt te winne meer:
Ghelt wachtmen nauwe in allen keer.
Hier endt nu altemale
Die pꝛouerbien van Juuenale.

Stacius Selicius bloemen. LXXVIII.

In deſen ſeluen tiden mede
So was te Rome jndie ſtede

Een

Een poete / alſe wijt horen /
Vte Gallia geboren /
Van groter name / eñ hiet aldus
Stacius Celicius.
Daermen af twee boeke vint /
Die hi maecte / daer hi ontbint
Inden eenen ſcone ter cure
Van Theben die auenture /
Dat een ſwaer orloge was:
Want hi maket ons cont das
Dat twee broederen in haren dagen
Die te ſamen waren gedraghen
Entie ſone van andie moeder
Begauen te weſene broeder
Eñ hadden orloge ſwaer eñ groet
Eñ menech bleuere omme doot.
Dander bouc die tellet mede
Van Achilleſe die kintſchede /
Hoene die Grieken halen dede /
In haren orloge / in haren onvreden /
Alſi vp Troien ſouden comen.
Vort hier van hẽ beden de blomen.
Bliſcap gheuet ſomwile de cracht:
Want rouwe breect der herten macht.
Bliſcap merket wel in deſen
Doet den ſconen te ſcoender weſen.
Dicken machmen in doghen kinnen /
Alſemen minne draget van binnen:
Want die brant die binnen leget
In danſichte te riſene pleget
Eñ ontſteect die liere wangen
So dat mer dicke wt ſiet gangen
Eñ dauwen / eiſt lief of leet /
Een dinne getempert ſweet.
Si twee en mogen niet met vreden
Heren ſijn van eere ſteden:
Want elc wille weſen bouen /
Deen ofte bede moet ſijn beſcroven.

Vreeſe

Preeſe viſierden eerſt de gode
Iegen der redenen gebode.
Elc man pine omme ſine eere:
Want eere verderuet nemmermere.
Al eſ dat ſteruen menegertiere/
Die doot nes maer van ere maniere.
Alſtu beſt van moede verhit
Dwinc di ſeluen eñ ſit
Eñ ontbeit ene corte ſtonde:
Haeſt werp al neder te gronde.
Hetſ keytiuechede groot
Preeſe an te vane ſonder noot.
Hier enden Starius bloemekine
Eñ hier willic van miere pine
Maken ruſte ene ſtonde.
Deſe materie die begonde
Van adame/ den eerſten man/
Eñ heuet cortelike vort an
Alle hyſtorien ghenoept
Tote dien/ dat die werelt loept
Int carnation/ datſ waer/
Ons heren ·lviij· jaer.
Ghenouget hem/ diet maken hiet/
Sone vernoyet mi der pinen niet.
Ditſ deerſte paertie vanden viere/
In dander ſo ſalmen viſieren/
Wat keyſeren dat al na deſen
Tote Rome hebben gheweſen:
Haer verlies eñ haer ghewin/
Alſe hyſtorien hebben in.
Orlof ceſchic ouerluut/
Want hyſtorien gaen hier wt.

I. P. VI. B. VIII. C.

Vs. 7. **Anegange.**] Dit woord, ſchoon deszelfs beteekenis niet moeilijk te ontdekken is, is echter onzer opmerkinge waardig, om het voorzetſel **Ane** het welk de beteekenis uitſtrekt. AN (zegt WACHTERUS *Gloſſ. Germ.* V. ANBEGINN) *ſenſum intendit. Anaginne* is *begin*, *initium*, dit woord, met het zelfde voorzetſel, is in de verwantſchapte talen bekend. De A-Sax. hebben angın, *initium*, *principium*. Zie E. LYE *Diction. Sax. et Goth. Latin.* in v. die nog andere beteekenisſen, waar in dit woord by de A-Sax. in gebruik geweest is, opgeeft. De Alam. ſchreven ANAKIN. zie SCHILTER. *Gloſſ. Teuton.* in v. De F-Th. ANAGEN. OTFRIDUS *Euang.* I. VII. 21.

> *Fon* anagenge *uuorolti*
> *iſt er ginadonti*;

dat is

> *Ab* initio *mundi*
> *eſt is miſericors*;

de zelfde V. VI. 125.

> *So iſt Druhtin in giuuelti*
> *ana theheinig enti*,
> *Joh iſt ana* anagengi,
> *ni uuas thaz er bigunni.*

dat is

> *Sic eſt Dominus in potentia*
> *ſine ullo fine*,

Est et ſine ortu,
Nec erat quo inciperet (*a*).

Zie andere voorbeelden by SCHILTER. *Gloſſ.Teuton.* op de aangeh. plaats. BRUNSW. *Rijmkronijk* Voorr. vs. 10.

Wer gaf öme ju hulpe oder raht
To ſo manger wunderliken dat?
Alſo he ſchop, *van* anegink,
Dat deme mijnſchliken alle dink
Scalden weſen underdan?

anbegin in de Proben des alten ſchwäb. Poeſie. ſ. 3.

Herze und ſinne gabich ir ze dienſte hin
Al miner ſroeiden urſpring unde ein anbegin.

en in het *Gloſſ.*, daar achter geplaatst, wordt anegenge verklaard door het H-D. anfang. anbegin vindt men ook by J. DE LEMMEGE *Chron. Groning.* (by MATTH. *Anal.* Tom. I. p. 128. in 8°.) *want de Stadt Groningen van* aenbeginne *onder den Keiſer van Romen was*. Onze oude ſchreven aneging. Zoo ſpreekt onze Dichter hier achter V. III. XXXI. van *Sigebertus Gemblacenſis*:

·j· wijs moenc eñ wel berecht,
Dje die jare entie dinghe
Vander werelt aneginge,

Wiſe-

(*a*) Dus volgends de vertaling van SCHILTER. SCHERZ. vertaalt het laatſte vers:

Nec erat quod prius inciperet.

d. i. *quod antiquius Deo eſſet.* Deze vertaling zal waarſchijnlijk den voorrang boven die van SCHILTER. verdienen.

> *Wiſelike in ſine coronike.*
> *Beſcreef wel eñ waerlike.*

Noch eens in het volg. XXXII. Cap. daar het gebruikt wordt voor de geboorte van een kind:

> *Dat kint hadde* XV. *jaer*
> *Van* aneginghe *ſtom eñ doof.*

Zonderling is de plaats in den *Rijmbybel* f. 98. a.

> *Tien tiden begonſte die* anegane.

[C.]

I. P. VI. B. XII. C.

Vs. 24. **Mekel**] **Mekel** is *groot*, *magnus*, en wel, gelijk WACHTERUS *Gloſſ. Germ.* in MICHEL zegt, *magnus qualitate et quantitate*, *numero et potentia.* In dezen wijd uitgeſtrekten zin ſchijnt het ook by onze Ouden in gebruik geweest te zijn, te weten voor groot in *hoedanigheid*, in *waardy*, in *getal* (en dus kan het ook ons *veel* aanduiden) en in *macht.* **Mekel** is in deze beteekenis in de meeſte talen, welke met de onze verwantſchapt zijn, bekend. Het Cimbr. heeft ᛘᛁᚼᚠ. zie JUNIUS *Etym. angl.* v. *much.* De M-Goth. ſchreven 𐌼𐌹𐌺𐌹𐌻𐍃, men leest het Matth. VII. 27. 𐌾𐌰𐌷 𐍅𐌰𐍃 𐌳𐍂𐌰𐌿𐍃 𐌹𐍃 𐌼𐌹𐌺𐌹𐌻𐍃. door BENSELIUS vertaald: *et erat caſus ejus magnus.* Voor *groot in waardy* wordt het Goth. 𐌼𐌹𐌺𐌹𐌻𐍃 gebruikt *Luc.* I, 15. 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌹𐌸 𐌰𐌿𐌺 𐌼𐌹𐌺𐌹𐌻𐍃 𐌹𐌽 𐌰𐌽𐌳𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌾𐌰 𐍆𐌰-𐌽𐌹𐌽𐍃. BENSELIUS: *erit enim magnus in conſpectu* do-

domini. De A-S. gebruikten Micel, Mycel, en Mucel welke alle door LYE. *Dict. Sax. Lat.* vertaald worden, door het Lat. *magnus* en *multus*; op het woord Micel haalt hy verſcheiden voorbeelden aan, uit welke de beide beteekenisſen ten duidelijkſten bewezen worden. De Zweeden hebben mijcken, ook in de beide beteekenisſen. Zie IHRE *Gloſſ. Sueo-Goth.* h. v. Het Ysl. heeft Mikill. ARII THORGILSIS FIL. *Libell. de Island.* Cap. V. p. 27. Thinga-daeild mikil. — *Gravis lis forenſis*. GUDMUND. ANDREAS *Lexic. Island.* Mikeill, *magnus*. Zie ook het *Dictionariol. Island.* VERELIUS in *Ind.* p. 173. Mikill, mikil, mikit. *magnus*. De F-Th. en Alam. hebben MIHIL, MIKEL, MIHHIL, OTFRIDUS *Euang.* Lib. III. Cap. VIII. vs. 19.

Mihil *ungiuuitiri*
uuas in harto uuidari.

door SCHILTERUS vertaald

Magna *tempeſtas*
erat iis duriter adverſa.

In het zelfde Hoofdſt. vs. 51.

Sie tho luto irharetun,
Thuruh thia ſuaran forahtun;
Thuruh thaz mihila *ungimah.*

dat is,

Tunc clare clamaverunt,
Prae gravi timore,
Propter magnas *moleſtias.*

De-

Deze voorbeelden zijn voldoende, ons woord wordt zeer dikwils by *Otfridus*, *Tatianus*, *Willeramus* en anderen van dien tijd gevonden. By den laatſten leest men het onder anderen p. 9 in de uitgave van *Merula*; *hiz duot mir* michol *nood*, p. 132. *Thus litheſt allizana* michol *arbeid veghtande contra demones et hæreticos.* Laat ons nu eenige plaatſen uit jonger Schryvers bybrengen: STRICKERUS *Rhijth. de Caroli M. Exp. Hiſpan.* Cap. III. Sect. IX.

Iſt mit der rede een tail zu gach,
Gehort ir chain ſchach
Ir zuſtoret ſchier michel *ere;*
Nu gewehen der rede nit mere.

Fragment. de bello Caroli M. vs. 691.

Thie Franken hauen michel *arbeit irlithen.*

vs. 2959.

Thie haitenen ſih erhalten
Mit micheleme *gewalte.*

vs. 4110,

Richard ther alte
Mit micheleme *gewalte*
Belaite er thie ſine ſcare.

Brunswijkſ. Rijmkronijk Cap. XXX. vs. 25.

Bi der tit he (*) *ſek vorvvoch*
Einer groten hervart
Hen to Lankbarden wart
Unde vorherde alle dat lant.
Mit rove unde mit brande wart dat geant
Eyn michel *deil ut van Mela.*

Cap. XXXIX. vs. 54.

De werde Keiſer qvam
An eyne vvoſtenunge, dat he vernam
Groten ſchaden unde unheil.
He vorlos zeyn michel *deil*
Forſten, heren unde man

dus leest men volgends het Wolfenbuttelſche HS. In de uitgave van JUST. GOBLERUS wordt op beide deze plaatſen gevonden *ein mercklich theyl.* Prob. der alt. ſchwäb. Poeſie ſ. 31.

Da was von frouwen ein michel *ſchar*

ſ. 98.

Sin junger lip ward beide michel *und* gros.

Michel en *gros* hier worden by elkanderen gevoegd

zoo ook ſ. 218.

So ich das als betrachte
So han ich an dem herzen min
Michel grosſer *achte,*

daar

(*) Hertog *Frederik* van *Swaben.*

daar ik *michel* vertaal door ons *veel*, *multus*, in welke beteekenis dit woord, zoo als reeds aangetoond is, ook genomen wordt. Dit zy genoeg nopends de verwantſchapte talen, laten wy nog door eenige voorbeelden, welke echter niet menigvuldig zijn, toonen, dat dit *michel* het zelfde is met **Mekel**, zo als onze Ouden ſchreven. Onze Dichter. I, VII, XLV.

— *Philip predecte mede*,
Eñ dede miraclen ouer grote,
Eñ doeptere eene mekele *rote*.

Mekel here, dat is een *groot leger* III. VIII. VI.

Echt heuet Coſdroe ter were
Verſament een mekel *here*.

In het zelfde boek Cap. XLIX.

— *Daer lach een* mekel *dict*
In die priſoene ghevaen.

Een *mekel diet* zal hier al mede beteekenen *een groot volk*, doch men kan het hier ook verklaaren door *veel volk*, op dezelfde wyze gebruikten onze Ouden het woord *groot*, dat zomtijds by hen ook voor *veel* genomen wordt. VELTHEM *Sp. H.* II. XXXIII. VS. 44.

Dus brachten deſe twee Heren
Groet *volc*, *eñ willen hem weren*.

Zoo ook *groot ijs*, dat is *veel ijs* by MAERLANT III. I. XLV.

— *Het was een winter ſuur eñ cout*

———— ———— ———— ————

Dat groot *ijs vpt lant lach.*

Doch keeren wy weder tot ons **mekel**, waar voor VELTHEM, **mechel**, **michel** ſcreef IV. XXXIII. vs. 4.

Mijn Heer Boyden van Proproden
Hadde daer ſine vrient ontboden,
Ende hilt daer inden ſtorm te midden
Met enen mechel *ſterken ſtaue.*

Mechel verklaart LE LONG hier door *machtig*, *geweldig*, doch met *enen mechel ſterken ſtaue*, beteekent eenvoudig *met cenen groten ſterken knods.* **Michel** vindt men by den zelfden III. XXVI. vs. 52.

———— ———— *Herman* ————
———— *ſeide: Gi Heren! nv ſiet!*
Gindet comt op ons een michel *diet;*
Het ſijn viande, na minen wane,
Si hebben wille ons te beſtane.

LE LONG, die van de beteekenis van dit woord geen de minſte kundigheid had, verklaart *michel diet*, door *miſſelik*, *vreemd volk*, voorwaar eene miſſelyke en vreemde uitlegging. Het beteekent *groot volk*, of het kan hier ook genomen worden voor *veel volk*, zoo als wy by de laatſte uit MAERLANT aangehaalde plaats, waar mede deze volkomen overeen komt, reeds hebben aangemerkt. Dit **Mekel**, of **mechel** is waarſchijnlijk alleen by de Vlaamſche Schryvers in gebruik geweest, ten minſten het wordt, mijns wetens, by *Melis Stoke* niet ge-

gevonden. KILIAEN heeft het ook niet in zijn Woordenboek, maar by de TEUTHONISTA vindt men **Mychel**, *groet*, *magnus*.

Wat, voor het overige den oorſprong en afleiding van dit woord aangaat, kan men vinden by WACHTER. *Gloſſ. Germ.* op de aangehaalde plaats. Ik heb dit woord breeder behandeld om dat, voor zoo veel my bekend is, deszelfs beteekenis tot heden toe door niemand onzer Taalkenners was opgehelderd. [C.]

I. P. VI. B. XXXVII. C.

Vs. 7. **Te ſpinne.**] Alſchoon de gebeurtenis, hier verhaald, voor eene fabel te houden zy, geeft zy ons echter aenleiding om eenige taalkundige opghelderingen te maken. Wy zien uit het 9. en 10. vs. dat hier geoogd wordt op het ſpinnen of toereden van die ſtoffen, welke voor de gordynen Tabernakel gebruikt moeſten worden; doch hier worden onder een gemengd de benamingen van de ſtoffen zelven, en de kouleuren, waar mede deze ſtoffen geverwd waren, om onzen Dichter wel te verſtaan is het noodzaaklijk deze beide hier wel te onderſcheiden. Wy vinden hier drieërlei zoorten van ſtoffen vermeld, als *bis*, *vlas* en *zyde*, en twee kouleuren van verwen, als *purper* en *jacint*. Bepalen wy ons eerst tot de ſtoffen zelve: wat *vlas* en *zyde* beteekent is bekend, *bis* wordt hier genomen voor *Lijnwaad*. *Rijmbybel* f. 24. d. van den Tabernakel zelven:

Ghedect, aldus hoer ict viſieren,
Met cortinen van ·iiij· manieren.
Der onderſter, leſe ic, dat .x· waren:
Van biſſe, *dats wit als die ſne,*
Van iacincten, *dats min no me,*
Dan als die lucht recht ghedaen.

Vergelijk met deze plaats van MAERLANT onze Overzetting *Exod.* XXVI, 1. en de vry wat verſtaanbaarer vertaling van den Heer MICHAËLIS. De benamingen van de twee kouleuren der verwen zijn *purper* en *iacinct*, en hier door moeten wy verſtaan ſtoffen, van welken aart ook, waar van de wol of garen, met deze kouleuren geverwd waren; om nu te zeggen wat *iacinct* beteekent, behoef ik den lezer alleen te wyzen op de aangehaalde plaats uit den *Rijmbybel:* MAERLANT verklaart het door een kleur als de lucht, het is dus het zelfde met ons *hemelsblauw*, en zoo heeft ook onze overzetting. [C]

I. P. VI. B. XXXVIII. C.

Vs. 12. **Beeten**] Dat de beteekenis van dit woord niet alleen is *de equo aliove animali deſcendere*, ſchoon het meest hier voor gebruikt wordt by onze oude Schryvers, heeft de groote B. HUYDECOPER in zyne *Aanteek.* op *M. Stoke* D. II. bl. 429. duidlijk aangetoond, en wordt door deze plaats van onzen MAERLANT nog nader beveſtigd: **Beeten** is hier eenvouwig *nederdalen*, *afdalen* van eene hooger tot een lager plaats en deze grondbeteekenis (*ſignificatio primaria*) ſtraalt in alle

alle de gebruiken van dit woord door. Van der eeren beeten is by onzen Dichter van het hoogſte toppunt van eer tot eenen jammerlyken ſtaat komen. P. I. B. III. C. IX. vs. 19.

Daernaer Cyrus, diet al verwan
Soude eene riviere liden dan
Hiet Araxes, om meerre lant
Te bringhene onder ſine hant
Daer moeſti vander eeren beeten;
Die Coninghinne van Meſſageten
Quam met wighe hem te gemoete
Eñ waerpene onder die voete,
Eñ ſconfierde al ſijn here
Eñ vingene indier were.

Met deze plaats verdient vergeleken te worden *Fragm. de Bello Hiſpan.* vs. 4120. Voor iemand *troost en hulp toebrengen* lees ik in de *Conſte van Minne* 1568. p. 34. a. confoort op iemand doen beeten.

Ist dat ghi my als vrient niet weerdicht te aenſien
Soe mach ick op hoope, tijt en ſpatie
Verbeiden van beteren troest doer dien
Want ſiet ick en mach den doot niet ontulien
Wilt v confoort op my niet beeten.

Beeten is ook niet alleen *deſcendere*, *nederdalen*, *nederkomen*, maar, gelijk KILIAEN ons leert, ook *conſidere*. In dezen zin gebruikt het onzen Dichter P. I. B. VIII. C. XXX. vs. 21. van het ſtil houden

den van eenen hoop Oproerigen ten tyde van dien Landvoogd Felix, van welken in de *Handelingen der Apoſt.* gewag gemaakt wordt, by den Olijfberg:

Die touerare leedde die ſine
Heimelike dordie woſtine
Te Iheruſalem ter port,
Om te doen ſine mort.
Sijn volc dedi te ſamen beten
Daer bi te Montoliueten.

Tegen de gewoone beteekenis en de afleiding van **Beeten**, [zie WACHTER in *Gloſſ.* V. BAS.] vind ik dit woord voor *opklimmen*, *naar boven gaan* gebruikt by L. V. VELTHEM. *Spieg. Hiſt.* B. VIII. C. IX. VS. 22.

Daerna alſe Daniel doet gewach,
Diet in enen viſioen ſach
So comt Antkerst dan vort
Tot Oliueten, des berges bort,
Die edel eñ heylich es geheten
Bedie, dat daer af wilde beten
Onſe Here, doe hi tſinen Vader
Te hemel voer, wet algader.

LE LONG is op deze plaats weer geheel het ſpoor bijſter, of liever hy heeft **Beeten** niet verſtaan; want anders zoude hy er geen *bidden* van gemaakt en op eene andere plaats het onverklaart gelaten hebben. [S.]

I. P.

I. P. VI. B. C. LI.

Vs. 60. **Preus**] Beteekent hier *dapper*, *moedig*, en het zy genoeg dit thands alleen te zeggen, dewijl wy gelegenheid hebben zullen over dit woord in de aanteekeningen op *v. Velthem*, daar het zelve, hoewel in eene andere beteekenis voorkomt, nader te ſpreken Alleen voeg ik hier nog by dat het zelfde is met het Franſche *preux*. *Rom. de la Roſe* vs. 19594.

> *Tel Chevalier* preux *&* *vaillant*,
> *Large*, *courtois*, *bien bataillant*,
> *Doit par tout aſtre bein venu*,
> *Loué amé & chier tenu.*

[C.]

I. P. VI. B. LVI. C.

Vs. 37. **Dorper**] Schoon B. HUYDECOPER zeer breedvoerig over dit woord gehandeld heeft, zo dunkt my dat het even wel niet overtollig zijn zal hier nog eenige gebruiken van het zelve op te geven. Het byvoeglijk woord **dorper** komt ons hier voor in de beteekenis van *onedelmoedig*:

> *Hi es* dorper *die ſinen viant*
> *Slaet*, *aldaer hi leget int ſant.*

De twee beſchuldigers van Suzanna [zie de *Hiſtor. van Suſanna.*] worden door Daniel by onzen Dichter P. I. B. II. C. L. vs. 53. **dorpere** genoemd:

Doe

Doe quam Daniel, ſijn bode,
Eñ ſeide: ſegt dorpere, *onwijs,*
Waer ſaghediſe met haren amys?

Dorperlijk voor *valſchelijk* heeft onze Dichter gebruikt P. I. B. V. C. XIX. vs. 35.

Daer beginc Hanibal dorpelike
Na die valſcheit van Affrike
Corneliuſe. —— ——

De beteekenis van *inurbanus*, die KILIAEN ook aan **dorper** geeft, leest men by onzen Dichter P. I. B. VIII. C. XLI. vs. 43.

Ne wes niet dorper *indinen luut*

d. i. *lomp*, *ongeſchikt*. Hoerery bedryven is by MAERLANT **Dorpernie doen**. P. III. B. II. C. IX.

—— —— *Ommetrent die huſe mede*
Waren tauernen, daer men in dede
Dorpernie *niet wel clene.*
Want men hilter in wijf gemene,
Om volc te hoene clene eñ groet.

Dorperheid ſtelt R. VISSCHER tegen over alle *ſoete en boertige praet. Sinnepoppen* bl. 180. lerende hoe iemand zich gedragen moet, die zich by vrouwen aangenaam wil maken, *die moet* (zegt hy) *hem ſtellen om haer te dienen met een ſoete, boertige, vermaeckelijcke praet, mijdende alle* dorperheydt en *vilonie. Vilonie* en **dorperheid** beteekenen hier byna tzelfde. [Zie HUYDEC. *op de bov. aangeh. pl.*]

On-

Onbeſchaafdheid van ſchrijfſtijl noemt een onzer laater Schryveren **dorperheid van ſtijl.** *Tijdwinst in led. Uur.* in de *Voorred. Enen Provinciaal*, *zeggen de Franſchen*, *enen Landjonker*, *zeggen de Nederlanders*, *kleeft doorgaans door ruweren omgang zekere* dorperheid van ſtijl *aan.*

Dorper wordt ook dikwils als een zelfſtandig Naamwoord gebruikt, en dan beteekent het tzelfde als *dorpman.* Wy zouden tegenwoordig zeggen *buiten lieden*, *Dorplieden*, want *Boer* is eigenlijk geheel iets anders, alhoewel HUYDECOPER deze woorden als *Synonyma* genomen heeft. *Boer* is verkort uit *bouwer* zo als HUYDEC. te regt geleerd heeft in zyne *Proev. van T. en D.* B. I. vs. 125. en dit niet had behooren tegen te ſpreeken in zyne *Aanteek.* op *M. Stoke* D. I. bl. 408. Dan deze waare, doch verworpen, afleiding of liever verkorting van *Boer* voor *bouwer* is wederom na behoren herſteld, en door de onderſcheiden beteekenisſen van het woord *Bouwen* nader beveſtigd door den onzer Ned. taale allerkundigſten, maar helaas! nu onlangs tot groot nadeel der Nederlandſche Letterkunde ons door den dood te vroeg ontrukten Heer FRANS VAN LELYVELD in zyne *Aanteken.* op de *aangeh. pl.* Voor eenen bewoonder van een dorp genomen leest men het in den *Bybel* 1477. *Boec der Wijsh.* XVII. *Want waſt dat yemant een* dorper *was of een herde of een ackerman.* voor **dorper** heeft de Bybel 1531. *Dorpman.* onze *Bybelvertalers* hebben *landman*, 't welk Griekſche γεοργος 't best uitdrukt. Een *eenvouwig man* wordt van onzen MAERLANT een **ſimpel dorper** genaamd. P. I. B. VIII. C. LII. VS. 24.

Selc ſmeect oec inder gebare?
Alſe oft een ſimpel dorper *ware.*

Het **Dorpman.** *Ruſticus.* van KILIAEN ſtaat by L. V. VELTHEM B. III. C. XX. vs. 44. daar die *dorpmannen* beſchreven worden zulke dappere daaden gedaan te hebben in den ſlag van *Woronc*, als of zy ridderen waren.

Oec was daer menich dorpman
Daer grotē crachte lagen an
Eñ die in ſine ſlane ridder ſcheen.

Vergelijk met deze plaats van VELTHEM, het geen men vindt in de *Hiſtor. van Sydrak.* f. 16. a. 1564. *die goede* dorpman *ſoude hem vromelijc verweren meer dan die coene wter ſtadt.* In tegendeel vind ik *dorpman* gebruikt om het Griekſche οἰκονόμος van *Lucas* [XVI, 1.] uit te drukken, in myne *Oude Geſchrev. Vertaling* van het N. T. *Een rijcman was Hi hadde enen* dorpman. —— *Doe ſeide die* dorpman *in hē ſeluē wat ſal ic doen.* Hier is **dorpman** geheel iets anders dan by KILIAEN of V. VELTHEM. **Dorpman** is hier het zelfde met *Meyer*, dat onder anderen ook volgends KILIAEN beteekent *coloniæ praefectus*, waarvan by eene andere gelegenheid breeder. Die hier **dorpman** genaamd wordt hiet by MAERLANT een *Meye* [*Rijmbyb.* f. 117. c.] waar voor men zekerlijk *Meyer* lezen moet:

Alſe lucas ſeit in ſine wort
Een biſpel dat een rike man
Enen Meye *onder hem ghewan*
Daer hem die mare af quam mede
Dat al ſijn goet qualike verdede.

In

In de verwandſchapte taalen vindt men ons **dorp**, *villa.* weinig gebruikt, en nog veel minder zal men eenige daarvan afkomende woorden aantreffen: *Ulphilas* gebruikt altoos HAIM in zyne vertaling van de Euangelien. De A-S. heeft tun. het eerſte is ons **Heim**. het laatſte ons **Tuin**. *hortus, locus ſeptus.* Hier uit ziet men wat het verloop van tyden, en het gebruik in de taalen al vermag. **Tuin** is by ons eene rondom beſloten wooning voor weinige menſchen. Het A-S. gebruikt het om eene geheele maatſchappy van menſchen aan te duiden. —— Even eens is het met Zweeds-Goth. TORP. het welk ook voor een alleen ſtaande huis in eene vlakte of boſch gebruikt wordt. Zie IHRE in *Glöſſ. Suec. Goth.* h. v. [S.]

I. P. VII. B. VIII. C.

Vs. 18. **Gere.**] Over de beteekenis van dit woord heb ik reeds breedvoerig gehandeld in onze *Taelk. Mengel.* bl. 13. en volgg. by gelegenheid, dat ik eene plaats uit de *Doctrinale*, en eene uit den Roman van *Walewein* verklaarde. Ik heb toen reeds aangetoond, welke de beteekenis dezes woords ware, het is dus niet noodig hier iets anders te zeggen, dan den Lezer alleen te erinneren, dat **ghere** beteekent *begeerte*; van dit zelfſtandig naamwoord zal ik hier geen voorbeelden bybrengen, dewijl ik er reeds in de *Taelk. Mengel.* bl. 16. verſcheiden opgegeven heb. Ik zal my thands alleen tot deze twee punten bepalen; namelijk eerst om het gebruik van het werkwoord **gheeren** zonder het *augmentum ſyllabicum* **ghe** nader door voorbeelden te ſtaven: en ten anderen eene derde beteekenis, waar

in ons woord **ghere** by onze Ouden gebruikt wierd, hier op geven. Wat het eerſte betreft wy vinden ons oude werkwoord **gheeren** by MAERLANT *Deſtruc. van Jheruſ.* f. 137. c.

Vaſpaſiaen wert belopen,
Om deſe dinc, in wan hopen,
Dat hi niet wonne die ſtede
Mit hongher, no mit dorſte mede:
Eñ wart te rade, dat hi ſaen
Mit wapinen wilde beſtaen.
Dit was al, dat die ioden gheerden;
Want ſi ſaghen hare v'den
Mochten ſi niet vlien, ofte vten onvrede,
Noch verweren oec die ſtede;
Dies hadden ſi lieuer in den ſtriit
Te ſteruen in corter tiit,
Dan van hongher, of van dorſte
Te doghen ſmertelike vorſte.

J. VAN HEELV *Slag van Woeronc* HS. bl. 16.

Dine gheberde anders niet,

—— —— —— ——

—— —— —— ——

Dan alſe die leeu doet ieghen tpeert,
Als hi van hongere priden gheert.

Roman van *Seghelijn van Iheruſ.* 1517. bl. 1. 2.

Deſe hyſtorie ende ſchoone dinghen,
Die ick hier te dichten gheere.

VELDENAAR *Faſcic. Temp.* f. 14. b. in de berymming der X. geboden.

> geert *niem̄t bet genoet.*

Boek van den Pelgrim. 1498. bl 34. *ic* geerde *te weſen* enz. COORNHERT *Vertal. van* BOETIUS 1585. bl. 34. *zo wie daar oock niet meer en* gheert *te wonen.* Voeg hier by de plaats uit het *Fragment* van zekeren ouden Roman in deze *Aanteek.* bl. 42. bygebracht: *Souter* HS. 1300. f. 15. d. i. Pſ. XLI. vs. 1. *Alze der hert* geret *to den bornē der watere; Alſo* geret *mijn ſeyle to dy Got.*

Deze voorbeelden, gevoegd by die, welken in de *Taelk. Mengel* reeds bygebracht zijn, komen ons genoegzaam voor, om de beteekenis te ſtaven. Het tweede gedeelte dezer aanteekeninge ſchik ik dan ter aanwyzing van eene derde beteekenis van het zelfſtandig **ghere**. **Ghere** beteekende by onze Ouden ook een *geweer*, het zy dan meer bepaaldlijk, *werpſpieſſen* of wel *Zwaarden.* Voor *zwaard*, vinden wy het in den *Roman van Seghelijn van Iher.* bl. 84. b.

Hi (*) *hief ſijn ſwaert eñ ſlaet*
Op ſeghelijn, den edelen heer,
Die hem weerde alſo ſeer;
Nochtan wert hi ſo ſeer veruaert,
Eñ verdroech dat roeſtige ſwaert,

Ende

(*) Idereus, welke tegen Seghelijn ten ſtryde trekt, na dat hy alvorens Segelijns zwaard was machtig geworden, en zich van het zelve in dezen ſtrijd tegen Seghelijn bediende, welke zich met een oud en verroest zwaard, daar hem zyne eigen wapenen ontnomen waren, behelpen moest.

Ende ſloech opten reeuſe ſel;
Ten ſneet niet, weet dat wel;
Mer het gaf eenen crack,
So dattet in twee ſtucken brack:
Dander ſtuck werp hi inden ſande,
Dus was Segelijn ydelre hande.
Die reeuſe hadde ſijns grote ghere,
Eñ ſeghelijn die was al ſonder ghere;
Mer hi decte hem onder ſijn ſchilt,
Dat hi manlic voer hem hilt,
Als die vroem was ende ſtout;
Mer die ſchilt was ſoe verout,
Daer men raecte, daer ſtoef hi.

Van deze ſlegte wapenen en van het verroest zwaard, met welke Seghelijn hier geſtreden heeft, wordt te voren gezegd bl. 83. b.

Ander wapen ende ander ghere
Heeft die ridder dan. ——

Dit zelfde geval wordt verder aldus beſchreven bl. 86. a.

—— —— *die coene degen*
Hadde ander wapen, *ander* gheweer,
Ander ſchilt, *ander* ſpeer.

Ja dezelfde wapenen van *Seghelijn*, welke bl. 83. b. genoemd zijn *wapen ende* GHERE, worden bl. 86. a. genoemd *wapen ende* SWAERT, waer uit ten duidelijkſten blijkt, dat *ghere* en *ſwaert* door den Schryver hier onderling verwisſeld worden, en dus door

door hem als woorden van de zelfde beteekenis gebezigd zijn.

By onze taalverwanten vindt men dit woord ook in de zelfde beteekenis gebruikt: de A-Sax. hebben ȝaꞃ. dat LYE *Diction. Sax. et Goth. lat.* vertaalt *jaculum*, *telum*, *arma*. De Sueo-Goth. 𝔊𝔢𝔦𝔯, zie IHRE *Gloſſ. Sueo-Goth.* h. v. de oude Hoog-Duitſchers hadden GER, door SCHILTER *Gloſſ. Teuton. gladius*, door SCHERZ. *Gloſſ. germ. medii aevi*, *telum miſſile*, *jaculum*, vertaald: beide deze verklaringen van dit woord kunnen naar onze gedachten plaats vinden; daar het my voorkomt, dat ik dit woord in beide de beteekeniſſen gevonden heb, zoo wel voor *werp-pylen*, als voor *zwaarden*, welke laatſte beteekenis van 𝔤𝔥𝔢𝔯𝔢, by onze Ouden, ook in gebruik geweest is, zoo als de aangehaalde plaatſen, uit den *Roman van Seghelijn*, ons leeren. GER voor *zwaard*, *Fragm. de bell. Caroli M. cont. Sarac.* vs. 2496.

Ther ſite was under guoten knechten,
Sie kunden wole uehten
Mit ſpieze unde mit geren.

SCHILTER vertaalt deze woorden in zijn *Gloſſ.* aldus:

Hic mos erat inter bonos milites,
Sciebant bene pugnare
Haſtis atque gladiis.

 nog

nog eens vs. 4064.

Ogier ther wigant
Ther fuorte an ſinere hant
Ainen ſpannolraiten ger.

SCHILTER vertaalt ons GER hier door het Lat. *enſis*, dat my beter voldoet, dan dat men GER hier met SCERZ. in zyne *Aanteek.* op STRICKERUS Cap. III. ſect. 1. door het Lat. *funda*, een *ſlinger* of *werpnet* vertaale, ſchoon ik niet ontkennen wil dat ger in die beteekenis by *Strickerus* voorkomt, en ſtellen dan dat het woord voor *werpſpies* genomen, aldaar in eenen overdrachtelyken zin gebruikt word. GERE voor *telum miſſile*, vind ik by STRICKERUS VIII. 17.

Si ſlugen das vil groſſe her,
Das ſi chainer ſlachte wer
Gehelſen mochte da wider,
Vntz ſi erpaiſten darnider,
Vnd umme ſtundens mit den ſpieſſen
Vnd begundens vaſte ſchieſſen
Mit pheilen vnd mit geren.

het woord *ſchiesſen* beveſtigd onze uitlegging dat wy *gere* hier voor een *werpſpies* nemen moeten; dewijl het ons noodzaakt om aan eenig ſchietgeweer te denken.

Deze plaats van *Strickerus* is door HUYDECOPER in zyne *aanteek.* op *M. Stoke* aangehaald; doch hy verklaarde niet te weten wat GERE hier be-

beteekende, en de Hr. ALEWYN *Taalk. Aanmerk.* inde *Proev. van D. A. O. M.* in zyne verhandeling over *ghere*, *lacinia* en *ghere*, *cupiditas*, bl. 16. betuigt mede niet te weten wat GERE by *Strickerus* aanduiden moest: een oordeelkundig lezer onderzoeke nu of ik in de opheldering van deze derde beteekenis van ons **ghere** en byzonder ook in de verklaring van deze plaats, waar aan twee onzer grootſte Taalkenners geenen goeden zin hechten konden, gelukkig geſlaagd ben. [C.]

I. P. VII. B. x. C.

Vs. 43. **Latten.**] Het wonderwerk van den Heere Chriſtus, daar onze Dichter hier van ſpreekt, verhaalt ons *Lucas* in zijn *Euangel.* X, 18. & ſeqq. Het is opmerklijk, dat MAERLANT hier juist het woord **Lat** gebruikt heeft, om het Latijnſche *Tegula*, 't welk de *Vulgata* heeft, te vertalen. Niemand denke evenwel om het woord **lat** hier in die beteekenis te nemen, in welke wy het heden gebruiken. **Latte** was oulinks ook een *balk*, *asſer*, *trabs*. *Glosſ. Monſeenſ.* LATONO, *asſerum.* [in SCHILT. *Theſaur.*] *Glosſarium Aelfr.* Latta, *asſeres* [in E. LYE *Diction. Saxon. Latin.*] En in deze beteekenis moet men het hier nemen, en dan is het 't zelfde als of MAERLANT geſchreven had:

Doe lietmen eenen juchtegen neder
Dordie balken *voer ſine voete.*

De daken der Jooden waren vlak van boven, en dus kon MAERLANT hier niet denken, om dit

 woord

woord voor een dak van Latwerk gemaakt, dat de Franſchen *Lattis* noemen. —— Myne *Oude geſchreven Vertaling van het N. T.* vertaalt deze plaats van *Lucas* dus: *Doe clommen ſi op dat dac eñ doer die tegelen lieten ſine neder inde bedde inde middel voer ih'm.* *Ulphilas* heeft voor het Griekſche κεραμος van *Lucas* het M-G. SKALAGA gebruikt. d. i. ons **Schaalie**. De A-S. Overzetting heeft Ƿatel ⁊ þurh þa ƿatelas hyne mid þam bedde asendon beforan þæne Hælend. Het A-S. Ƿatulas is byna het **latten** van onzen MAERLANT. Ƿatel is in het A-S. *rijs*, daar men horden van vlecht. *Door de ryzen* wil dan zo veel zeggen als door de horde van ryzen gemaakt. Dan mooglijk heeft de beteekenis van Ƿatel zich oudtijds ook tot zwaar hout uitgeſtrekt, gelijk lat nu alleen maar van dun hout gebruikt wordt. [S.]

I. P. VII. B. XIII. C.

Vs. 3. **Tumde.**] Dit woord beteekent hier *Dansſen*. VINCENTIUS. MS. f. 170. c. *In illo tempere Herodes tetrarcha diem natalis ſui celebravit coram principibus et primis Galilee, ubi* ſaltanti, *puelle datum eſt caput Johannis pro munere.* Het ſteimt over een met het H-D. TUMMELN by WACHTERUS *Gloſſ. Germ.* door *ſaltare* vertaald. — De A-Sax. hebben tumban of, gelijk LYE *in Dict. Sax. et Goth. Lat.* heeft, tumbian; tumban leest men in de A-Sax. vertaling der Euangeliſten *Marc.* VI. 22. van het zelfde voorval, waar van MAERLANT hier ſpreekt ⁊ þa þa þære Herodiadiscan dohtor in-eode ⁊ tumbode. met deze vertaling komt, volgends D. VAN STADE **Erläuter.** ſ. 908. zeker Neder-

Sax.

Sax. HS. der Euangelien, daar men de aangehaalde woorden uit *Marc.* dus leest: **de dochter der Herodias tùmede**, volkomen over een. VON STADE verklaart **tùmede** door **tantſete**, zoo als men leest in de vertaling van *Luther*, in twee oude Nederduitſche, en in onzen Staten Bybel. In mijn HS. van het N. Teſtam. 1431. vind ik hier *ſpringen; Doe Herodias dochter in ghegaen was ende* ghe-ſpronghen *hadde*, voor welk woord ik in het zelfde HS. in het Euangelie van *Matthaeus*, by de opgave van het zelfde geval, lees *opten dach van Herodes gheboerte* ſpeelde *Herodias dochter voer hem.* Van welk woord MAERLANT zich mede hier bedient in zynen *Rijmbybel* f. 112. c.

Tien tiden maecte Herodes,
Daer hier of beſcreuen es,
Van ſiere gheboerniſſe feeſte.
Met hem waren alle die meeſte
Van Galylee; gheloeft das,
Dat die dochter Herodias
Spranc *ende* SPEELDE *in die zale,*
Dat Herodes bequam ſo wale.

Voor *ſpranc* en *ſpeelde* ſchreeft MAERLANT in den *Sp. H. tumde* en *ſpranc* d. i. *danſte* en *ſpronc*, en dus beteekent *ſpeelen* hier *dansſen.* in welk eene beteekenis dit woord by de oude H-Duitſchers ook in gebruik geweest is, zie WACHTERUS in SPILEN, *ſalire*, *ſaltare.* In de plaats, aldaar bygebragt uit *Luthers* Bybelvertaling, *Exod.* XXXII. 7. gebruiken onze overzetters het zelfde woord, als ook in den brief van Paulus 1. *Cor.* X. vs. 7. alwaar

de woorden van Moſes worden aangehaald, hier gebruikt *Luther* wederom het zelfde woord ſpielen het welk door D. V. STADE Erl. ſ. 596. verklaard wordt door tantſen und ſpringen. [C.]

I. P. VII. B. XXXIX. C.

Vs. 65. Grale.] Van eenen Roman, van den Grale ſprak onze Dichter hier voren *Prol.* 2. afdeel. (1. D. bl. 2.) De Heer *Steenwinkel* in zyne *Aanteek.* op die plaats verſtont door den *Roman van den Grale* eene beſchryving van eene zeer vermakelyke en aangename plaats, van welke *Veldenaer* gewaagt; doch dat onze Dichter hier eene andere fabelgeſchiedenis op het oog heeft, is zeker, en wel om reden, dat hier geſproken wordt van de verdichtſels, welken van Joſeph van Arimathea in den Roman van den Grale gevonden worden. Zie het 63. vs. Door den *Roman van den grale* zal men dierhalven hier verſtaan moeten de fabelgeſchiedenis van de ſchotel, in welke Joſeph van Arimathea het bloed dat by de kruiziging van den Zaligmaker uit deszelfs wonden vloeide, zoude opgevangen hebben

SCHERZIUS *Gloſſ. Germ. med. aevi* heeft GRAL, *der* H. GRAL. *ſacra patera.* Hy verhaalt te gelijk vry breedvoerig deze fabelgeſchiedenis; wy zullen onzen Lezer dezelve hier mededeelen, alleen om dat hy van dezen Roman by de Ouden lezende, den inhoud van dit werk weten zoude, de fabel luidt dus: deze ſchotel reeds op de maaltijd van onzen Zaligmaker en zyne leerlingen gebruikt, door Joſeph van Arimathea van Simon den melaatſchen voor zekeren prijs verkregen, en door hem ten tyden der

der kruiziginge gebruikt om het bloed van den Zaligmaker optevangen, vervolgends in eene kist opgeſloten, zynen zoon bygenoemd den biſſchop, nagelaten, deze nu, voegt men hier by, heeft het eerst de tafel van den H. Schotel (*menſam ſacrae paterae*) ingeſteld; aan deze tafel wierd de plaats, op welke de Zaligmaker voorheen was nedergezeten, open gelaten, en het was niemand dan Galaad, die uit den ſtam van Joſeph zou voordkomen, geoorloofd op dezelve neder te zitten, die dit ondernamen, wierden door de aarde, welke onder hunne voeten van een ſpleet, ingezwolgen, het welk ook hun te beurt viel, welke deze H. Schotel, uit de kist uitgenomen, aanſchouwden. Op de plaats van Galaad was dit opſcrift: *dit is de plaats van Galaad*, deze eindelijk (zoo men voorgeeft) in de IV. Eeuw geboren, zette aan dit verdichtſel geloofwaardigheid by, tot dus verre *Scherzius*, wiens woorden wy ten gevalle van den Neêrduitſchen Lezer in onze moedertaal overgebracht hebben. Hier van heeft de inſtelling van de Ridders van de ronde tafel door Koning Artur haren oorſprong, waar van wy gelegenheid zullen hebben in het vervolg nader te ſpreken. Op dezelfde wyze beſchrijft onze Dichter zelf dezen Roman III. VIII. LX.

In deſer tijt ſeit Elynant,
Dat hi vorwaer geſcreven vant,
Dat jn groten Bertaengen was
.j. hermite, alſict las,
Dien dingel togede een viſioen,
Dat menegen eeſt wonderen doen,

Van

Van Joſephe van Arimathien,
Den edelen ridder enten vrien,
Dje Gode vanden cruce dede;
Eñ vanden platele *mede,*
Daer God ſijn leſte mael wt at,
Doe hi met ſinen jongers ſat.
Deſe hermite, weetmen wale,
Screef dyſtorie vanden GRALE,
Datſ vander ſcottele, *der ic af ſeide,*
Alſe hi hem in witten donredach meide
God daer ſine jongren ſaten,
Eñ alle wt eenen vate *aten.*

dat de Roman van den *Grale* de grondſlag is van de zoogenoemde ridders van de ronde tafel, zien wy uit den tytel der Franſche vertalinge van dit werk te vinden by DE BURE *Bibliogr. inſtruct. Bell. lett.* N°. 3778. *Roman du ſaint Greaal qui eſt le fondement et le premier Livre de la Table Ronde:* Dat deze roman de hier verhaalde fabel bevat, blijkt uit de *Catalog. des Liv. de M. le Duc* DE LA VALLIERE. Tom. II. p. 608. daar ik N°. 3995 vind zeker MS. getyteld *Partie du Roman du San-Graal, contenant celui de Joſeph d'Arimathie.* — men leest hier van een gedeelte van deze Roman, om dat men by denzelven de hiſtorie van Koning Artur en anderen, welke hier uit, gelijk reeds gezegt is, zijn voordgeſproten, gevoegd heeft.

Dit oordeelde ik noodig te zeggen, om den lezer eenige uitlegging van dit verdichtſel en dezen Roman te geven. Niemand verwondere zich dat ik my zoo lang met deze fabel hebben opgehouden, want gelijk de heidenſche fabelkunde, tot recht

ver-

verſtand der oude griekſche en Latijnſche Schryvers noodzakelijk is, zoo wordt eene kennis van deze en andere fabelen gevorderd, wil men de Schryvers der middel-eeuwen wel verſtaan. Ik heb hier geen ander bewijs toe nodig dan de woorden uit onzen Dichter III. VIII. LX. aangehaald, welke, zonder dat men van dit verdichtſel eenige verklaring gaf, niet wel te verſtaan waren. Waar van nu deze benaming van *Graal* haren oorſprong heeft, zijn de Taalkenners niet eenſtemmig. Het aanneemlijkſte, naar mijn oordeel is, dat men de oorſprong zoeke in het Gaſcongiesch *graſal*, *patina*, en dan geloof ik dat men de benaming van dezen Roman uit de Franſche vertaling in de Nederduitſche overzetting behouden heeft, en dat dit woord op deze wyze in oude Hoog- en Nederduitſche Talen aangenomen is. Men leest het op verſcheiden plaatſen door *Scherzius* aangehaald uit PH. MANESSII Samml von Minneſingeren aus dem ſchwäb. zeitpunct, van welken wy den Lezer hier eene zullen mededeelen, waar Maria dus ſpreekende voorkomt: *ich bins der* GRAL *damit der eren kuinig den leiden vber vacht.* Hier by kan ik nog voegen eene plaats, die men in het uittrekſel uit dit werk vindt in de Prob. von alt. Schwäb. Poeſ. ſ. 230.

Ich ſonge ouch wol wie titerel
Die templeiſe bi dem GRALE *zuge.*

RICHELET *Diction.* heeft GRAAL, *vaiſſeau precieux, qu'on montre à Gênes avec grande cérémonie, parce, qu'on croit qu'il ſervit à la Cène de notre Seigneur.* [C.]

I. P.

I. P. VII. B. LI. C.

Vs. 27. **Minne.**] Over de beteekenis van dit woord heb ik den Taalminnaren reeds mijn gevoelen medegedeeld in onze *Taelk. Mengel.* bl. 58. ik zeide dat dit woord by onze oude Schryvers in eenen ruimer zin genomen wierd, dan de Hr. HUYDECOPER aan het zelve gehecht had. En wel verre dat het my is voorgekomen dat myne uitlegging geen ſtreek kan houden, ben ik door menigvuldige voorbeelden, na dien tijd ontdekt, in mijn gevoelen te meer beveſtigd. Ik ſtel derhalven dat het woord **Minne** by onze oude Schryvers genomen wordt, *om iemand, wien men liefde en genegenheid toedraagt, mede aan te ſpreken. Zoo wel door eene vrouw tegen eenen man, als door eenen man tegen eene vrouw.* De volgende voorbeelden, gevoegd by die, welke reeds in de *Taelk. Mengel.* bygebracht zijn, en op welker gezag alleen de Heer KLUIT (nieuwe uitg. van HOOGSTRAT. *Naamw.* bl. 326.) deze meer algemeene beteekenis aan het woord **minne** heeft toegekend, bewyzen volkomen ons gezegden.

Onze Dichter in zynen *Rijmbybel*, f. 42. a. daar *Samuel* door *Eli* met dezen naam worden aangeſproken.

Mittien riep dien jongher man
Onſe Here al openbare
M' hi waende dat Hely ware
Tot hem haeſti ende liep
Te Hely en vraghede twi hine riep
Hely penſede openbare

Dat

Dat die ſtemme van onſen Here ware
Ende ſeyde minne *ganc legghen neder*
Ende of men hy echt roept weder
So ſpreect Here het hoort diin knecht.

Zie onze Overzetting I *Sam.* III, 8. en 9. *Sp. Hiſt.* III. III. xxii. Een vader tegen zynen Zoon.

Des auondſ eſ Ruſemiaen
Te ſinen zone gegaen,
Eñ ſeide: minne *doet v cledre wt,*
Eñ gaet ſlapen bi uwer bruut.

III. VII. xxxiii. tegen eenen knegt, welke twee korven met ſpyzen moest overbrengen.

Yſaac blidelike ontfinc
Den corf, eñ ſeide groten danc;
Maer, minne! *merc in dinen ganc*
Dat niemene toten corue gaet,
Die ouer zide geborgen ſtaet,
Daer es inne een ſerpent,
Coemſture an, du wertſ geſcent.

III. VIII. lxxvii.

Amelis van wondere groot
Viel in ōmacht eñ van vare.
Die Cō. dedene vpheffen dare,
Alſe een edel man van zinne,
Eñ ſeide: veruaerdi niet minne!
Stant vp ſtoutelike, eñ kere
Vandi ſeluen deſe onnere.

Ge-

Gedicht van den III. *gaerden* HS. vs. 125. daar Seth aldus door den Engel aangeſproken wordt:

> *Die inghel ſprac: wel ſoete* minne!
> *Biedt v hoeft ter doeren inne,*
> *Endeziet al omme int Paradijs,*

Deze voorbeelden zullen, dunkt my, in ſtaat zijn, om ieder volkomen van de waarheid myner meeninge te overtuigen. [C.]

I. P. VII. B. LXXVIII. C.

Vs. 3. **ymmene.**] Schoon het II. HS. hier **minne** leest, dunkt my, dat de waare lezing **ymmene** is. 't Is waar het woord **minne** is meer bekend, dan **ymmene.** doch de zeldzaamheid van **ymmene** doet hier niets ter zaak, om de lezing van **minne** den voorrang te geven, en als echt aan te merken. De reden waarom **ymmene** hier moet behouden en niet in **minne** veranderd worden is deze. Voor eerst is het HS., het welk wy in deze uitgave gevolgd hebben zekerlijk veel ouder, dan het ander, daar wy de *variantes Lectt.* uit hebben aangeteekend. Het oudſte, als het min vervalschte heeft immers allen ſchijn van de beſte lezing en die het naast aan het oorſpronglyke is, behouden te hebben.

II. Komt de lezing van **ymmene** nader aan het Latijn van het *Specul. Hiſtor.* van VINCENTIUS by wien ik dit verſierd, doch in die tyden van diepe onkunde, meer dan te veel geloof vindend mirakel door Maria verrigt, dus verhaald vinde f. 80. a. *Clericus quidem ſuppetente rerum copia, ſeculo deditus*

ma-

matris domini amorem et reuerendam eius memoriam ſic animo eius indixerat ut quandocumque eccleſiae ingreſſus vel per eccleſiam ei contigeret tranſitus: nulla ſeculi ſolicitudo, nulla ſurripere poſſet obliuio, quin cum omni deuotione et humilitate genu flexo illa angelica ſalutatione eam honoraret, dicens: AVE MARIA et rel. In een HS. van dit zelfde *Specul. Hiſtor.* onder ons beruſtende, lees ik in plaats van *matris domini amorem* et rel. *matrem dei venerabatur vt* et rel. en deze lezing ſchijnt wel door MAERLANT gevolgd te zijn: want dit woord *venerabatur* dunkt my, wordt zeer wel uitgedrukt door ymmene, *Lofzangen*, waar mede die *Clerk* Maria vereerde, te meer daar VINCENTIUS zelf die lofzangen naderhand opnoemt: Ja zelf ſchijnt het my toe, dat MAERLANT door dit ymmene dat heeft willen uitdrukken, het geen hy in zijn nog onuitgegeven *Gedicht van de* V. *Bloemen* noemt, *loven ende benedien.*

Vro ſo waerdi eec marie
Doe Jheſus v ſone vrie
Vander doet te liue op ſtont
Recht eeſt dat elc kerſtijn lie
Ende v love ende benedie
Omme dit elc gelouich mont
Maget vol alre doget
Ghi die aldus waert verhoget
Als v ſelven wel is cont
Helpt mi wtvercorne ioget
Ter noet want gijt wel doen moget
Jegen den fellen helſchen hont.

Maar hoe komt dan de afſchryver van het HS. B

aan minne? Dit is zeer gemaklijk te begrypen. Ymmen is geen zeer gemeen woord; de affchryver heeft of dit niet verſtaande, of onduidlijk geſchreven zijnde, in zijn HS. 't niet kunnende lezen, zynen toevlugt genomen tot het Latijn van VINCENTIUS, of den *Mariale magnum*, en daar het woord *amorem* vindende, gelijk wy het nog in de uitgave van het *Speculum Hiſtoriale* lezen, heeft hy van MAERLANTS ymmene *minne* gemaakt, zo als hy ook vertweendelike van onzen Dichter in *zere wereltlike* veranderd heeft, om dat hy mooglijk begrepen heeft, dat *verweendelike* het Latijnſche *ſeculo deditus* niet uitdrukte; daar het ondertusſchen een zeer juiſte vertaling er van is. KILIAEN heeft vertweent. *Glorioſus*. Wy zeggen tegenwoordig *grootsch*. *Eene grootſche huishouding* is by ons *eene huishouding ingerigt naar den heerſchende ſmaak der wereld*, d. i. *eeuw*, *dien wy beleven*. Zo ook *een grootsch leven leiden* is *een leven naar de wereld leiden*.

III. *Is* het woord ymmen, ſchoon zeldzaam, niet zonder voorbeeld by anderen oude Schryveren. *Regel van dat leuen des oerden der aermer ſuſteren*. HS. f. 34. a. *Item tot alle onſer lieuer vrouwen getijden ſullen alle die ſuſteren recht opſtaen ſonder aenlenen ten wair dat ſi van crancheit niet ghedaen en konnen Mer tot alle ons heren getijden ſo mogen die ſuſteren anlenen ſonder alſ men leeſt die* ymmens, *magnificat eñ Nunc dimitti*. — *Onſer Vrouwen Souter*. HS. f. 8. a. *Cloppet tot harē bīnētſtē in* ymnenē *en in pſalmē eñ mit deuoten ſanghe: eñ ſi ſel w drupē die gracie haerre ſuethticheit*. — Ymmen is verbaſterd van het Latijnſche *Hymnus* en beteekent, gelijk uit de zo even bygebragte plaatſen blijkt eenen *lofzang*. De aflating of byvoeging van eene h was by de

Ou-

Ouden zeer gemeen [zie de *Aanteek.* op I. P. I. B. 1. C. vs. 18.] By de A-Saxen wierd ẏmen ook gebruikt voor ons *roem*, *lof*. Pſalm. CXLVIII, 14. ẏmen eallum halıgum hıꝛ. 't welk de onze hebben overgezet: *den roem aller ſijner gunſtgenooten.* In dezen zin nemen ook de Engelſchen hun *Hymn.* nog. Zie S. IHONSON *Diction. of the Eng. Lang.* h. v. [S.]

I. P. VII. B. LXV. C.

Vs. 150. **Ingheſinde.**] Dat is *huisgezin*, *huisgenoten*, bepaaldlijk *huis dienstboden*, *het gevolg van den Heer*. De zamenhang geeft dit duidelijk te kennen: de moeder en de vader, ja het geheele huisgezin ſtonden op. In **B**. leest men *gheſinde*, dat noch heden by ons, hoe wel in eene eenigzins veranderde beteekenis gebruikt wordt: KILIAEN teekent **Ingheſinde** op als een oud Vlaamsch woord en verklaart het *familia.* IO. IHRE *Gloſſ. Suiogoth.* INGESINNE, *familia*, *famulitium*, dat hy afleidt van INNE, *domus.* [by WACHTER. *Gloſſ. germ.* welke hier verdient nagelezen te worden,] en dan zal ons *huisgezin* juist overeenkomen met het oude *ingheſinde*, waar voor de oude Hoog-D. hebben ingeſinde, by SCHERZIUS *Gloſſ. germ. med. aevi* vertaald *famulitium. Jus Prov. Alem.* Cap. CCC. §. 2. daar gezegt wordt, dat een ſchuldenaar, die nog zijn ſchuld voldoen, nog borgen ſtellen kan, door den rechter aan den ſchuldeiſcher zal worden overgegeven; *dan* (vervolgt de wet) *ſal er behalten reht, als ſin* ingeſinde. *Hunc ille penes ſe retine-*

ve valet, *uti alios* famulos *ſuos*. Prob. der alt ſchwäb Poeſ. ſ. 204.

Da iſt vil wert ich rouch ſin ingeſinge.

Zie anderen voorbeelden by HALTAUS *Gloſſ. Germ. med. aevi v.* INGESINDE: Ingeſinde wordt ook, (en dat ſchijnt wel de oudſte beteekenis van het woord te zijn) gebruikt voor eenen bedienden. Dezelfde Proben ſ. 104.

Ich bin des milten Lantgraven ingeſinde.

en zoo gebruikt OTFRIDUS ook *diufeles geſinde* voor *Diaboli miniſter*. dat deze de oudſte beteekenis dezes woords is, zegt WACHTER *Gloſſ. Germ.* v. GESIND, *famulitium*; naderhand echter, vervolgt hy, is het genomen voor het geheele huisgezin, voor den geheelen ſtoet van dienstknechten. De afleiding van dit *geſind*, welke ons *Wachterus* opgeeft, is aldus aanneemlijk, dat het namelijk zynen oorſprong heeft van *geſind*, *comitatus*, (welks oudſte beteekenis is *comes*, *reisgeſel*, waar voor de A-Sax. hebben ȝeꞅιꞇh, *comes*, a ꞅιnꝺ *iter*.) om dat het gezin, de ſlaven en ſlavinnen hunnen Heer overal, byzonder ook op reis vergezelden, van den zelfden oorſprong is buiten twyfel ons *inghеſinde*, en het oude Hoogd. ingeſinde, behalven dat men hier door bepaaldlijk zal verſtaan moeten hunne bedienden, hunne knechten, *famuli domeſtici*, zoo als *ingeſinde* door HALTAUS *Gloſſ.* l. c. vertaald wordt. [C.]

I. P. VII. B. LXVI. C.

Vs. 65. **Prouete.**] *Proueie* beteekent het *heimlijk gemak*, *Latrina*. zoo komt het my voor uit het Latijn van VINCENTIUS MS. te kunnen verſtaan worden —— *ſic naſcitur infelix puer*, *ſumpturus de ortu occaſum de initio finem*, *nam ſeua tygris vix bene natum arripiens ſuffocavit et ſuffocatum in yma latrine proijciens*, *propera ſepulturam damnavit et tunc quidem homines tam grande piaculum latuit*. [C.]

I. P. VII. B. LXV. C.

Vs. 217. **Packers.**] In het geheele werk van onzen Dichter, heb ik dit woord ſlegts tweemaal aangetroffen, zonder ook by andere gelijktydige Schryvers eenige voorbeelden hier van te kunnen ontdekken, of eenige ophelderingen uit onze verwantſchapte talen te bekomen, welke echter de beteekenis dezes woords zy, hebben wy uit het Latijn van VINCENTIUS kunnen opmaken. **Packers** beteekent, *melaatsch*, VINC. *leproſus*. Ja onze Dichter legt dit woord zelf uit in het volgende LXIX. Cap.

Ten vierden daghe wart altemale
Sijn anſcijn eene rode ghale,
So datmen waende al openbare,
Dat hi al puur pakers *ware*.

VINC. op deze laatst aangehaalde plaats: *ut ab omnibus*

bus elephantico morbo percusſus diceretur. Voor **Pat-kers** hier door MAERLANT gebruikt, vind ik in eene vertaling *der Mirac. onzer Vrouw.* in onrijm HS. f. 43. b. *doe quam die maer, dat daer een vrouwe ghecomen was, die die* lazarie *conde verdriuen. Eñ des heren broeder, die dat kint vermoert hadde die was* laſarus *ghewordęn: Doe ſeyde* enz. vergelijk hier verder mede *vs.* 198. als mede het 215. van dit zelfde Hoofdſt. daar MAERLANT voor de zelfde ziekte, waar voor hy naderhand het woord **Pakers** gebruikt, *Laſerie* ſchrijft. [C.]

I. P. VII. B. LXVI. C.

Vs. 183. **Ope.**] Hier voren bl. 15. in de *Aanteek.* op het 18 vs. van de I. P. I. B. I. C. toonden wy door verſcheiden voorbeelden, dat onze Ouden de **h** nooit voor eene letter gehouden hebben, zoo als aldaar breeder bewezen is, en dikwils voor eenen klinkletter voegden, alwaar wy die **h** thands nooit meer bezigen; doch wy zeiden daar ter plaatſe, dat ook integendeel deze aanblazing by de zelfde oude Schryvers wierd agtergelaten in woorden, waar by wy dezelve thands altijd voegen. De volgende voorbeelden kunnen dit beveſtigen. **Ope** dierhalven, dat hier by MAERLANT, voorkomt beteekent *hope*, *ſpes.* Zoo ook hier agter IV. III. XV. VS. 23.

Vp ſijn ſoccoers ſtont vele h'. open

d. i. *op zyne hulp was voornamelijk, of veel al hun hoop*

hoop gebouwd. Alsberg voor *Halsberg* gelijk meeſt al geſchreven wierd, by onzen Dichter I. III. XXIV. VS. 44. —— alf voor *half* III. VIII.

—— Eñ heeft geheven,
Te Compiengen jn die ſtat,
Van Clodoueuſe alf *den ſcat,*
Die Dagobrecht achter hem liet.

ook hier voren I. I. XXX. VS. 43.

Nort van Bartaenyen in die Zee
Eſ een eylant, hiet Tylee,
Daert alf *tjaer nacht eſ eñ* alf *dach.*

elle voor *helle, orcus* III. VIII. XL.

Ic peinſde dat ware die helle;
Mijn leetſman ſprac: mijn geſelle!
Neen, dit en es die elle *niet.*

out voor *hout, getrouw, fidelis* I. IV. XXIII.

Want ſoe Dariuſe oint was out,
d. i. *Want zy was Darius altijd getrouw.*

Agelen voor *hagelen, grandinare*, I. V. XXXIII.

—— alſe die ſcaren ſouden ſtriden,
—— —— —— ——
Wart het aehelende *ſo ſere,*

> *Eñ reinde* [d. i. *regende*] *ſo vtermaten*
> *Waeſt lief of leet, ſi moeſtent laten.*

Voor *hameide*, *ſlagboom*, zo als men by VELTHEM VI. XXVII. leest, of zoo als MAERLANT heeft *hameeden* IV. II. LIII.

> *Een wint die dueren vp ſtac,*
> *Die tſlot eñ* hameeden *brac,*
> *So groot quamen die vlagen ſciere*
> *Die dueren vlogen an de maſiere.*

ſchrijft JAN VAN HEELV. *Slag van Woer.* HS. bl. 30. Ameide.

> *De gravinne Margariete*
> *Van Vlaenderen was daer mede,*
> *Die verwarf doen enen vrede*
> *Eñ bracht te ſoenen in dier manieren!*
> *Dat die bisſcop met hen vieren*
> *Riden ſoude met gheleide*
> *Te Mechelen in aen die* ameide:
> *Want die bisſchop hadde geſweren*
> *Bi ſinte lambrechte te voren,*
> *Dat hi te Mechelen toe ſoude,*
> *Eer hi weder keeren woude,*
> *Alwaert dien van Brabant leet.*
> *Om te volbringhene ſinen eet*
> *Gheſtade men hem doen, dat*
> *Hi riden mochte voor die ſtat*
> *Ende aen die* ameide *ſlaen ſijn hant.*

Voor *hijmne*, *hijmnus* gezang heeft onze Dichter in zynen *Rijmb.* f. 53. c. ymp̄nen.

Der wachters vanden tempel waren
·iiij· duſent tere ſcaren,
Ende ·iiij· duſent min no more
Die ympnen *ſonghen onſen Here.*

voor dit *ympnen* ſchreef MAERLANT hier voren *ymmene*. l. VII. Cap. LVIII. vs. 3.

Maer die ymmene *van onſer Vrouwen*
Eñ hare gedincneſſen met trouwen
Hilt hi vaſte, voer alle dinc.

Zie de aanteek. over *ymmene* hier voor, het is het zelfde als *ympnen* dat in den *Rijmbybel* voorkomt. Daar de M meermalen met de P verwisſeld, of dezelve na zich trekt, zie de voorbeelden by WACHTERUS *in Proleg. ad Gloſſar. Germ.* ſect. III. [C.]

I. P. VII. B. LXVI. C.

Vs. 193. **Dinghuis.**] **Dingen** verklaart ons KILIAEN *Diſceptare, contendere, certare, cauſas agere, lites agere, litigare, iudicio concertare* et ſax. *Iudicare, cognoſcere cauſas* vulgo *bannire*. Doch alle deze beteekenisſen zijn maar overdragtelijk. De eerſte of grondbeteekenis [*ſignificatio primitiva*] is

by hem niet te vinden, ten zynen tyde zal die denkelijk al geheel in onbruik geraakt zijn. M. STOKE heeftze ons behouden B. I. vs. 304.

Hier latic vanden kaerlinghen
Mijn ſcriven bliuen eñ mijn dinghen.

Zeerwel verklaart de geleerde HUYDECOPER deze plaats, zeggende: **dinghen** is *zeggen*, *praaten*, *dicere*. Hoe G. VAN HASSELT deze plaats kan bybrengen, om te bewyzen dat **dinghen** ook *diſceptare* beteekent, begrijp ik niet. Ik zoude by deze gelegenheid nog wel eenig verdere aanmerkingen over deze uitgave kunnen doen; maar wil liever zulks ſtil zwygende daar laten. De man heeft toch het gebrek der Afdrukſelen van KILIAEN verholpen, en hiermede heeft hy den beoeffenaaren onzer taale geenen ondienst gedaan. Zyne aanteekeningen alleen hadden behooren achter te blyven. Dan dit in 't voorbygaan. Het gebruik van 't werkwoord **dingen** voor *dicere* heeft de Heer HUYDECOP. ook nog nader door een voorbeeld uit *Walewein* beveſtigd. Uit deze beteekenis van *dicere*, *loqui* is die van *certare*, *cauſas agere*, *judicare* geſproten. In welke beteekenis het onze Dichter gebruikt P. IIII. B. III. C. IIII.

Eenen Onger dien ſi ſouden dingen
Eenen ſtake ſloegen aldure
Om dien mort van dien gebure.

Van **Dingen** is **Ding** eertijds *colloquium* daarna *judicium*, *cauſa forenſis*. *lis*. Hier van zijn de volgende te zaemgeſtelde woorden als: **Dinghuis** by onzen Dich-

Dichter en *Bybel* 1477. *Heſt.* V. *Ende hi* (Koning) *ſat op ſijn ſtoel in dat* dinghuys *vander palleys.* Voor **dinghuys** heeft de *Bybel* 1531. hier *cancelerie* — *Clare Spieg. der Waracht. Chriſt. Maechd.* bl xcj. *Aldus dan nadien dat Jeſus langen tijt geſtaen hadde opter puyen vanden* Dinghuyſe *des rechters Pilati — ende daerna al ſpottende eñ lachende* (hebben ſi) *hem gebracht vanden* Dinghuyſe *beneden inder ſtraten.* Uit deze voorbeelden ziet men duidlijk, dat **Dinghuis** het zelfde is als ons tegenwoordig, vooral op de Dorpen, zeer in gebruik zijnde woord *Rechthuis.*

Dingtrone noemt de *Vertaler* vanden *Bybel* 1477. dat geen, 't welk by ons *Rechterſtoel* hiet. iiij. *Reg.* *ſo quam ſi in totter ſcaren van ſheren tempel ende ſach die Coninc ſtaende op die* dinge trone *na coſtume.* Voor dit **Dinge trone** gebruikten de Ouden meest **Dingſtoel**. *Bittere ure des doods.* HS. f. 14. a. *Alle menſchen ſullen ſtaen voer den* dinghe ſtoel *Criſti.*

Dingbank is *Rechtbank. Clare Spieg. der W. C. Maechd.* bl. CLXXV. *Ick ſie den onſienelijcken rechter bouen my, dat is Chriſtus voor wyens* dingbancke *ik terſtont gepreſenteert ſal worden.* — **Dingebanc** gebruikt L. VAN VELTHEM in de beteekenis van *Dinghuis, rechthuis. Spieg. Hiſtor.* B. I. C. XLII. vs. 48.

Te Triecht dedi haer galgen breken
Met crachte, iegen haren danc,
Eñ daer toe mede haer dingebanc
Dedi daer werpen ouer ruegen.

Hiermede zoude ik deze aanmerking kunnen beſluiten, dan eer ik er afſtappe, wil ik nog ten

nut-

nutte van jonge beoeffenaaren onzer taale nog een kleine uitſtap doen, ten opzichte van de verwandſchapte taalen. Behalven het weinige, dat wy nog overig hebben van 't M-G. A-S. en F-Th. zo zijn ons van geen geringe dienst tot het naſpeuren van den oorſprong en afleiding van zommige woorden de *voces latino-barbarae*, zo als menze noemt, welke by de Schryvers van de middeleeuwen gevonden worden en waar onder er veele zijn, die wat hunnen oorſprong aangaat, of zuivere M-G. A-S. of F-Th. woorden, of naar de Latijnſche woordbuiging, of met byvoeging van eenen Latijnſchen uitgang verbaſterd zijn. GROTIUS heeft ons eene geheele lijst van zodanige woorden gegeven in zyne *Hiſtoria Gothor.*, getrokken uit PAUL. DIACONUS, JORNANDES en anderen. Het *Gloſſarium* van DU CANGE is vol van zulke woorden, en zoude eenen ongelooflyken voorraad hier van opleveren, indien iemand zich eens wilde verledigen, om dit werk met dit oogmerk te doorbladeren. Dan in beide deze genoemde werken zijn veele misſlagen begaan, die ligtelijk den minkundigen op eenen verkeerden weg kunnen leiden. Dus is het gelegen met het woord, HUSTINGUS, dat GROTIUS in *Explicat. Voc. quae in Hiſt. Gothor. Vandal. et Longob. occurrunt.* p. 581. verklaart door *domus judicii*, ons Dinghuis, 't F-Th. DINCHUS, *praetorium*. [By TATIAN. *Harmon. Euang.* Cap. cc. welke plaats zeer overeenſtemt met de boven *aangeh.* uit de *Clare Spieg.*]. Hier in zijn HUGO GROTIUS nagevolgd SPELMAN, DU CANGE, JO. PH. PALTHENIUS, en deze allen ten laatſten WACHTER in *Gloſſ. Germ.* — De bedorven ſchrijfwyze en de Latijnſche uitgang hebben deze allen, ſchoon zeer geleerde mannen, misleid.

SOM-

SOMNERUS alleen is de man; welke naar mijn oordeel het woord wel begrepen heeft en zich niet heeft laten misleiden door het barbaarsch Latijn. Hy heeft begrepen dat het een zuiver A-S. woord is, naamlijk hyhſtðing te zamen gezet uit hyhſt, *ſummus*, *ſupremus* en ðing, *judicium*, en dat het dus niet anders beteekent, dan *ſupremum judicium*, *het opperſte*, *het hoogſte gericht*. de A-S. y verwiſſeld met u en de uitgang us er by gevoegd maakt *Huſtingus*. Voor deze herſtelling van dit A-S. woord pleiten niet alleen allen de plaatſen, daar dit woord voorkomt by DU CANGE in *Gloſſar. Med. et inf. Latin.* maar ook de tegen de taaleigenſchap ſtrydende te zamenzetting der woorden. 't Is waar men heeft in die Eeuwen der drieſte onwetenheid toen de geleerdheid niet alleen, maar het lezen en ſchryven zelf by de onkundige, hoewel naar hunne meening zeer ervaren Moniken alleen beruſtede, al zeer wonderlijk met het te zamenvoegen van woorden omgeſprongen. Een voorbeeld zal voor allen voldoen. De zondag voor dat de vaſten begint, wordt by de ſchryvers van de Middel-Eeuwen *Carniprivium* et *privicarnium* genaamd. — Dit zy voor ditmaal genoeg hier van [S.]

I. P. VII. B. LXVIII. C.

Vs. 72. **Kemenade.**] **Kemenade** beteekent in het algemeen eene *Kamer*, een *vertrek* in dezen zin kan dit woord op deze plaats van onzen Dichter ook genomen worden; doch het is niet onwaarſchijnlijk dat MAERLANT het zelve hier in eene meer bepaalde beteekenis gebruikt heeft, en wy

er dierhalven door verſtaan moeten eene *ſlaapkamer.* Dit zou men niet onvoegzaam kunnen opmaken uit het Latijn van VINCENTIUS MS. f. 187. c. daar men leest: *mane repperit ſe in domo et lecto ſuo.* Dit alles drukt MAERLANT hier uit door ons **Kemenade**, en daar de Biſſchop zich dus in zijn *ſlaapkamer* bevond, zou **Kemenade** hier bepaaldlijk voor *ſlaapkamer* kunnen genomen worden. En zoo vindt men het vertaald by den TEUTHONISTA op het woord *Camer*, *Kamenade*, *Camera*, *Cubiculum*, zoo ook SCHERZ. *Gloſſ. Germ. medii aevi* KEMENATE, *cubiculum*; doch *Kiliaen* vertaalt **Kemenepe**, dat het zelfde is met **Kemenade**, door het Lat. *cœnaculum*, d. i. *eetkamer*. Het komt my dierhalven voor, dat **Kemenade** in het algemeen een *Kamer* beteekent, ten welken einde dezelve ook gebruikt mag worden; doch dat dit woord ook zomtijds voor eene *Kamer*, tot het een of ander byzonder gebruik ingericht, genomen is, het welk men dan uit de bygevoegde omſchryving ontdekken kan; doch zo hier van geene blyken zijn, beteekent het in het algemeen een *Kamer*, even gelijk het Latijnſche *Caminata* in de middel-eeuwen in gebruik, en by DU CANGE *Gloſſ. med. et infin. Lat.* verklaard *Camera*, *conclave*, *coenaculum quodvis in quo caminus exſtat:* ook leest men in een der aldaar bygebrachte plaatſen, *caminata dormitoria.*

SCHILTERUS *Gloſſ. Teuton.* heeft KEMINATEN, *Caminata*, *coenaculum*, *conclave.* men vindt dit in het *Fragm. de Bello Caroli M. contra ſarac.* vs. 1254.

> *Er* [*ther Kuning*] *notheret zwelef Herren*
> *In ſine* Kemenaten.

STRICKERUS *Exped. Hiſpan. Caroli M.* Cap. X. *ect.* X.

Div Chunigin weiſet in
In ein Kemenaten *hin*,
Do er den Chunich Marſilien vant,
Der hies in je ſa zu hant
Got willechomen ſein.

In de uitgave van dit werk in den *Theſ.* van SCHILTER leest men hier *Chomenaten*, doch volgends aanteekening van SCHERZIUS wordt in een der HSS. gelezen *Kemenaten*, welke lezing wy verkiezen. Hier wordt het woord in den ruimſten zin gebruikt en beteekent in het algemeen een Kamer, zoo wordt KEMENAT ook door het H-D. Kammer, Zimmer verklaard in het *Gloſſar.* achter de Prob. der alten Schwäb. Poeſie. [C.]

I. P. VII. B. LXIX. C.

V. 18. Een ſire ogen.] Dat men het woord een, het welk in het HS. B niet gevonden wordt hier behouden moet, blijkt voor eerst uit het Latijn van VINCENTIUS *Chron.* f. 82. a. *ad domum ſuam reductus cecitate oculi dextri perdurante, lumen ſiniſtri recipit.* Wy zien dus dat hier niet van het verlies van beide de oogen geſproken wordt; maar ſlegts van het rechter oog het welk MAERLANT hier onbepaald uitdrukt door het verlies van een der beide oogen. Maar ten anderen is het klaar, dat de afſchryver van het HS. B hier het woord een door onachtzaamheid heeft overgeſlagen; want zoo

er

er van de beide oogen geſproken wierd, zou MAERLANT niet geſchreven hebben **ſire ogen** (waar in beide de HSS. over een komen) maar **ſine ogen**. Het een en ander bewijs laat ons dus geen twyfel over, om met het HS. **A** te lezen **een ſire ogen**, dat is *een zyner oogen*. Ik teeken dit eigenlijk aan om den Lezer het onderſcheid tusſchen den tweeden en vierden naamval te doen opmerken, waar in onze Ouden nooit eenigen misſlag begingen [C.]

I. P. VII. B. LXXVII. C.

Vs. 34. **Noſet.**] **Noſen** is *verdrieten*, in **B** leest men *vernoyt*, dat verdrieten beteekent, gelijk men nader toonen zal. **Noſen**, voor *verdrieten* wordt by KILIAEN niet gevonden, hy heeft **nooſen**, *nocere* d. i. *ſchaden*, het komt my echter voor, dat beide deze woorden van eenen oorſprong zijn, dewijl het lyden van eenige ſchade ook zekerlijk met verdriet vergezeld gaat. Het werkwoord **noſen** komt zeldzaam by onze oude Nederduitſche Schryvers voor. Het zelfſtandig **noſe**, waar voor KILIAEN heeft **noyſe i. ſchaede**, vindt men by VELTHEM II. XXXIV. VS. 45.

> *Want hi daer ouer* [het water] *ſonder dere,*
> *Ofte ſonder enige* noſe *reet.*

III. XXXV. VS. 28.

> *Doen dit ſagen die Galoyſe,*
> *Daden ſi der Ingelſcen groote* noſe.

In het zelſde Hoofdſt. vs. 62. leest men *noyſe*, zoo als KILIAEN heeft, maar dit heeft LE LONG zeker voor een ander woord, doch ten onrechte, aangezien, gelijk ik daar ter plaatſe nader toonen zal. [C.]

I. P. VII. B. XCVII. C.

Vs. 53. **Achtinghe.**] Onder alle de beteekenisſen, die KILIAEN geeft aan ons **achten, achte hebben, achte, achtinghe** is er niet een, welke eenige overeenkomst heeft met die, in welke wy by onzen Dichter hier en op de nog aangeteekende plaatſen vinden **Achtinge hebben**, en behalven onzen Dichter is het ons by geenen anderen ſchryver in dezen zin voorgekomen: want het **in achtinge nemen** het geen men by onze Overzetters *Hoſ.* IIII, 10. vindt, is geheel iets anders. De *vulgata* leest: *Dominum dereliquerunt in non cuſtodiendo.* **Achtinge hebben** beteekent hier by onzen MAERLANT *begeerte hebben.* Zo komt het in deze plaats voor, daar *Tiberius* gezegd wordt *achtinge te hebben* om het Roomſche rijk aan Druſus na deszelfs dood te laten. Op gelyke wyze leest men ook P. IIII. B. I. C. x.

Alſe Karel hadde vromelike
Verwonnen menech Conincrike
Haddi achtinge, *dat hi woude*
tAken ruſten in ſiere oude.

Nog eens P. IIII, B. II, C. xi. van Willem Rob-

K berts

berts Rollents zoon, die altoos zeer groote begeerte en lust had om Monik te zijn:

Hine hadde achtinge *moenc tſine.*

By de Taalverwanten zal men van deze ſpreekwijs ook geene ſpooren vinden. **Achten** is in het F-Th. wel *conſultare*, *deliberare*, doch dat is geheel iets anders, dan de ſpreekwijs van onzen MAERLANT, zie WACHTER in *Gloſſ. Germ.* col. 18, 19. [S.]

I. P. VIII. B. XIIII. C.

Vs. 58. **Droghenare.**] Van dit woord heeft zich onze Dichter nog eenmaal in dit werk bediend P. I. B. II. C. L. vs. 43. wordende daar de beſchuldigers van de kuiſche Suzanna onder andere benaamingen ook **drogenaren** genoemd:

Die valſche papen, die elſce honden,
Die ontſaghen ne ghene ſonde,
Die ziele verterres, die drogenaren,
Die ontwetende loghenaren
Die gabaſe, die ſcuwen bouke,
Die ypocriten, die ſlupen in hoeke,
Seiden.

Uit welke plaats vergeleken met deze duidlijk blijkt, dat **drogenaar** eenen *bedrieger* beteekent, zo als KILIAEN ons leert; **droghener** vet. Sax. **j.**

be-

bedrieger. *Gloſſ. Monſ.* p. 384. TRUGINARI, *impoſtorem.* Drogenaar komt af van drogh, *Fraus impoſtura.* *Faſciculus Temporum.* f°. LIJ. b. *doe hilickte Antichus* [l. *Antiochus*] *magnus ſijn dochter die Cleopatra hiet ende xiij jaer out was aen deſen Epiphanem in* droch —— —— *doe veruolchde ſijn ſoen dat oude* droch *ende verſloech ptolomeum Epiphanem.* hier van ook drochlick by denzelfden ſchryver. f. LIIIJ. b. *Want ſijn broeder ontnam hem dat rijck* drochlick. H. L. SPIEGHEL in zynen *Hert-ſpieghel* B. I. vs. 32.

De bürger twiſt en krijgh, die 't Neerland overtrekt,
Die 't vollik ſlecht en recht, tot lóch en dróch *verwekt.*

Nog eens B. VI. vs. 472.

Om onmaats, quiſtgoeds end' óók onverzaadheids boet,
Komtmen tot lóch en dróch, *dieſt, moord, roof, overmoed.*

Drog beteekent ook, zegt KILIAEN, *phantasma, ſpectrum.* In deze beteekenis vindt men het inden zo even aangeh. *Faſcicul. Tempor.* f. CCXCVIII. a. *ende die man mitten paerde verloeſmen oft een droem off* droch *gheweeſt hadde dat niement en wiſt waert all bleeff.* In dezen zin moet ook de plaats uit MATTH. *Anal.* Tom. III. p. 195. door VAN HASSELT op KILIAEN bygebragt, verſtaan worden: want droch beteekent daar een *ſpook, ſpectrum* en niet *Praeſtigiae*, zo als het de noot-ſchryver wil doen beteekenen. [S.]

I. P. VIII. B. XXIX. C.

Vs. 7. **Hautaſiſe.**] Schoon het uit deze plaats van MAERLANT en uit de hier reeds aangeteekende van L. VAN VELTHEM juist niet zeer moeilijk is op te maken, wat men door **hauteſiſen** verſtaan moet, is de oorſprong van dit woord evenwel in den eerſten opſlag zo gemaklijk niet te vinden. Langen tijd heb ik gedagt, dat het een oud Fransch woord was, dan hier van kon ik geen het minſte ſpoor vinden by de oude Franſche Schryvers. Ik vond wel OTACUSTE, dat door *eſpion*, *explorator*, verklaart wierdt; [zie *Diction. de la Langue Rom.* h v.] maar dit voldeed my niet; als zijnde die beteekenis niet wel over een te brengen, met die, welke VELTHEM en onze Dichter er aan gehegt hebben, by welken het altoos voor eenen *moordenaar* ſchijnt genomen te zijn. LE LONG heeft het by VELTHEM ook onverklaard gelaten, hoewel dat dit wel zijn gewoonte is; heeft hy zeker beter gedaan, dan met zijn gekrabbel het papier te bekladden, eene zaak daar hy nog al vermaak in ſchijnt geſchept te hebben. Dat **hauteciis** eenen *moordenaar* beteekent, leert ons MAERLANT wel in het 45. vs. van dit zelfde *Cap.*

So quamen dan die mordenaren,
Die hautaſiſen *mids der ſcaren.*

maar waar van daan nu dit woord? ik heb eindelijk bevonden, dat het eene ſterke verbaſtering is van het Latijnſche *Aſſaſinus.* Dit leert ons DU CAN-

GE

GE *Gloſſar. Med. et Inf. Latin.* h. v. alwaar hy ons de onderſcheiden verbaſteringen van dit woord opgeeft. ASSASINI, zegt hy, *Populi, qui habitabant in montibus Phoeniciae in terminis Damaſci, Antiochiae et Halapiae, munitisſimaque habebant caſtra. Varie autem id nominis effertur a ſcriptoribus: quippe Asſesſini. Asſisſini. Asſiſini. Asſidei. Asſasſi, Accini Arſacidae. Hauſeſiſii, Hakeſins, Hasſatuti, Heisſeſin,* en ook, HAUSSASIS, *veteri ſcriptori vernaculo MS.* dan voegt hy er eindelijk by: *Asſaſinorum appellatio translata postea ad ſicarios, homicidas, grasſatores: ſed eos praeſertim, ut auctor est Skenaeus ad Leges Scoticas, qui ab alio pecuniam vel mercedem accipiunt, alterius interficiendi cauſſa.* Dit *Hausſaſis* is ons **Hautecijs** en beteekent derhalven eenen moordenaar, die door geld is omgekogt, om iemand van kant te helpen. Welke beteekenis volkomen in die plaatſen van MAERLANT en VELTHEM daar **Hautecijs** voorkomt, te vinden is, en hier mede meen ik dit woord genoeg opgehelderd te hebben. [S.]

I. P. VIII. B. XXXIIII. C.

Vs. 137. **Lat.**] **Lat** is hier om het rijm voor **laat.** maar wat beteekent **laat** hier? Zeker geheel iets anders, dan by KILIAEN, welke het alleen verklaart door **ſpaede.** *Serus, tardus, ſerotinus.* De beteekenis, waar het hier in voorkomt, en nog tweemaal door onzen Dichter; doch zo veel my bekent is, door geene andere Schryvers, gebruikt is, in zyne weinig bekende *Diſputacie van onzer Vrouwen ende van den Heilig. Cruce* HS.

Den naecten Jheſus dat rene vat
Wiltu niet bekinnen
M' weeldich ende ter doget lat
Ende van edelen wine mat
Es ſmorgens dijn beghinnen
Ende nachts verſmort van ſinnen.

En een weinig verder;

Dat cruce ſeget marien dat
Wat ſomen bidt of wat men bat
Anhore op genaden
Dat dat niet en doech een blat
Niemen moet comen eerſt ter ſtat
Daert cruce ſtaet geladen
Ende worden van den dranke ſat
Daer hi of dranc daer hi of at
Diet al hevet dor waden
Maria ſwiget a'ſe lat
Eñ es ons te beſcermene mat
Alſe of ſi onberaden
Ware ons te ſtane in ſtaden.

moet men in de verwandſchapte Taalen zoeken. Het door E. SOTBERG herſtelde M-G. woord 𐌻𐌰𐍄𐌰 in den *Cod. Arg. Lucas* XIX, 22. wordt door dit Laat van MAERLANT nader beveſtigd en deszelfs beteekenis, die zeer duiſter was, tevens opgehelderd. [By eene andere gelegenheid breeder over die plaats, zie intusſchen het geen ik in onze *Taelk. Meng.* heb aangeteekend bl. 259.]

In

In het Zweeds is **lat**, *piger*, *traag*, *lui.* [Zie JO. IHRE in *Gloſſ. Suio-Goth.* h. v.] In de A-S. vertaling van het N. T. worden de Emmausgangers door den Heere Chirſtus genoemd [*Luc.* XXIIII, 25.] dyſegan. and on heortan læte. *dwaaze en laate* d. i. *traage van herten.* Vergelijk met deze A-S. overzetting, die van TATIANUS *Harmon. Euang.* Cap. CCXXVII. VS. I. *tumbe inti* LAZZE *in herzen*, en gy zult zien, dat het **laat** of **lat** van onzen Dichter op de *aang. pl.* niets verſchilt in beteekenis met de A-S. of Alem. vertalingen van het Griekſche βραδεῖς van *Lucas.* [S.]

I. P. VIII. B. XXXVII. C.

Vs. 21. **Vromen.**] Ik bepaal my thands tot het werkwoord **vromen**, dat alleen in eene beteekenis by de Ouden voorkomt, gelijk het zelfſtandig **vroom**, waar van wy nader ſpreken zullen, dit **vromen** wordt door HUYDECOPER *aangeteek..* op *Melis Stoke* VI. B. vs. 440. te recht gehouden voor een woort dat byna al te bekend is om er iets van te zeggen; doch daar er *Alkemade* in zyne *aanteek.* op *M. Stoke* en *le Long* in zyne *verklaringen* van VELTHEMS *Rijmk.* hier zomtijds den bal hebben misgeſlagen, oordeel ik het echter niet ondienſtig met een enkel voorbeeld de ware beteekenis van dit woord aantewyzen. *Huydecoper* verklaart het door *baaten.* De woorden van onzen Dichter bevestigen volkomen deze uitlegging, als ook de volgende plaats uit VELTHEM IV. B. Cap. LII, vs. 54.

Wien dat ſcaet oft vroemt,

in beide deze plaatſen wordt ons **vromen** overgeſteld tegen *ſcaden*, *nocere*. MELIS STOKE VI. B. vs. 921.

Es een man eens Heren raet,
Ent hem alſo ziene ſtaet,
Dat hi es machtich zere
Namelike met ſinen Here;
Wil hi doen dat hem ſal vromen,
Laet ander lude te borde comen.

Zie by dit laatſte vers de *aanteek.* van *Huydecoper*, en deze plaats zal ook de opgegeven beteekenis van ons **vromen** duidelijk beveſtigen. MAERLANT *Rijmbybel* f. 32. a.

Lichte wiif ende putiere
Vloecte hi in alre maniere,
Ende ander mede, die hem dochten,
Datſi vromen *niet en mochten.*

het is der moeite waardig hier van dit *putier*, dat voor zoo veel my bekend is, in den *Sp. Hiſtor.* niet voorkomt iets te zeggen. *Putier* is *hoereerder*, *ſcortator*. Deze woorden uit den Rijmbybel toonen dit reeds aan, daar *lichte wyven* d. i. *hoeren*, met de *putiers* by elkanderen gevoegd worden. Voor *putier* vind ik eens *poutenier*. MAERLANT *onzer vrouw. clagke*. HS. vs. 10.

Ay liefſte kijnt hoe hancſtu hier,
Du ne waers noyt dief, noch poutenier.

SE-

SEGHELYN *van Iheruſ.* f. 26. b. *Peutier*, daar een man tot zyne vrouw, die haren huwelijks eed geſchonden had, dus ſpreekt:

Vrouwe! het is gedaen met deſen:
Hy is doot v peutier.
Ic ſal v doen bernen in een vier
Dat ghi mi dus hebt geuoert
Eñ dus jammerlijcken verhoert.

Voor *peutier* of *putier* heeft KILIAEN **Puttier**, *ſcortator*. Hier van *Pute-ſoon*, KILIAEN **Putten ſo-ne i. hoeren-ſone.** *ſpurius.* SEGHELYN f. 36. b.

Ay pute ſone! *dat ghi luiden*
Hier ſijt gecomen, dat ſal v rouwen.

Voor *peutier* hadden de oude Franſche *putenier*, zie het *Gloſſ.* achter den *Roman de la Roſe* en *pute* beteekende by hen *een hoer*, *femme abandonné. Dictionn. Rom. Wall. celt. Tudesq.* PUTE: *meretrix*, *une femme proſtituée. Roman de la Roſe.* vs. 9579.

Toute eſtes, ſerez ou fuſtes
De fait, ou de voulontez putes;
Et qui très-bien vous chercheroit,
Toutes putes *vous trouveroit.*

Zie over deze plaats en over de eigenlyke beteekenis dezes woords RICHELET, *Diction.* v. *putain.*

Pute was in dezelfde beteekenis by onze Ouden in gebruik *Roman van* SEGHELYN bl. 47. b.

Ay hoer, [d. i. hoor, *audi*] pute! *een droeve iaer*
Moeſti hebben, als een quaet,
Dat ghi dus des ridders ſtaet
Met uwer touernie hebt verbonden,

bl. 55. b.

Die coninc ſprac met felre tael:
Ay pute! *waendi dus ontgaen?*

De zelfde Koning zegt verder tegen dezelfde vrouw;

Hi ſprac en ſeide quade hoeren.

Hier mede ſtemt overeen het Lat. *putena* in de middel Eeuwen in gebruik [Zie DU CANGE *Gloſſ.* in v.] van het Franſche, *pute*, ook *pute affaire* voor *vie dereglée*, *ou action infame*. en *puterie*, door LA COMBE *Dictionn. du vieux lang. franç.*, vertaald *déréglement de mœurs*, *ſcortatio*. waar voor men ook in de *Dictionn. Rom. Wall. celt. Tudesq.* leest *putage*. waar mede overeenſtemt ons oude *Putertier*, dat even als het Franſche *putage* ook voor beide kunnen gebruiklijk was. D. V. ASSENEDE f. 18. c. (aangeh. door *Huyd.* op *Stoke* IV. B. vs. 88.)

In elke woninge wonen wachtren viere
Fel eñ quaet eñ putertiere.

SEGHELYN *van Iheruſ.* f. 26. b.

Doe

Cy

Doe die coninc dit verſtoet,
So ſeyde hi, vrouwe! putertieren
Sijn dus gedaen v manieren,
Dat ghi mint den vondelinc.

Putertierich. Spelen van ſinn. Rotter. 1564. ref. 18.

Maer de menſchen loopen als beeſten putertierich.

Hiſtorie van den Pelgrim. 1498. bl. 110. b. *luiden van* putertieren *ſinnen*. SPIEGHEL *Hertſ.* VI. B. vs. 493.

Vol miſverſtand, vol zond, trots, gulzich en putierigh,
Vol faam, ſtaat, eerghezoek, luy, toornigh, nidigh, gierigh.

Zie hier de aanteek. van *Vlaming.* [C.]

I. P. VIII. B. LXIX. C.

Vs. 26. **Sueghen.**] Om eenige duiſterheid die in den eerſten opſlag in deze woorden ſchijnt te zijn, weg te nemen, moet ik deze twee verzen dus kortelijk ophelderen en zeggen dat dezelve beteekenen: *dat genoegen of vermaak te ſcheppen in ledigheid het werk is van onreine zwynen.* **ſueghe** by KILIAEN *ſus.* Voeg hier by SENECA in *Epiſt.* Ep. 68. in het begin vergeleken met deze plaats van MAERLANT, en ieder zal overtuigd zijn, dat deze de ware zin der woorden zy. [C.]

I. P.

I. P. VIII. B. LXXVI. C.

Vs. 53. **Callen.**] *Uſus ſignificationes verborum pro lubitu vel coarctat vel extendit.* zegt JO. IHRE *in Gloſſ. Suio-Goth.* v. SWÆLTA. Welk gezegde zeer toepasſelijk is op ons woord **callen**, als 't welk, behalven de beteekenisſen door KILIAEN opgegeven, en waar van ik ſtraks voorbeelden zal bybrengen, in de eerſte grondbeteekenis *vocare*, *roepen*, beduidt, doch in welken zin het zelden voorkomt, en nog eerer dan in de overige in onbruik geraakt is. Onze Dichter alleen heeft ons met de Zweeden en Yslanders deze beteekenis van *roepen* behouden. P. I. B. IV. C. XXXV. vs. 5.

Eens ſat hi in eene feeſte
Eñ dranc eñ mettem de meeſte
So dat hi al dronken waert
Eñ ſomech ander Prince vermaert,
Sodāt ſi callede *allegader.*
Om Philippe ſinen vader.
Si begonſten den vader louen.

By de Yslanders wierd **ad calla** in de XIII. Eeuw in dezen zin gebruikt GUNNLAUGI SAGA p. 100. **Kongrinn Þackadi hanun kvædit ok** kalladi **til ſin fe-hirdi ſinn, ok mælti ſva: hverju ſkal ek launa qvædi Þetta.** d. i. na de overzetting van J. ERICSON: *Rex ei pro carmine gratias perſolvit, et Theſaurario ſuo ad ſe vocato, quo, inquit, carmen hoc rependam?* En heden gebruiken zy het ook nog met de Zweeden en Engelſchen. [Zie JO. IHRE in *Gloſſ.* h. v. en

S. IHON-

SJ IHONSON *Diction. of the Engl. Lang.* V. TO CALL.] **Calachtig**, *roepachtig*, *clamoſus* ſtaat in den *Bybel* 1477. *Parabol.* IX. *Een ſot wijf eñ* calachtig —— *ſat in die doer haers huys op een ſtoel.* — In het *Dictionarium* van KILIAEN, onzen oudſten en eenigſten leidsman op dezen nog weinig betreden weg, vindt men de beteekenis van *ſpreken*, *loqui*, *dicere*, als de oudſte gemeld; en deze is by ons in Holland zelf niet meer bekend; doch in Gelderland nog in gebruik, dus hoort men nog daaglijks in Venlo: *wat caltge?* voor: *wat zegtge.* Voorbeelden van **kallen**, *dicere*, *loqui*, *narrare.* verſchaft ons onze Dichter P. I. B. V. C. XLV. VS. 10.

Die Deenen waren, horen wi callen,
Sonder lantſcap volc geheeten
Eñ geboren vanden Geten.

Euang. f. 108. a.

Die vander erde is macher of callen
Die vanden hemel is bouen allen
Dat hi heuet geſien eñ gehoert
Dat orcont hi ende brenget voert.

L. VAN VELTHEM *Sp. Hiſt.* B. IV. C. XI. VS. 56.

Doen reet hi tſiere herberge werd,
Ende daer hi reet op ſijn pard
Liet hi brieuekijn vallen,
Daer die liede noch af callen.

Kallen beteekent ook *ſermocinari*, *fabulari*, *praaten*. In deze beteekenis wierd het oudtijds en in een goeden en in eenen quaaden zin genomen. Het laatſte is by ons behouden, het eerſte is verloren geraakt. —— In eenen goeden leest men het in myne *geſchreven Overzetting van het* N. T. *Luc.* XXIIII. *Ende het geſchiede* calledē *eñ mit malcāder vraghedē dat ih's ſelue daer bi quam. Bybel* 1477. *Job.* VII, *ic ſal* callen *mitter bitterheit myner ziele.* De *vulgata* heeft: *confabulator.* Onze *Overzetters*: *klagen.* —— Hier van **callinge**, by KILIAEN niet bekend. *Hiſtor. van den Grave van Blankenburg.* HS. f. 1. a. *Eñ als hi dit dicke eñ langher dede ſo begonſte den kinde die* —— —— *hemelſche dinghen te behagen ouermits* callinghe *die hi hadde mit meeſter iordaen.* —— In een quaaden vind ik het *Bybel* 1477. *Eccleſiaſtic.* VIII. *Eñ ſtride niet mit enē* callendē *menſche.* Die van 1531. heeft *ghetongden*. Dus ook **callinge**. *Bitter uren des doods.* HS. f. 35. b. *alle dwaſe* callinghe, *eñ ydel woerde ſijn* —— *teghen die verbiedinghe Gods.* —— Eer dat ik deze aanmerking beſluiten, moet ik nog den jongen Letterminnaaren onder het oog brengen, dat zy zich niet laten misleiden, door het geen geleerd wordt in de *Tael en Dichtk. Bydragen* D. I. bl. 4. dat **kallen** verkort is uit *kakelen.* De boven aangehaalde overeenkomst met de verwandſchapte taalen toont het tegendeel zo duidlijk aan, dat alle wederlegging hier onnoodig is. [S.]

BERICHT.

Wy hebben by de uitgave van dit Deel niets byzonders te berichten, dan alleen, dat eenige Aanteekeningen, waar na wy den Lezer verwyzen, by dit Deel niet geplaatst zijn, uithoofde dat ons de tijd ontbrak om dezelve in orde te brengen; als bl. 9. *Baniere.* bl. 25. *Sporcle.* bl. 95. *Vulleesten.* bl. 106. *Houde.* bl. 110. *Wach.* bl. 123. *Gijlre.* Welke wy in het vervolg zullen mededeelen. Nog moeten wy hier van eene misvatting melding maken. Op bl. 205. moet de aanteek. geheel doorgehaald worden. Het Latijn van *Vincentius* heeft ons naderhand geleerd, dat hier in de beide HSS. zeer wel gelezen wordt *ſinen*, en dat dit niet, gelijk wy eerst meenden, moet veranderd worden in *ſiken.* want *Vincent.* heeft: *ſi tu dees tuis, quis aderit* SUIS.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

BSB Bayerische StaatsBibliothek

MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Jacob / Clignett, Jacob Arnout, / Steenwinkel, Jan

Spiegel Historiael of Rymkronyk

Bd.: Deel 2

Leyden 1785

P.o.rel. 6680-2
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10038360-1